

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI

11-15 YAŞ ARASI OTİSTİK ÇOCUK RESİMLERİNİN GELİŞİM
TARAMA TESTLERİ İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ
(GAZİANTEP BİR BİRLEŞİM
REHABİLİTASYON MERKEZİ ÖRNEĞİ)

SÜMEYYA BAKIR TOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. MEHMET SAĞ

ANTALYA – 2022

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

20/09/2022

Sümeyye BAKIR TOY

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Sümeyye BAKIR TOY tarafından hazırlanan “11-15 yaş arası otistik çocuk resimlerinin gelişim tarama testleri ile ilişkilendirilmesi (Gaziantep bir birleşim rehabilitasyon merkezi örneği)” başlıklı bu çalışma .../.../... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr.	Başkan	İmza
Doç. DR. Mehmet SAĞ (Danışman)	Üye	İmza
Doç.	Üye	İmza

Tez Konusu:

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: .../.../...

Mezuniyet Tarihi:

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

“Otizm Spektrum Bozukluğu” uyum, ifade, iletişim ve yaratıcılık düzeylerinde belirli ölçülerde sınırlılıklar içeren bir durumdur. Resim, çizen için birçok anlama gelebileceği gibi, çizilen resme bakanlar tarafından birçok anlam yaratan fazlaca güçlü ve güvenilir bir kaynak özelliği taşır. Çalışma verileri OSB’nin anlaşılması zor doğasına, resmin anlam yükü ile bilgi edinmek temel amaç olarak seçilmiştir. OSB’ li çocukların çizdikleri resimlerin analizleri yapılmış ve gelişim testlerinin uygulanması araştırılmıştır. Normal gelişim gösteren çocuklar gibi özel gereksinim gösteren çocukların da kendini ifade etmede resmin ne derece önemli olduğu uygulanmıştır. İnsanlar için hayat döngüsü ayrıcalıklı ifade becerileri, iletişim paydaşları ve uyum sürekliliği gerektirir. Resimsel imgeler çizmek tüm bu becerileri içeren özet bir etkinliktir. “Otizm Spektrum Bozukluğu” yaşayan çocuklar kendi ifade biçimlerinin uygun yaratıcılık düzeylerini resimsel çizimlerle çeşitli ölçütlerde sınırlılıklar barındıran bir durumdadırlar. Resim, çizen için birden fazla anlama gelebileceği gibi çizilen resim izleyiciler tarafından birçok anlam ifade edebilen oldukça sağlam ve istikrarlı bir kaynak olma özelliği taşır. Bu çalışmaya karar verilirken yaygın gelişimsel bozukluklar kategorisinde yer alan ömür boyu süren Otizm, anlaşılması çok güç ifadeleri, resmin anlam gücüne dayanarak görsel iletişimin kuvveti ile aydınlatacak veriler elde etmek bütünsel hedef yolu oldu. Konu araştırılmasının şekillendirilmesinde yönlendiren, yüreklendiren, düşüncelerimin uygun yolda planlamasında yapıcı eleştirileri ile araştırmanın yapılanmasını sağlayan, hoşgörülerini, bilgi ve yardımlarını desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren değerli hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet SAĞ ‘a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde görev yapan uygulama ve raporlama aşamasında yol gösteren, somut öneriler sunan, sayın uzman Pedagog Emin Okan OKYAY hocama teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarında küçücük dünyalarını açabilen otizmlili erin gençlere teşekkür ederim. Çalışmamın yazım aşamasında sabırla uzun ve yorucu çalışmalarına katlanan, destek ve moral veren, hayatımı kolaylaştıran, anlayışını ve katkılarını esirgemeyen sevgili eşim Muhammed Ferhat TOY’ a teşekkürümü sunarım.

Sümeyye BAKIR TOY

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sümeyye BAKIR TOY
	Numarası	Öğrenci numarası yazılacak
	Anasanat Dalı	Sanat ve Tasarım
	Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet SAĞ
Tezin Adı		11-15 yaş arası otistik çocuk resimlerinin gelişim tarama testleri ile ilişkilendirilmesi (Gaziantep bir birleşim okulları rehabilitasyon merkezi örneği)

ÖZ

Bu araştırma, soyut dönem olarak adlandırılan “Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık” dönemindeki 11-15 yaşları arasındaki ergenlik öncesi ve erinlik dönemi otistik çocukların resimlerinin dönemlerine uygunluğunu ele alan analizlere dayanmaktadır. Görsel anlatım gücünden yararlanılarak gelişimsel tarama testlerinin incelenmesini içerir. Bu araştırma kapsamında “otistik bozukluk” tanılı 12 kız ve 12 erkek çocuğun bu dönemdeki normal bireylerden farklı düzeyde kendini anlama, yaşamsal sosyal çevre ve aile ilişkilerindeki farkındalıkları açısından sorunları ele alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak otizmli çocukların bilişsel gelişimleri, iletişim gücünün dışavurumcu yansımaları, psiko-motor beceriler vb. belirlemek için gelişim tarama testleri ve resimlerde “Pedagojik Sanat Eleştirisinde Çözümleme” yöntemi kullanıldı fakat öncesinde Türkçe versiyonu İbrahim DİKEN tarafından geliştirilen GOBDÖ-2-TV testi uygulandı. İncelenen yaş grubunda soyut dönem de dâhil olmak üzere birçok karmaşık duygu, dilin gücüyle ifade edemeyecekleri düşünceler ve kişisel çizimleri kullanılmıştır. Araştırma konusu

tarama testleri ile kendilerini ne ölçüde ifade edebildikleri ve nasıl bir gelişim evresinde oldukları belirlenerek incelenmiştir. Bu araştırma sırasında toplanan veriler IBM SPSS Statistics 18 Paket Programı kullanılarak işlenmiş, analiz edilerek değerlendirilmiş ve bulgular başlığı altına eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Gelişim Bozukluğu, Resim, Resim Analizi, Tarama Testi

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Student's	Name Surname	Sümeyye BAKIR TOY
	Number	Öğrenci numarası yazılacak
	Department	Art and Design
	Supervisor	Doç. Dr. Mehmet SAĞ
Thesis Title		Tez başlığı ingilizce olarak yazılacak

ABSTRACT

This research is based on the analysis of the appropriateness of the pictures of pre-adolescent and adolescence autistic children between the ages of 11-15 in the period of Realism and Apparent Naturalism, which is called the abstract period. It includes the examination of developmental screening tests by using the power of visual expression. Within the scope of this research, the problems of 12 girls and 12 boys with autistic disorder in terms of self-understanding at different levels from normal individuals in this period, their awareness of their vital social environment and family relations were discussed. As a data collection tool in the research, cognitive development of children with autism, expressive reflections of communication power, psycho-motor skills, etc. To determine the developmental screening tests and the Analysis Method in Pedagogical Art Criticism were used, but the Turkish version of the GOBDÖ-2-TV test, which was developed by İbrahim DİKEN, was applied beforehand. In the age period examined, many complex emotions, including the abstract period, thoughts that cannot be expressed with the power of language, and personal drawings were used. The subject of the research was examined by determining to what extent they were able to express themselves and what kind of

developmental stage they were in with screening tests. The data collected during this research were processed, analyzed and evaluated using the IBM SPSS Statistics 18 Package Program and added under the findings heading.

Keywords: Autism, Development Disorder, Picture, Picture Analysis, Screening Test

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
GÖRSELLER LİSTESİ	xviii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi	6
1.1.1. Alt Problemler	7
1.2. Araştırma Amacı	8
1.4. Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımları)	11
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	12
1.6. Tanımlar.....	13
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	14
2.1. Sanat Eğitimi.....	14
2.2. Sanat Eğitiminin Amacı.....	15
2.3. Özel Eğitim ve Bütünleştirme Eğitimi	15
2.3.2. Bütünleştirme Eğitimi.....	16
2.3.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu.....	17
2.4. Otistik Çocuklarda Eğitim	23
2.5. Otistik Çocukların Eğitim Ortamları	28

2.6. Çocuğu Tanıma Teknikleri	31
2.7. Çocuğun Sanatsal Gelişimi ve Resimlerinin Özellikleri	38
2.7.1 Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Sanatın Çocuklar Üzerindeki Etkisi.....	38
2.7.2. Zihinsel Gelişimin Göstergesi Olarak Resim	39
2.18.1. Çocuk resimlerinde aile, kardeş ve arkadaş figürlerinin çizimi	40
2.7.3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan Çocukların Resimlerindeki Farklılıklar.....	42
2.7.4. Zihinsel Geriliği Olan Çocukların Resimleri.....	43
2.7.5. Üstün Yetenekli Çocukların Resimleri.....	44
2.7.6. Sosyo-Duygusal Gelişim Göstergesi Olarak Çocuk Resimleri.....	44
2.15.4. Gerçekçilik dönemi (9-12).....	60
2.15.5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-+).....	61
2.7.7. Çocuk Resimlerinde Renkler ve Psikolojik Anlamı.....	62
2.7.8. Çocuk Resimlerinde İnsan Figürünün Anlamları	66
2.7.10. Çocuk Resminde Aile Olgusu ve Kişilerarası İlişkiler.....	74
2.7.11. Görsel Çözümlemede Aile Çizimlerinin Özellikleri ve Yorumunun Değerlendirilmesi.....	75
2.7.13. Zihinsel Gelişim Göstergesi Olarak Resim.....	77
2.7.13.1. Üstün Yetenekli Çocukların Resimleri	78
2.7.14. Görsel İfade ile Çocuğun Çevre ile Etkileşimi	78
3. YÖNTEM	85
3.1. Araştırmanın Modeli	87
3.1.1. Örneklem	88
3.1.2. Resim Analizi Modeli.....	89
3.1.2.1. Betimleme (Tanımlama)	90
3.1.2.2. Çözümleme (Analiz) Evresi (Biçimsel, formal boyut).....	92

3.1.2.3. Yorumlama (Sanatçı Ne Söylüyor?).....	93
3.1.2.4. Yargı (Bu eser başarılı bir eser midir?)	96
3.2. Katılımcılar	98
3.3. Veri Toplama Aracı.....	98
3.4. Kişisel Bilgi Formu	99
3.5. Verilerin Toplanması-Toplanan Verilerin Çözümlemesi ve Analizi (Pedagojik Çözümleme)	99
3.6. Gelişimsel Resim Değerlendirme ve Gelişim Tarama Testleri (Kriter Tablosu) 99	
3.7. Programın Amacı ve İçeriği.....	100
3.8. Geçerlik ve Güvenirlik	100
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	101
4.1. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği (GOBDÖ-2-TV)	101
4.1.1. Testin İç Tutarlılığı.....	102
4.1.2. Gerçekçilik Dönemi ve Görünürde Doğalcılık Dönemi Bulguları	103
4.1.3. Cinsiyet Açısından Bulgular	105
4.1.4. Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	106
4.1.5. Anne Babanın Çalışma Durumuna İlişkin Bulgular.....	108
4.1.6. Örnekleme Oluşturan Çocukların Analizleri.....	110
4.1.6.1. Çocuk ile İlgili Bulgular-1	110
4.1.6.1.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	110
4.6.1.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	112
4.6.1.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	113
4.6.2. Çocuk ile İlgili Bulgular-2	114
4.6.2.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi.....	114
4.6.2.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	116

4.6.2.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	118
4.6.3. Çocuk ile İlgili Bulgular-3	119
4.6.3.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	119
4.6.3.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	121
4.6.3.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	122
4.6.4. Çocuk ile İlgili Bulgular-4	123
4.6.4.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	123
4.6.4.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	125
4.6.4.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	126
4.6.5. Çocuk ile İlgili Bulgular-5	127
4.6.5.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	127
4.6.5.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	128
4.6.5.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	129
4.6.6.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	132
4.6.6.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	133
4.6.7. Çocuk ile İlgili Bulgular-7	134
4.6.7.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	134
4.6.7.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	136
4.6.7.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	137
4.6.8. Çocuk ile İlgili Bulgular-8	138
4.6.8.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	138
4.6.8.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	141
4.6.8.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	142
4.6.9. Çocuk ile İlgili Bulgular-9	143
4.6.9.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	143

4.6.9.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	145
4.6.9.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	146
4.6.10. Çocuk İle İlgili Bulgular-10.....	147
4.6.10.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	147
4.6.10.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	149
4.6.10.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	150
4.6.11. Çocuk ile İlgili Bulgular-11	151
4.6.11.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	151
4.6.11.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	153
4.6.11.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	154
4.6.12. Çocuk ile İlgili Bulgular-12	155
4.6.12.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	155
4.6.12.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	157
4.6.12.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	158
4.6.13. Çocuk ile İlgili Bulgular-13	159
4.6.13.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	159
4.6.13.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	162
4.6.13.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	163
4.6.14. Çocuk ile İlgili Bulgular-14	164
4.6.14.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	164
4.6.14.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	166
4.6.14.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	167
4.6.15. Çocuk ile İlgili Bulgular-15	169
4.6.15.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	169
4.6.15.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	171

4.6.15.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	172
4.6.16. Çocuk ile İlgili Bulgular-16	173
4.6.16.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	173
4.6.16.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	174
4.6.16.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	175
4.6.16.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	176
4.6.17. Çocuk ile İlgili Bulgular-17	177
4.6.17.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	177
4.6.17.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	179
4.6.17.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	180
4.6.18. Çocuk ile İlgili Bulgular-18	181
4.6.18.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	181
4.6.18.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	183
4.6.18.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	184
4.6.19. Çocuk ile İlgili Bulgular-19	185
4.6.19.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	185
4.6.19.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	187
4.6.19.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	188
4.6.20. Çocuk ile İlgili Bulgular-20	189
4.6.20.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	189
4.6.20.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	191
4.6.20.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	192
4.6.21. Çocuk ile İlgili Bulgular-21	193
4.6.21.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	193
4.6.21.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	195

4.6.21.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	196
4.6.22. Çocuk ile İlgili Bulgular-22	197
4.6.22.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	197
4.6.22.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	199
4.6.22.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	200
4.6.23. Çocuk ile İlgili Bulgular-23	201
4.6.23.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	201
4.6.23.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	203
4.6.23.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	204
4.6.24. Çocuk ile İlgili Bulgular-24	205
4.6.24.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi	205
4.6.24.2. Aile Resmi Çiz Testi.....	207
4.6.24.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması	208
4.7. Resim Çizme Davranışlarına Dair Bulgular	209
5. SONUÇ - TARTIŞMA.....	210
KAYNAKÇA	212
EKLER	223
EK-1. GOBDÖ-2-TV ÖLÇEĞİ FORMU	223

KISALTMALAR

APA: American Psychiatric Association

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu

GOBDÖ-2-TV: Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyon

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

EYDE: Erken Yoğun Davranışsal Eğitim

OCİDEP: Otistik Çocuklar İçin Davranışsal Eğitim Programı

UDA: Uygulamalı Davranış Analizi

OÇEM: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo.1: Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemine ait İstatistikler	103
Tablo.2: Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemlerinin GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre Otizm Bozukluk İndekslerinin Dağılım İstatistikleri	104
Tablo.3: Cinsiyet açısından GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre Otizm Bozukluk İndekslerinin Dağılım İstatistikleri	105
Tablo.4: GOBDÖ-2-TV testi için Cinsiyet ve Yaş Gruplarına ilişkin betimsel istatistikler	106
Tablo.5: GOBDÖ-2-TV testi sonucundan Cinsiyet ve Yaş grupları açısından istatistikleri	107
Tablo.6: GODBÖ-2-TV testi için Aile Çalışma Durumu özelinde betimsel istatistikleri	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil.1: Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemi	104
Şekil.2: Cinsiyet ve Yaş Gruplarının Otizm Bozukluk İndeksi için Profil Grafiği .	107
Şekil.3: Aile Çalışma Durumlarının Otizmlili Çocuğun Otizm Bozukluk İndeksi Ortalamaları	109

GÖRSELLER LİSTESİ

Resim.1: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli	111
Resim.2: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	112
Resim.3: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli	115
Resim.4: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	116
Resim.5: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	120
Resim.6: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	121
Resim.7: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli	124
Resim.8: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	125
Resim.9: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli	127
Resim.10: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	128
Resim.11: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	131
Resim.12: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	132
Resim.13: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	135
Resim.14: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	136
Resim.15: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	139
Resim.16: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	141
Resim.17: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	143
Resim.18: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	145
Resim.19: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	147
Resim.20: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	149
Resim.21: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	152
Resim.22: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	153
Resim.23: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	156
Resim.24: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	157

Resim.25: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	160
Resim.26: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	162
Resim.27: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	165
Resim.28: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	166
Resim.29: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	169
Resim.30: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	171
Resim.31: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli.....	174
Resim.32: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli	175
Resim.33: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Resmi Çiz testine ait görsel	178
Resim.34: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Resmi Çiz testine ait görsel	179
Resim.35: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Resmi Çiz testine ait görsel	182
Resim.36: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Resmi Çiz testine ait görsel	183
Resim.37: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel	186
Resim.38: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel.....	187
Resim.39: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel	190
Resim.40: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel.....	191
Resim.41: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel	194
Resim.42: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel.....	195
Resim.43: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel	198
Resim.44: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel.....	199
Resim.45: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel	202
Resim.46: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel.....	203
Resim.47: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel	206
Resim.48: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel.....	207

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma ile alakalı olarak araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar açıklanmaktadır.

Freud kişilik gelişimlerini 5 temel etkende yaşanan olumsuzluklara göre sorunlar yaşanacağını göstermiştir. Freud kuramında oral, anal, fallik, gizil ve genital isimli 5 evreyi aşama aşama ele almıştır.

Gizil evre dediğimiz araştırmanın birinci yaş grubunu ele alarak, 7 ile 11 yaş aralığını içerisine alır. Ayrıca bu evre ergenlikten önceki erinlik dönemidir ve çocuk kendisini topluma adapte etmeye başlar. Son olarak ikinci bölüm, genital evre ergenliktir. Bu evrenin yaş aralığı 12-18 kapsamaktadır. Fakat bu araştırma 15 yaş ile sınırlı tutulmuştur. Çocuk bu evrede çatışmacı bir yaklaşım sergiler. Psikoseksüel analiz kuramına göre “Olumsuz karşılanan ihtiyaçların eksik veya fazla şekilde karşılanması gelişimi etkilemektedir.” (Yeşil Yaprak, 2013, s. 26).

İhtiyaçların çokça eksikliği ve fazlalığı hazırbulunuşluk düzeylerinin otizmlili çocuklarda normal seyrinde gelişim gösteren çocuklara oranla fazlaca gerilik getirebilir. Gelişimde önemli sorunlar türemesini tetikleyen unsurlar peyda olabilir. Araştırmanın spesifik olarak ele aldığı yaş grubunu, iki dönemde inceleyen eğitimde gelişim psikolojisi, derinlemesine, yadsınamaz veriler ortaya koyabilir.

“Anne babalar çocukların içinde yaşadıkları çevrenin yapıtaşı varlıkları olarak büyük önem taşımaktadır. Çoğunlukla otistik çocukların aile yaşantısına uyumunun sağlanabilmesinde birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Bütün bu endişelerin temelinde ailelerin bilinmeyene karşı korkuları yatmaktadır.” (Top, F. Ü. 2009, s. 34).

Olumlu veya olumsuz gelişim süreçlerinin otizmlili çocukların dil gelişiminde, hazırbulunuşluk ödevlerinde iç tutarlılık ile meydana gelebilir. Aileler otistik çocuklarına nasıl yaklaşacağını bilmedikleri için, bu aile içinde anne babalar nasıl bir tutum sergileneceğini tam bilmemektedir. Çocuklar böylelikle davranış problemini ilk

olumsuz örnekler olarak öğrenebilir. Otistik çocuklara nasıl yaklaşacağını bilmemesi toplumdaki aile tutumlarını etkiler. Ebeveynler, bu nedenle otistik çocuklara karşı saldırgan tutumlar sergileyebilmektedir. Bu durum aileyi bu yıpratır ve sonuç boşanmalara kadar gidebilir. Bu da otistik çocuklar için daha zor bir süreci meydana getirir.

Cinsel istismar, sözel zorbalık, fiziksel şiddet, aile içinde veya sosyal çevrede olabildiği gibi çocuk bunu görsel imlerle dışa vurabilir. Mesajı açık olabilirken içe dönüklük ile görselde dahi baskı altındaki çocuk, psikolojisini çizime dökemez.

“OSB’li çocuklar, kendi yaş grubundakiler veya yetişkinlerle faaliyetlere katılma konusunda çekingen davranırlar.” (Selimoğlu, Ö. G., & Özdemir, S. ,2018, s. 515).

Uyum sağlayamama, ayıplanma, hakarete maruz kalma, küçümsenme gibi durumlar yaşayan çocuklar kendinde bir problem olduğunu biliyorken yetersizliğin de çok fazla sorun olmasından çekinebiliyorlar.

Bir çocukta gelişimsel bozukluk otizm tanısı konulabilmesi için hangi durumun ne derece sebep olduğu tam olarak bilinmemektedir. “Etiyolojik çalışmalar genetik, bilişsel ve çevresel olmak üzere birçok etkenin OSB’de rol oynadığını göstermektedir.” (Yarar, 2018, s. 10).

Doğum öncesi veya sonrasında meydana gelebilecek tüm etmenlerin tahmini yapılamadığı gibi tanının konabilmesi için çok geniş kapsamlı testler ve incelemeler ve tabii ki tıbbi araştırmalar gerekebiliyor.

“OSB’li çocuklarda takıntılı davranmanın yanı sıra bedensel farkındalık ve konuşma becerilerinde birtakım problemler gözlenmektedir.” (Keskin, B.Hanay, E. & Kalyoncu, M. 2017, s. 50).

Görseller böyle dönemlerde ön plana çıkabilir. Otizmli çocuklara yaptırılan resimler, çizimler, onların sosyal ve özel hayatları bakımından gizil düşüncelerini de toplum önüne çıkarabilir. Uzun bir süreç içerisinde çocuğun yaptığı imgeleri izleyerek benzer ve farklılıkları analiz edilerek, gelişim tarama testi gibi ölçme araçlarını kullanarak bir problem olma ihtimali varsa erken teşhiste bulunabilir ve birtakım önlemler alınabilir. Resimsel analizler bu dönemdeki otizmli bireylerin durumlarından ipuçları verebilir.

“Cinsel istismar ve psikolojik baskılar ifade eden resimler toplumsal ipuçları elde edebilir. Çocuklar bazı zamanlarda konuşmakta zorlanabilirler. Sözel olarak anlatmak imkânsız olabilir, çocuklardan mucize beklemek olanaksızdır. Hayatlarında yolunda gitmeyen durumlar varsa bunları anlatmaktan çekinebilir veya utanabilirler. Bu durumlar genelde ihmale ya da istismara uğramış çocuklarda görülür. Şiddet gören bazı çocuklarda çizdirilen resimler çok önemlidir. Eğer ki erkek cinsiyetini çok büyük çizdiyse veya erkek karakterine cinsel organını eklediye o çocuğun istismara uğramış olma olasılığı çok yüksektir. Sadece istismar için değil hangi durum olursa olsun çocuğun konuşma dili resimdir. İfade edici gücüdür. İsyanı, çığlığı her şeyi resimdeki görseller renklerle çocuğun hikâyesini yani hayatını yansıtabilir. Bu nedenle resimler önemlidir. Resimler dinamik bir süreçtir. Gelişim ve değişim gösterir. Resim, diğer sanat faaliyetlerine nazaran daha etkilidir. Çünkü resim sanatı bireyi yansıtır. “Duyguları simgeleyen ve bireylerin kişilikleri, iç dünyaları hakkında bilgi veren sanat terapileri ile çizerken rahatlatan, kendi hikâyesini anlatabilen başka sanat dalı olmadığı varsayılmaktadır. Bireylerin yaptıkları çizimler, kullandıkları boyalar ve renklerle oluşan ilk çalışmalar çocuklar açısından iletişimin başladığına işarettir. Çünkü çocuklar resim yoluyla kendilerini anlatırlar.” (Artut, 2004, s. 223).

Doğal ortamdaki sanat sevgisi çocukta hayati önem taşıyabilir. Bulunduğu konum ve içinde bulunduğu durumun şartlarını izleyiciye sunabilen çocuğun çizimleri çoğu zaman hayat kurtarma ihtimalini yüksek tutabilir. Otizmli birey mağduriyetinin giderilmesi için, kendini çizgileriyle, lekeleri, dokuları, seçtiği renklerle, imgelerin mesaj değeri taşıdığı çizimleri ile uzunca anlatabilir.

“Bu sebepten, düşüncelerini farkında olmadan resimlere aktarırlar veya oyun ile duygu ve düşüncelerini yansıtır. Çocuk çizimleri kişisel gelişimi hakkında bilgi sahibi olmamızın yanında çevresindeki yaşananların çocuktaki yansımalarını görmek için de kullanılır. Davranış sorunu yaşayan çocukların da bilinçaltlarındaki düşüncelerini anlamamıza da yardımcı olur.” (Batı, 2012, s. 94).

Sosyal çevresi olan bir çocuk için özellikle 11-15 yaş arası erinin dönemini çevredeki davranış eksiklikleri yetersizliklerinden ve etik açıdan otizmin farkındalığını bilmeyen bunun akabinde yanlış davranış örüntüleri sergilemeye devam eden vatandaşlar, gelişim ödevlerini yerine getirmeye çalışan otizmlili bireyde ağır hasarlı etkiler bırakabilir. Çocukların gelişim seviyeleri hakkında bilgi edinilmesine olanak verir.

“Resim, normal oyunlardan farklı olarak kurallı, aşamalı değildir. Bu sanatsal terapide çocuk esnektir. İstedikini yapar. Çünkü bu uygulamaya kendisi kurallar koyup yönetir, kendi masalını anlatır. Çizimde kullanacağı kaleme, boya renklerine, kâğıda bile kendisi karar verir. Tek kişidir. Kimseye açıklama yapmaz. Bundan ötürü çocuk doludizgin şekilde düşünür ve zihnindeki sorunları aktif olarak ortaya koyar ve çözümler üretir.” (Ayaydın, 2011, s. 303).

Özgürce sergilediği çizgilerin dansında otizmlili çocuk, farklı materyallerle ve çoğu zaman dokusal imlerle resim olarak sunduğu ruhsal durumunu ahenk ile devam ettirebilir. Renklerin gücünü, ifadesinin farkındalığına varabilen çocuk onu tüm gücüyle psikoloji savaşında galip edebilir.

“Kız çocuklarının ve erkek çocuklarının gelişim dönemlerinin farklı olduğunu göz önünde bulundurursak, hissettikleri ve yaşadıklarını aktarma anlamında da bazı farklılıklar olmaktadır. Toplumsal olarak erkekler duygularını yansıtamaz deseler de çocukluk döneminde resim yoluyla rahatça ve gerçekçi bir yaklaşımla yansıtmaktadırlar. Resim: bazı görüşlerin, nedenlerin, olayların, kendi iç dünyalarını anlatması ve etkili iletişim kurması amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Sanat ile kişilerin kendini anlatması kendi gelişimleri için ana etmendir.” (Arıcı, 2006, s. 15).

Bireysel farkındalıkları olabilen bireyler, kişilikleri ve psikolojilerini cinsiyetlerine göre yansıtabilirler. Bazen bu cinsiyet farklılıkları kız ve erkek farklı yaşam alanlarında ve toplumsal mekânlarda duyuşal dokunuşlarına temsilen renkleri, çizgileri, lekeleri ortak yönde hareket ettirebiliyorlar.

“Resim yorumlamak, kolay bir iş değildir. Resim yapan kişi ile ilgili önemli bilgiler edinilmesine olanak sağlar. Resimler yorumlanırken çok küçük ayrıntılar olduğundan dikkatli doğru bir şekilde yorumlanması önemlidir. Resimlerden edinilen bilgilerde bireyin iç yaşantısında meydana gelen değişimler ve bunlarla nasıl bir baş etme yöntemi geliştirdiğine dair önemli bilgileri içermektedir. Çocuk, resim yaparken ve resim yapmadan öncesinde de gözlemlenmelidir.” (Halmatov, 2016, s. 7).

11-15 dönemde olan çocuğun genellikle dışa bağımlı dönemde olmasından dolayı bu dönemde ahlaki yargılarında, kültürel sınırlılıklarında ve toplumsal etik davranışlarında daha keyfi karar vermektedirler. Bu yargıların hangi derecede oldukları ve bu derecenin çocukların çizimlerine ne derece yansıdığının gösterilmesi araştırmamızın genel anlamını teşkil etmektedir.

“Engelli birey aileleri ve engelli bireylerle çalışan eğitimcilerin başka bireylerin de bulunduğu bir açılış ile bir araya getirilmesi ve burada engelli bireylerin yapmış olduğu görsel sanatlar çalışmalarını ve diğer bireyleri görerek anket formlarını doldurmalarının istenmesinin de olumlu görüşlerinin oluşmasında rol oynadığı söylenebilir.” (Salderay, 2010, s. 225).

Çocukların resim yapabilmesi için ellerine, yani ince motor becerilerinin gelişmiş olmasına ihtiyaçları vardır. Fakat otizmli çocuklarda hafif otizm tanısına sahip çocukların resim yapabildiği bilinmektedir. Ağır otizm belirtisi gösteren çocukların konuşma gibi becerileri gelişmediğinden resim çizmeye yönelik faaliyetlerde eksiktirler. Resim çizmeye yatkın otizmli çocuklar çalışmanın odak noktası olan otistik çocuklar yukarıda belirttiğimiz gibi özel bir konuma sahiptirler. Otizme neden olan sorunların sonucu olarak meydana gelen gelişim bozukluklarını

eğitim ile yenebilmek veya etkilerini minimuma indirebilmek için bu konuda eğitim almış eğitimcilere farklı yaklaşım ve materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Otizmlili çocuklar için eğitim sıkıntılı ve zaman isteyen bir süreçtir. Sıradan müfredat programları yetersiz kalmaktadır. Yeni yöntemlerin ve yeni yaklaşımlarının gerekliliği söz konusudur.

“Ülkemizde, özellikle 2000’li yıllarda otistik çocukların eğitime yönelik araştırma ve uygulama hız kazanmıştır. Türkiye’de otizm yaygın gelişimsel bozukluklar başlığı adı altında yer almaktadır. Niteliksel anormallikler değişik derecelerle gelişmedeki bozuklukların birçoğu çocukta ilk 5 yaştan itibaren kendini göstermektedir. Bu bozukluklar çocuğun zekâ yaşına göre sapsmış olan davranışlarla tanımlanmaktadırlar.” (Türkiye, 1993).

1.1. Problem Cümlesi

Otistik çocuklarda görülen konuşmanın, öğrenme ve sosyal becerilerdeki sinirlilik, ifade etme güçlüklerine engel olarak karşımıza çıkabilmektedir. Otistik çocuklar arasında dahi bireysel farklılıklar olup farklı tablolar meydana gelse de otizmlili çocukların ortak sorunları iletişim yetersizliği olabilmektedir. Davranışsal yaklaşım olarak en etkili çözüm bağlı eğitim sisteminde uygun çözüm yöntemi olabilmektedir.

1940’lardan sonra çocuk resimlerine karşı yeni bir ilgi doğmaya başladı. Bu ilgi çocukların resimlerle güdülerini ve duygularını yaşamsal varlıklarını yansıttıkları olasılıktan kaynaklanmaktaydı.

1950’li yıllarda ise testlere olan ilginin artmasına eşit olarak otizmlili çocuğun çizimlerini kendinin zihinsel ve duygusal durumuyla ne derecede ilişkili olduğu araştırılmaya başlandı. Otistik çocuklara yönelik programlarda da sanat etkinlikleri terimlerinin önemine karşın amacına uygun bir uygulamanın ancak görsel sanatlar eğitimi ve görsel analiz ile yapılabileceği görülmektedir. Bu araştırmanın resimsel

analizlerin sanat eğitimi ile otistik çocuklar üzerindeki etkileri daha net ortaya çıkarması amaçlanmaktadır.

Bu hedefle, 11-15 yaş aralığındaki otizmli çocuklar tarafından yapılan görsel imgeler, çizgiler, sembol ve renklerin yine çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemek araştırmacı tarafından hedef olarak seçilmiştir.

1.1.1. Alt Problemler

Bu çalışmada alt problem olarak;

11-15 yaş aralığındaki OSB’li çocukların çizdikleri resimlerde 11-13 yaş dönemine dair gelişimsel çizim değerlendirmeleri nedir?

11-15 yaş aralığındaki OSB’li çocukların çizdikleri resimlerde 13-15 yaş dönemine dair gelişimsel çizim değerlendirmeleri nedir?

Otizmli çocukların resimleri, gelişim tarama testleri ile dışsal-içsel etkenlere maruz kalan çocuğun mağduriyetinin giderilmesinde etik sonuçlar nelerdir?

Resim analizi çocuğun aile içinde kurduğu ilişki biçimlerini açığa çıkarabilecek yeterli bir değerlendirmeyi nasıl yapar?

Resim analizi çocuğun genel duygusal durumunu açığa çıkarabilecek çizgiler ve renkler ortaya koyar mı?

Engelli çocuğun, çocuk yaşta veya ergen olma durumu normal çocuklara göre nasıl bir süreç takip eder?

Demografik değişkenliklerine göre bireysel farklardan oluşan genelleyici istatistiksel anlamlı sonuçlar nasıl elde edilir?

Otistik çocuklar resim dilini kullanıp sanat elemanları ve tasarım ilkeleri (renk, ton, nokta, çizgi) ile araştırmacılara nasıl bir anlatım yapar?

1.2. Araştırma Amacı

11-15 yaş arası ergenlik dönemindeki otizmli çocukların resimlerinin pedagojik olarak analiz edilip çözümlenmesi ve çocukların kendilerini resim yoluyla ifade etmelerindeki etkilerini incelemektir. Otizmli çocukların gelişimlerinin takip edilmesi gelişimlerinin olumlu yönde ilerlemesine katkı sağlamak amacıyla büyük önem arz etmektedir. Bu sebeplerden ötürü resimsel ifadeler otizmli özel çocuklar için hayati bir önem de taşımaktadır. Otizmli çocukların anne baba koşulları (birlikte -ayrı, çalışıyor -çalışmıyor), yaş, cinsiyet, sosyoekonomik seviye, öğrenim durumu, bakıcı desteği, toplum, akraba, kardeş ve içinde bulunduğu erinlik dönemi değişkenlerine göre psikolojik tavır ve davranışlarını duygu düşünce olarak iki boyutlu resim kâğıtlarına dışavurumcu şekilde yansıtılmalarının sonucunda resimsel analizlerinin toplumsal ve insanlık yararına amacı, sanat eğitimi açısından ortaya koymaktadır. Otistik çocukların geneli resim yapamaz çünkü psikolojik ve fizyolojik birçok test bunu ispatlamıştır. Fakat ileri derecede olmayan otistik çocuklar resim dili ile kendilerini ifade etme, içinde bulunduğu durumun çok az yansıması olarak da olsa bu araştırma ve tezin bilimsel bir amaca hizmet etmesi toplum için büyük önem arz ediyor.

Otistik çocukların ailelerine ve çevresine yardımcı buluşlar ve bilgi oluşturma amaçlanmıştır. Bu dönem açısından otistik bireylerin yaptıkları resimlerin analizleri, öğrenci ve beceri gelişimi, sosyal çevre ile uyumsuzluk, akranları tarafından dışlanma, yeteneklerini kullanamama ve yeni yetenekler edinememe, sosyal gelişiminin sekteye uğraması, ele alınan yaş çerçevesi içerisinde hemcins ve karşı cinse karşı normal çocuklara oranla tutumlarını gözlemlene gibi problemlerin incelenmesini sağlar. Otistik çocukların yaptıkları resimlerin pedagojik incelenmesi ve objektif gelişim tarama testleri bu araştırmanın ikinci cevap arayan hipotezidir. Bir sonuca varılması bilimsel araştırma olarak bilime, bilimsel buluşlara, otistik çocuklara yaklaşma ve iletişim kurma aşamalarında sorunlarının ele alınan yaş dönemlerinin davranışlara ve

düşüncelere yansımalarına maruz kalıp çevreleri tarafından mağduriyetleri görünen yasal veya suç unsuru temaları resim analizi verilerinin değerlendirmeleri gelişim tarama testleri sonucu ile çözümleme amaçlanır. Otizmlili bir çocuğa sahip olmanın getirdiği zorluklar ve sorunlar önemli bir durumu sağlıklı ve doğru şekilde anlamlandırma çabası olacaktır. Anne-Baba yaşadığı durumu anlamlandırmak için “Neden ben?” sorusuna cevap ararken böylece yaşanan durumu anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik sorulan “Niçin” sorusuna verilecek cevaplar sürecin mantalitesini anlamamıza ve otistik rahatsızlığı çözmemize yardımcı olabilecektir.

Araştırma sonucunda, otizmlili çocuğu olan ailelerinin yaşadığı psikolojik gerilimlerin azalmasında ve sosyal hayata uyum sağlamalarında insanlığa faydalı çıkarımlara ulaşılabilir. Ayrıca böyle bir çalışma otistik çocuğu olan ailelere ilk kez yapıldığı için literatüre katkısı açısından önemlidir. Konu hakkında bilimsel çalışma yapacak yeni araştırmacılara kaynak niteliği taşıyacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Otizm, yaygın gelişimsel bozukluklar kategorisinde yer alan ve ömür boyu süren bir bozukluktur. Yaygın gelişimsel bozukluklar, erken çocukluk döneminde başlayan sosyal beceri, dil gelişimi ve davranış alanına uygun gelişmeme ve çeşitli kayıpların olduğu bir grup bozukluktur. Ön değerlendirmeyi başarı ile tamamlayan çocuklar, dokunsal ve çizimsel resim yapma değerlendirmesine alınacak, imkânsız bir resim ile ilgili ne yapılacağı konusunda ipucu verilecek ancak ne yapacağı ayrıntılı biçimde açıklanmayacaktır.

Genel olarak bu bozukluklar birçok alanı etkilerler ve süreğen işlev bozukluklarına yol açarlar. Otistik bireylerde duygusal ve sosyal gelişimdeki kısıtlılık ve problemler, göz temasından kaçınma, seslenince bakmama, yüz ifadelerinde beklenilen duyguyu yakalayamama, taklide dayalı öğrenmenin azlığı, arkadaş ilgisini geliştirememe, duygularını başkaları ile paylaşamama, başkasının gösterdiği duygulara karşılık verememe şeklinde görülmektedir. Bu aşamada, çocuklardan resimlerden biri gerçek, diğeri gerçekte var olmayan şeklinde farklı teknikler sunularak resim çizimleri istenecektir.

“Otistik çocuklar çoğu zaman duymaz gibi davranırlar, sözcüklere ve seslere duyarsız davranırlar. Otistik çocuklarda, öfke nöbeti olarak adlandırılan kendini yere atma, tekleme, tepinme, ısırma ve şiddetli ağlama gibi davranışlar sıklıkla görülmektedir. Evdeki duvar kâğıtlarının yırtılması, eşyaları fırlatma, kırma gibi çevreye yönelen davranışlar olduğu gibi kendilerine zarar verici davranışlar da gösterebilmektedirler. Ayrıca kendisine ve çevreye zarar vermeyen ancak takıntılı bir biçimde sürdürdükleri kendi etrafında dönme, öne-arkaya sallanma, parmaklarıyla havada birtakım şekiller çizme gibi hareket örüntüleri de sergileyebilmektedirler. Çevrelerindeki nesnelerin veya kişilerin tamamı yerine ayrıntılara, küçük parçalarına dikkat ederler ve bunlarla çok ilgilenirler. Çünkü sanat eğitimi çocuğun teknik malzememe ile bireyler üretmesinin, yeni çizimlerinin dışında çoğu davranışların gelişmesine imkân verecektir. Sanat eğitimi, yaratıcı bir süreç olarak çocuğu özgür düşünmeye, özgür çalışmaya yöneltmeye çalışır. Üreten, seçen, kendini ifade edebilen çocuk, içinde yaşadığı toplumun bir üyesi, geleceğin temsilcisidir.” (Buyurgan, 2001, s. 10).

Resim analizine geçtikten sonra elde edilen verilerden pedagojik sanat eleştirilerinden çözümleme yöntemi yapılacak ve her bir çocuğa gelişim tarama testleri zamanlama olarak düzenli aralıklarla uygulanacaktır. Gelişim tarama testleri ile görsel zekâ, görsel ilgi, ifade biçimi, bireyin sosyal hayatındaki hayata bakış açısının içinde bulunduğu soyut temaların 11-15 yaş arası otizmlili çocuklarda olması gereken ödevleri ne derece yerine getirdiğini, ne derecede düşündüğünü, ne derecede hayal ettiğini ve ne derecede istediğini yapılacak araştırmaya ve bilimsel çıkarımlara yardımcı olacak şekilde bu çalışma içinde sunulacak.

Araştırmaya katılan tüm çocukların demografik özellikleri (cinsiyet, yaş), öğrenim görülen okul ve eğitime devam durumuna dair verileri “Kişisel Bilgi Formu” aracılığı ile toplanılacak. “Hayal ve Gerçek ayrımı Ön Değerlendirme Çalışması”nı başarı ile tamamlayan çocuklar gerçek ve imkânsız varlıklara dair var olmayan bir şeyi tasarlayıp çizme durumunu, araştırmada ele alınan yaşları göz önüne alınarak ve soyut dönemdeki yaratıcı içerikleri envanterlere yansıtarak değerlendirilecek. Çalışmada her çocuk, gelişim tarama testleri skorları açısından incelenecek. İmgelerin hedefleri

belirlediği sanat eğitiminin resim çözümlemelerinde çocukların çizimleri, imgelerin, sembollerin neden analiz edildiği sorusuna “otizmlili çocukların geliştirilmek istenilen davranış gelişimleri” cevabını verebiliriz.

“Resim etkinliğinin aynı zamanda sözsüz dili oluşturması ve bu yolla anlatımın kolay olması, yaşı ya da kişilik özelliklerini dolayısıyla sözlü iletişim kurmakta güçlük çeken çocukları tanımada önemli bir teşhis aracı olmasının önemi üzerinde durmaktadır. Erken yaşlarda eğitim almaya başlayan çocukların ilerleyen dönemlerde kaynaştırma eğitiminden daha çok yararlandıkları ve bu uygulamaların çocuk ve ailenin gelişimine katkı sağladığı görülmektedir.” (Bitter, M. E, Mullick, A.J. ve Metz, B. 2006, s. 227-243).

Türkiye’de otizmlili çocukların bu yaş grubu ile belirtilen açılardan ele alındığında, içerik açısından daha kapsamlı araştırmalar için önem taşıyabilmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtlıları (Varsayımları)

- Aile çizimleri ve problemlili davranışlar arasında bir ilişki vardır.
- Çocukların yaptıkları aile çizimleri, sosyal kültürel faktörleri yansıtmaktadır.
- Resimler yoluyla elde edilecek veriler, özel gereksinimli öğrencilerin iç dünyaları hakkında bilgiler verecektir.
- Araştırmaya katılan velilerin kendilerine uygulanan ölçekleri yansız olarak yanıtlayacakları varsayılmaktadır.
- Araştırmayı oluşturan bireylerin, pedagojik çözümlemesine göre analiz sonuçları doğru varsayılmaktadır.
- Resim analizi yoluyla, otizmlili çocuk kendini ifade etmede zorluk çekmeyecektir.
- Otistik çocuklar resim yaparken kendine daha rahat ifade edebilecek, hayal gücünü etkin kullanabilecek, konuyla ilgili psikolojik durum ve düşünce haliyle ayrıntıları fark ederek, resminde detaylara yer verebilecektir.
- Resimleri ile anlattıkları, kişiliği ve düşüncelerini dışa vuracaktır, sonrasında onu daha iyi anlamamız için bize fırsat verebilecektir.

- Çocuk, kendini çizim ve renklerle ifade ederek ruhsal doyuma ulaşabilecektir.
- Otizmlı çocukların, sosyal bilişiminde ruhsal durumlarından, bedensel davranışlarından, sanat eğitimi alanı içinde resim analizi katkı sağlamaktadır.
- Yaptırılan resimde, verilen konunun içine giren Otizmlı öğrenci kendisine göre değişik fikirler oluşturup, yaratabilecek ve resminde farklılıkları gösterebilecektir.

Bu araştırmada, yararlanılan kaynakların ve bu konuyla ilgili araştırmaların içerdiği bilgilerin doğru olduğu kabul edilmiştir. İnternette ve dergilerde yayınlanmış makale ve röportajlardan elde edilen bilgilerin doğru olduğu kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- Zaman açısından 2020- 2022 öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Resim analizi ile ilgili alınan puanlar ‘Gelişimsel Değerlendirme Formu’ndan alınan puanlarla sınırlıdır.
- Çalışmada kullanılan resimlerin sınırlı zamanda incelenmesi ile sınırlıdır.
- Gaziantep “Bir Birleşim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi”nde devam eden otizmlı çocukların velileri ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen bulgular, denek resimlerinin analiz sonuçları ile sınırlıdır.
- Araştırmada ölçülmek istenen otizmlı çocukların resimlerini, pedagojik sanat eleştirisinin çözümleme ve gelişim tarama testlerinin uygulaması sonunda çıkan ölçülerle sınırlıdır.
- Araştırmada çözümlemek istenen resimsel imgeler sanat eğitiminde pedagojik çözümleme ve yorumlama nitelikleri ile sınırlıdır.
- Gaziantep “Bir Birleşim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi”nde 2020 - 2022 öğretim yılında otizmlı 12 kız-12 erkek olmak üzere 24 öğrenci ile sınırlıdır.

- Resimler, pastel boya, kuru boya, keçeli boya kalemleri ve serbest konulu resim tekniği ile sınırlıdır.
- Araştırma aile çiz testi ve insan çizimi testi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Otizm Spektrum Bozukluğu: “Otizm spektrum bozukluğu iletişim sorunları, tekrarlayan davranışları ve sosyal ilişki kurmada yetersizlikler ile kendini gösteren bir özel eğitim kategorisidir” (Tekin-İftar, E., & Kırcaali-İftar, G., 2016, s. 237).

Eğitim: “Yeni kuşakların toplumun yaşayışında yerini almak için hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği olarak tanımlanmanın yanı sıra önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesidir.” (Oğuzkan, 1993, s. 248).

Öğretim: “Öğrenmenin belli bir amaç doğrultusunda başlatılması, yönlendirilmesi, kolaylaştırılması ve gerçekleştirilmesi sürecidir.” (Demirel, Ö., Kamile, Ü. 1987, s. 97).

Yetenek: “Fiziksel ya da zihinsel bir davranışı yapma gücü.” (Sönmez S. 1991, s. 51).

Erken Yoğun Davranışsal Eğitim (EYDE): “İvan Lovaas tarafından tasarlanan haftada en az 20 saatlik eğitimden oluşan programdır.” (Güleç-Aslan, Y., 2014, s. 248).

Otistik Çocuklar İçin Davranışsal Eğitim Programı (OCİDEP): “Kırcaali iftar (2006) tarafından ‘lovaas’ programı temel olarak Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü’nde geliştirilen erken yoğun davranışsal eğitim programıdır.” (Tekin-İftar E., & Kırcaali-İftar, G., 2016, s. 237).

Uygulamalı Davranış Analizi (UDA): “Otizmli çocuklarda ortaya çıkan problem davranışların nedenlerini araştırarak davranışları geliştirmeyi ve problem davranışlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır.” (Güleç-Aslan, Y., 2011, s. 129).

Ahlak: “Bireyin, davranışlarının doğru ve iyi tutumlar ile gösterilmesi, kötü ve olumsuz davranışlardan uzak durmasıdır.” (Aydın, 2003, s. 14).

Ahlak Gelişimi: “Ahlak gelişimi, bir insanın kendi ahlaki yargılarına uygun bir şekilde yaşaması ve davranması sürecidir.” (Deniz, 2007, s. 165).

Ahlaki Değer: “Ahlaki değer, bireyin ahlak kavramına yüklediği iyi ya da kötü bir biçimde yüklediği anlamdır.” (Aydın, 2003, s. 165).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat Eğitimi

“Sanat, insan doğasının bir gereğidir. Toplumsal yaşamın boyut ve unsurlarından biridir. İnsan olmanın gereği, varlığının ifadesidir. Mücadele edebilen insan, yaşamında formal bir sanat eğitimi olmadığını reddetse dahi sanatsal belirtiler amatörce veya spontane bir şekilde, insanın tabiatından ötürü kendini farklı alanlarda gösterecektir.” (Artut, 2002, s:97).

Sanat ile yaşamımızın merkezinde olabilen çizgiler, dokular, lekeler ve imgelerin hayati önem taşıdığını, otizm resim analizlerinde, toplumsal farkındalık olarak sunabiliyor. Sanat eğitiminin, otizmli çocuklara kazandıracak özellikler de tesadüfleri beklemeyecek kadar önemlidir.

Sanat eğitimi, güzel sanatların bütünsel çerçevesini içine almaktadır. Sanat eğitimi, görsel sanatlar, işitsel sanatlar, sözel sanatlar, yazın sanatları ve karma sanatları kapsamaktadır. Resim, heykel, seramik, mimari, grafik, fotoğrafçılık, film, müzik, tiyatro, opera, bale, sinema, televizyon, edebiyat gibi sanat alanlarının sanat

tarihi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat ontolojisi, sanat coğrafyası ve topografyası, estetik sanat kuramları ve pedagojik sanat eleştirisi gibi kuramsal bilgi alanlarıyla sanat eğitiminin sınırını gösterebiliriz.

“Sanat eğitimi, bireyin tüm ruhsal ve bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik kaygı, düşünce ve görüşlerinin geliştirilmesini, yetenek ve yaratıcılık gücünün oluşturulmasını, sanatsal değerlere hoşgörü ile yaklaşma çabasını esas alır.” (Artut,2002, s. 98).

2.2. Sanat Eğitiminin Amacı

“İnsanlar, yaşamın anlamı nedir? Yaşam ne içindir? Soruları üzerinde yeterince düşünmekten, sanatın ve sanat eğitiminin amacı üzerinde gereksiz düşünceler üretmekten kaçınmalıdırlar.” Rudolf Arnheim’ in bu ifadeleri niçin sanat ve sanat eğitimi diye sorgulayanlara kendince önemli bir cevap verebilir.

Sanat eğitiminin amacı dönemlere ve şartlara göre değişmiştir. Kimi mekân ve süreçlerde dengeli insanlar yetiştirerek, toplumsal dengenin sağlanması amaçlanmıştır. Kimi zaman endüstrinin ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmiştir. Sanat eğitimi, geçmişe ışık tutunca meydana gelen çıkarımlara göre, bütün okul çocuklarına yeterli eğitim vererek, gelecekteki profesyonelleri yetiştirmeyi ve özel kabiliyetli çocukların ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflerdi. Modern eğitim de sosyal aktiviteler, mesleki bilgi, bireyin üretici konuma geçirilmesi ve boş zamanların değerlendirilmesinin yanında, kişinin psikolojik doyum açısından sanat terapisi gibi amaçları ön plana çıkarmıştır.

2.3. Özel Eğitim ve Bütünleştirme Eğitimi

2.3.1. Özel Eğitim

Özel Eğitim gelişim sıkıntısı yaşayan çocukları, toplum dinamiklerine adapte edebilmektedir. Çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi kapsayan bu eğitim-öğretim faaliyeti, özel araçlar kullanarak otizmli çocukların toplumda uyum içerisinde yaşamalarını amaçlamaktadır.

Eğitim içeriğinin araçlarının ne olacağını tespit etmek için, normal gelişimli bireyler ile otizmlili çocuklar arasındaki farklardan yola çıkılmalıdır. Gelişim farklılıkları göz önünde bulundurularak bu materyalleri sağlamak, özel eğitim için önemlidir.

2.3.2. Bütünleştirme Eğitimi

Esas olarak, özel eğitime ihtiyaç duyan bireyleri, normal gelişim gösteren bireyler ile aynı çatı altında birleştirmek değildir. Özel eğitim alan bireyler ile normal gelişim gösteren bireylerin farkına bakacak olursak, normal gelişim gösteren birey otizmlili arkadaşını daha iyi anlamalı, ihtiyaçlarına yardımcı olmalı ve onu dışlamamalıdır. Bunun kazanımları oldukça kuvvetli olabilir. Farklı bir açıdan bakacak olursak, normal gelişim gösteren bireylerin de bilinçlenmesini ve özel eğitime gereksinim duyan bireyler ile arkadaşlık kurup onları anlamasını kolaylaştırır. Bu da özel eğitime muhtaç bireyleri toplumdan dışlanma yüzdelerini düşürebilir.

“1900’lü yıllar itibariyle farklı engel gruplarına yönelik eğitim veren okulların sayısı hızla artmaya başlamıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa ülkelerinde özel eğitim faaliyetleri bütünleştirme eğitimi şeklinde özel eğitim okullarında yapılmaktadır. İlk uygulama; 1913 yılında görme engelliler için yapılan bütünleştirme eğitimidir.” (Kargın, 2004, s. 13).

“1950’li yıllara kadar yaygın biçimde uygulanan özel eğitim kurumlarının gayesi, özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı okulda okuması; aynı engel durumuna sahip bireylerle de aynı sınıflarda okumasıdır. Bu şekilde öğrencilerin az da olsa kaynaştığı düşünülmüştür. Özel eğitim öğrencileri normal öğrencilerle ancak ders dışı etkinlik gibi faaliyetlerde, teneffüslerde, çok kısa süreliğine bir araya gelmişlerdir. Bütünleştirmenin bu haliyle yeterli olacağı düşünülmüştür. Özel eğitim öğrencilerinin özel araç-gereç kullanması gerektiği ancak özel eğitim sınıflarında bu materyallerin sağlanabileceği düşünülmüştür.” (Kargın, 2004, s. 15).

“Kaynaştırma eğitimi 1970’ler itibari ile birçok ülkenin yasalarına girmiş, 1971 yılında İtalya, 1976 yılında Norveç, 1974 İngiltere, 1975 Fransa ve Amerika yasalarında yer almıştır.” (Kargın, 2004, s. 14).

Özet olarak kanunlar ile özel eğitilmiş bireylerin ücretsiz eğitim almaları ve sosyal haklar ile korunmaları amaçlanmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitime yönelik ilk çalışmalar 1950’li yılların başında başkent Ankara’da başlatılmaya çalışılmıştır. Türkiye’de 1983 yılında bütünleştirme eğitimi 2916 sayılı “özel eğitime muhtaç çocukların kanunu” ile yürürlüğe konularak kabul edilmiştir ancak devamındaki çalışmalarda istenilen sonuçlara varılamamıştır.

2.3.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu

“Otizm; yaşamın ilk 3 yılı içinde ortaya çıkan ve ömür boyu devam eden, nöropsikiyatrik, gelişimsel bir sendrom olup başlıca toplumsal ilişki ve iletişim alanlarında şiddetli bozuklukla aynı karakterdedir.” (Korkmaz, 2001, s. 120).

“Otizmliler toplum içerisinde; ilgisizlik, utangaçlık ve kaygılı duruşları ile hemen dikkat çekerler. Yaşlıları ile iletişim kurmaktan ziyade, kendi başlarına takılmayı tercih ederler. Otizm herhangi bir önlem alınmadığında bireylerin yaşamlarını pek çok yönden olumsuz etkileyen bir özür haline gelmektedir.” (Iovannone, R., Dunlap, G., Huber, H., & Kincaid, D. ,2003, s. 150).

Bu olumsuzlukları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Farklı nesneleri istifleme, göz kontağında dikkat eksikliği, oyuncaklarla oynama becerisini gösterememe, bir objeye ısrarcı bir tutumla bağlanma, oyuncakları aynı hizada düzenleme, yüz ifadelerini problemlilikte yetersiz kullanmaları gözlenebilir.
- Göz kontağı kurmakta zorlanırlar.
- Huzursuz görünürler. Fazla gürültülü ortam, müzik sesi veya herhangi bir obje çocuğu uyandırabilir ve huzursuz edebilir.

- Tepkisiz olabilirler. Söylenen sözleri işitme engelli çocuklar gibi adeta hiç duymazlar. Bu yönleri işitme engelliler ile ortak düşünülebilir.
- Etrafındaki birtakım değişikliklere hırçın tepkiler gösterebilirler. Stresli davranışları vardır. Zihinlerindeki dünya kısıtlı olduğundan stres ve monotonluk algısı yaşarlar.
- Bazıları da ses, koku, ışık veya herhangi bir temasa karşı aşırı hassastır.
- Bazılarında ise acıya karşı duyarsızlık söz konusudur. Sıcak soğuk algısı olmadığında tehlikeli hareketler altına girebilirler.
- Eşyalarının yer değiştirmesi onları huzursuz edebilir.
- Alıştıkları şeyler olabilir. Düzenlerinin bozulması onları kötü etkileyebilir. Korkusuzca hareketleri olabilir.
- Yemek yeme bozuklukları olabilmektedir. Yenmeyecek şeyleri yemek isteyebilirler.
- Belirli cümle kalıplarını kullanırlar.
- Konuşanları tekrarlama eğilimleri vardır.

“Dil ve ifade edici-alıcı dil algılamada yetersizliklere bakılır.” (Wing, L. ve Gould, J., 1979, s. 29).

“Turner’a (1994) göre; Doğum öncesi dönemde, anne karnında büyüme sürecinde, konuşma, işitme ve anlamlandırmayı meydana getiren bölümlerde meydana gelen hasarlardan dolayı oluşmaktadır.” (Kantrowitz, B. ve Wingert, P. ,1999, s. 72).

Otizm terimini 1910’larda ilk kullananın İsviçreli psikiyatr Eugen Bleuler olduğu sanılıyor. Bleu’lar bu kelimeyi, dış hayattan bütünüyle soyutlayan birey veya çocuk için kullanmıştır. “Otizm ilk olarak 1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatristi Leo Kanner tarafından “erken çocuk otizmi” olarak isimlendirilmiştir. Kanner’dan bağımsız olarak Hasperger 1944’te otizmi yaklaşık 10.000 çocuktan 4-5’inde oluşan doğum anı ve doğum sonrası ilk 30 ayda görülen davranışta sendrom belirtisi olarak tanılamıştır.” (Pişkin, 1993, s. 43).

Otizm, bireyin dış dünyadaki uyaranları algılamasını, aldığı bilgileri düzenleyip kullanmasını etkileyen, yaşam boyu süren gelişimsel bir bozukluktur. Kaynağı psikolojik değil, nörolojiktir.

Kanner, otizmin nedeninin psikolojik mi yoksa biyolojik mi olduğu kanısında kararsızdır. Soğuk ve disiplinli, samimi diyalogun olmadığı ailenin çocuğuyla ilişki kurmada güçlük yaşaması, iletişim duygusu, sosyalleşme yetersizliği ile ortaya çıktığını ve evin genel durumundan, psikolojik ve sosyal faktörlerden etkilendiğini söylemiştir (Kanner, 2004, s. 88).

Kanner’ın otizmin nedenleriyle ilgili ileri sürdüğü görüşler, psikiyatrinin şizofreni kavramına bağlandığından, otizimli çocuk şizofreni olarak algılandı. Yani otizm o dönemde, yetişkin şizofrenlerin çocukluk hali olarak anlaşıldığı için, otizm nedenlerine ve tedavisine bu açıdan bakıldı. Ancak 1970’li yılların sonlarına gelindiğinde otizmin “yetişkinlik şizofrenisiyle” karıştırılmaması gerektiği görüldü (Kaner, 2004, s. 85).

Belirli ailelerde otizm spektrum bozukluğuna daha sık rastlanılmaktadır. Kardeşlerin birinde otizm spektrum bozukluğu varsa diğerinde de olma olasılığı %2 ile %10 arasında artmaktadır. Bu olasılık ikiz kardeşlerde daha da artmaktadır. Eğer çift yumurta ikizlerinin birinde otistik spektrum bozukluğu varsa, diğerinde de olma olasılığı %90 civarında iken tek yumurta ikizlerinde bu olasılık daha da fazladır. (Jensen, V. K., & Sinclair, L. V., 2002, s. 42).

Kanner, 1943 yılında yazdığı makalesinde hastası olan 11 çocuğu ayrıntılı olarak inceleyip araştırma yapmıştır. Bu çocukların ‘aşırı otistik yalnızlık’ gösterdiklerini, fiziksel olarak hiçbirinin diğer akranlarından farklı görünmediğini; fakat farklı davranışlar sergilediklerini söylemiştir. Bu makalede sosyal ilişkilerde bozukluk, iletişimde güçlük, sınırlı ve takıntılı davranışlar ve aynılıkta ısrar gibi otizmin en belirgin özelliklerinden bahsedilmiştir. Örneğin, çocuğun sosyal çevreden uzaklaşarak içine kapanması, diğer çocuklarla iletişimini normal şekilde sürdüremeyip, sağlıklı

ilişki kurmada zorlanması iletişim aracı olarak konuşmayı kullanamaması, öğrenme ve sosyal becerilerde sınırlılık otizmin en net özelliklerindendir.

“Otizm tanısı konulurken farklı teşhis teknikleri ve deney teknikleri bulunur. 1989 yılında ilk defa Catherine Lord tarafından geliştirilmiş olan standart otizm tanı belirti testi ADOS (Autism diagnostic observation schedule)’tur. Ados’ta bazı deneysel mekânlarla çocuğun tepkileri kurgulanır. Çocuğun mekândaki objeleri dürtüsel olarak sorup, nesneyi merak etmesi beklenir. Merakı olmayan otistik çocuklar, deney düzeneklerindeki eylemlerinde beklenen reaksiyonda bulunmayabilirler.” (Bailey, A., Le Couteur, A., Gottesman, I., Bolton, P., Simonoff, E., Yuzda, E., & Rutter, M. , 1995, s. 63).

Kanner yaptığı çalışmada otizmin üç özelliğine dikkati toplamıştır:

- Otistik yalnızlık,
- Değişikliğe karşı olma,
- Yetenek çokluğu.

Kanner, birden fazla otistik davranışların içinde en önemli bulduğu iki değişmez net özelliğe vurgu yapıyordu. İlki otistik yalnızlık; psikolojik yalnızlığı ifade ediyordu, bununla beraber günümüz çağında otizmin tanı ve belirtilerinde önemli bir yeri vardı. İkinci ise değişikliğe karşı olmak; normal zekâ seviyeli insanlarda rutin davranışlar, değişik, dar, çok sınırlı ve ilginç ilgileri ile ortaya çıkabiliyor. (Rosmarin, D. H., Pargament, K. I., & Flannelly, K. J., 2009, s. 247-260).

Otizm spektrum tanıli bireyler arasında beslenme sorunları ve uyku bozukluğu yaygın olarak görülmektedir. Bu bireyler genelde; yiyecek-içecek konusunda aşırı seçicilik gibi beslenme sorunları, gece uykusunun sıklıkla ve uzun sürelerle bölünmesi gibi uyku bozuklukları yaşamaktadır.

Duyusal uyaranlara sıra dışı tepki vermek otizm tanılı bireyler arasında sıkça rastlanan bir durumdur. Mesela otistik özellik gösteren bireylerin yaklaşık yarısı, dokunsal uyaranlara karşı aşırı tepki gösterirler; kendilerine dokunulmasından ya da belli giysilerden aşırı rahatsız olurlar. (Kırcaali-İftar, G., Kürkçüoğlu, B. ve Kurt, O., 2014, s. 1-28).

“Otistik özellikler gösteren bireyler pek çok alanda sorunlar yaşarken, matematikte iyi olabilirler. Ancak otistik özellikler gösteren bireyler bilgileri kodlamada ya da sınıflandırmada güçlük çekmektedirler. Bunun nedeni, kavramları zihinlerinde belirli formatlarda oluşturmalarıdır. Örneğin, ‘alışveriş’ otistik bireye yalnızca belirli caddede belirli bir dükkânda alışveriş yapmayı çağırır. Alışveriş kavramını mağazaları gezmek, vitrinlere, kataloglara bakmak olarak algılamazlar.” (Scheuermann, B., & Webber, J., 2002, s. 352).

“Otistik çocukların davranış sorunlarında ise; saldırganlık, tikler, hiperaktivite, takıntılı davranışlar, tekrarlayıcı davranışlar, öfke nöbetleri, kendine zarar verme, yeme problemleri, banyo yapmama, eşyalara, bireylere veya eylemlere yönelik takıntılar ve inatçılık davranışları görülmektedir.” (Korkmaz, 2003, s. 26).

“Bazı OSB’li bireylerin zamir kullanımında ciddi hatalar yaptıkları ve kendisinden bahsederken kendi adlarını kullandıkları görülmektedir. Bazıları ise sözdizimsel açıdan cümle içi özne-yüklem sıralamalarında hatalar yaparken, bir kısmı da anlam bilimsel olarak soyut kavramları anlamada ve üretmede sorun yaşamaktadır. En çok zorluk günlük alanda yaşanmaktadır. Örneğin karşılıklı sohbet esnasında ‘merhaba’, ‘özür dilerim’, ‘teşekkür ederim’ gibi kalıpları çoğunlukla münasip zamanda kullanamadıkları görülmektedir. Bir konuda sohbet başlatma, sürdürme, genişletme ve sonlandırma da OSB’li kişilerin en çok zorlandıkları alanlar arasındadır.” (Gıcı Vatansever, 2019, s. 25).

“Otizmin önceleri sanıldığı gibi, sevgi yoksunluğu, iletişim eksikliği ya da çocuğun geçmiş yaşantısı ile ilgili duyuşal sorunlara ilişkin olmadığı anlaşılmıştır.

Hastalığın kaynağı psikolojik değil, beyin disfonksiyonuna bağlıdır.” (Fazlıoğlu ve Yurdakul (2005), s.17).

Otistik çocuklara ait gözlemler bu çocukların bazı özel korkuları olduğunu göstermektedir. Buna örnek olarak ayakkabısı canını acıttığı için, ömür boyu ayakkabı giymek istememesi gösterilebilir.

“Çevresindeki insanlarla iletişim kuramayan otistik çocuklarda bu tip davranışlar oldukça uzun sürebilmektedir ve otistik çocuklar genellikle tehlikelerin farkında değildirler. Yüksek bir duvar üzerinde korkusuzca yürüyebilmekte ya da karşıdan karşıya aniden geçebilmektedirler. Otistik çocuklarda zaman zaman görülen gülme ve ağlama davranışlarının herhangi bir nedene bağlı olmadan ve sıklıkla da bu davranışların çocukların içinde bulundukları ortamı ve durumu değerlendirememeleri sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Otistik çocuklar, aynı olaylar zincirini izlemekten hoşlanmaktadırlar. En küçük bir değişiklik onların sevinç çığlıklarını ya da öfke nöbetini geçirmesine neden olabilmektedir. Genellikle de eve bir misafir gelmesi, odadaki herhangi bir eşyanın yerinin değiştirilmesi gibi durumlar, çocuğun huzursuzlaşmasına ve öfke nöbeti geçirmesine neden olabilmektedir. Uzmanlar, bu huzursuzlukların, ağlamaların ve öfke nöbetlerinin nedeni, çocuğun yapılan değişikliğe bağlı olarak kendini güvensiz hissetmesi ve çevresindeki aynılığı koruyarak rahatlamasına bağlamaktadır. Ayrıca, otistik çocuklar; boş şişeler, paketler, kurumuş dallar ya da yapraklar gibi hiç ilginç olmayan nesnelere karşı da aşırı bağımlılık gösterebilmektedirler. Çocuk, kendilerine herkesin uyması konusunda ısrarlı olduğundan, tüm aile bireyleri için, çocuğun belirli olaylar zincirine gösterdiği tepkileri ve nesnelere olan bağımlılığını kabul etmek oldukça güç olabilmektedir.” (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü (2005), s.62).

Kırcaali, otistik çocukların sosyal etkileşimdeki yetersizliklerini beş başlık altında toplamıştır:

- Göz kontağında ve ortak ilgide sınırlılık
- Başkalarının yaptıklarına karşı ilgisizlik

- Diğer çocuklarla etkileşimde isteksizlik
- Yalnızlığı yeğlemek
- Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik

Cansız objelere karşı geliştirdikleri bağlanma, insanlara karşı geliştirmiş oldukları bağlanmadan daha belirgin bir biçimde görülmektedir (Bodur, Ş., & Soysal, A. Ş. ,2004, s. 394).

2.4. Otistik Çocuklarda Eğitim

“Çocuğun kişilik, zekâ ve sosyal gelişimlerinin olumlu bir sonuca ulaşabilmesi için çocukla ilgilenen bireylerin tutarlı ve koruyucu olmaları gerekmektedir. Bu yeteneklerin desteklenmemesi, çocukların kaybolmalarına neden olabilir. İnsanların doğuştan sahip olduğu bu yeteneklerin üst düzeye çıkarılması ve yetenekte kalıcılığının sağlanması adına sistemli bir şekilde takibinin yapılması gereklidir. Tüm bunlar da eğitim yoluyla sağlanır. Çeşitli uyarıcılar, materyaller ve farklı yüzler ne kadar fazla olursa, hayal güçleri o kadar gelişime açık hale gelir. Çocuğa sağlanan olumlu çevre şartları, olumlu bir gelişime temel oluşturur.” (MEB., 2010)

Otistik çocuklarda oluşan sorunlar şunlardır:

Başkalarına ne kadar yakın ya da uzak duracağını ayarlayamamak: “Sosyal ortamların gerektirdiği uzaklıkları ayarlayamamak. Çocuk başkalarına gereğinden fazla yakın ya da uzak durarak, başkalarına ne zaman ve nerede, ne kadar uzaklıkta duracağını ayarlayamıyor olabilir.” (MEB., 2010)

Akranlarla etkileşimde bulunmamak: “Kendi yaşlılarıyla oynamada, konuşmada vb. çok isteksiz ve beceriksiz davranmak; örneğin yalnızca kendisinden çok küçük ya da büyük kişilerle daha rahat etkileşime giriyor olabilir.” (MEB., 2010)

İlişkilerini özel ilgilere dayalı olarak geliştirmek: “Belli kişilerle, yalnızca belli ilgilere dayalı olarak (örneğin, favori konularda) etkileşimde bulunmaktır.” (MEB., 2010)

Grup içinde etkileşime girmede zorluk çekmek: “Çocuk grupla ve iş birliğine dayalı olarak oynanan oyunların kurallarına uymakta zorlanabilir.” (MEB., 2010)

Yalnızlığı tercih etmek: “Başkalarının genellikle aile üyeleriyle ya da arkadaşlarıyla birlikte yapmak istediği pek çok şeyi (örneğin; TV izlemek, yemek yemek, oyun oynamak vb.), çocuk yalnız başına yapmayı yeğleyebilir.” (MEB., 2010)

Belli olay ya da durumlara başkalarının dikkatini çekme çabası göstermemek: “Örneğin; çocuk şaşırtıcı bir durum karşısında başkalarına işaret etmemek, bir şey başardığında başkalarıyla paylaşmamak gibi özellikler gösterebilir.” (MEB., 2010)
Sözel övgü karşısında tepki vermemek: “Çocuk, başkalarının kendisine yönelttiği övgü sözleri ya da sözel onaylamalar karşısında çok az tepki vermek ya da hiç umursamamak gibi özellikler gösterebilir. Örnek olarak, hoşnutluk belirtisi göstermemek gibi davranışlar gösterilebilir.” (MEB., 2010)

Başkalarının ilgisi karşısında tepkisiz kalmak: “Çocuğa birileri seslendiğinde ya da kendisiyle etkileşime girmek istediğinde tepki vermemek, duymuyormuş ya da fark etmiyormuş gibi davranmak.” (MEB., 2010)

Başkalarının varlığına ya da yaptıklarına karşı ilgisizlik: “Ortama birinin girmesi, ortamdan birinin çıkması, birinin konuşmaya başlaması gibi davranmasıdır.” (MEB., 2010)

İlgisini çeken bazı olaylar karşısında ilgisiz kalmak; “Böyle durumlarda, gülümseme gibi hoşnutluk ifadeleri ya da ağlama gibi hoşnutsuzluk ifadeleri göstermemek. Çocuk, diğer insanların farkında değilmiş gibi ya da ortamda başkaları yokmuş gibi davranabilir.” (MEB., 2010)

Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik: “Üzülen, ağlayan, kızan, sevinen vb. kişiler karşısında duyarsız davranmak. Örneğin; çocuk üzgün birini rahatlatma çabası göstermeyebilir, duygu paylaşımında bulunmayabilir.” (MEB., 2010)

Çocuğun iki yaşından büyük olması ve tek bir sözcük bile söyleyememesi: “Üç yaşından büyük olup da iki sözcüklük basit ifadeler (örneğin, ‘baba git’) kullanmak. Konuşmaya başladıktan sonra basit bir dilbilgisi yapısı kullanmak ya da belli yanlışları tekrarlamaya devam etmek.” (MEB., 2010)

Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada önemli sorunlar gösterme: “Örneğin bir kez konuşmaya başlayınca, konuşmayı uzun bir monolog şeklinde sürdürmek ve karşısındakilerin yorumlarını göz ardı etmek.” (MEB., 2010)

Konuşma konularında seçicilik: “Çocuk kendi favori konularında büyük bir istek ve hevesle konu dışındaki konuşur, favori konuları dışındaki konularda ise çok zor ve isteksiz olarak konuşur.” (MEB., 2010)

Başkalarının yorumlarına tepkisiz kalmak: “Birey başkalarının kendisine yönelttiği yorumlara ilgisiz kalabilir, yalnızca doğrudan sorulan sorulara tepki verir.” (MEB., 2010)

Başkalarının kendisine söylediklerini tekrarlamak. “Televizyondan duyduklarını ya da kitaplardan okuduklarını, ilişkisiz zamanlarda ve alakasız şekilde yinelemek. Kendisinin uydurduğu ya da yalnızca kendisine anlam ifade eden sözleri yinelemek. Aşırı resmîlik ve didaktiklik gibi konuşma özellikleri göstermek.” (MEB., 2010)

“İlişki temelli yaklaşımda yer alan yöntemler otistik bireylere beceri öğretmek üzerine değil, otizmde, temel eksiklik olarak görülen ilişki ve bağlanma gelişimi üzerine odaklıdır. Bu alanlarda gelişim gerçekleştiğinde diğer becerilerin de gelişeceği ve otistik belirtilerin azalacağı savunulmaktadır.” (Greenspan, SI ve Wieder, S., 1999, s. 147).

“Gelişimsel model; çocuk ve ebeveyn arasındaki etkileşimlerin vurgulandığı ve çocuğun ilgilerinin temel alındığı oyun etkinliklerinden oluşan, bilişsel ve gelişimsel yaklaşımlara dayalı bir eğitim biçimidir. Bu model, gelişim alanlarında yaşanan sorunların nedeni olarak görülen duyuşsal, devimsel, dilsel, görsel ve uzamsal yeterliklerdeki güçlükleri aşarak, çocukları çevreleriyle amaçlı iletişim kurabilen, düşünebilen bireyler haline getirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca çocuk ve ebeveyn arasında olumlu etkileşim kurulabilmesi de temel hedeflerdendir. Bu amaçlara ulaşabilmek için öncelikle çocuğun güçlük yaşadığı anlar belirlenmektedir. Daha sonra çocuk ve ailenin bireysel farklılıkları temelinde, bireyselleştirilmiş bir program geliştirilmektedir. Eğitimlerde, çocuğun ilgi ve liderliğinin izlenmesi, çocuğun istediklerini yapmasına izin verilmesi, iletişim ve oyun için fırsatlar yaratılması, bu fırsatların çeşitlendirilmesi, cezaya yer verilmemesi ve öğretim yapılmaması vurgulanmaktadır. Eğitimler günün herhangi bir zamanında, herhangi bir ortamda sunulabilmektedir. Eğitim, eğitim videosunu izleyerek yetişen ve başka özel bir nitelik taşımayan öğretmen, ebeveyn ya da kişiler tarafından verilebilmektedir.” (Lord, C. ve Corsello, 2005, s. 74). (Greenspan, SI ve Wieder, S., 1999, s.161). <http://www.icdl.com/dir/floor-time/research/index.shtml>; Kırçali- iftar, 2003)

“Çoklu uygulama yaklaşımında yer alan yöntemler, bireyin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan programların ve farklı eğitim yöntemlerinin bileşkelerinin kullanıldığı uygulamalarla yürütülen yöntemlerdir. Bu yaklaşıma dayalı en bilinen yöntem, TEACCH (Treatment and Education of Austic and Related Communication Handicapped Children)’dir.” (Dempsey, I., & Foreman, P., 2001, s. 116).

TEACCH programında; “Ev, okul ya da yatılı kurumlarda gerçekleştirebilen uygulama sürecinde bireylerin güçlü yanları, ilgileri, gereksinimleri, öğrenme stilleri ile Psiko-Eğitsel Profil (Psycho Educational Profile -PEP) değerlendirme aracının sonuçları ve ailenin gereksinimleri temelinde bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanmaktadır. Temel öğretim tekniği, eğitim ortamının çocuğa uygun olarak düzenlenmesini içeren yapılandırılmış öğretimdir. Yapılandırılmış öğretim ise, bireyin yetersizliklerini dikkate alarak ve bireysel özelliklerine hizmet edecek şekilde çevresel

düzenlemeler yapılması ve çocuğun dikkatini dağıtacak görsel ve işitsel uyaranlardan arındırılmış öğretim ortamlarında görsel çizelgeler kullanılmasıyla sağlanmaktadır. TEACCH programının toplum temelli bir program olması ve bireyin tüm yaşam sürecine odaklı olması, programın güçlü yanlarıdır. Daha genel olarak TEACCH programının temel öğretim tekniği olan yapılandırılmış öğretimin etkililiğine yönelik ise (Ozonoff, S., & Cathcart, K., 1998, s. 25-32) ile Panerai, Ferrante, Caputo ve Impellizzeri (1998) tarafından gerçekleştirilmiş iki araştırma söz konusudur. Ev ortamında yapılandırılmış öğretimin yanı sıra okulda da eğitim alan grupla, sadece okulda eğitim alan grubun karşılaştırıldığı birinci araştırmanın bulgularına göre, ev ve okul eğitimi alan çocuklarda çeşitli gelişim alanlarında daha fazla gelişme gözlenmiştir. İkinci çalışmada ise yapılandırılmış öğretim alan çocukların, çeşitli beceri alanlarında istatistiksel olarak anlamlı gelişmeler gösterdiği görülmüştür.” (Simpson, 2005, s. 144).

“Uygulamalı davranış analizinin temelleri davranışçı yaklaşıma dayanmaktadır. Davranışçı yaklaşımda yer alan kuramlar gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlar ile çevresel uyaranlar arasındaki ilişkileri açıklamaktadırlar. Bir başka deyişle, bu kuramlar pek çok davranışın çevresel olaylara bağlı öğrenilmiş tepkiler olduğunu öne sürmektedir. Davranışçı yaklaşım içinde klasik koşullanma, edimsel koşullanma ve sosyal öğrenme kuramları yer almaktadır.” (Deutsch Smith, D. ve Salzberg, C., 1994, s. 61).

“Eğitsel ortamlar bağlamında ele alındığında ise uygulamalı davranış analizi, istendik davranışları arttırmada, istenmeyen davranışları azaltmada ve yeni davranışlar kazandırmada kullanılan bir süreçtir. Bu sürece dayalı eğitimlerin edimsel koşullanma kuramına dayalı bazı temel özellikleri bulunmaktadır. Uygulamalı davranış analizinde çeşitli davranış değiştirme ilkeleri kullanılmaktadır. Bu ilkelerin belli başlıları; pekiştirme, ceza, sönme, ayrımlı pekiştirme ve şekil vermedir.” (Anderson, S. R., & Romanczyk, R. G., 1999, s. 173).

“Bireylerin eğitimlerinde yaygın olarak kullanılan uygulamalı davranış analizinin çeşitli güçlü yanları bulunmaktadır. Bunların belli başlıları şöyle

sıralanabilir: Bilimsel dayanaklı bir uygulama olması, çok çeşitli becerilerin öğretimde kullanılabilmesi, bireylerin bağımsız yaşama becerilerini arttırmak için, işlevsel becerilerin öğretime önem verilmesi.” (Deutsch Smith, D. ve Salzberg, C., 1994, s. 52).

“Uygulamalı davranış analizi ve temellerinin dayandığı davranışçı yaklaşıma yönelik başlıca eleştiriler ise; veri toplama ve analiz sürecinin çok zaman alması, davranışın yapılma olasılığını arttırmak amacıyla davranışı izleyen durumda ortama eklenen pekiştirenlerin rüşvet anlamına gelmesi, ceza tekniklerinin kullanılması ve sadece davranış sonrası olaylara önem verilmesi şeklindedir. Ancak, sistematik veri toplama ve değerlendirmeler öğretimsel kararlar almak için sağlam temeller sağlamaktadır. Ayrıca, bu süreçte zaman kaybını önlemek için çeşitli yollar bulunmaktadır. Öte yandan, yeni davranışların kazandırılması, ancak pekiştireçler uygun şekilde kullanıldığında ve sistemli olarak silikleştirildiğinde mümkün olmaktadır. Bunun dışında pekiştireçler, rüşvet hak edilmeyen ve uygun olmayan durumlarda verilmektedir. Oysaki uygulamalı davranış analizine dayalı öğretim yöntemlerinde hak edilmeyen ya da uygun olmayan durumlar söz konusu değildir. Ayrıca, ceza tekniklerinden en az kısıtlayıcı davranış değiştirme teknikleri etkili olmadığında ‘bireyin en etkili alma hakkı’ kavramı doğrultusunda yararlanılmaktadır. Bu tür teknikler kullanıldığında da etik kurallar çerçevesinde bireye fiziksel, psikolojik ve sosyal yönlerden hiçbir şekilde zarar verilmemesine dikkat edilmektedir. Tüm bunların yanı sıra, davranışçı alanda artan bir şekilde, davranış öncesi uygulamalara da giderek daha fazla önem verildiği görülmektedir.” (Schuster, JW, Gast, DL, Wolery, M., & Gultinan, S., 1988, s. 178).

2.5. Otistik Çocukların Eğitim Ortamları

“Türkiye’de otistik çocukların tanılama ve yerleştirme süreci, öğretilbilir ve eğitilebilir çocuklarda olduğu gibi uygulanmaktadır. Bu çocukların özel eğitim kurumuna yerleştirilmesi; tıbbi tanılamadan sonra RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi)’da eğitsel tanısı konularak İl Eğitim Kurulu kararıyla yapılır.” (MEB., 2000).

Özürlü çocuklar, yaşamlarının her alanında olduğu gibi eğitim alanında normal çocuklara oranla ailelerin daha çok desteğine gereksinim duyarlar. Ailenin çocuğa bilinçli destek sağlayabilmesi için, ailenin gereksinim duyduğu alanlarda bilgilendirilmesi gereklidir. Nitekim araştırma bulguları ailelerin bilgi gereksinimi içinde olduklarını göstermektedir. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) hakkında, aileleri bilgilendirmeye hizmet eden bu programın, ailelerin OÇEM’de çocuklarına verilen hizmetleri tanımalarına ve tanıdıkları ölçüde de OÇEM’den yararlanmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Otistik tanısı almış çocuklar ülkemizde çeşitli eğitim ortamlarında eğitim görmektedirler. Bu ortamlardan bazıları Bağımlı OÇEM’ler, Bağımsız OÇEM’ler ve kaynaştırma sınıflarıdır.” “OÇEM’lerin öğrenci kabul kriterleri de aday olma özelliğini taşımaktadır. Otistik çocuk, belirlenen süre içerisinde aday öğrenci olarak OÇEM’lerde gözlenip, uygun bulunursa kesin kaydı yapılmalıdır.” (MEB., 2000).

“Bağımlı OÇEM’e devam eden öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmaz. Sekiz yıllık temel eğitim-den sonra öğrencinin durumuna uygun yönlendirme yapılır. Bağımsız OÇEM’de öğrencinin performansları ve yaşı göz önüne alınarak birimler arası geçişi sağlanır.”“Bağımlı OÇEM’e devam eden öğrencilerin diplomalarında kaynaştırma programlarından yararlandığı veya OÇEM’ e devam ettiği ibaresi yazılmaz. Bağımsız OÇEM’e devam eden öğrenciye bitirme belgesi düzenlenerek verilir.” (MEB., 2000).

OÇEM’lerdeki Eğitim-Öğretim Ortamı Düzenlemeleri;

“Eğitim-öğretim ortamının bireysel ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenmesi gereklidir. Bireysel eğitim köşelerinin yanı sıra etkinlik köşeleri düzenlenecek şekilde ortamlar hazırlanmalıdır. Fiziki düzenleme yapılırken, eğitim öğretim ortamının her öğrenci için beş metrekare olarak düzenlenmesi gerekir. Bağımsız OÇEM’de mutfak, müzik odası, resim atölyesi ve spor salonu bulunmalı, ayrıca okul öncesi (3-6 yaş), ilköğretim 1. kademe (7-11 yaş) ve ilköğretim 2. kademe (12-15 yaş) birimleri olmalıdır.” (MEB., 2000).

“Okul öncesi dönemden itibaren, ilköğretime çeşitli programlarla ve kaynaştırma eğitimi yoluyla devam edebilecek otistik çocuklar için ilköğretim okulu bünyesinde açılan merkezlerdir. Yerleşim merkezinde, otistik tanısı konulmuş en az üç çocuk varsa, uygun eğitim ortamı hazırlanarak bağımlı OÇEM açılır. Bağımlı OÇEM’ler, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından açılır ve kapatılır. Bağımlı OÇEM’ de en çok üç dersane ve en fazla dokuz otistik çocuk bulunur. Otistik çocuk eğitim merkezleri, ilköğretim okullarının bünyesinde açılmış ya da özel eğitim sınıfı seviyesinde faaliyet gösteren 6 bağımsız olarak açılan, tıbbi ve eğitsel tanısı konulmuş otistik özellikler gösteren, 3-15 yaş grubundaki çocukların bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla kaynaştırma, grup ve birebir eğitim uygulayan özel eğitim kurumlarıdır.” (MEB., 2004)

“Otistik özellikleri ve bireysel farklılıkları nedeniyle kaynaştırma eğitiminden yararlanamayacak durumdaki 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların, kendilerine yetecek derecede bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla açılan merkezlerdir. Eğitim-öğretim ortamı birebir ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenir. Fiziki düzenleme yapılırken eğitim öğretim ortamı, her öğrenci için beş metre kare olarak düzenlenir. Bağımsız OÇEM’ de mutfak, müzik odası, resim atölyesi, oyun odası ve spor salonu bulundurulur. Bununla birlikte okulda eğitim bölümleri, okul öncesi 3-6 yaş, İlköğretim 7-11 yaş ile 12-15 yaş olarak ayrılır. Bağımsız OÇEM, eğitim uygulama okullarının açılış esaslarına uygun olarak rehberlik ve araştırma merkezinin araştırma ve incelemesi sonucunda yapılacak teklife göre Bakanlıkça açılır ve kapatılır.” (MEB., 2004).

- Bağımsız OÇEM’ler yerleşim birimlerinin; ulaşımı rahat olan, sosyal aktivitelerin gerçekleştirilebileceği bölgelerinde açılmalı.
- Bağımsız OÇEM’ler otistik çocukların özelliklerine uygun eğitim-öğretim verebilen bağımsız eğitim kurumları özelliği taşımalı.
- Merkezde çocukların yaşları ve bireysel özellikleri dikkate alınarak eğitim birimleri oluşturulmalı,
- Merkezin fiziki yapısı (tuvalet düzeni, materyal vb.) düzenlenirken birimlerindeki çocukların özellikleri göz önünde bulundurulmalı.

- Merkezde otistik çocukların bireysel farklılıkları doğrultusunda bireysel ve grup eğitimi verebilecek mekânlar olmalı,

Merkezde gereksinimlere uygun olarak ayrıca müzik odası, spor salonu, resim atölyesi, çok amaçlı salon, mutfak, gözlem odası, oyun bahçesi, tuvalet vb. bulunmalı, Merkezde müdür, müdür yardımcısı, özel eğitim öğretmenleri, rehber öğretmen, psikolog, çocuk gelişimi uzmanı, fizik tedavi uzmanı, usta öğretici ve yardımcı hizmetler personeli yer almalıdır.” (MEB., 2004).

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2006) göre kaynaştırma ‘özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır.’ Kaynaştırma uygulamaları tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma, yarı zamanlı kaynaştırma olarak üç biçimde uygulanabilmektedir.

Davranışsal Zorluklar: Saldırgan, tehlikeli ve yıkıcı davranışları olan çocuklar için münasip yerleştirme alternatifleri azdır ve ekseriyetle yoğun uzmanlık ve kaynak gerektirirler. Toplumsal ve eğitimsel tecrübelerle iştirak edebilecek yetenekleri olmasına karşın ekseriyetle davranış sorunları nedeniyle daha fazla kısıtlayıcı mekânlara yerleştirilirler.” (Welterlin, A., Turner-Brown, L. M., Harris, S., Mesibov, G., & Delmolino, L., 2012, s. 1827).

OSB’li öğrencilere ilişkin öğretim programının çocuklara toplumda bağımsızlık kazanmalarını sağlamaya yönelik işlevsel beceri programı uygulanması gerekmektedir.

2.6. Çocuğu Tanıma Teknikleri

Çocuğu tanımak için adı, soyadı ya da fiziki özelliklerini bilmek yeterli değildir. Çocuğun belirli gelişim dönemlerinde, hangi davranışları kazanmaları

gerektiği, gerekli davranışları kazanmış olup olmadığı belirlenmeli, bu süreçte çocuğun kazanımları ve eksiklikleri belirlenmelidir. Çocuğu tanımanın en iyi yolu gelişim dönemleri ve belirli süreçte çocukları hakkında olumlu ve olumsuz durumları takip edebilmeleri ile mümkün olacaktır. Yakın mesafeden çokça zaman paylaşımı, çocuğa karşı empatinin de gelişmesini sağlayabilir.

Çocuğu tanımaya başlayabilmek adına, çocuğun kişilik özelliklerinin öğrenilmesi ile ilk adım atılmalıdır. Çocuğun kişilik özelliklerinin öğrenilmesi, çocukla iletişimin kaliteli olması ve iyi bir eğitim verilmesine olanak sağlar. Eğitim ve öğretim planı çocukların gelişim özelliklerine göre planlanmalıdır. Okul öncesi dönemde çocukları tanımak, büyük bir öneme sahip olmasının yanında, çocukların kendilerini tam anlamıyla ifade edememelerinden dolayı zorlaşmaktadır. Bu sebeple çocuğa verilen eğitimin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması amacıyla bilinçli ve kalıcı bir biçimde gerçekleşmesi gerekir. Bunun için çocuğun tanınması, büyük bir önem arz etmektedir. Araştırmalara dayanarak çocuğun daha iyi tanınması için, çocuk hakkında belirli bilgilerin bilinmesi sonuçların doğruluğunu artırır.

Bunlar;

- Sağlık durumları
- Aileleri ve çevresel etkenler
- Gelişim durumları
- Beden ve hareket
- Sosyal gelişim
- Duygusal gelişim
- Zekâ
- Dil
- Yetenekleri
- İlgi ve ihtiyaçları, olarak sıralanabilir.” (Aral, N., Kandir, A., & Yasar, M. C., 2001, s. 1-24)

“Çocuğu tanımak, ona verilmesi gereken eğitimi hazırlamak için, ruhsal ve bedensel olarak gelişimini saptamak gereklidir. Çocuğun gelişimini incelemek ve fikir sahibi olmak birçok açıdan yarar sağlayacaktır. Her çocukta bireysel farklılıklar görülebilir. Bu doğrultuda da ruhsal ve bedensel yetenekler tespit edilmiştir.” (Ayhan, 2011, s. 76).

İçinde bulunduğu dönemin toplumuna uyum sağlaması için, otizmlili çocuğu yaşam alanındaki topluma uyumlu kültür ve gelişimini takip etmek gerekiyor. “Tüm ebeveynlerin amacı çocuğun başarılı, mutlu ve onların anlaşıldıklarını hissettikleri bir ortam hazırlamaktır. Çocukları tam anlamıyla anlayabilmek için yetişkinler, kendi bakış açılarını bir kenara bırakıp çocuklarla duygudaşlık kurmalıdırlar.” (Altınköprü, Çocuk Psikolojisi, 2018, s. 272).

Belirli bir ölçüde bilgi ile yetişen çocuklar ailelerin onlara gösterdiği davranış kadar kültür edinirler. Bunun akabinde ise çocuk deneyerek öğrenmeye çalışır çünkü çocuk meraklıdır, öğrenmeye açtır ve çevresinde bilmediği birçok unsur barınır.

“Çocuğu tanımak için kaynakların incelenmesi durumunda, çocuğu tanıma tekniklerinin testler ve test dışı teknikler şeklinde iki ayrı kategoride gruplandırıldığı görülmektedir. Bu gruplandırmaya göre ‘testler’ grubunda çeşitli yetenek, başarı, kişilik, ilgi ve tutum testleri ve envanterleri yer alırken, ‘test dışı teknikler’ grubunda anket, görüşme, gözlem, sosyometri teknikleri gibi yöntemlerle gruplandırılmaktadır.” (Özgüven, H. D., Öner, Ö., & Ölmez, Ş., 2001, s. 233).

Doğal gözlem ve doğal olmayan gözlem (sistemli gözlem) olarak test dışı ve test içi gözlemler, çocukları ilk aşamada araştıran, inceleyen, sonrasında geliştirilen ölçütlerle otizmlili çocuğu tanımanın seviyesini ortaya konulabilir. Bu araştırmada dahi böyle yöntem ve inceleme yapıldığından, çocuğu tanıma tekniklerinden fazlaca yararlanıldı.

“Test teknikleri, birey hakkında nesnel bilgiler veren, test dışı tekniklere göre daha objektif olan bir yöntemdir. Test teknikleri, nicel araştırmalardan meydana gelmekte

olup, bu tekniklerde ekleme, çıkarma gibi değişiklikler yapılamaz. Nicel araştırmaların kullanılma amacı bilişsel gelişim alanını destekleyen kazanımları ölçmek için kullanılır. Bu ölçme araçları doğru, yanlış, çoktan seçmeli gibi kısa cevap içeren araçlardır.” (Mehtap, KOT, SÖNMEZ, S., & ERATAY, E., 2018, s. 85).

Araştırmalar bilimsel veriler ile ortaya konulmak amacıyla yapıldığından en rasyonel sonuçları araştırmanın sonunda elde edilir. Hedef olarak belli bir amaca hizmet ettiği için yapılan araştırma ölçme araçları, gelişim tarama testleri ve resim çözümleme analizleri olarak çıkan sonuçlarda kesinlik net olabilmelidir.

“Bireyi tanımak için kullanılan ölçme araçlarının uygulanması, tüm bireylerin aynı koşullara sahip olduğu ve belirli bir zaman diliminde yapılmaktadır. Bireyi tanıma tekniklerinden olan test teknikleri, bireyin başarı, yetenek, kişilik, ilgi ve tutum gibi özelliklerini belirleyen testlerdir. Başarı testleri, bireyin geçmiş akademik yaşantısı hakkında bilgi edinmek ve bireyin öğrenme kapasitesini tespit etmek için kullanılır. Yetenek testleri, genel olarak bireylerin yetenek düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi belirlemektedir. Kişilik testleri, bireylerin dış dünyaya karşı benlik algılarını, kişilik özelliklerini ve sosyal uyum düzeylerini saptamak amacıyla kullanılmaktadır. İlgi testleri, okullarda öğrencilerin geleceklerine yönelik mesleki alanlarda yönlendirmesinin yanında bu testin erken yaşlarda uygulanması durumunda bir sonraki eğitim düzeyi için fikir sahibi olmaları açısından yardımcı olabilir. Tutum testleri ise bireylerin belirli bir toplum veya grup hakkındaki tutum ve değerlerini tespit etmeye yarayan ve tüm bunların neticesinde hangi davranışların ortaya çıktığını gösteren testlerdir.” (Özgüven, H. D., Öner, Ö., & Ölmez, Ş. ,2001, s. 241).

Bu araştırmada, genellikle isimleri belli bir kod ile sunulan otistik çocuklara, bireysel tanıma ve gelişim testleri uygulandığı gibi, otistik derecelendirme ölçeklerinden sonra tanısı konulan bu özel çocuklara yapılacak nitel ve nicel testler belirlenebilir.

“Kısa sürede birçok kişiye ulaşmayı hedefleyen test tekniklerinden biri de envanterlerdir. Envanterler, zaman ve maddi bakımdan ekonomik olup, soruların yanıtları kısadır. Objektif uygulanılabilmesi ve puanlanabilmesinin yanında soru sayısının fazla olması, okuma yazma bilmeyenlere uygulanması zaman alıcı olabilir. Ölçme aracı olarak, güvenirlik katsayısı ve kapsam geçerlilikleri yüksektir.” (Kepçeoğlu, 1996, s. 284).

Test dışı teknikler, çocuğu tanımak için gözlemci tarafından kullanılan kendi kriterleri vasıtasıyla veri ve sonuç elde edilen tekniklerdir. Bu teknikler; gözlem, anket, görüşme, anekdot, oyun, sosyometri, kimdir bu? portfolyo, örnek olay ve resim analizi olarak sıralanabilir. Doğal olmayan gözlem, bireylerin bazı davranışlarının planlı ve programlı bir şekilde gözlenmesine denir. “Bireyin belirli davranışları hakkında bilgi birikimi yapabileceği gibi, belli bir topluluktaki bireyin bir davranışı gösterme şekli açısından karşılaştırması yapılması mümkündür. Doğal olmayan gözlem, katılımlı ve katılımsız gözlem olmak üzere ikiye ayrılır.” (Kuzgun, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 2005, s. 286).

Gözlemler, kısa bir süre değil devamlılık gerektiren, bazen aylar, bazen yıllar alabilen çalışmalar olabildiği gibi, bilimsel araştırmalara da ışık tutabilmektedir.

“Gözlem türünde araştırmacı, araştırmayı yapacağı grubun içine girerek, onlardan biri gibi olup, araştırmayı yapmaya başlamalıdır. Bu gözlem için araştırmanın kriterlerine uygun ortam sağlanmadığı takdirde, elde edilen veriler gerçeği yansıtmayabilir. Eğitim ortamında bu yöntem sıkça kullanılabilir.” (Kuzgun, Rehberlik ve Psikolojik Danışman, 2005, s. 285).

“Araştırmayı yapan kişinin gözlemci olarak bulunduğu, araştırma yapılan grubun içine katılmadığı, kimliğinin belli olduğu ve araştırma konusunun net olduğu gözlemdir.” (Kuzgun, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 2005, s. 270).

Görüşmeler; amacına göre ve katılımcı sayısına göre olmak üzere iki dalda incelenebilir: Amacına Göre Görüşmeler; “Görüşme çeşitlerinden amacına göre görüşmeler, iki çeşittir. Birincisi, birey ile ilgili bilgi toplamaya yönelik görüşmelerdir.

İkincisi de bireyin ihtiyacına yönelik psikolojik yardım içeren görüşmelerdir. Görüşme türlerinin temelinde belirli kriterlerde ‘bilgi toplama ve bilgi verme’ amacı vardır.” (Taner, 2005, s. 31).

Katılımcıların Sayısına Göre Görüşmeler: “Bu görüşme çeşidi kendi içinde bireysel ve grupla yapılan görüşmeler olmak üzere ikiye ayrılır. Bireysel görüşme sırasında, görüşmeci ve katılımcı dışında kimse bulunmaz. Grupla yapılan görüşmede ise çok sayıda katılımcı ve görüşmeci yer alır. Bir konuyu hep birlikte tartışır, görüşmecinin sorularına duygudaşlık yaparak cevap verirler.” (Taner, 2005, s. 31). Kısaca tanımlamak gerekirse, genellikle iyi vakit geçirmeye yarayan, eğlendirici ve bazen bir eğitim aracı olarak da kullanılabilen etkinlikler, oyun olarak adlandırılmaktadır.

“Günümüze bakıldığında okul öncesi dönemdeki çocukların oyun ihtiyaçlarının karşılanması, gittikçe zorlaşmaktadır. Binaların artması, oyun oynanacak parkların ve açık alanların azalması, ilerleyen teknoloji, oyuna ket vurmaktadır. Kendisine oyun alanı bulamayan çocuklar, okul öncesi eğitimin verildiği kurumlar, oyun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Çocuğun tüm gelişim alanlarına katkıda bulunan oyun, çocuğun doğal öğrenme aracı haline gelmiştir. Aynı zamanda çocuğun karakteri ile ilgili analize yardımcı olup, akran ilişkilerini gözlemlemeye olanak sağlar.” (Ellialtıoğlu, 2011, s. 336).

“Çocuk için oyunun eğlenceli bir aktivite olmasının yanı sıra çocukların yaşamı boyunca tüm gelişim alanlarına etki etmektedir. Çocuklarda bu gelişim ile ilgili farklı sınıflandırmalar yer almaktadır. Amaçsız davranış: Herhangi bir sosyal amaca hizmet etmeden, çocuğun etrafa bakarak vakit geçirmesidir. İzleyici: Çocuğun kendini oyun dışında bırakıp, oyun oynayan akranlarını izleyerek ara sıra onlarla sohbet etmesidir. Yalnız oyun: Çocuğun tek başına oyun oynamasıdır. Paralel oyun: Çocukların akranlarından bağımsız bir şekilde aynı oyunları aynı anda oynamasıdır. Etkileşimli oyun: Çocukların oyun oynarken akranlarıyla iletişim kurup, birbirlerinin oyunlarına dâhil olup daha sonra kendi oyunlarına devam etmeleridir. İşbirlikçi oyun:

Çocukların ortak amaçları doğrultusunda birlikte oynadıkları oyunlardır.” (Gülay, 2010, s. 132).

Anekdot (olay kaydı), yapısı ve amacı itibarı ile diğer bireyi tanıma tekniklerinden ayrılarak, belirli bir ortamda gözlenen bireyin davranışlarının objektif bir şekilde kayıt altına alınmasıdır. Anekdot, bireyin belirli bir davranışının ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi ve gözlemcinin bireyin davranışını, bir olayı yakalamasıdır. Bu yöntem elde edilen bulgularla sayısal değerlere ulaşarak, bireyi daha geniş bir anlama olanağı sağlar.

Bir olay kayıt formunda şu kısımlar bulunmalıdır:

- Gözlenen öğrencinin adı, soyadı, numarası, sınıfı, şubesi
- Gözleyenin adı, soyadı, unvanı
- Olayın geçtiği yer ve zaman
- Olayın betimlenmesi
- Gözleyenin yorumu
- Gözleyenin önerileri

Bir öğrenciye ait olan davranışın belirli bir ortamda ayrıntılı bir şekilde yansıtılmasına anekdot denir. Anekdotlar, objektif olarak kaydedilmelidir. Anekdotlar, gerekli durumu yansıttığı doğrultuda doğru bir sonuca ulaştıracaktır.” (Kuzgun, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 2005, s. 282).

“Sosyometri tekniğinin amacı ve işlevi; Sosyal ilişkiler açısından, öğretmenin öğrencileri tanımasına olanak sağlar. Öğrencilerin akran ilişkilerini anlamak ve onları tanımak, eğitim ortamında atılacak adımları öğretmen adına kolaylaştıracaktır.” (Kuzgun, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 2005, s. 282).

“Test tekniklerinden olan örnek olay yöntemi ilk defa Harvard Üniversitesindeki bilim insanlarından Prof. Langdell tarafından kullanılmıştır.” (Şahin, S., Atasoy, B., & Somyürek, S., 2010, s. 253).

2.7. Çocuğun Sanatsal Gelişimi ve Resimlerinin Özellikleri

“Çocukların kendilerini ifade etme ürünü olan resimlerde çok şey anlatırlar. Önemli olan öğretmenin bu resmedilen durumları doğru yorumlaması ve çocuk hakkında çıkarımda bulunabilmesidir. Çocukların resimlerinde neler anlattığı aşağıda sıralanmıştır.

- Yapılan resimler, hissilerini anlatır.
- Yaratıcılığın ön plana çıktığı çalışmalardır.
- Resimler, çocuğun çevresini ve gözlemlerini yansıtır.

Yapılan resimde kullanılan renkler çocuğun psikoloji ve iç dünyası hakkında fikirler sunar.

- Çocuklar, çevrelerinde gördüklerini betimleme yolu ile anlatırlar.
- Çocuklar yaptıkları resimlerde bencildirler.
- Çocuğun çizdiği resimler biriciktir.” (Szopponos, 1992’den aktaran; İlhan, 1995, s. 57-65)

2.7.1 Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Sanatın Çocuklar Üzerindeki Etkisi

“Çocuk resimlerinin incelenmesi 2 asırdır önemli bir konudur. Çocukların resimlerine duyulan ilginin 3 temel nedeni vardır: Birincil nedenin temelinde çocukların bilişsel düzeylerinin artırılmasıyla, el becerilerinin artış göstermesi yatmaktadır. İkincil temel neden olarak, toplumsal kaygılar vardır. Bu kaygıların psikolojik çıkarımları vardır. Diğer temel neden ise, estetik kaygısından uzak çalışmaların ortaya çıkmasıdır.” (Batı, 2012, s. 61).

“Çocuğu tanımak ve ona göre davranmak, çocuğun gelişimini etkilemektedir. Bunun için, yetişkinler çeşitli yöntemlere başvurabilirler. Bu yöntemlerden birisi de resimdir. Çünkü çocuklar, resimlerinde iç dünyalarının sırları ortaya çıkarmayı severler. Resimler, çocukların yaşadığı duyguların bir yansıması olarak görülür. Bu resimlere bakıldığında ise çeşitli analiz teknikleri ile istenilen gelişim özellikleri daha

somut şekilde ortaya çıkmaktadır.” (Doğru, S. S. Y., Turcan, A. İ., Arslan, E., & Doğru, S. ,2006, s. 223).

“Resimler, temel olarak çocuğun hayatı hakkında derin bilgiler vermede önemli bir boşluğu doldurur. Çocuk için, yaşadığı çevre ve hissettiği duyguları gözlemlememek ve çocuğu bu çıkarımlar sonucunda yaklaşmak gereklidir. Bu resimlerde çocuğun yaşadığı zorluklar, hissettiği negatif duyguları da öğrenmek yetişkinler açısından önemli bir veridir. Çocuğun gelişimini etkileyen çok fazla değişken mevcuttur. Bilişsel ve davranışsal gelişim çocuğun ileride, toplumda rahat bir hayat sürebilmesi için önemlidir. Resimlerde bu gelişim alanlarının da analizleri yapılarak eksik veya negatif alanlar tespit edilip, çocuğun birey olmaya giden yolu aydınlatılmalıdır.” (Batı, 2012, s. 47).

“İçine kapanık olarak bilinen çocuklar için resim, oldukça kuvvetli bir iletişim aracıdır. Bu düzeydeki çocukların hayatı ve çevreyi nasıl algıladığı, resimler aracılığıyla yetişkinlere önemli bilgiler verir.” (Yavuzer, H. ,2007, s. 11).

Her çocuğun bulunduğu yaş dönemlerinde, birer çizim becerisi saklıdır. Çocuk, çizimlerinde, yaş seviyesine bağlı olarak, belirli dönemlerde yaşadığı duyguları yansıtan resimlerin ağırlık gösterdiği görülmektedir.

Çocuk, hayal kurmaya başlamayı öğrenir. Her çocukta mecburi olması beklenemez. Bu durum, çocuğun resimlerine hayalleri yansırken, o evreye gelene kadar algıladığı çevre ve kendisini keşfetmesi ile alakalıdır.

2.7.2. Zihinsel Gelişimin Göstergesi Olarak Resim

Zekâ testleri zihinsel yetersizlikleri belirlemede tek başına yetersiz olduğu için bunun yanında bireyin uyum becerilerinin de değerlendirilmesi gerekir.

Goodenough Harris Adam Çizme Testi:

“Bu testin amacı bireylerin zihinsel gelişimlerini belirlemektir. Kavram gelişimini anlamak amacıyla, ‘resim çizme testi’ kullanılmaktadır. Bu test, projektif tekniklerden olup temeli bireylerin bir şeyler üretmesine dayanmaktadır. Bu yöntem ilk olarak Goodenough tarafından 1926 yılında geliştirilmiştir. Goodenough’tan sonra öğrencisi Harris (1963) ikinci bir resim çizme testi ekleyerek testin daha zengin bir hale gelmesini sağlamıştır. “Goodenough – Harris Adam Çizme Testi” bir genel yetenek testi olarak sınıflandırılmaktadır. Bu testler 4-14 yaşlar arasındaki çocukları kapsamakta ve bu yaş grubuna uygulanmaktadır. Bireyin testten aldığı puanın ortalaması 100 ve standart sapması 15 olan bir standart puana çevrilmektedir. Puanlayıcının güvenirlik kat sayısı 0.90, aynı puanlayıcının tekrar puanlamasının korelasyonu ise 0.94 bulunmaktadır.” (Dogru, S. S. Y., Turcan, A. I., Arslan, E., & Dogru, S., 2006, s. 224).

2.18.1. Çocuk resimlerinde aile, kardeş ve arkadaş figürlerinin çizimi

“Baskın ailelere sahip çocukların çizimlerinde ebeveynler normalde çizilmesi gereken bedensel büyüklük göz önüne alınmadan, diğer aile üyelerine göre oranla daha büyük çizilir. Bazen çocuk annesine olan hayranlığından ve sevgisinden dolayı anne figürünü daha dikkatli çizebilir. Çocuklar çizdikleri aile figürleri ile aileleri hakkında bilgi elde edilmesine, yorum yapılabilmesine büyük oranda imkân sağlamaktadır.” (Yavuzer H. Resimleriyle Çocuk, 2007, s. 228).

a. Aile: “Çocuk, çizdiği resimlerde aile içerisindeki iletişim kopukluğunu açıkça yansıtmaktadır. Örneğin; resimde aile fertlerinin eksik çizilmesi, ayrılmış anne babaları gösterirken; aile üyelerinin arasına yol, köprü, ağaç, ev gibi figürlerin çizilmesi, iletişim problemleri olduğunu belirtmektedir. Baskın bir tutum gösteren anne ve babaların çocuklarının resimlerinde, anne-baba figürlerinin çok büyük, çocuğun çok küçük çizilmesi, ailenin otoriter bir tutumda olduğunu ve aile bireyleri arasında sorunlar olduğunu göstermektedir. Anne-babanın abartılı olarak çizilmesi onlara olan hayranlığın dışavurumu da olabilir. Resimde ikinci bir çocuk çizilmesi ve

bu çocuğun uzakta olması ya da hiç çizilmemesi kardeş kıskançlığının belirtileridir. Çocuk, anne babasına sarılmış bir vaziyette resim çiziyorsa, ebeveynlerine olan özlemini yansıtmaktadır.” (Yavuzer H. Resimleriyle Çocuk, 2007, s. 229).

“Yapılan araştırmalar, çocukların çizimlerinde iç dünyalarını kâğıda döktüklerini göstermektedir. Çocuğun mantığına göre güçlü, yani baskın olan kişi büyük çizilmelidir. Çocuk, yapmak istemediği bir resim yapmak zorunda kaldığında çizilmesi istenen insan figürünü ya da nesneyi çizerken küçük yapar ve kâğıdı orantısız bir şekilde kullanarak çizer. Çocuklar yaşadıkları ortamları, çevresindeki akran ve yetişkinleri, yaşadığı mahalle, ev, gittiği okul gibi ayrıntılarla yaptıkları resimleri zenginleştirirler. Bu sayede çocukların yaşantıları ile ilgili ipuçlarına ulaşılır. Çocuk, çizdiği insan figürleri ve çevresel figürler ile 4 yaşından itibaren resimlerini bütünleştirir.” (Batı, 2012, s. 95).

b. Kardeş: “Çocukların aile bireylerini çizdiği resimlerde, şiddet içeriğine sahip çizimlerin görülmesinin sebebi, aile içerisinde iletişim kurmama, ses kontrolünü sağlayamayan yetişkin, şiddet uygulayan ebeveynlerin olmasıdır. Yapılan resimde kardeş yok sayılmış veya aile fertlerinden uzak bir yere çizilmişse, çocuğun kardeşini rakibi olarak gördüğü ve ebeveynlerini paylaşmak istemediğinin göstergesidir. Aile bireylerinden herhangi birinin resimlerdeki eksikliği, sevgi eksikliğini işaret etmektedir. Çocuklar, sevgi bağı kurdukları yetişkinleri, resimde kendilerine yakın bir biçimde çizerler.” (Yavuzer H. Resimleriyle Çocuk, 2007,s. 230).

“Yapılan çalışmalar sonucunda çocuğun kardeşinin varlığını yok sayması, çocuğun kendi iç yaşantısında kardeşini kıskandığını gösterir. Bu sebeple resimlerine bu durumu anne-baba ve kendisini çizip, kardeşini çizmeyerek yansıtır. Kardeşi yeni doğan çocuk ise, potansiyel olarak onu kendisine rakip görüyorsa resimde onu büyük bir şekilde çizebilir. Kendisinden büyük olan kardeşi kıskanıyorsa, onu da resimde küçük bir figür olarak çizebilir. Yapılan çalışmaların test sonuçlarına göre ailede artan çocuk sayısı, çocuğun resimlerinde aile kavramının algılanma düzeyinde azalma olduğu gözlenmiştir. Örneğin; bir çocuğa sahip bir çekirdek ailenin çocuğunun çizdiği

resimlerde aile kavramı daha belirgin bir şekilde görülmüştür. Ailede çocuk sayısının artması ile ebeveynlerin çocuklara ayırdıkları zaman azalmış olduğu için, bu durumun çocuklarının resimlerine farklı bir aile kavramı yansımaya neden olduğu düşünülmektedir.” (Dogru, S. S. Y., Turcan, A. I., Arslan, E., & Dogru, S., 2006, s. 234).

c. Arkadaş: Çocuk, akranlarının yanında ve sosyal yaşam alanında, kendini ailenin yanında olduğundan fazlaca özgür ve rahat hissedebiliyor. Serbest alan denilen ortamda, otizmlili çocuk, savunmasız olabildiği gibi, arkadaşları tarafından, fiziksel ve psikolojik olumsuz davranışlara maruz kaldığında kendini ötekileştirilmiş, farklı bir insan, normal olmayan yetersizliklerle donatılmış varlık olarak hissedip incinebiliyor. Olumlu arkadaş davranışları ise, otizmlili çocuğun gelişimine, pozitif etken olarak değişim sağlayabiliyor.

2.7.3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan Çocukların Resimlerindeki Farklılıklar

“Okul öncesi eğitim almış ve almamış çocukların resimleri incelenirken çocukların yeteneklerine ve gelişim düzeylerine ilişkin fark olup olmadığına bakılabilir. Okul öncesi eğitim alan çocuklar, ilkokula geçtiklerinde bazı konular üzerinde hedeflenen amaçlara yönelik çalışmalar yapmışlardır. Bu konulara örnek olarak el-göz koordinasyonu, şekil-zemin ayrımı, mekânda konum gibi konular gösterilebilir. Bu çalışmalar çocukların gelişimi açısından okul öncesi almış çocukları öne geçirmektedir.” (Çetin, Ö. Ş., & Alisinanoğlu, F., 2013, s. 18).

“Okul öncesi eğitimi alan çocuklar, okul öncesi eğitim almamış çocuklardan birkaç adım öndedir. Çünkü okul öncesi eğitim alan çocuklar, kendi bilgi düzeylerini ortamlardaki düzene ayak uydurma konusunda daha ileridedir. Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, ilkokul sınıf öğretmenlerinin deneyimlerine göre okul öncesi eğitim alan çocuklar, okul öncesi eğitim almamış çocuklardan daha başarılıdır. Bu durum çocukların resim çizimlerine de etki etmektedir.” (Tantekin Erden, 2014, s. 172).

“Büyükekiz, okul öncesi eğitim almış ve almamış çocukların resimlerini inceleyerek yaratıcılık, özgünlük gibi kriterlere bakıldığında okul öncesi eğitim almış çocukların daha başarılı olduklarını ortaya çıkarmaktadır.” (Büyükekiz, 2008, s. 395).

“Özetlemek gerekir ise, okul öncesi eğitimi alan çocuklar, çizgisel aşamaları sırasında öğretmenleri tarafından denetlenmiştir. Okul öncesi eğitim alan çocuklar, bilişsel ve sosyal olarak daha fazla ilerleme kaydetmiştir. Okul öncesi eğitim almış çocuklar, okul öncesi eğitim almamış çocuklara göre daha başarılı adımlar atabileceklerdir. Resim analizi çocukların resimlerinin incelenmesi hususunda farklı amaçlarda kullanılmaktadır. Resim, çocuğun iletişim aracıdır. İçerik kapalı olan çocukların duygularını anlamak amacıyla kullanılabilir. Resimler, çocukların iç dünyasını yansıtır. Bu sebepler göz önünde bulundurulduğunda, resim analizi resimlerin çözümlenmesi ve davranışlarını geliştirmekte kullanılmaktadır.” (Yavuzer H. Resimleriyle Çocuk, 2007,s. 233).

2.7.4. Zihinsel Geriliği Olan Çocukların Resimleri

“Çocuğun bu alanda gelişmesi, çocuğun dikkatini toplamasına, kas gelişimine, el – göz koordinasyonunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çocuk, karalama dönemiyle resim yapmaya başlarsa, eğer ki ilerleyen zamanlarda da çocuğun çizdiği resimlerden daha belirgin ve ayrıntılı çizmesi beklenir. Çizilen resimdeki nesneler anlaşılmıyorsa, çocuğun kendi yaşından alt bir seviyede resim yaptığı görülür. Çocuğun bu durumu, o nesneleri yapamamasından değil, daha çok bir gelişim bir sorunun olduğunu gösterir. Resim yapan çocuk, bir üst seviyeye ulaşamayan çocuk, büyük ihtimalle kendi yaşlarıyla aynı psikososyal olgunluğa ulaşamayacak ve kendi yaşlarının yaptığı bazı etkinlikleri yapamayacaktır.” (Yavuzer H. 2018, s. 228).

“Zekâ yürütmesi geride olan bir çocuğun yaptığı resimde, çocuğun öngörü ve planlamayı düşük seviyede yaptığı görülmektedir. Çocuk, birçok zaman resmedeceği ortamda bir nesneyi, insan vücudunda da sadece bir organı çizebilir. Çocuk, resmini

çizerken diğer çocukların aklına gelen ağız, göz, kulak gibi organları düşünemeyebilir.” (Yavuzer H. 2018, s. 228).

2.7.5. Üstün Yetenekli Çocukların Resimleri

“Kendi yaşıtlarına göre daha üst düzey davranış ve beceri gösteren bireylerdir. En önemli özellikleri arasında yaşıtlarına göre erken konuşma, okuma becerileri, dil yetenekleri, hafıza gücü, bağımsız davranma ve çevreye karşı duyarlılık sayılabilir.” (MEB., MEB Yaygın Eğitim Kurularının Yönetmeliği ,2013).

“Renzulli (1986) yaptığı bir araştırmada özel yetenekli bireylerin özelliklerini; yetenek, yaratıcılık ve isteklendirme olarak ifade etmiştir. Üstün yeteneğe sahip bireyler, ifade edilen özelliklerin birleşimini geliştirme yeteneğine sahip ve bunları insanların sergilediği potansiyellerin birinde kullanabilen kişidir.” (Renzulli, JS ve Delcourt, MA., 1986, s. 20).

2.7.6. Sosyo-Duygusal Gelişim Göstergesi Olarak Çocuk Resimleri

İletişim Kopukluğu: “Çocuk, yakınındaki figürleri çizerken asla farkına varmadan kendi düşüncelerini ortaya koyar. Ailesindeki insanları çizerken de, istemeden de olsa aynı şekilde kendi düşüncelerini ortaya koyar. Kendisini grubun dışında hisseden çocukların çizdikleri figürlerde genellikle kendilerini grubun dışında çizdiği belirlenmiştir. Yalıtılmışlık duygusu, ayrıca mesafeyle, psikolojiyle, alan gereksinimleriyle gösterilebilir; böyle zamanlarda çocuk kendisini, anne babasıyla ortasına bir nesne koyarak ayırır. Aile bireyleriyle iletişime geçilememesi, bazen de aileyi konu alan resimlerde, çocuk tarafından figürlerin çizilmemesi sebebiyle ifade edilebilir. İletişim kopukluğu ailedeki bir bireyin diğer bireyden ayrılmasını gösteren bir kavramdır.” (Gündoğdu, R., Yavuzer, Y., & Karataş, Z., 2018, s. 68).

Kardeş İlişkileri ve Kardeş Kıskançlığı: “Çocuk kardeşi gelmeden önce çizdikleri resimlerde genellikle bütün aile bireylerini çizer. Daha sonra kardeşi doğunca, çocuk yaptığı resimlerde anne babasını ve kendisini çizerken, yeni doğan kardeşini

çizmeyebilir veya resimdeki bütün aile bireylerinin gözünü aynı tarafa çizerken, kendi gözlerini ise bütün ilgiyi toplayan yeni doğan kardeşine bakarken çizer. Çocuk bunu bu şekilde yaparak kardeşini kışkırttığını belli eder. Daha sonraki çizdiği resimlerde ise abisini kocaman, kendisini ise daha ufak çizerek abisiyle yarış halinde olduğunu göstermektedir. İzlenen davranış bozuklukları: tikler, sıkıntı ve huzursuzluk belirtileri, anneye gösterilen olumsuz davranışlar, bir eşya çalma, zarar verme, yalan söyleme, tuvaletini kaçırmak...” (Gündoğdu, R., Yavuzer, Y., & Karataş, Z., 2018, s. 69).

“Kellogg, sanatsal gelişim dönemlerini üç kategoride toplamıştır:

- Anlamsız, basit karalama
- Belirgin şekiller
- Anlamli şekillerdir.

Kellogg çocukların kullandıkları eğri büğrü ya da düz çizgilerin zamanla anlamlı şekiller oluşturduğunu söylemiştir. Çocuklarda geometrik şekillerin zamanla bu evrelerde oluştuğunu, bu düz çizgilerin üçgen, kare ve dikdörtgen olarak zamanla anlam kazandığını savunmuştur. Bu da gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N., 1999, s. 83).

“Piaget’in bilişsel gelişim kuramına göre çocuğun kendisini ve etrafında olup bitenleri görüp değerlendirmeler yapması bilişsel gelişimin ilk aşamalarıdır. Bilişsel gelişim bireyin öğrenimi için gerekli ve önemlidir. Çünkü her birey, yaşına ve gelişim dönemlerine göre algılama kapasitesine sahiptir. Bu kapasiteyi tam anlamıyla bilmek, bilişsel gelişim ile bağlantılıdır.

Bilişsel gelişim kavramının önde gelen isimlerinden Piaget’e göre, çocuk çevresinde gördüğü her şeyden bir çıkarımda bulunur ve zihninde şema oluşturur. Eğer zihnindeki şemaya ters düşen bir durum varsa bunu farklı şekillerde anlamaya çalışır. Yani çocuk, etrafında olup biten durumlara iki farklı tepki ile cevap verir. Bunlar ‘özümseme ve uyumsama’ olarak adlandırılır. Özümseme: Bireyin karşılaştığı yeni durumu anlayıp

eski şema ile bağlantı kurmasıdır. Farklı bir deyişle, İlk karşılaşılan durumun zihinde yer alan şemaya yerleştirilmesine özümseme denir.” (Küçükkaragöz, H., Canbulat, T., & Akay, Y. ,2013, s. 12).

Uyumsama: “Birey yeni gördüğü durumu eski şema ile özümsemeye çalışır. Eğer ki yeni durumu anlamlandırmak için eski şema yeterli değilse birey şemayı değiştirir. Piaget bu şekilde yenilik süresine, uyumsama demiştir Farklı bir deyişle; bireyler şemaları gördükleri yeni durumları özümseme yoluyla oluştururlar. Yeni durumları günlük tecrübeleri ile karşılaştırır ve olan şema üzerine ekleme yaparlar. Eğer ki uygun zihinsel süreç olmadıysa şemayı değiştirir veya yeni şema oluştururlar.” (Küçükkaragöz, H., Canbulat, T., & Akay, Y. ,2013, s. 123).

“Çocuk bir köpek görür. Tüylerine, ayaklarına, gözlerine ve çeşitli özelliklerine bakarak bir şema oluşturur. Bu şema ‘köpek’ şemasıdır. Daha sonra çocuk bir fare görür. Bu farenin de tüyleri, ayakları ve gözleri vardır. Bunu eski şema üzerine ekleme yaparak özümsemeye çalışır. Bir süre sonra ikisi arasındaki farkları görmeye başlar ve doğru gitmeyen durumları fark eder. Bunun sonucunda da yeni bir şema oluşturarak uyum sağlar. Bu iki özelliğe eşlik eden bir özellik daha vardır. Buna dengeleme adı verilir.

Dengeleme: Bireyin çevresi ve kendi iç dünyası arasındaki bağlantıyı doğru ve düzenli kurup kafa karışıklığını önlemesidir. Yani tüm uçan canlılardan kelebekler ve kuşları ayırt edebilmesi, dengelemedir.” (Küçükkaragöz, H., Canbulat, T., & Akay, Y. ,2013, s. 125). “Karalama döneminden sonra çocuklar çevrelerinden haberdar olmaya başlarlar. Bu evreye geçince de ilk olarak yuvarlak nesneler çizme eğilimi gösterirler. Çocukların hangi ırktan ve dinden olduğu önemli değildir. Her çocuk hemen hemen bu yuvarlak çizimleri yapma eğilimi taşır. Zaman geçtikçe çocuklar bu yuvarlak figürlerin etrafına başka çizimler yaparak gerçek anlamda nesnelere geçiş yapar.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 34).

a. Çizgi, çocukların gelişimleri tek bir alanla sınırlı değildir. Kas gelişimleri ve bilişsel gelişimleri çizgilerine yansır. Bu eksiklikleri yaşayan çocuklar hayatlarında

başarıyı da geç yakalayabilir. Çünkü resimlerin kalitesi çocuğun gelişimini her açıdan etkiler.

b. Renk, çocukların okula başlamasıyla renklerde bazı değişimler yaşanabilir. Örnek olarak; bir insan çiziminde turuncu renk yerine, artık insan tenine yakın renkleri kullanma eğilime sahip olmaya başlarlar. Kişisel olarak sevdiği bir rengi kullanmada aşırılık gösterebilirler. Örnek olarak mor bir insan çizimi yapabilirler. Bu çocukların gelişimi ile doğru bir paralellik sergiler.

c. Orantı, nesneleri tanımaya başlamasıyla çocuklar bu evrede çok büyük çizdiği nesneleri gerçekte olduğu boyutlara indirgemeye başlar, bu da çocuğun orantı ile tanışması demektir. Nesnelerden edindikleri deneyimler, çocukların resimlerine çok fazla yansır. Örnek olarak; araba çizerken çocuk çevrede deneyimlediği oranlara yakın bir çizim yapar. Bu evrede çocuk kendinden daha çok çevresi ile ilgilidir. Beğendiği, sevdiği şeyleri çizmeye resmetmeye ve onlar üzerinde hayal gücünü geliştirmeye başlar. (Yavuzer H. ,2007, s. 55).

“Çocukların yaptığı resimleri ilk incelemeye başlayan araştırmacıların çalışmaları incelendiğinde, dikkatimizi çeken ilk şey, bu resimleri yaş gruplarına göre ayırıp inceleme yapmalarıdır. Cooke ve Ricci’nin çalışmaları bu konuda bize bilgi vermektedir. Cooke, ilk araştırmalarını, çocukların resimleri üzerine yapmış Ricci de çocuk resimlerini yayımlayıp bunlardan bir koleksiyon oluşturmuştur.” (Malchiodi, Çocukların resimlerini anlamak, 2005, s. 11).

Çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde resimlerin estetik yönü incelenmiştir. Frank Çizek, Kellogg ve Lowenfeld çocuk resimlerini estetik açıdan inceleyen sanat öğretmenlerindendir. Kellogg çalışmalarının sonucundan yola çıkarak Lowenfeld ise “Yaratıcı ve Zihinsel Gelişme” kitabında resimleri inceleyerek çocukların psikoloji eğilimleri ortaya koyan önemli bulgulara varmıştır.

“Çevremizde bulunan nesneleri kâğıt üzerine ya da mekân üzerine betimlemesinin yapılmasına resim denir. Yapılan çalışmalarda birey, hislerini ve

düşüncelerini, etrafındaki durumları, canlı-cansız varlıkları ve insanları betimleyerek resim sanatı icra eder. Resim sanatı ilk çağlarda hiyeroglif ile başlar ve günümüze kadar var olan insanların yaratıcılıklarını kullanarak yaptıkları resimler ile devam eder.” (Yüzbaşıyev, 2010, s. 213).

“Resim yapma sanatının ilerlemesi konusunda, Alman resim sanatçısı Albert Dürer ’in etkileri oldukça fazladır. Albert Dürer’ in resim öğretiminde resim şekillendirme tekniği önemlidir. Rönesans zamanında yaşamış olan resim sanatçıları, perspektif ismi verilen bir teknikle ilgilenmişlerdir. Eğitim yolu ile çizimlerinde bu tekniği kullanmışlardır. Bu dönemde resim sanatı bilim ve fen ile ilerlemiştir. Bu resim sanatçıları öğretmenler ve gelecek için resmin öğretim çalışması olduğunu vurgulamışlardır. Yani resmin eğitim-öğretim ile gelişeceğine inanmışlar ve bunun doğruluğunu göstermek için çalışmalar yapmışlardır. Rönesans Dönemi ressamalarının çalışmalarına bakıldığında, yapılan eserlerde resim sanatçılarının bazı yöntemleri tekrarladıkları vurgulanmıştır. Bunlar da resim kuralı olarak yazılmış ve eğitim-öğretim basamaklarına yerleştirilmiştir.” (Yüzbaşıyev, 2010, s. 213).

Kurallar genellikle uzmanların kullandığı, yapılan resmin anlamlı hale gelmesini amaçlayan yöntemlerdir. Perspektif: “Milattan önceki zaman dilimlerinden günümüze kadar yerleşmiş olan perspektif kavramı Rönesans Döneminin izlerini taşır. Sümer uygarlığı yazıyı bulmadan önce, tarihsel aktarımların yapılması ve geçmiş kalıntılarının olması perspektif ile bağlantılıdır. Bu duruma örnek olarak; Şanlıurfa’da bulunan Göbeklitepe kalıntıları, perspektif izlerini taşır. Perspektif ile yapılmış olan bu çalışmalarda süslemelerde kullanılan bu teknik gözlenmektedir. Geçmiş zamanlarda tam olarak perspektif kelimesinin adı bilinmese de, buluntular gösteriyor ki bu kavram geçmişten günümüze tarihsel katarım şeklinde gelmiş ve yerleşmiştir. Bir kâğıt üzerine çizgisel çalışma ile yapılan görsellere perspektif adı verilir. ‘Gördüğün gibi resmet’ Perspektif kavramının ana temasını oluşturur. Yani perspektif kavramında önemli olan bakıştır.” (Morçöl, 1979, s. 12).

- “Resim kâğıdı üzerinde bulunan figürlerin düzlemlerini, yerlerini ve boyutlarını ifade eder. Bu ifadeler kendi aralarında alt başlıklara ayrılarak gruplar oluşturur.
- Şekil Boylamı: Balkondan dışarıya baktığımız zaman gözümüze çarpan evler, arabalar ve insanları ifade eder. Bu görülenleri resim kâğıdı üzerine aktarma işlemidir.
- Eşya Boylamı: Gözle görülen nesnelerin zemin üzerinde nasıl durduğunu ifade eder.
- Görüş Merkezi: Resmi yapacak kişinin objeleri nasıl gördüğüdür.
- Işık ve Gölge: Herhangi bir nesnenin masa üzerine koyulduğunda ışığın vurduğu yer aydınlanır, arkada kalan kısım karanlıktır ve nesnenin gölgesi masa üzerine yansır.”
- (Yüzbaşıyev, 2010, s. 225).

“Çocuğun sahip olduğu özellikler, hareketleri, yaptığı resim onun dünyada bir yer kapladığının kanıtıdır. Çocuğun resim yolu ile kendisini ifade etme şekli onun tüm gelişim alanlarını etkiler. Çocuğun resmettiği resim sonucunda doğru yorumlamalarda bulunan eğitimciler çocukların iç dünyalarına erişebilirler. Çocuğun nasıl var olduğu, kendisini nasıl gördüğü, karakteri anlaşılabilir.” (Çakır İlhan, 1995, s. 57).

“Okul öncesi dönemde çocuklar duygularını yansıtacak birçok ortam bulurlar. Müzikle, drama ile ve diğer etkinliklerle kendini ifade edemeyen çocuklar, sanat etkinlikleri ve resim ile duygu ve düşüncelerini yansıtacak ortam bulunmakta ve rahatlayarak kendilerine has yeni ürünler, tasarımlar ortaya çıkarmaktadırlar. Bu sayede eğitimcilerin de o çocuk hakkında bilgi sahibi olmasına olanak sağlar. Küçük yaşlarda çocukların neler düşündüğünü resimlerine bakarak anlayabiliriz fakat çocukla resim hakkında sohbet ettiğimizde daha doğru bilgilere ulaşmış oluruz. Çocukların sanat eğitimi sırasında makas, yapıştırıcı ve fırçaları kullanması el-göz koordinasyonunda olumlu bir gelişim göstermesine katkı sağlamaktadır.” (Edwards ve Nabors,1993; Eliason ve Jenkins,1994) aktaran Ulutaş & Ersoy, 2004, s. 51).

“Çocuk resimleri üzerine yapılan çalışmaları ve araştırma tezlerini incelediğimizde görüyoruz ki çocuk resimlerine yaklaşım genellikle 3 başlık altında toplanmıştır. Bunlar; gelişimsel, ruh bilimsel ve sanatsal yaklaşım veya benzeri isimlerle sıralanmıştır. Zaten tarihsel süreci incelendiğinde de karşımıza çıkan yaklaşımlar bilim insanlarının en başta resimleri çocukların zekâ düzeyleriyle yorumlamaya başladıkları daha sonra psikologların resimleri çocukların ruh halleriyle ve psikolojik halleriyle açıklamaya çalıştıkları ve diğer taraftan bir kısım sanat eğitmenlerinin de resimlerin sanatsal değerlendirmelerini yaptıkları şeklindedir. Dolayısıyla bu durum 3 tür yaklaşımı ortaya çıkarmıştır.” (Savaş, AC, Bozgeyik, Y., & İsmail, ESER, 2014, s. 159).

Bunları kısaca incelemek gerekirse;

Gelişimsel Yaklaşım: “Bu yaklaşım oyun kavramından yola çıkarak çocuğun neden çizdiğini açıklamaya çalışır. Ve bunu açıklarken de çocuğun çizdiği resimleri görsel algı, zekâ ve bilişsel gelişim süreçleriyle anlamlandırır.” (Batı, 2012, s. 160). **Ruhbilimsel Yaklaşım;** “Psikolojide resim; gelişimsel yaklaşımdan tamamen uzak kalmak şartıyla çocuğun iç dünyasına ve ruhsal durumuna bakan yönüyle psikolojik açıdan ilk kez 1890'da Binet tarafından araştırılmıştır. Bu yaklaşım sayesinde çocuğun kişiliği ve ruhsal problemi olup olmadığı öğrenilebilecektir. Çünkü resim; çocuk için hem kolay hem de bir oyun faaliyeti olduğundan, bilginin tüm sadeliğiyle çocuk tarafından ortaya koyulmaktadır.” (Batı, 2012, s. 161). **Sanatsal Yaklaşım;** “Kellogg çocuğun resimle uğraşırken aldığı zevk üzerine çalışmalar yapmış ve çocuğun bu esnada iki çeşit zevk aldığını ortaya koymuştur. Bunlardan ilki çocuğun karalama yaparken, diğeri ise o resmi incelerken aldığı zevktir. Kellogg bu zevkleri motor ve görsel zevk olarak isimlendirir.” (Savaş, AC, Bozgeyik, Y., & İsmail, ESER, 2014, s. 156).

“Kellogg’a göre çocukların resimlerinde de görüleceği üzere hangi kültürden gelirse gelsin çocukların birçoğunun resimlerinde dairesel şekiller veya çaprazlar görünür. Bunun nedeni ise bu şekiller çocukların ilgilerini çeken biçimler olduğu için çocukların resimlerinde yer alırlar. Ayrıca her çocukta doğuştan gelen ve evrensel olan

bir ‘görsel düzen’ bulunmaktadır. Bu da resimlerde kendini göstermektedir. Kellogg çocuğun sanatsal gelişiminin üç temel dönemi olduğunu söyler:

- Anlamsız, basit karalamalar dönemi (Basic Scribbles)
- Belirgin şekiller dönemi (Placement Patterns)
- Anlamlı şekiller dönemi (Diagrams)

İki yaşına doğru anlamsız karalamaların yerini, kâğıdın boyutlarıyla orantılı şekiller alır. Üç yaşında ise çocuklar daire, üçgen ve diğer şekilleri içeren resimleri çizmeye başlarlar. Bu gelişim süreci çocuğun biçime ilişkin algısının geliştiğini ortaya koyar. Çocuğun belirgin şekli oluştururken dairesel çizgilere yer vermesi, resmin merkezini belirlemesi biçim algısının geliştiğini gösterir.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s.162).

Projektif Yaklaşım; “Çocukların resimlerinde duygu ve düşüncelerinin anlatıldığı öne sürülür. Korkuları, endişeleri, heyecanları gibi duygusal hislerinin resimde yansıdığı düşünülür.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. ,1999, s. 73). Artistik Yaklaşım; “Lowenfeld, yapılan resimlere çocuğun kendisini yansıtmasının, çocuğun ruhsal ve psikolojik gelişimini olumlu etkilendiğini savunur. Kellogg bu dönem için iki tür zevkten söz eder. Bunlar motor zevk ve görsel zevktir. Motor zevk; çocuğun resim yaparken ettiği hareketten aldığı zevktir. Görsel zevk ise yaptığı karalama sonucu çıkan ürünün çocukta uyandırdığı histir.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. ,1999, s. 73). Sembolik Yaklaşım; “Çocuklar yaptıkları resimlerde birbirlerini tekrarlayan semboller kullanırlar. Örneğin bir vücuda çizilmiş çizgilerden bir çifti kolları, diğer çifti bacakları temsil eder. Aslında çizgiler aynıdır. Ancak çocukların bunlara yüklediği anlamlar farklıdır. Selfe; çocuk resimlerinin temel amacının çocukların duygularını ve düşüncelerini anlatan semboller yığını olduğunu söylemektedir.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. ,1999, s. 73).

“Çocuk, hislerini ve düşüncelerini resme yansıtır. Çocuklar çizimlerini bir diyalog olarak kullanır. Çocuklar, çizimlerinde toplum ile ilgili diyaloglarını

yansıtırken aynı zamanda diyalogunu da güçlendirmiş olur. Çocuklar, görsel çalışmalarında birlikte kullandığı renkleri ve cisimleri bir kısma kadar bilinçli bir şekilde yaparlar. Geri kalan kısmı ise sezgileri ile tamamlarlar. Örnek verecek olursak; çizimler herhangi bir konuyu kapsamayan bütünlük sağlanamamış resimler olursa, bu durum zihinsel geriliği olan çocuğa işaret eder. Akranları arasında ciddi anlamda fark yaratan ve ileri düzeydeki fikirlere sahip bir çizim gerçekleştiriyorsa bu da üst düzey zekâyâ sahip çocuğa işaret etmektedir. Çocuğun çizdiği resim incelendiğinde eğer ki çocuk resim kâğıdının tamamını kullanmamış ve resimleri küçülterek dar bir alana sığdırmışsa, çocuğun özgüven eksikliği olduğunu gösterir. Yine çocuk resimde aile fertlerine yapışık ve resimde kendini tam olarak cinsiyet ayrımını belli edecek şekilde gösteremiyorsa, cinsiyet kararsızlığı yaşıyor manasına gelmektedir. Çocuk, resminde kendisiyle diğer aile bireyleri arasına başka nesneler ekliyorsa, bu sefer de aile içerisinde iletişim sorunu yaşıyor manasına gelmektedir.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 166).

“Venger(2011), çocukların önemseydiği şeylerin resimlerini çizdiklerinden söz etmiştir. Venger’e göre resim, bilinç düzeyi ile bilinçaltı düzeyinin ortak ürünüdür. İnsanlar her yaşta, özellikle çocuklukta duygularını, kaygılarını resimlere yansıtırlar. Bundan dolayıdır ki resim bir hikâyedir, içten gelen bir hikâyedir. Resimler, samimi bir şekilde kâğıda çizgi olarak aktarılan duygu ve düşüncelerdir. Çocuk bir objenin resmini çizerken mutlaka ona kendisinden bir şeyler katar. Resme kattığı şeyler çoğunlukla da kendisi için önem arz eden durumdur. Aynı zamanda çocuklar kendisi için önemli olan kişilerin resimlerini çizmeye çalışacaklardır. Bazen çocuklar kendisi için önemli olan kişiyi bir hayvan şeklinde de çizebilir. Çocuk resimlerindeki hayvanlar, her halükârda kişiselleştirmiştir.

Kendine yakın hissettiği kişiler çocuğun resminde mutlaka yer alacaktır. Bu kişiler parlak renklere boyanır ve birçok detayı barındırabilir. Boyut olarak, göze çarpacak şekildedir. Bir de herkesten daha ayrı bir yere, biraz yukarıya çizilecektir. Eğer çocuk ailesinden birilerini ya da kendini çizmeyi unuttuysa, silik bir şekilde ya da bir köşeye küçücük bir şekilde çizdiyse, bu bir kaygı belirtisi olabilir. Aynı şekilde

birini çizerken düzeltmek için çok fazla silgi kullandıysa veya onu tamamen sildiyse bunun üzerinde düşünülmelidir.” (Venger, A., 2011, s. 16).

“Shefchenko (2014), çocukların bazı önemli anılarını da çizerek bilinçaltında belli bir deneyim oluşturduğundan bahsetmiştir. Sık sık tanık olduğu bir şey, ailesinde veya yakın çevresinde yaşanılanlar, özellikle zihninde ‘parlak’ bir iz bırakmışsa, bu yaşamsal deneyimler çocuğun resminde mutlaka yerini alacaktır. Bundan dolayı çocuğun resmindeki öykü, çocuğun duygusal boyutu hakkında bilgi edinmekte önemlidir. ‘Çocuk neleri görüyor, neler yaşıyor, ailesi ile çocuk arasındaki iletişimin boyutu nasıldır?’ gibi sorulara çocuk resimlerine bakarak cevap bulmak mümkündür. Küçük çocuklar belki de duygularını dile getiremeyebilirler ama resim yoluyla dışa vurmak onların en sevdiği uğraştır.” (Shevchenko, 2014, s. 19).

“Malchiodi (2005), sosyo-kültürel yapının genelde çocukların resim yapmaya karşı olan tavır ve motivasyonlarını etkilediğine değinmiştir. Malchiodi’ye göre kültür ve çevrede çocukların resimlerinin içerik ve stilini etkileyebilen faktörler vardır. Çocuklar resmi, sadece içsel deneyimlerini ve algılamalarını tamamlamak için değil, dış dünya deneyimlerini ve algılamalarını kendileriyle, insanlar, çevre ve hatta toplumla olan etkileşimlerini anlayıp onaylamalarına yardımcı olan iç dünyalarına bağlamak için de kullanırlar.” (Malchiodi, C. A., & Yurtbay, T., 2005, s. 9).

“Çocuklar, çizimlerinde hislerini ve düşüncelerini yansıtır. Bu çizimler içerisinde hisleri barındırdığı için ebeveynlere ve öğretmenlere çocuğun kişiliği hakkında bilgiler sunar. Koppitz, bu bilgileri 5 başlık altına toplamış ve açıklamıştır.

Bu başlıklar aşağıdaki gibidir;

Dürtü: Kişiler arası iletişim kurmayan, bireysel olan ve sosyal aktivitelere katılmayan çocuklar olarak değerlendirme yapılabilir. Bu özelliğe sahip olan çocuklar çizimlerinde kolları ve bacakları ayrık ve uyumsuz, boyun çizimine yer vermeme, uzuvları ayrı ve parça parça çizme gibi durumlar gözlemlenir.

Güven eksikliği: Çocuğun kendisine olan güvenini ifade eder. Kendisine yeterince güvenmeyen çocuklar başı küçük çizerler. Uzunları çizmeyi unuturlar. Canavar çizimleri görülür.

Stres: Bulutların normalden büyük çizilmesi, kuşların ve yağmurun olduğu çizimler, ayakların birbirine bitişik şekilde duruşu ve vücut uzunlarının silik çizilmesi çocuğun kaygılı olduğu konusunda yetişkinlere bilgiler sunar.

Utangaçlık: Utangaç olan çocuklar konuşmaktan ve göz teması kurmaktan çekinirler. Bu kişiliğe sahip olan çocukların resimlerinde ağız ve göz figürü silik çizilir ya da hiç çizilmez. Uzunları oldukça küçük çizerler.

Öfkeli ve saldırgan: Bu kişilik özelliğine sahip çocuklar belirli organları gözle görülür şekilde büyük çizerler. Bu figürler eller ve cinsel organlardır. Aynı zamanda çıplak çizimler de olabilir.” (Dağlıoğlu, 2011, s. 16).

“Araştırmalarda çocukların yaptıkları resimlerde öne çıkan özelliklerden biri, resimlerde realist olma durumudur. Çevresinde gözlemlediği nesneleri, olayları, durumları resme olduğu gibi aktarmaktadır. Örneğin; köpeği tasmaıyla, atı koşarken gibi çizen çocuk olduğu gibi, gördüklerini resme aktarırken fazla detaycı olan çocuklar da olabiliyor. Detayların fazla olması, çocuktaki realist olma amacını ön planı çıkarıyor ayrıca bazı durumlarda, o resimde çizilmesinin pek bir anlamı olmayan detayları da çizebiliyor.” (Savaş, AC, Bozgeyik, Y., & İsmail, ESER, 2014, s. 163).

Çocuk Resminde Tekrar ve Simetri: “Bir resmi meydana getiren şekillendirmeler, eşyayı en basit biçimde şematize etmeyi amaçlamaktadır. Çocukların çizdikleri resimlerde, önem sırasında, renklerden önce şekiller gelir. Çocuk resimlerinde rastlanan özelliklerden biri de, simetridir. Çocuklar, simetri özelliğini güneşte, çiçekte ve ellerde kullanır.

Bazı durumlarda tekrarlar vardır, bu tekrarlar dans koreografilerinde de olduğu gibi, çocukların çizdiği resimlerde de tekrar eden durumlardır. Bu tekrarlar başlarda

resimde çok bir anlamı olmayan şekillerdir. Yaş ilerledikçe yapılan tekrarlar anlamlı hala gelir.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 146).

Çocuk Resminde Orantı: “Orantı özelliği ikiye ayrılır. Birincisi büyüklük oranı yani çizilen şekillerin arasındaki orandır. Çocuk nesneler arasındaki oran bilgisine sahiptir. Hangisinin büyük hangisinin küçük olduğunu biliyordur ve çizim yaparken buna dikkat eder. Çocukların nesnelerin gerçek boyutunu çizdiği resme, normal boyutunda aktarabilmeleri için bazı durumlar vardır. Çocuk, bir nesneyi çizerken o nesne onun için önemli ise, o nesneyi olduğundan daha büyük çizebilir. Bu durum nesnenin gerçek boyutunu yansıtmamış olur. Eğer o nesne ile arasında bir bağ oluşturmadıysa çocuğun o nesneyi normal boyutunda kâğıda aktarması mümkün olabilir. Çizdiği diğer nesnelerin boyutları ve o nesneyle aynı olmadığını görmüş oluruz. Bazı çocuklar, gerçek boyutlarında olduğu gibi resme yansıtır. Örneğin ‘arabanın insandan büyük olması’ gibi durumlarda çizen çocuklar vardır.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 132).

“Çocukların insan figürleri çizerken başı gövdeden daha büyük çizmelerinin sebebinin, çizilen insan figürünün çizim sırasının yanlış olduğu kanısına varmışlardır. Bu şekilde çizmelerinin sebebi ise, ilk olarak baş kısmından başlanıldığı, daha sonra gövdeye geçildiği için çizim yapılan kâğıtta yer kalmadığından dolayı bu şekilde bir çizim olmaktadır. Aslında çocuğa verilen doğru yönerge ile başın gövdeden daha küçük çizilmesi sağlanabilir. Bu yönerge ‘insan figürünü çizerken ilk olarak gövdeyi, daha sonra başı’ çizmesi yönergesi verilse, her yaştaki çocuğun resmi olması gerektiği gibi çizebileceği gözlemlenmiştir.” (Thomas, G. V., & Tsalimi, A., 1988, s. 191).

Çocuk Resminde Espri: “Çocuk resimlerinde esprili çizim deme nesneyi karaktere büründürmek demektir. Yani çocuğun çizdiği nesneye, mesela ağaca göz, ağız, burun çizmesi gibi, evin duvarlarına desenler çizmesi gibidir.. Bu şekilde espri katması, çocuğun nesneleri basitleştirmeye yönelik olduğunu gösterir. Sezgici estetik yaklaşıma göre, çocuğun çizdiği nesneye verdiği yüz ifadesi aslında kendi içinde yaşadığı durumun, duygu yapısının, düşüncesinin yansıması halidir. Eğer bir çocuk çizdiği güneş resminde ağlayan bir yüz ifadesine yer vermişse, çocuk o duygu

içindedir. Nesneler ile kendini yansıtmış olur.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 133).

Kurallara Uygun Resim: “Kurallara uygun biçim, çizilen resimde nesnenin özelliğini yansıtan durum olarak değerlendirmiştir. Kurallara uygun resim, çizilen resimde o nesneyi anlayabilmemizi sağlayan resimler için kullanılmaktadır. Kurallarına uygun resim anlayışında, bir evi ya da insanı resmediyorsanız bu nesneleri önden çizmeniz gerekir. Bir arabayı ya da balığı resmediyorsanız yandan görünüşünü çizmeniz gerekir. Çizilen resimde, kurallarına uygun görüntüsünün çizilmesi ,o nesne hakkında bizi doğru yönlendirir.” (Freeman, H., & Saghri, J. A. ,1980, s. 202).

Çocuk Resminde Simgesellik: “Çocukların yaptıkları ilk resimlerde genellikle anlatmak istediklerini, geleneksel simgeler yardımıyla anlatırlar. Yapılan ilk resimler, anlatmak istedikleri olay, durum, duygu, düşünce yapısı hakkında bize çok fazla bilgi vermez. Örneğin; çocuk köpek resmi çizdiğinde bu köpek resmi aslında insan resminin biraz değiştirilmiş halidir.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 47).

“Aynı yaştaki çocuklar, olayları nesneleri dışarıdan gördükleri şekliyle değil, içerisindeymiş gibi düşünerek resmederler. Sadece görüneni değil olması gerekeni ya da görünmeyeni de resme katmaya çalışırlar. Görünenin yanında, onunla ilgili olanı ya da ona yakışanı da resme dâhil etmeyi uygun görürler. Örneğin; bir ev resmi çizen çocuk evin dışarıdan görünmesi mümkün olmayan şekilde duvarın içerisinde kalan odaya da eşyalar çizmeye çalışır, nehir çizen bir çocuk nehrin içerisine balık çizer veya profilden çizdiği insan resmine profilden görünmesi mümkün olmayan uzuvlarını da ekler.” (Zacharias, A., Masterson, T., & Memiş, E., 2014, s. 28).

Saydamlık Özelliği: “Bu özellik daha çok 5-7 yaş arasındaki çocukların resimlerinde görülmektedir. Çocuk, algıladığı nesnenin tüm özelliklerini mümkün olduğu kadar şeffaf bir şekilde resme yansıtır. Bu daha çok, çocuğun bildiğini resimde göstermek istemesinden kaynaklıdır. Saydamlık, bu yönüyle tamamlama özelliğine benzetilebilir. Bu özellik, belirli yaş gruplarında (5–7) sıkça görülür. Bu, çocuğun görsel bir gerçekliğe ulaşamamış olmasıyla da ilişkilidir. Saydamlık çocuğun yaşı

ilerledikçe azalır. Ama bazen 12–13 yaşlarına dek devam eder.” (Zacharias, A., Masterson, T., & Memiş, E., 2014, s. 28).

Boy Hiyerarşisi Özelliği: “Boy hiyerarşisi özelliğinde çocuk resmi çizerken, artık sadece kendi isteklerine göre hareket eder. Resimde değer verdiği, önemsedığı nesneleri veya kişileri resmin merkezine yerleştirir. Ayrıca değer verip merkeze yerleştirdiği nesneleri, diğerlerinden daha büyük çizer ki resimde ön plana çıksınlar.” (Zacharias, A., Masterson, T., & Memiş, E., 2014, s. 28).

“Resim çizmek, her çocuk için aslında bir oyun türüdür. Bu oyunun diğer oyunlardan tek farkı, her çocuk için bireysel ve farklı olmasıdır. Çünkü burada çocuğun kurduğu düzen, renkler, nesneler sadece çocuğa özgüdür ve çizdiği her resimde kendi bireyselliğini öne çıkartır. Böyle bir durum içinde olan her çocuk ise yaşadığı her durumda kendi başına çözebilme yetisini güçlendirmiş olmaktadır.” (Ayaydın, 2011, s. 315).

“Bir oyun içerisinde sorunlarını yansıtıyor ve bu sorunlara çözüm yolları buluyor. Aslında bu durum bizlere çocuğu doğal ortamında tanıma fırsatı sağlıyor. Bu yüzden resim çizmek, çocuğun bir kalemi, boyayı veya bir nesneyi eline alarak kendi isteği ve zevkine göre çizdiği bir olguyu yansıtmaktadır. Bu çizdikleri resmin bazen hiçbir özel yeteneği olmaması halinde bile çocuğu yansıttığı gözle görülmektedir. Çocuğun karalama, çizme evresi ve tüm çizim aşaması bir süreç içinde devam etmektedir.” (Yurtal, F. ve Artut, K., 2010, s. 62).

“Çocukların gelişimini ve öğrenmelerini daha iyi anlamamız için çizdikleri resimler bize yol gösterebilir ancak bu durum çocukların cinsiyetine göre farklılık göstermektedir. Kız çocuklarının ve erkek çocuklarının gelişim dönemlerinin farklı olduğunu göz önünde bulundurursak hissettiklerini ve yaşadıklarını aktarma anlamında da bazı farklılıklar olmaktadır. Toplumsal olarak erkekler duygularını yansıtamaz deseler de çocukluk döneminde resim yoluyla rahatça ve gerçekçi bir yaklaşımla yansıtmaktadırlar.” (Metin, Ş., & Neriman, A. R. A. L. ,2012, s. 69).

“Çocukların resimleri yaşlarına göre farklılık gösterir. Karalama ile başlayan çalışmalar anlamlı resimlere dönüşebilir. Çocuk resimlerinin aşamaları farklı evrelere ayrılmıştır. Bazı kaynaklarda bu evreler 4 aşamadan oluşur bazılarında bir fazla ile 5 aşamadan oluşur. Bu çalışmada 5 aşama açıklanmıştır.” (Metin, Ş., & Neriman, A. R. A. L. ,2012, s. 56).

a. Karalama dönemi (1-4)

“Bireyler etraflarında olup bitenleri sözel olarak ifade etmekte çekinebilir veya anlatmak istemezler. Sözel olarak anlatılamayan durumları çizerek anlatırlar. İşte bu ilk çizimler yani kâğıt üzerine yapılan basit çizimler karalama dönemi içerisinde yapılan etkinliklerdir.” (Metin, Ş., & Neriman, A. R. A. L. ,2012, s. 56).

“Arıcı’ya (2006) göre karalama dönemi çocuğun yaptığı ilk resimlerdir. Baş figüründen kollar ve bacaklar çıkararak insan figürü oluşturmaktır. Çoğu araştırmacı, bu dönemde yapılan çizimlerin çok fazla anlam ifade etmediğini savunmuşlardır. Luquet ve Piaget resim amacıyla yapılan karalamaların oyun oynama ve sadece alıştırmak maksadıyla yapıldığını söylerler. Luquet, çocukların yaptıkları resimleri bilinçli şekilde yapmadıklarını tam tersi resim bittikten sonra resmi anlamlandırdıklarını söylemiştir. Farklı bir anlatış ile Luquet, çocukların duygu ve düşüncelerini resim çizmeden önce anlattıklarını ya da çizim bittikten hemen sonra anlattıklarını ileri sürmüştür. Ancak burada dikkat çeken nokta şudur; eğer ki yapılan çizim ilk duygu ve düşüncelerine uygun değilse resimlerini tamamen düşüncelerinden bağımsız olarak anlattıkları açıklanmıştır.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. , 1999, s. 75).

“Çocuklar resim yapmak için ilk olarak çizgileri kullanırlar. Çizgiler ile kendilerini anlatmaya çalışırlar. Hemen hemen çoğu çocuk, eline aldığı boyayı ya da kalemi çizmek için kullanmaktan tatmin olur. Hoşuna gider. Bu ilk çizimler, çocukların resme ilk adımlarıdır.” (Artut, 2004, s. 223).

“Çocukların bu döneme geçişleri farklılık gösterebilir. Her çocuğun gelişimi birbirinden farklıdır. Kalem tutmayı öğrenme, küçük motor gelişimi, zihinsel gelişimleri her çocukta farklıdır. Bunlar da bireysel farklılıklar olarak adlandırılır. Çocukların ilk çizimleri belli belirsiz kâğıt üzerine yapılan rastgele çizimlerden ibarettir. Bu çizimlerde kâğıt düzeni önemli değildir. Çocuklar, çizimlerinde kâğıdın her yerini kullanabilirler. Çocuklar, yaptıkları resimlerde nesnelere pek önem vermezler. O anki duyguları nasılsa resimlerine o şekilde yansıtırlar. Yapılan resimler bazen kâğıttan taşabilir. Bu da kullanılan kâğıdın önemsiz olduğunu gösterir.” (Artut, 2004, s. 224).

“Kısacası tüm dönemler birbiri ile bağlantılıdır. Her dönem kendisinden sonraki dönemi etkiler. Çocuklar, son evrede gördüklerini olduğu gibi resimlerine yansıtırlar. Örneğin; ağaç figürünü çizecekleri zaman yaprakları, dalları ve gövdeyi uygun şekilde çizerler. Kalem kontrolü, tüm kolun kullanılması ile başlamış son evrede bilek kontrolüne kadar inmiştir. Yani her alanda olduğu gibi çizim gelişiminde de kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir gelişim gösterir.” (Artut, 2004, s. 226).

b. Şema öncesi dönem (4-7)

“Bu dönemde çocuk gördüğü nesneleri, çizdiği resim ile ilişkilendirmek ister. Eğer ki bağlantıyı iyi kurduysa, bu durumdan tatmin olur. Bu dönemde çocuklar, resimlerinde akıllarından geçenleri resmetmeye başlarlar.” (ARICI, 2006, s. 15).

“Çocuk resimlerinin incelenmesi, bu dönemde çok önemlidir. Çünkü farklı çizim tekniklerinin görüldüğü bu dönemde, anlamlı resimler görülebilir. Bu dönemde çocuklar, sembol ve şekiller kullanmaya başlarlar. Çevrelerinde gördükleri nesneleri, zihinlerinde şemalar oluşturarak anlamlandırır. Ardından bu şemaları kâğıt üzerine semboller ve şekiller yaparak öğrenirler.” (Metin, Ş., & Neriman, A. R. A. L. ,2012, s. 58).

“Bu dönemde, insan figürü önem kazanmaktadır. Baş için daire, gözler için nokta, bacaklar içinde iki düz çizgi çizilmektedir. Gesell, bu dönem çocuğunu şu

şekilde anlatmaktadır. Bu dönemde, çocuk için değerli olan unsunlar, normal çizimlerden daha büyüktür.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. ,1999, S. 79).

c. Şematik dönem (7-9)

“Bu dönemde, çocuk insan figürünü yaparken, çeşitli sembolleri kullanır. Bu semboller, geometrik şekiller olabilir. İnsan vücudunda bulunan her etkeni farklı semboller kullanarak resmedebilir. Çocuklar, bu evrede mantık fikirleri üretebilirler. Örneğin; evim yer üstünde, ben yerde duruyorum, başımı kaldırıncı bulutları görüyorum, gibi. Bu dönemde belirli şekiller oluşur. Bu oluşan şekiller, eğitimcilere ve büyüklere çocuğun resmi ve anlatmak istediği hakkında bilgiler sunar. Çocuk, resminde benmerkezci değildir. Resimlerinde öznellik görülmez. Çevresini ve yakın ilişkilerini resimlerinde kullanır.” (Arıcı, 2006, s. 16).

“Çocuklar 7 yaşına geldiklerinde, insan çiziminde bulunan etmenleri birbirlerinden farklı olacak şekilde resmederler. Gözü kulaklardan, kulakları burundan farklı resmederler. Beden çizebilir ve kolları resmedebilirler. Parmakları çizebilirler. Luquet bu evre için görsel gerçeklik demiştir. Bunun sebebi de şudur: Yapılan çizimler gerçeğe daha yakın ve daha belirgindir.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. ,1999, s. 8).

2.15.4. Gerçekçilik dönemi (9-12)

“Çocuk, çevresini tanımış ve çevresinin bir parçası olduğunun bilincine varmıştır. Bunu da resimlerine yansıtır. Bu evrede çocuğun çizdiği resimler, gerçeğe daha yakındır. Çocuklar, bu dönemde yaptıkları çizimleri ifade etmeyi sevmezler. Bu dönemde dikkat çeken bir özellik de, cinsiyet ayrımının belirgin olmasıdır. Erkeklerin yaptığı resimlerde araba, robot, baba, polis gibi karakterler baskındır. Kızların yaptıkları resimlerde, bebek, elbise gibi nesneler görülmektedir.” (Arıcı, 2006, s. 21).

“Çocuk televizyonda yayınlanan figürlerden etkilenmektedir. Gördüğü çizgi dizi karakterlerini resimlerine yansıtır. Bu dönem, diğer dönemlere göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık da şudur: Çocuklar diğer evrelerde, resimleri iletişim

kurmak için çizerler. Konuşamadıkları ve anlatamadıkları durumları çizerek ifade etmeye çalışırlar. Bu dönemde çocuklar söylemek istediklerini direkt söylerler. Konuşmayı severler ve resim yapmaktan hoşlanmayabilirler. Anlatmak istediklerini resim ile anlatmanın uzun süreceğini düşünürler. Bu nedenle de direkt sözlü iletişime geçip anlatırlar.” (Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. ,1999, s. 9).

2.15.5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-+)

“Birey, etrafında olup bitenlerin tam anlamıyla farkındadır. Ergenlik evresine denk gelir. Birey, çizimlerinde ışıkları ve gölgeleri net bir şekilde kullanır. İnsan karakteri, detaylı bir şekilde çizilmektedir. Cinsellikten haberdar olan çocuk resimlerinde bunu yansıtır.” (Arıcı, 2006, s. 21).

“Torrance, yaratıcılık kavramını ‘problemlere çözüm oluşturma, ortama kısa sürede adapte olma, hipotezler kurma, hipotezlere çözümler geliştirme, çözüm seçme ve yargıya varma’ şeklinde tanımlamıştır.” (Aslan, 2001, s. 23).

“Yaratıcılığın günümüzdeki tanımına ulaşılmasında pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar 5 alt başlıkla birleşmiştir:

Akılcılık: Bu gruptaki kişiler yaratıcılığın zihinsel bir faktör olduğunu öne sürmüşlerdir. Kişinin aklını yeterli ve gerekli şekilde kullandığını söylerler. Bu tanımlara göre yaratıcılık; düşünsel süreç, karar verme ve problemler karşısında çözüm üretmedir.

Bireysel Farklar: Yapılan bir araştırmada oyuncu, bilim insanı, şair gibi bireylerin oluşturduğu bir grubun yaratıcılık düzeyi ile normal insanların yaratıcılık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Toplanan verilerle yaratıcılığın bireysel farklar ile bağlantısı çözülmeye çalışılmıştır. Bu başlık altında kişilik özelliklerinin yaratıcılığın üzerine etkisi açıklanmıştır.

Çevresel ve Bireyler Arası İlişkiler: Gelenek, görenek, örf ve adetler, kişilik rollerinin yaratıcılık üzerine etkisini açıklar.

Hayat Şekli: Bu başlık altında bireylerin normal yaşam çerçevesinde yaratıcılığı hayatlarına nasıl adapte ettiği yer almaktadır. Kendini kanıtlama olarak tanım yapılır. Mantıksızlık: Fiziksel, psikolojik ve biyolojik açıdan inceleme yapılır. Hayata başka pencereden bakma, var olan ürünlerden yeni ürünler meydana getirme şeklinde tanımlanabilir.” (Treffinger, DJ ve Feldhusen, JF (1996). akt. Aslan, 2001, s. 27).

Çocuk, resimlerinde, yaşam alanındaki yaşadığı olayları ve içinde bulunduğu çevreyi anlatır. Çevresinde olan olayları etkilendiği şekilde resimlerine yansıtır. Bu resimler, çocuk hakkında oldukça güçlü doneler verir. Çünkü çocuk, dışavurumcu olarak çizimleri kullanabilir. Resimleri çözümlerken otistik çocuğun ruh hali ve davranış biçimi göz önünde bulundurularak çıkarımlarda elde edilmelidir. Çocuğun resimlerinden içine kapanık ve saldırgan tutumların yansımalarını çizdiği imgelerden yola çıkarak seçtiği renkleri gördüğümüzde çocuğa daha dikkatli yaklaşılması gerekir. Resim yaparken hangi kalemi seçiyor, hangi renkleri kullanıyor, hangi kâğıdı kullanıyor, resim çizerken kâğıdı nasıl tutuyor gibi gözlemleri detaylıca irdelemek gerekir. Ancak otizmlili çocuk hakkında hiç bilinmeyen ve içerisinde saklı tuttuğu veya konuşma ile dışı vuramadığı sözel ifadeleri kullanmada yetersizken güçlü bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların basit görünen ama karmaşık kişilik özelliklerini tanımlama bakımından resmi önemli bir araç olarak görmeliyiz.

2.7.7. Çocuk Resimlerinde Renkler ve Psikolojik Anlamı

“Renkler insanların üzerinde psikolojik olarak etki yaptığı için sıcak ve soğuk olarak ayrılmıştır. Turuncu, sarı ve kırmızı renkler ateşe yakın olduğu için sıcak renklerdir. Bu renklere zıt olarak: mor, yeşil ve mavi sönen ateşe daha yakın olduklarından soğuk renklerdir. İçerisinde mor, mavi ve yeşil bulunan bütün renklerde soğuk olarak bilinir. Sıcak renklerin soğuk türleri olduğu gibi, soğuk renklerin sıcak türleri de vardır. Soğuk renkler genellikle mor, koyu yeşil, açık yeşil, yeşil, siyah

mavisi koyu mavi, deniz mavisi gibi renklerdir. Sıcak renkler, insanın içini kıpır kıpır eder ama çok fazla kullanıldığı zaman göze yorgunluk verebilir. Soğuk renkler de insanı dinlendirir.” (Shlahova, 2000, s. 103).

“Çizim esnasında çocuğun seçtiği ve genellikle tercih ettiği renkler çocuğun iç dünyasını, iyi ve kötü duygularını yansıtır. Her rengin kendine özgü yaydığı bir enerji ve titreşim değişiklik gösterip insan psikolojisi üzerinde farklı etkiler oluşturmaktadır.” (Burkitt, E., Barrett, M., & Davis, A., 2005, s. 71).

“1998 yıllarında yaptığı bir çalışmada; çocukların kendisine hoş gelen nesnelerde sevdiği renkleri, beğenmediği kötü nesnelerde sevmediği renkleri, çok az beğendiği nesnelerde ise orta düzeyde beğendiği renkleri kullandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca çocuklar, beğenmediği, kötü olarak adlandırdığı kişilerde siyah rengi tercih etmişlerdir.” (Malchiodi, Çocukların resimlerini anlamak, 2005, s. 11).

“Göz dinlendiren, huzur veren yatıştırıcı ve sakinleştirici bir renktir. Güven duygusunu çağrıştırdığından ameliyathanelerde, banka logolarında, askeriyede sıklıkla tercih edilir.” (Güvenç, 2005, s. 278).

“Pasifik etkisine sahip olan yeşilin; açık tonlarda olduğu zamanlarda dinlendirici, kapalı tonlarda olduğu zaman keder verici bir özelliği vardır.” (Aşkaroğlu, 2006, s. 51).

“Rahatlık ve huzur verici bir yönü olduğu gibi, sakinlik ve uyum sağlamayı da simgeler.” (Saygın, 2007).

“Bach tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; koyu yeşil sağlık ve iyileşme durumunu hatırlatırken, açık yeşil bedensel zayıflığa ya da sağlık durumunun iyileşmesine yönelik bir işaret olarak algılanır.” (Malchiodi, Çocukların resimlerini anlamak, 2005, s. 12).

“Sarı, yaşam enerjisidir. Zihinsel etkinlikleri hareketlendiren sarı, lezzetli bir moral meyvesidir. Bu sayede yaşama sevinci, kendine güven, iyimserlik ve moral depolamaya da yardımcıdır. Sarı güneşin rengidir. Trafik ışıklarındaki sarı tükenecek bir zamanı, güvenlik halinin geçiciliğini ifade eder. Sarının parlaltısı, aynı zamanda zekâyı da temsil eder. Sararmak deyimiyle farklı olmakla birlikte, yaygın bulaşıcı hastalık tehlikesi olan yerler sarı bayrak ve flamalarla işaretlenir. Sarı rengin eğlence, keyif ve neşesi uzun süreli temaslarda rahatsız edici olmaktadır.” (Güvenç, 2005, s. 280).

“En parlak temel renklerden biri olan sarı renk, iyiliğin ve yükselişin sembolüdür. İlk topluluklarda ebedi yaşamı sembolize etmek için kullanılmıştır.” (Kandinsky, 2013, s. 127).

“Çocukların çoğunluğu güneşi sarı renge boyarlar. Aslında güneş kırmızı bir ateş topudur. Ancak daha önceden de ifade edildiği gibi çocuklar resimlerinde olanı değil hayal ettiklerini hayal ettikleri biçimde çizer ve boyarlar. Bireyin kolektif bilinçaltında güneş anneyi tasvir eder. Anne çocuk için bir güneştir. Sarı; parlaklık, ışık, sıcaklık, enerji ve kutsallığı sembolize eder. Aile içinde sevilen ve değer gören çocuklar sarı rengi çokça tercih ederler.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015). “Çocuğun aileye bağımlı olduğunu ve çocuktaki heyecanı gösterir.” (Dingemans, AE, Bruna, MJ ve Van Furth, EF., 2002, s. 202).

“Mor, başarıdır. Hayatımızdaki fiziksel ve ruhsal terazi vazifesini üstlenen mor bu görevini tamamladığında bireyi başarıya da ulaştırmış olur. Başarı, sanat, asalet ve özgüven temsilcisidir. Zenginlik, şatafat, lüks eskiden beri mor rengi kullanmıştır. Yaratıcılık etkisinden ötürü sanatçı rengi olarak bilinirse de mor renk intihar edenlerin en sevdiği renk olarak bilinir. İnsanların bilinçaltını korkuttuğu da saptanmıştır.” (Güvenç, 2005, s. 281).

“Çocuklar her rengi aynı derecede tercih etmezler. 5 ile 8 yaş arasında çocuklarda yapılan bir araştırmada çocukların araştırmalarda en çok tercih ettiği

renkler; kırmızı, erguvan rengi, sarı ve mavidir. Siyah, beyaz ve kahverengi rengin itici olduğu ifade edilmiştir.” (Dingemans, AE, Bruna, MJ ve Van Furth, EF., 2002, s. 299).

“Aşk, hareket, titreşim, gerilim ve ateşin temsilcisi kırmızıdır. Bayraklarda kullanılması, temsil ettiği milleti heyecanlandırır. Sürati çağrıştırdığından spor araçların, iştahı açtığından büyük yiyecek firmalarının vazgeçilmez rengidir. Adrenalin, ateş, tutku, heyecan, öfke, tehlike, yıkım, cesaret ve kan rengidir kırmızı. Kısa süreli etkisi yaratıcılık sayılsa da, uzun süreli kullanımlarda sinirlerin gerilmesine neden olur.” (Fiel-Gan, MD, Voytek, TM, Weiss, RG, Brown, RT ve Joshi, VV., 2000, s. 287).

“Saldırganlık ve asabiyetin işaretidir. Çocuğun yaptığı çizimlerde sert ve keskin hatlar görülebilir. Kırmızı birçok anlamı çağrıştırmaktadır: enerji, öfke, kin, tehlike, bedensel hastalık, aşk vb. yaşamsal bir sorunu işaret edebilir. Duygu patlamalarının ya da tehlikenin işaretlerini verebilir, tehlikeli bir hastalığa işaret edebilir.” (Dingemans, AE, Bruna, MJ ve Van Furth, EF., 2002, s. 299).

“Canlı ve dikkat çeken bir renktir. Gücün, kararlılığın ve sahip çıkmanın sembolüdür.” (Saygın, 2007, s. 2452).

“Işığı absorbe ettiği için siyah yoğunlaşma sağlar. Gece karanlığını, korkuyu, fluluğu, kargaşayı ve ölümü andırdığı için yası çağrıştırır. Makam araçları ve güçlü araçların (jip) siyah tercih edilmesi bu sebeptendir.” (Güvenç, 2005, s. 281).

“Turuncu, şenliktir. Turuncu her ne kadar bilgeliğin ve neşenin göstergesi sayılsa da aşırı turuncu renk kullanımı sinir sistemini olumsuz etkiler. Yeşilin sükûneti ve mavinin huzuru ile dengelemek mümkün olabilir.” “Barış ve ateşkesin bayrağı, gelin kızlarımızın duvağı saflık simgesi beyazdandır. Bütün renkleri içinde barındıran beyaz renk sağlık ve hijyenin vurgulanması için kullanıldığı gibi serinkanlılık, istikrar, dürüstlük, zarafet ve asaleti de temsil etmektedir.” (Güvenç, 2005, s. 281-282).

2.7.8. Çocuk Resimlerinde İnsan Figürünün Anlamları

“Çocuk resimlerinin bir diğer özelliği de çizilen her nesne için tiptir. Tipin oluşmasında bazı etkenler yer alır bunlar;

- Durağanlık,
- Değişmezlik,
- Tipin korunması, Tipin değişimi.

Savaş’a (2014) göre; Çocuk çizdiği ilk resimlerden ve çizdiği diğer tüm resimlerde tipin aynı şekilde kalmasına özen göstermiştir. Bazı durumlar normallığe ters gelse de, çizilen insan resimlerinde gövde bölümünü çizmeyebilir. Tipin korunması özelliğine ters düşen ama çocuğun çizdiği durumlar olabilir, bu durumlar rastgele ya da istemli bir şekilde çizilmiş olabilir ve çizilen resme de uygun olabilir ama kaybolma durumu vardır. Yapılan çizimde ilk tip ve son tip hali arasındaki kararsızlık açıkça gözlemlenir. İlk tipin korunması durumuna, primer koruma adı verilir. Çocuk, çizdiği resimlerde istikrarlıdır, bazen tesadüfen ya da beceremediği için farklı tipler ortaya çıkabilir. Yaptığı resimdeki farklılıktan dolayı çocuk kendini mahcup hisseder ve fazladan göz çizmiş ise bunları yeni yaptım şeklinde kendini ifade etmeye çalışır. Bazı durumlarda çizilen tipler o resim için geçerlidir. Ne zaman eski tip sabit kalarak onun üzerinden yeni şeyler eklemeye başlıyorsa çocuk o zaman eski tipi bağdaştırmış olur. Bu, sekonder koruma durumunu ortaya çıkarır. Değişim sonucu oluşan ikinci tipin korunması durumudur. İlk başlarda ikinci tip ortaya çıktığında, birinci tip de halen yer alır. Ve daha sonraları birinci tip görülmez ikinci tip resimde daha fazla yer alır.” (Savaş, Çocuk Resmi ve Bilinçaltı, 2014, s. 165).

Görücü (İzlenimci) Tip: Görücü tipi teşkil eden çocuklar iki boyutlu resim çizmekte başarılıdırlar ve resimlerinde detaya fazla takılmadan sayfayı tamamen boyamaya çalışırlar. El, kol ve bacak çizimlerinde ayrıntıdan daha ziyade büyüklüğü ön plana çıkarırlar. Bu çocuklar resimlerini çizmeden önce çizecekleri figürleri düşünür ve ona göre çizerler.” (Tekin Karagöz, C., 2014, s. 28).

Yapıcı (İnşacı) Tip: “Bu tipler ise, resimlerinde detaycıdırlar. Resimleri yaparken parçadan bütüne doğru çizerek detaya inerler. Bir insan figürü çizecek olduklarında, sadece el kol yüz çizmekle kalmazlar, insan figürünün üzerindeki diğer detayları hatta elbisenin üzerindeki detayları bile çizerler. Yapıcı inşacı tipteki çocuklar, resimlerinde artık üçüncü boyutu da kullanmaya başlarlar ve resme tam bir derinlik kazandırmaya çalışırlar.” (Tekin Karagöz, C., 2014, s. 29).

Karışık (Birleştirici) Tipler; “Bu çocuk tipleri ise hem görücü hem de yapıcı tipteki çocukların özelliklerini taşırlar. Bu çocuklar, hem iyi resim yaparlar hem de iyi boyama yaparlar. Resimde bütünü ön plana çıkarırken detayları da es geçmezler. Resimlerinde fiziksel açıdan ve sanatsal açıdan bir bütünlük vardır.” (Tekin Karagöz, C., 2014, s.29).“Çocuklar, çizimlerinde hislerini ve düşüncelerini yansıtır. Bu çizimler içerisinde hisleri barındırdığı için ebeveynlere ve öğretmenlere çocuğun kişiliği hakkında bilgiler sunar. Koppitz, bu bilgileri 5 başlık altına toplamış ve açıklamıştır.

Bu başlıklar aşağıdaki gibidir:

Dürtü: Kişiler arası iletişim kurmayan, bireysel olan ve sosyal aktivitelere katılmayan çocuklar olarak değerlendirme yapılabilir. Bu özelliğe sahip olan çocuklar, çizimlerinde kolları ve bacakları ayrık ve uyumsuz, boyun çizimine yer vermeme, uzuvları ayrı ve parça parça çizme gibi durumlar gözlemlenir.

Güven eksikliği: Çocuğun kendisine olan güvenini ifade eder. Kendisine yeterince güvenmeyen çocuklar başı küçük çizerler. Uzuvları çizmeyi unuturlar. Canavar çizimleri görülür.

Stres: Bulutların normalden büyük çizilmesi, kuşların ve yağmurun olduğu çizimler, ayakların birbirine bitişik şekilde duruşu ve vücut uzuvlarının silik çizilmesi çocuğun kaygılı olduğu konusunda yetişkinlere bilgiler sunar.

Utangaçlık: Utangaç olan çocuklar, konuşmaktan ve göz teması kurmaktan çekinirler. Bu kişiliğe sahip olan çocukların resimlerinde ağız ve göz figürü silik çizilir

ya da hiç çizilmez. Uzuvarları oldukça küçük çizerler. Öfkeli ve saldırgan: Bu kişilik özelliğine sahip çocuklar, belirli organları gözle görülür şekilde büyük çizerler. Bu figürler eller ve cinsel organlardır. Aynı zamanda çıplak çizimler de olabilir.” (Dağlıoğlu, 2011, s. 160).

“Bireyin çizdiği resimler kendisine güvenmesini ve var olduğunun bilincinde olmasını sağlar. Bu bağlamda resim sadece iletişim aracı değil bireyin kendisini tanıması ve anlamlandırması yolunda bir araçtır. Yukarıda yazılanlar göz önüne alındığında genel bir sonuca varılacak olursa, İnsan figürü bireyin kendisini tanımasını sağlar. Bireyin yaptığı çizimlerin doğru yorumlanması sonucunda, eğitimcilere bilgiler aktarır. “Bir araç olarak kullanılan resim sanatının işlevi göz önüne alındığında yapılan çizimlerin sadece yetişkinler açısından değil, çocuklar açısından da değerine değinmek gerekir.” (Dağlıoğlu, 2011, s. 160).

a. Resim Çözümlemesinde Başın Anlamı

“Vücudun yönetim merkezi olmasından dolayı; zihinsel kuvvet ve potansiyel ile başarı ve yeteneği ifade eder. Bu nedenle, çocuk çizimlerinde başın çok büyük ya da çok küçük olması çocuk tarafından temsil edilen akıl, yetenek ve başarı özellikleri yönünden yeterliliği veya yetersizliği, noksanlığı ifade eder. Başın çok büyük olması bilgelik ve yeteneğin önemli olmasının ya da yetenekli ve başarılı olma isteğinin; başın çok küçük olması ise çocuğun bilişsel yetenek ve başarı açısından kendisini eksik hissetmesinin emaresidir.” (Muşkara, Ü., & Şahin, S., 2017, s. 16).

“Mental açıdan normalin altında gelişim gösteren çocukların resimlerinde baş çok küçük çizilirken, normalin üstünde gelişim gösteren çocukların resimlerinde baş çok büyük çizilmektedir.” (Arıcı, 2006, s. 17).

b. Resim Çözümlemesinde Ağızın Anlamı

İletişim aracı olmasından ötürü, ağız çizimleri önemlidir. Dil, konuşma ve boğumlanma bozukluğu olan çocuklarda ağız kalın çizgilerle ve büyük çizilebilir. Ebeveynlerine bağımlı yaşayan çocuklarda da ağız bölgesi dikkat çekebilir. Bunun yanında içe kapanık ve konuşmayı tercih etmeyen çocuklarda, ağız küçük ve vurgu

olmadan yapılabilir. Ağzın resimlerde yer almaması başkalarıyla ilişki kurmada zorluk çekildiği anlamına gelebilir.

c. Resim Çözümlemesinde Gözlerin Anlamı

“Yapılan göz çizimlerinde, iris ve gözbebeğinin yer almaması çocukta görme problemlerinin olduğu işaret olabilir. Ayrıca gözbebeğinin çizilmemiş olması, çocukta sosyalleşme konusunda sıkıntılar olduğunu işaret ediyor olabilir. Bununla beraber gözlerin çok küçük çizilmesi fiziksel istismara; çok büyük çizilmesi ise şüpheli bir kişilik yapısına sahip olduğunun işareti olabilir.” (Foley, Y. C., & Mullis, F., 2008, s. 32).

d. Resim Çözümlemesinde Kulakların Anlamı

Sürekli eleştirilen, hakaret edilen otistik çocuk çizimlerinde kulak figürüne yer vermeyebilir. Kulak çizimi yapmayan bir çocuk eleştirilmek istemediğini, kulakları büyük çizen bir çocuk ise dinlemek istediğini ifade edebilir. Kulaklı figürler duyuşal olarak müzik yeteneği ve müziğe duyarlılığı ifade edebilir.

e. Resim Çözümlemesinde Burnun Anlamı

Profilin burnu normalden büyük çizen çocuklarda benlik oldukça fazla olabilir. Normalden küçük çizilen burunlarda benlik gelişmemiştir ve güven eksikliği vardır denilebilir. Burnu hiç çizmeyen çocuklar daha evvelden bir incinme yaşamış olabilirler. Bu nedenle resimlerinde buruna yer vermeyebilirler. Kişinin kendisine olan güvenini ifade edebilir. Kendisini değersiz, hiçbir işe yaramayan, yetersiz olarak gören çocukların çizimlerinde burun ya çok küçük olur ya da hiç çizilmeyebilir. Bazı yorumculara göre burun cinselliğin de sembolüdür. Burnun büyük çizilmesi cinsellikle ilgili sorunların yaşandığını veya cinsel kimlikle ilgili sıkıntılar olduğunu gösterebilir.

f. Resim Çözümlemesinde Çenenin Anlamı

Erkeklik hormonunun sembolü olabilen çene, daha çok ileri yaşlarda olan çocukların yaptığı çizimlerde görülebiliyor. Çocukta var olan saldırganlık dürtülerinin düzeyine göre belirginliği artabiliyor. Bunun akabinde saldırganlık dürtüleri yüksek olan bireylerin çizimlerinde çene çizimleri daha çok profilden yapılabilir.

g. Resim Çözümlemesinde Boynun Anlamı

Boyun figürünü çok kalın ve kısa çizen çocuklarda öfke sorunu var olabiliyor. Eğer ki ince ve uzun çiziyorlarsa dürtülerini sürekli bastırıyor olabilirler. Dürtülerin ve duyguların kontrolünü simgelediği düşünülmektedir. Belirgin olarak çizilen bir boyun figürü duyguları kontrol etmeyi ve yönlendirmeyi sembolize edebiliyor.

h. Resim Çözümlemesinde Omuzlar ve Gövdenin Anlamı

Kalın ve küt çizilen orta vücut bölgesi çocuğun şiddete başvurduğu ve sorunları şiddette çözdüğü anlamına gelebiliyor. Çizimlerde omuz ve gövdenin yumuşak ve yuvarlak çizilmesi uyumlu ve çevresi ile iyi geçinen özellikleri işaret ederken, köşeli ve sert vücut çizgileri saldırgan dürtüleri işaret edebiliyor. Çizimlerinde keskin hatlar kullanan çocukların, yaşadığı sorunları şiddetle çözmeye çalıştıkları anlaşılıyor.

ı. Resim Çözümlemesinde Kollar ve Ellerin Anlamı

Kolların yanlara ayırık olması iletişim kurmayı seven çocuklarda görülür. Kolları çizmeyen veya vücuda bitişik çizen çocuklar ilişki kurmaktan ve iletişime geçmekten çekinen çocuklardır. Kolların boyunu uzun çizen çocuklar, hırsızlığa meyilli olabilirler. Çocuklar, çevrelerini dokunarak öğrenirler. Elleri aldıkları nesneleri inceler, ismini öğrenir ve beyinlerinde şema oluştururlar. Alınan nesneyi inceledikten sonra, yere atarlar ve daha incelerler. Sesini, yapısını, kırılıp kırılmadığını vb. Bu nedenle resimlerde çizilen eller birden fazla bilgi sunar. Elleri çizen çocuklar, dış dünyaya açıktır. Elleri olduğundan büyük çizen çocuklar, şiddet görüyor olabilir ve onlar da çevrelerine şiddet uyguluyor olabilir. Elleri resmetmeyen, saklayan çocuklar çekingen ve utangaç adlandırılabilir.

Çevresi ile uyumu, iletişimi ve kişinin kendisine olan güvenini simgeler. Özellikle kollar, kişide gücün ve kuvvetin bir sembolüdür. Kollar ve ellerin çizilmemesi veya gövdeye bitişik çizilmesi güven eksikliğinin, içe kapanmanın, uyum sorunlarının ve iletişim sorunlarının varlığına dair işaretler verebilir. Parmakların ve tırnakların uzun olması suça dair işaret anlam yükleyebilir.

i. Resim Çözümlemesinde Parmaklar ve Tırnakların Anlamı

“Çocuk resimlerinde parmakların ayrıntılı bir şekilde çizilmesi, takıntılı davranışın işaretidir. Parmakların olağan durumdan fazla çizilmesi, çocuğun ihtiraslı biri olduğuna işaretir.” (Arıcı, 2006, s. 22).

j. Resim Çözümlemesinde Bacakların Anlamı

“Bacakların çizilmesi, güveni simgeleyebilir, çizilmemesi güvenin olmadığını anlatabilir. İçindeki yaşama sevincini, gücünü, güvenini ve yardıma olan ihtiyacını sembolize eder. Ayakların büyük çizilmesi, güçlü olma ihtiyacını, küçük çizilmesi ise güvensizlik hissini, ailenin yardım ve desteğine olan ihtiyacını sembolize edebilir. “Kırılgan ve depresif bireyler, kişilerin dayanağı olan bacaklarını bükülmüş olarak resmedebilirler.”

k. Resim Çözümlemesinde Ayakların Anlamı

“Ayakların çizgi şeklinde çok zayıf çizilmesi, aileye olan bağımlılığı ve kişideki özgüven eksikliğinin bir işaretidir. Ayakların kalın çizgilerle ve yuvarlak şekilde çizilmesi, özgüven ve bağımsızlığı sembolize eder. İki yana bakan ayaklar kişide büyümek ile büyümeme arasında ikilem yaşandığını, kararsızlık ve çekingenliklerinin olduğunu gösterir.” (Şahin, L., & Aşçıoğlu, M., 2013, s. 93).

l. Resim Çözümlemesinde Dizlerin Anlamı

İnsan çizimlerinde dizler, dirsekler ve eklemlere rastlanmayabiliyor. Özerk olmaya çalışan ve bireysel işlerini kendi görmek isteyen çocukların çizimlerinde, dizlere de rastlanabiliyor. Ulu, yüce, tanrısal gördüğümüz saygı duyulmayı temsil beden dilinde diz çökmek vardır insanoğlunun yapısında.

m. Resim Çözümlemesinde Göbek Çiziminin Anlamı

“Göbek deliği çizen çocuk benmerkezci olarak adlandırılabilir. Çocuk çizimleri; çocukların düşünce tarzları haricinde, çocukların arkadaşları ya da çevrelerindeki büyüklerle olan iletişimlerinde sözel olarak söylenemeyen problemleri ifade eder. Belirtilecek sorunları yorumlamak için, çocuğun kullandığı kâğıt, kâğıdı düzenleme biçimi, çizimi, karakterlerin kâğıttaki yeri, kullanılan şekiller yorum

yapmak için bilgi verir. Tüm bu çizimler ve alanlar, çocuk resimlerinde anlam taşır. Çocuk resimlerinin anlamlı yorumlanması ve uygun analiz sentezi çerçevesinde ilgileri, istekleri, karakteri, kişiliği, alıştığı durumlar ve yeterli olduğu davranışların belirlenmesinde, çocuğun kendisi, ailesi ve çevresi ile ilişkisi konusunda fikirler sunabilir.” (Dağlıoğlu, H. E., Çalışandemir, F., Alemdar, M., & Bencik-Kangal, S., 2010, s. 43).

n. Resim Çözümlemesinde Elbise ve Başlıkların Anlamı

Elbise, saç şekli olarak sıralanabilir. Çocuklar, cinsiyet ayrımını kavradıklarında bunu çizimlerdeki karakterlerin üzerinde gösterebilirler. Toplum tarafından benimsenen ve tercih edilen moda uygun davranarak, bunu resimlerine yansıtırlar. İnsanların kılık kıyafeti bağlı olduğu sınıfı ve bulunduğu statünün sembolü olabilir.

o. Resim Çözümlemesinde Cinsel Organların Anlamı

“Cinsel organların abartılı şekilde çizilmesi gelecekteki eğilimlerin ve cinsel dürtülerin işaretidir. Cinsel organların çizimlerde yer alması saldırganlığın da işareti olabilir. Yapılan birçok araştırma verilerinde, resimlerinde cinsel organlara yer veren çocukların ebeveynlerinin evde çıplak gezdiğini göstermektedir.” (Yavuzer H. (., 2018, s. 220).

2.7.9. Çocuk Resimlerinde İnsan Figürü Değerlendirilmesi

“Okul öncesi eğitim de dâhil olmak üzere, eğitimin her kademesinde, çocukların- öğrencilerin beden dilleri, jest ve mimikleri, yazıları, çizimleri hatta kalem tutuş şekilleri de dâhil olmak üzere her şey eğitimcilere bilgiler sunar. Önemli olan, eğitimcinin çocuğun dillerini anlaması ve doğru yorumlamasıdır. Çocuğun konuşma şeklinden kullandığı kelimeler bir yana kalem tutuşu, kullandığı el ve kâğıt üzerine yazdığı yazı, çizdiği resim çocuğun iç dünyasını anlatır. Burada dikkat edilmesi gereken, çocuğun eğitimcilere ne anlatmak istediğidir.”

a. İnsan Figürünün Azlığı

“Çocuk tarafından yapılan resimlerde insan figürünün az olması sosyal etkinliklerde yaşanan sorunlara, utangaçlığa, kendini anlatamamaya ve kendine olan güvenin eksikliğine işaretler.” (Şahin, L., & Aşçıoğlu, M., 2013, s. 98).

b. İnsan Figürünün Çokluğu

“Yapılan çizimlerde insan figürünün çokça yer alması ve ailede yer alan kişilere bolca yer verilmesi sosyal ilişkilerin gelişkin, kendine güvenin iyi ve insan sevgisinin olduğunu gösterir.” (Şahin, L., & Aşçıoğlu, M., 2013, s. 98).

c. Arkası Dönük İnsan Figürü

Sosyal fobinin ve iletişim eksikliğinin işareti olabilir. Ebeveynlerden birinin eksik çizilmesi, ölüm veya boşanmayı, kardeşlerden birinin eksik çizilmesi ise, kardeşi ile sorunları olduğunu, kardeşini kıskandığını ve sevmediğini gösterebilir.

d. Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi

“Çocuk çizimlerinde hangi ebeveyn daha büyük çiziliyorsa, evde onun sözü geçiyordur. Çocuklar, bazı çizimlerde hayranı olduğu veya özdeşim kurduğu bireyi de büyük çizer. Yapılan çizimlerde baba büyük, anne çocuktan da küçük çizilmişse; babanın evde anneye şiddet uyguladığı ve üzerinde baskı kurduğu sonucu çıkarılır.” (Şahin, L., & Aşçıoğlu, M., 2013, s. 97).

e. Aile Üyeleri Arasına Nesneler Çizilmesi

Ebeveynler arasında herhangi bir nesne çizilmesi ebeveynler arasında geçim sıkıntısı olduğunu, kardeşler arasında yol, köprü, ağaç, nehir gibi çeşitli engellerin çizilmesi ailenin çocuğa ilgisizliği olabilir.

f. Annenin Elinden Tutan Küçük Çocuk Çizilmesi

Aile resimlerinde annenin elinden tutan bir çocuk varsa ve resmi yapan çocuk uzakta bir yerde duruyorsa; küçük bir çocuk annesinin kucağında meme emme davranışında bulunan ve büyük çocuk kenarda duruyorsa, çocukta kardeş kıskançlığı

olabilir. Bu çizimler de çocuklar arasında ayırım yapıldığının, sevgi ve ilginin yetersizlik göstergesi olabilir.

g. Zıt Cinsel Kimlik Figürleri

Yansıtılan çizimlerde çocuğun anneye sakal, bıyık çizmesi, babaya etek giydirmesi, ev ile ilgili çizimlerde yatak odasının abartılı çizilmesi; çocukta cinsel kimlikte karmaşa olduğunu ve anne baba rollerinde karmaşa olduğunu bizlere söyleyebilir.

2.7.10. Çocuk Resminde Aile Olgusu ve Kişilerarası İlişkiler

“Çocukları anlamak için aile çizimleri yaptırılması 1930’lu yıllardan beridir uygulanmaktadır. İlk defa 1931 yılında Appel ve 1942 yılında Wolf, aile çizimlerinin çocukların kişilik yapılarını anlamaya yardımcı olduğunu belirttiler. 1952 yılında Hulse, normal ve duygusal rahatsızlık yaşayan çocuklar üzerinde yaptığı karşılaştırmalı bir resim çalışmasında çocukların aile bireyleri ile ilgili duygularını, ailede yaşayan bireyler arasındaki ilişki biçimlerini resimlerine yansıttıklarını görmüştür. Son dönemlerde çocukların yaptığı aile çizimlerinde semboller ve işaretleri daha fazla kullandıkları görülmüştür.” (Malchiodi, Understanding children's drawings, 1998, s. 322).

“Sosyalleşme aşamasında bulunan çocuklar, çevreleri ile iletişim halindedirler. Bu iletişim, onların resimlerine de yansır. Resimlerine kendilerine ait sorunlar gibi yetişkinlerle yaşadığı sorunlar da yansıyabilir.” (Yavuzer H., Resimleriyle Çocuk, 1992, s. 61).

“Aile resimleri çizilirken, bu durum özellikle bilinçaltından gelerek resimde dışa vurulur. Tespit edilen bu özelliklerin yorumlanması, yapılan resimlerde görülenin ötesinde daha derin anlamlar olduğuna inanan uzman için oldukça önemlidir. Kendilerini dışlanmış hisseden çocuklar, resimlerinde kendilerini grubun dışında bir yerde çizerler. Yalıtılmışlık, mesafe ve psikolojik alan gereksinimi ile de ifade edilir.” (Yavuzer H., 2018, s. 311).

İletişim yönünden zayıf olan çocuklar bu tip farklılıkları resimlerine yansıtırken çekinik davranabilirler. Bu, tamamen çocuğun kişisel algı düzeyine bağlı bir durum olarak karşımıza çıkar.

2.7.11. Görsel Çözümlemede Aile Çizimlerinin Özellikleri ve Yorumunun Değerlendirilmesi

“Aile bireyleri normal olarak gerçekte sahip oldukları boy orantılarıyla resimde yer almalıdır. Çocuk, aile içinde çatıştığı kişileri değişik biçimlerde dışa vurur. Çocuklar, aile içinde güçlü buldukları, özdeşim kurdukları ve otoriteyi temsil eden kişileri genellikle diğerlerinden daha büyük çizerler. Bağımsız, güçlü olmak isteyen bir çocuk, kendini en önce ve büyük çizebilir. Bazen bunları aile boy orantısına uymayacak şekilde küçülterek sayfanın en arkasına atar. Çok küçük ve en son çizilen birey genellikle aile içerisinde birtakım çatışmalar yaşadığı biri olabilir. Önemsemediği, kışkırttığı, anlaşılmadığı biri de en son ve küçük çizilebilir. Bazen de çok çirkin veya bazı uzuvlarını; kollarını, bacaklarını eksik bırakır. Çatışma eğer çok büyükse aile tablosunda ona hiç yer vermeyebilir. Resimde yer almayan kişi genelde çocuğun kışkırttığı, çatışma yaşadığı rekabet ettiği kardeşleri olabilir. Buna karşın çocuğun resimde kendine yer vermeyişi her zaman ailesiyle çatıştığı anlamına gelmez. Çatışmayı güçlendirecek başka bir bulgu yoksa bu, bir ressamın çizdiği resme kendini katmayışındaki objektivizm olarak kabul edilebilir. Sonuca varabilmek için konu üzerinde derinlemesine araştırma yapmak gerekir. Çocuğun aile içinde kendine yer vermesi büyük anlam taşır. Kişiler, çocuğa olan uzaklık ve yakınlıklarıyla da önem kazanırlar.” (Semenova, Z.F.ve Semenova, S.V., 1996, s. 69).

“İnsan, sosyal bir varlık olması yönüyle her daim çevresindeki diğer insanlarla ve varlıklarla etkileşim halindedir. İnsanı çevresinden bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. Dolayısıyla, etrafındaki diğer kişilerle sürekli bir etkileşim halindedir. Bu da kişilerarası bir etkileşimi ve bu etkileşimin yansımalarını ortaya çıkarır. Kişinin en çok etkileşim halinde olduğu diğer kişiler de aile fertleridir. Bu sebeple kişinin aile içerisindeki ve toplumdaki diğer kişilere karşı olan davranışları önem arz etmektedir.” (Malchiodi, Understanding children's drawings, 1998, s. 37).

“Çevresiyle sürekli etkileşim içinde olan çocuk zamanla sosyalleşmeye başlar. Sosyalleşmeye başlayan çocuğun etkileşim halinde olan diğer bireylerle olan etkileşimi onun çizmiş olduğu resimlere de yansır. Bu resimlerde, çocuğun etkileşim içerisinde olduğu diğer kişilerle yaşadığı problemler ve onların çözüm yolları saklı bulunabilir. Resimler uzman kişilerce incelendiğinde, aile içerisindeki veya arkadaş çevresindeki etkileşim problemleri tespit edilebilir. Çocuk davranışlarını anlayabilmek için onların resimlerinden faydalanma yoluna ilk olarak 1930’lu yıllarda başlanmış ve ilk kez 1931 yılında Appel, 1942 yılında da Wolff bu konuda çalışmalar yapmışlardır. Hulse isimli bilim adamı 1952 yıllarında normal şartlarda ve normal bir aile ortamında yaşayan çocuklar ile duygusal rahatsızlıkları bulunan ve normal yaşam şartlarından uzak aile yapısı içerisinde büyüyen çocukların yapmış oldukları aile konulu resimleri incelemiştir.” (Malchiodi, Understanding children's drawings, 1998, s. 36).

2.7.12. Çocuk Resimlerinin Terapide Kullanılması ve Klinik Değerlendirmedeki Yeri

“Resmin gücü oldukça önemsenmelidir. Çünkü resim, karanlık noktaları öne çıkarmada etkili bir araçtır. Resim yapmak, bir tedavi yöntemidir. Bu sebeple çocuğun bilinçaltına inip oradan edinilmesi gereken bilgiler,i resim aracılığıyla toplama fikri, terapistler açısından çocukları analiz etmede, oldukça kullanışlı bir yoldur. Resim, henüz dil yeteneği gelişmemiş duygularını ve hislerini sözlü olarak ifade etmeyi tercih etmeyen çocuklar için, korkmadan katılabilecekleri sözsüz bir değerlendirme aracıdır.” (White, C. R., Wallace, J., & Huffman, L. C., 2004).

Resimler, çocukların bilinçaltlarına açılan kapılardır. Çocuğun hayatı hakkında bilgiler verir. Çocuğun düşünce yapısı hakkında önemli çıkarımlara götürür. Çocuğun sevinç, mutluluk, acı, keder, güvensizlik gibi duygularının birer yansımasını aktarabilir.

“Çocuk ruhunun derinliklerine inmenin en iyi yollarından biri, resmi bir test tekniği olarak kullanmaktır.” (Altınköprü, Eğitim Açısından Çocuk Psikolojisi Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır, 2003).

Bazı çocuk resimlerini değerlendirmek için yaygın olarak kullanılan testler aşağıda verilmiştir:

- F. Goodneough: Adam Testi
- Buck (1948-1966): Ev- Ağaç- İnsan Testi
- Machoover (1949): Bir insan Çiz testi
- Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi
- Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi
- Burns, Kaufman: Kinetik Aile Çizimi Testi
- Mavrie: Bir Aile Çiz Testi

2.7.13. Zihinsel Gelişim Göstergesi Olarak Resim

“Çocuğun kavrama, beceri ve üretme yetisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan resim faaliyetleri, aynı zamanda bilişsel gelişiminin bir göstergesi olarak da dikkat çeker. Bu yüzden pek çok zekâ testinde (Stanford-Binet), gelişim testinde (Denver) resim belirli bir gelişimin ifadesi olarak değerlendirilerek, test teması olarak kabul görmüştür. Yapılan ölçümlerin tamamında, puanlama sistemi çocuğun gelişimine, olgunlaşmasına ve yaşı ilerlemesine paralel olarak olabilecek değişimleri yansıtacağı tahmin edilir. Çünkü bilişsel kapasite, psiko-motor ve beceriye koşut olarak resimlerde belirli düzeyde ilerlemeler olur. Bu gelişim; çocuğun algısında, dikkatinde ve psiko-motor becerilerinde belirli bir artışın olduğu anlamına gelir. Karalamalarla başlayan resimler, ilerleyen dönemlerde daha nitelikli ve anlamlı çalışmalar haline gelir. Çocuğun çizimlerinde, dönemine uygun figürlerin görülmemesi gelişimsel bir geriliğin işareti olarak kabul edilir. Resim etkinliklerinde bir sonraki düzeye ulaşamayan çocuk, büyük bir ihtimalle yaşitlarının sahip olduğu psiko-sosyal düzeye de erişemeyecek ve akranlarının yaptığı faaliyetlere katılamayacaktır.” (Savaş, Çocuğunuzun Resimleri Size Ne Anlatır? ,2015).

“Gelişim geriliği olan çocukların resimleri, normal gelişim gösteren yaşitlarından farklılaşmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuklar, resimlerinde toplumu diğer gelişim geriliği gösteren yaşitlarından daha iyi algılayıp resimlerine

aktarır. Gelişim geriliği olan çocuklar, farklı şekilde davranırlar. Detaylara ve mekânlara önem vermezler. Çocuklar adeta birer bilmecedir. Normal gelişim gösteren çocuklar, hemen hemen aynı metotları kullanarak çizim yaparlar. Gelişim geriliği olan çocukların çizimleri bu çocuklardan oldukça karmaşık hallere bürünebilir.” (Yavuzer H. (., 2018).

2.7.13.1. Üstün Yetenekli Çocukların Resimleri

“Üstün yetenekli çocukların anlama, kavrama, ifade etme, hayal kurma gibi becerileri diğer yaşlıtlarına göre fazla gelişmiştir. Bu çocuklar bu üretici yönlerini kullanarak yaşlıtlarının ilerisinde resimler ortaya çıkarabilmektedir. Bu çocukların da resimleri önemli bir çıktıdır. Çocuğun nasıl bir hızda ilerleme gösterdiği veya neleri nasıl algıladığı ve resmettiği de uzmanların bu tarz çocukları anlama ve araştırmasında önemli birer veri olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Yavuzer H. (., 2018).

2.7.14. Görsel İfade ile Çocuğun Çevre ile Etkileşimi

“Çocuk, çizdiği resimlerde ailesini ve yakınlarını büyük ya da küçük ayırt etmeksizin çizebilmektedir. Hoşlanmadığı yâda yakın görmediği kişileri, kendine aralarına başka nesneler çizerek sınır koymaya çalışır.

Bu sınırlılıkları, çevresiyle kurduğu ilişkileri en rahat resim yoluyla aktarmaktadır. Çocuk, çizdiği resimlerde bize kendi kültür ve sosyal çevresini yansıtmaktadır. Çocuk çizdiği resimlerde kendi aile hayatını ele alarak sosyal çevresini belirler ve sosyalleşme sürecini resimlere yansıtır. Bu şekilde çocuğun farklılıklarını, seçimlerini, aile yaşantısını, bireysel gelişimini anlamada büyük rol oynar.” (Okyay, 2008)

“Çocuğun her alanda desteklenmesi gerekmektedir. Eksik görülen gelişimsel yanlarına dikkat edildiği gibi, gelişim seviyesi yüksek yanlarına da önem verilmelidir. Çocukların resimleri ile bu yanlar tespit edilebilir. Çocuğun her hareketi bir veridir ve önemlidir. Resimlerin bu yanları ortaya çıkarmada oldukça kuvvetli olduğu

bilinmektedir.” (Yüksel, M. Y., Canel, N., Mutlu, N., Yılmaz, S., & Elif, Ç. A. P., 2015).

Çocuk, kendisine bir rol model belirler ve bu rol model onun için yenilmez, yıkılmaz, şaşmazdır. Bu belirlenen rol model, çocuğun karakter taşlarını etkilemektedir. Resimlerinde bu rol modellere yer veren çocuklar için bu rol modellerin çocukları nasıl etkilediği ile alakalı çizimlerine nasıl yansıdığı da önemli bir yansımadır.

a. Resim Analizinde Ev Çizimlerinin Yorumu

“Ev, çocuğun duygusal hayatının olduğu yerdir. Evin çizimi, çok erken yaşlarda belirir.” (Yavuzer H. (., 2018, s. 53). Çocuk çizimlerinde ev, inşa ve güneş çizimlerinden sonra ortaya çıkar. Ev, vücut sıcaklığını korumak için, tüm canlılar için geçerli olan bir ihtiyaçtır. Öğrenme yoluyla değil, içgüdüler tarafından gelir. İnsanlar vücutlarının sıcaklığını sığınacak bir sığınak ve elbiseler sayesinde korurlar. Ev; insanların tabiatın değişen koşullarına karşı sığındığı bir yapıdır.

b. Resim Analizinde Yuvarlak Ev

“Bir çocuğun kendisini güvende hissettiği, fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladığı ilk yuvası annesinin rahmidir. Rahim ağzı, girilip çıkılan bir kapı niteliğindedir. Kapısından rahatlıkla girip çıktığı evi de, kendisi için güvenilir bir mekândır. Çocukların yaptığı ilk çizimlerde, evler yuvarlak olur ve ana rahmine benzer. Zamanla yuvarlak yapılan eve yuvarlak bir çatı eklenir. Rosyer’e göre evin anlamı şöyledir: Çocuk için ev ana rahmidir, anne kucağıdır, anne koruması ve anne sevgisidir, ailedir, gelenektir, kültüredir ve nihayet evrendir. Ev çiziminin kolektif bilinçaltındaki karşılığı ‘Mükemmel anne’ arketipidir. Mükemmel anne arketipi, çocuğun kendisini dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı güvende hissettiği bir sığınaktır. Fizyolojik, psikolojik ve güvenlik gereksinimlerinin karşılandığı bir mekândır. Okula gitmeden önce evin anlamı çocuk için anne kucağıdır. Anne sevgisi ve anne kucağı çocuk için çok büyük bir önem arz eder. Çocuğun anneden ayrılarak kendi ayakları üzerinde durmaya başlaması zor bir iştir. Yuvarlak bir ev çizen çocuğu anneden ayırıp, anaokuluna

göndermek oldukça zordur.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 89).

c. Resim Analizinde Kare Ev

“Çocuklar tarafından çizimi en çok yapılan ev tipi, kare biçiminde ve üçgen çatılı evlerdir. Jung’cu analitik psikolojiye göre güvenilir sığınağı simgeler. Kare biçiminde ev çizen çocukların çatısının üst tarafı meyilli veya üç yönlü olur. Köy ve kırsal bölgelerde yaşayan çocukların evlerinin çatısı düz olmasına rağmen çizdikleri resimlerdeki evlerin çatısı meyilli ve üç yönlü olur. Jung’cu analist Ingrid Riedel, çocukların resimlerinde gerçek bir ev çizmediğini, bir üçgen ve kare çizdiklerini ifade eder. Kare; güvenliği, sınırları ve dengeyi simgeler. Üçgen; ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkiyi ifade eder.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 203).

d. Resim Analizinde Çatı

“Ev çizimleri yapısal olarak birçok yönden insan bedenine benzer. Kare evlerin üzerine yapılan üçgen çatı, bir manada insan başına işaret eder. İnsandaki tüm sıkıntıların, mutsuzluk ve sorunların temel kaynağı baş (beyin) olduğu gibi bunların çözüm yeri de baştır. Başta gerçekleşen tüm duygusal ve psikolojik detaylar ebeveyn ve çocuklar arasında sorunlar yaşanmasına yol açar. İnsanlar için baş ne derece önemliyse evler için çatı da o derece önemlidir.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 68).

e. Resim Analizinde Duvarlar

“Ev resmi çizimlerinde, çocukların önünde iki seçenek vardır; ya evin içini göstermeyen duvarlar çizerler (böyle bir evin içinde herhangi bir yaşam belirtisinin olmadığı anlaşılır) ya da evin duvarlarını ortadan kaldırarak, kişileri içine alan bir çerçeve çizerek evdeki yaşamı ifade ederler.” (Yavuzer H. (., 2018, s. 234).

f. Resim Analizinde Pencere

“Pencereler, bir evin dışarı açılan gözleridir. Pencerelerinde panjur ve demirli korkuluk olan evlerin sahiplerinin dış dünyaya güvenmediği söylenebilir. Evlerin

yuvarlak veya oval pencereler sahip olması pek rastlanılan bir durum olmamasına rağmen bazı çocukların bu tarz pencere çizimleri yaptığı görülür. Yuvarlak pencereler, bilinçaltında gözleri sembolize eder.” (Şahin, L., & Aşçıoğlu, M., 2013, s. 95).

h. Resim Analizinde Perde

Çocuk resimlerinde perdenin çizimi, altı yaşından sonra ortaya çıkabiliyor. Çevrede bulunan hemen hemen tüm evlerin perdesi vardır. Bu nedenle perdenin çocuk resimlerine aktarılması gayet normal karşılanabiliyor.

ı. Resim Analizinde Lamba

Saydam ev çizimlerinde, çocuklar evin tavanında yanan bir lamba çizebiliyorlar. Bu evin içinde aile bireyleri arasında sıcak, samimi ve sevgi dolu bir tutum gösterebiliyor.

i. Resim Analizinde Ön Kapı

“Evin dış dünyaya açılan çok önemli parçalarından biridir. Evin içinde yaşayanlar dış dünyaya buradan çıkış yapar; dışarıda yaşayanlar ise evin içine buradan giriş yapar. Dış dünya ile ilişkilerin iyi olduğu evlerin kapıları, geniş ve aynı zamanda tokmaktır. Dış dünya ile ilişkisi zayıf olan evlerin kapısı, küçük, tek kanatlı, tokmaksız ve zilsizdir. Ön kapısı olmayan bir ev kendi içine kapalı, dış dünya ile bağını koparmış, eşi ve arkadaşı olmayan bir evdir.” (Şahin, L., & Aşçıoğlu, M., 2013, s. 192).

j. Resim Analizinde Baca

Terapistlerin dikkatini çeken ev çizimlerindeki baca çizimleri, onların zihinlerinde soru işareti oluşturur. Çocuk çizimlerindeki baca çizimlerinde gözlemlenen anlamlar kafa karıştırabiliyor.

k. Resim Analizinde Evin Çevresi

“Çocukların yaptığı çizimlerde, evin etrafında çalılarının olması da dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Evin her tarafının çalılarla sarılı olması, çocuğun kendini korumaya almak istediğinin işareti olabilir. Çalılarının dağınık olması ve evin

etrafında patikaların varlığı çocuğun gerçekler karşısında hissettiği hafif düzeyde kaygıya işaret olabilir.” (Halmatow, 2018, s. 117).

l. Resim Analizinde Ağacın Sembolik Anlamı

“İlk ağaç çizimi, yukarı kaldırılmış bir kolu andırır. Gövdesi kolları, dalları da elleri ve parmakları simgeler. Çocuktaki güven hissini ağaç imgesinden algılayabiliriz.”

m. Resim Analizinde Ağacın Gövdesi

Dönemsel gelişimine ve ruhsal yapısına uygun bir ağaç çizer. Her çocuğun uzun ve kalın gövdeli, dalları, yaprakları ve meyveleri olan bir ağaç çizmesini bekleyeme geçmişi incelendiğinde çizilen bu çizik ve yarıkların çocuğun ailesi ile yaşadığı travmaları temsil edebiliyor.

“Büyük gövdeli fakat küçük yapraklı ağaç çizimleri, çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında sıkıntılar yaşadığını ve bu sıkıntıların çocukta yetersizlik, hayal kırıklığı ve dengesizlik yarattığı söylenebilir.” (Halmatow, 2018, s. 43).

“Ağaç ile ilgili bazı ipuçlarına bakıldığında: Dar ve cılız yapısı olan ağaçlar; içine kapanıklığı, Bodur ağaçlar; anneye olan bağımlılığı, İri ve nizami çizilen ağaç; telafi, otoriteye kafa tutma ve otoriter olmayı, Sağa yatırılmış ağaç; geleceğe yönelik aşırı iyimserliği, Sola yatık ağaç; içine kapanıklık, narsistliği sembolize eder.” (Dilci, Gelişim psikolojisi, 2014, s. 76).

n. Resim Analizinde Ağacın Kökleri

“Bir ağacın kökleri ne kadar derinlere inmiş ve saçaklanmışsa o ağaç o derece sağlamdır. Bir çocuk, yaptığı ağaç çizimlerinde köklere yer vermişse anneye yönelik sağlam bir güven geliştirdiği anlaşılır.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 36).

“Aynı zamanda köklerin çok uzun ve derinde olması çocukta güvensizliğin de işareti olabilir. Çocuk çiziminde uzun kökler çizerek kendini sağlama almaya çalışıyor olabilir.” (Halmatow, 2018, s. 166).

o. Resim Analizinde Ağacın Meyveleri

Çocuğun çizdiği ağacın çiçekli ve meyveli olması iyiye işarettir. Ağaç, çocuğu; meyveleri, kazandığı takdir edilmeleri başarıları ifade edebiliyor.

ö. Resim Analizinde Ağaç ve Hayvanlar

“Çocuklar, bazı çizimlerinde ağaçla birlikte hayvanlara yer verirler. Ağaç dallarına kuş konması, çocuğun anneden beklentileri olduğunu gösterir. Resimlerde yer alan kuş eğer yuva yapmış ve yuvada oturuyorsa bu durum çocuğun geleceğe yönelik hayalleri olduğunu gösterir. Ağacın yakınlarına çizilen hayvanlar evcilse, çocuğun hayvan sevgisini; vahşi hayvanlar (ayı kurt, aslan, kurt vb.) ise çocuğun geleceğe yönelik korku ve endişeleri olduğunu gösterir. Ağaç dalları arasında yer alan kuş yuvasının boş olması veya ağaç gövdesinde oyuk olması çocuğun korunmaya ve sevgiye ihtiyacı olduğunu ifade eder.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 178).

p. Resim Analizinde Çocuk Çizimlerinde Doğa Figürleri

“Çocuklar çizimlerinde insan resimleri çiziminden sonra, ikinci sırada güneşi çizerler. Ay resmi pek çizmezler. Çocuklar animistik düşünceye sahip olduğu için güneş, ay ve yıldızın canlı olduğuna inanırlar. Bu nedenle de güneş ay ve yıldızla ağız, göz ve burun çizerek onlara yaşam kazandırırılar. İnsan, güneş çizimlerinden sonra ev figürü çizilir. Ev çocuğun aile üyeleri ile kendini mutlu, huzurlu ve güven içinde yaşadığı yerdir. Ev figürü çizimi üç yaşından itibaren başlasa da yapılan çizimin eve benzemesi dördüncü yaş itibariyle olur.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 179).

r. Resim Analizinde Güneş Figürü ve Bulutlar

Güneş canlı olduğundan, çocuk için yaşamı temsil edebiliyor. Okul öncesi dönemindeki çocukların çizimlerinde güneş, anneyi sembolize eder. Bu evrede

çocuklardaki temel inanış, annesiz çocuk olamayacağı gibi güneşsiz dünya da olamayacaktır. Çünkü anneleri çocukların merkez noktasıdır. Annesi olmayan veya annesi ile sorun yaşayan çocukların resimlerinde güneş figürü görülmemektedir. Güneş bulunsa dahi ya yarım bırakılmıştır ya da bulutların arkasında batmak üzeredir. Bulut figürleri ise çoğunlukla diğer aile bireylerini temsil eder. Eğer bulutlardan biri güneşin önünü kapatmışsa; ailede yer alan üyelerden biri anne ile çocuk arasına girmiştir. Bu anneyi üzen, anneye kavga eden bir baba olabiliyor.

s. Resim Analizinde Çiçek Figürü

Çocuk çizimlerindeki imgelerde, çiçeklere ev ile birlikte yer verilir. Mutlu evlerin bahçelerinde ve yolun her iki tarafında çiçekler bulunur. Yapılan çiçeklerin mutlaka taç yaprakları ve sapları vardır. Çiçeklerin yer aldığı yerler de sarıya boyanmış bir güneş, açık hava ve kuşlar bulunur. Mutsuz olan çocukların çizimlerinde güneşe pek rastlanmaz.

t. Resim Analizinde Hayvanlar

Kuşlar, çizimlerde dört yaş itibariyle başlıyor. Gökyüzünde yer alan kuşlar da güneş, çiçek ve ağaçlar gibi mutluluk içerikli temalarda geçebilirler.

“Evin dışına çizilen tavşan, koyun, kuzu, kedi, köpek figürleri doğadaki yaşamı ifade ediyor. Evin bahçesinde bir köpek veya tavşan yer alması, evin içinde bir kenarda kedinin, kafeste kuşun ve akvaryum içinde yüzen balıkların olması çocukta var olan hayvan sevgisini ve arkadaşlığını ifade edebiliyor.”

u. Çizimlerde Fiziksel Şiddet ve Cinsel İstismar İzleri

“Çocuklar için en büyük tehlikenin bu olduğunu söylemek doğru bir çıkarımdır. Çocukların istismar edilmesi onlarda çok büyük etkiler yaratmaktadır. Çocukların güçsüz yanlarından faydalanan kimseler en yakınlarındaki kimselerdir. Aile içi istismar oldukça önemli bir toplumsal sorundur. Aile fertlerinin birinden veya birkaçından istismara uğrayan çocuk, bunu dil yolu ile kimseye aktaramaz. Resim, burada devreye girebilir. Aile içi istismarlarda, özellikle gelişim sıkıntısı yaşayan çocukların bunu iletişimsel olarak ifade edemeyeceği fakat resimlerinde izlerini

göstereceği açıkça bilinmelidir. Tüm gelişim gruplarını oluşturan çocuklar için bu böyledir.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 96).

Her ne kadar bu istismarları ortaya resim çıkarsa bile, bu izleri silmek imkânsızdır. “Fiziksel istismar ve cinsel istismara uğrayan bir çocukta meydana gelebilecek değişimleri şöyle sıralayabiliriz:

- Birini görecekmış ya da bir yerlere gidecekmiş gibi sürekli endişe hali,
- Uyuma düzeninde bozulma,
- Altını ıslatma ve kirlletme,
- Karabasanlar,
- Davranışlarında çabuk kızma, ağlama ve saldırganlık,
- Derslerinde ihmal, okul başarısında düşme,
- Kendine olan güveni ve saygısında azalma,
- Depresyon ve dikkat eksikliği,
- İnsanlardan uzaklaşma ve kaçınma davranışı görülür.” (Çankırılı, Ailede ve okulda değerler eğitimi, 2015, s. 90).

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Bir Aile Çiz Testi: “Maurice Porot tarafından geliştirilen ve psikanalisttik verilere dayanan projektif bir resim testidir. Temel amaç, çocuğun ailesiyle olan çatışmalarını açığa çıkarmaktır. Test için gerekli olan malzemeler; kâğıt, kalem, silgi ve boya kalemleridir.

Psikolojik değerlendirme amaçlı ‘Aile Resmi Çiz’ testinin çok farklı versiyonları uzun zamandır kullanılmaktadır. Benim Ailem, Hayvanlar Ailesi ve Masal Kahramanları Ailesi bunlardan bazılarıdır. Test uygulanırken değerlendirilmek istenilen alana veya ayrıntılara yönelik farklı yönergeler verilebilir. Genel olarak

yönerge şu şekildedir: Bana aile resmi çizmeni istiyorum, nasıl istiyorsan öyle çiz. Test uygulayan uzmanın ilgilendiği konulara bağlı olarak yönerge değişebilmektedir. Örneğin ‘Kendi ailenin resmini çiz.’, ‘Bana bir aile resmi çiz; ama elindeki her birey bir şeyler yapıyor olsun.’ veya ‘Bana ailenin resmini çiz ama ailendeki her birey farklı hayvan kılığında olsun.’ Bu tür yönergeler, bireylerdeki hayal gücünü ve aile bireyleriyle ilgili çağrışım yapmayı etkilemektedir. Bu şekilde, resim çizen bireyin zihnindeki aile bireylerini algılama biçimini resme aktarması beklenmektedir. Bireyler, çizdikleri resimlerde çoğunlukla bilinçaltındaki ailesi ve aile bireyleriyle (resmi çizilen veya çizilmeyen) alakalı kaygılarını, korkularını ve ailesi hakkındaki genel düşüncelerini yansıtmaktadır.” (Semenova, Z.F.ve Semenova, S.V., 1996, s. 55).

“Standartlaştırılmış ilk resim testini, Amerikalı Uzman Harris Goodenough 1928 yılında geliştirmiştir. Yine Amerikalı Uzman Harris, tarafından güncellenen bu test Harris-Goodenough ‘Bir İnsan Çiz Testi’dir. Bu testin amacı, bireylerin zihinsel gelişimlerini ölçmektir. Zihin ölçüsü olarak resim çizme yaklaşımı ‘Kavram Geliştirme’ sürecine dayanmaktadır.” (Özgüven, İ. E., & Testler, P., 2011, s. 39).

“Harris-Goodenough ‘Bir İnsan Çiz Testi’ Türkiye’de ilk olarak Uçman (1971) tarafından okul öncesi çocuklar üzerinde kullanılmıştır. Daha sonra Kâğıtçıbaşı (1979) tarafından uygulanmıştır. Önen tarafından 1988’de puanlama bölümü çevrilmiştir. 1955’te ise Özgüven tarafından Harris’in geliştirdiği formla ilgili temel kavramları, uygulama ve puanlama ilkeleri, ham puanları standart puana çevirme yöntemlerini kapsayan ‘Harris-Goodenough Bir İnsan Çiz Testi El Kitabı’ hazırlanmıştır.” (Özgüven, İ. E., & Testler, P., 2011, s. 39).

“Özgüven (2011)’e göre kavram geliştirme süreci bireyin gelişim sürecine paralel olarak; çevrenin ve çevredeki objelerin algılanması, objelerinin tanınması ve zihinde bu objelerin şemaların oluşması, diğer objelerden soyutlanması, objelerin temel özelliklerine göre sınıflandırılması ve genellemesi gibi süreçlerin tümünü kapsamaktadır. Bir İnsan Çiz Testi, çocuğun zihinsel gelişimi hakkında bilgi verdiği gibi çocuğun ruhsal durumu hakkında da değerlendirme yapar. Bu testi uygulayarak çocuğun korkuları, kaygıları, benlik gelişimi, saldırganlık düzeyi, sosyal ve ruhsal

gelişimi gibi pek çok konuda önemli ipuçları almak mümkündür.” (Özgüven, İ. E., & Testler, P., 2011, s. 40).

“Gudinaf dışında Rus Bilim İnsanı Venger’in ‘Psikolojik Resim Testleri’ (2011) adlı çalışması ve John Di Leo’nun ‘Çocuk Resmi’ (1983) adlı çalışmasıyla da çocuk resimleri araştırılmıştır. Gudinaf, Venger hem de Di Leo çocuk resmini değerlendirirken resim hakkındaki genel izlenimi önemsemişlerdir. Resimdeki insanın yüz ifadesinin önemi üzerinde durmuşlardır. Resimdeki yüz, çocuğun duygu durumunu birebir yansıtmıştır. Resimdeki yüz üzgünse çocuk da üzgündür. Yüz şaşkınsa, güvensizlik ve kaygı söz konusudur. Resimdeki yüz farklı yöne bakıyorsa ve görünmüyorsa içe kapanıklık, kaçınma düşünülmelidir. Yüz kızgınsa, saldırganlık, nahoşluk, memnuniyetsizlik vardır. Eğer yüz itici veya tiksindirici (iğrenç) ise karşı gelme eğilimi asosyalite aklı gelmelidir.” (Özgüven, İ. E., & Testler, P., 2011, s. 40).

“Resimdeki insanın duruşu da önemlidir. Ergenler çoğunlukla arkadan veya yandan görünümü (görüntü) insanları çizebilirler. Pasif ve içine kapanık bir çocuk, yatan bir insan resmini çizebilir. Aktif, girişken ve yaratıcı çocuklarsa koşan veya bir şeylerle uğraşan insan resimleri çizebilirler. Eğer insan çizerken örümcek adam gibi özel bir karakter resmi çizmişse, çoğunlukla gösterişi seven, farklı olmak isteyen biridir. Cumhurbaşkanı, başbakan gibi üst düzey kişilerin resmini çizmişse beklentileri, talepleri yüksek olan iddialı biridir. Maddiyatla ilgili resimler çizmişse örneğin; çok zengin veya fakir birini çizmişse kendi maddi durumu hakkında olumsuzluklar, memnuniyetsizlikler olduğu düşünülebilir. Asker veya silahlı birilerini çizmişse, saldırganlık eğilimden söz edilebilir. Çocuk palyaço çizmişse, benlik algısı düşük, kendinden memnun olmayan biri olabilir.” (Özgüven, İ. E., & Testler, P., 2011, s. 40).

3.1. Araştırmanın Modeli

“Çocuklar eleştiriyi, görsel ve kelimesel bir oyun gibi görürler. Eğer tartışmalar uzun olmazsa, büyük bir heves ve istekle bu eleştirinin içinde yer alırlar. Sonuçta sanat eleştirisinin yer aldığı derslerde sadece ünlü sanatçıların resimleri değil, her türlü eser üzerinde inceleme yapılabileceği yargısına varılmaktadır.” (Karabulut, Karakuzu, Konca. 2002, s.87).

Araştırma modeli olarak 11-15 yaş arasındaki otizmlı çocukların resimlerinde hayatlarına dair ne izler taşıdıkları belirlediğimiz test yöntemleri ile araştırılacaktır. ‘Pedagojik Sanat Eleştirisinde Çözümleme Yöntemi Uygulaması’nın öncesinde, James Gilliam tarafından 1995 yılında ABD’de geliştirilen ve Türkçe ismi Gilliam Otistik Bozukluk Değerlendirme Ölçeği – 2 Türkçe Versiyon olan GOBDÖ2-TV testi uygulanacaktır.

Bu test Stereotip Davranışlar, İletişim ve Sosyal Etkileşim ilgili spesifik, gözlemlenebilir ve ölçülebilir davranışları içeren maddelerin yer aldığı üç alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçekte 14 madde olmak üzere toplam 42 madde yer almaktadır. Bu testin 3-23 yaş aralığındaki otizmlı bireylerin otizm seviyelerini belirlemekte kullanılacağı ve bu belirtilen seviyeler arasından hafif ve orta otizm belirtisi gösteren otizmlı bireylerin araştırmaya dâhil edileceğini belirlenmiştir.

Belirlenen bu değerlendirme ölçeği sonucunda hafif ve orta derecede otizm tanısı gösteren bireylere 2 adet nitel test uygulanacaktır. Bu testler sırasıyla “Aile Resmi Çiz Testi” ve “Bir İnsan Resmi Çiz Testi” olacak ve bulgular sunulacaktır.

Sonrasında Aile Resmi Çiz Testi için Pedagojik Sanat eleştirisi yönteminden çözümleme tekniği kullanılarak hafif ve orta derece otizm tanısı gösteren çocukların yaptığı resimler incelenecek ve araştırma bulguları sunulacaktır.

3.1.1. Örneklem

Araştırma evreni olarak 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içerisinde Gaziantep ilinin Şahinbey İlçesinin Emek Mahallesinde eğitim-öğretim faaliyetleri yürüten “Bir Birleşim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi” bünyesinde eğitim gören 11-15 yaş aralığında ve aynı zamanda resim yapma yeteneğine sahip otizmlı bireyler arasından rastgele seçilen 12 kız ve 12 erkek öğrenci belirlenmiştir. Bu öğrencilerin GOBTÖ-2-TV testine göre hafif ve orta derecede otizm göstermesi dikkate alınmıştır. Ayrıca söz konusu öğrencilerin otizmlı olması sebebiyle, yapılacak testler için her bir öğrencinin ailesinden kişisel verileri “Kişisel Rıza Formu” ile toplanacaktır.

Aynı zamanda Gaziantep ilini kapsayan özel eğitim ve okullarında araştırma yapmak için gereken izinler, Akdeniz Üniversitesi ve Gaziantep Valiliği ortak yazışması ile resmi olarak belgelenmiştir. Öte yandan araştırmanın Gaziantep ilinde faaliyet gösteren Özel Eğitim Kurumu ve okullarında yapılması için izinler alınmış fakat bazı özel eğitim kurumları ve okullarında eğitim gösteren otizmli öğrencilerin aileleri tarafından bilinçsizce “Kişisel Rıza Formu” alınamamıştır.

3.1.2. Resim Analizi Modeli

“Resim, bireyin kendi karmaşık iç dünyasını dışa vuran ve zihinsel gelişimi açısından ne durumda olduğunu gösteren bir araç niteliğindedir. Çocukların kendiliğinden yaptıkları resimler, onların iç dünyasını yansıttığı için doğru bir şekilde analiz edildiği takdirde gelişim düzeyleri hakkında bir sonuca ulaşmamıza olanak sağlar. Resim, çocuğun günlük yaşantısının sıradan bir aktivitesidir. Fakat çocukların çizdiği resimler zaman zaman yetişkinlere ve uzmanlara kavramsal karmaşıklıklar sunmaktadır. Bu karmaşıklıklar sebebiyle uzmanlar bile bir çizimin ne olduğu konusunda ortak bir karara varmakta güçlük çekerler. Çizimler, genellikle bir şeylerin temsil edilidir. Bunun yanı sıra herhangi bir şeyi temsil etmeyen karalamalar ve desenler mevcuttur. Resimler, çocuklar hakkında çok fazla şey anlatır. Çocukların gelişim süreçlerinin ve yeteneklerinin birer göstergesidir. Çocukların yaptıkları resimler; onların sorunlarını, bu sorunların kimlerle ilgili olduğunu ve bu sorunların nasıl çözülebileceği noktasında ipuçları verir. Resim, bireyin incelenmesine olanak sağlaması dışında bize konu ve figür seçiminde rol oynayan kültürel ve sosyal değerleri belirlemeye yardımcı olur. Böylelikle yaş ve diğer faktörlerin etkisi görülebilir.” (Yavuzer H., Resimleriyle Çocuk, 2007, s. 58).

“Çocuğun sanata yönelik tüm etkinlikleri, onun ruh halinin dışavurumu olarak belirtilir. Çocuk tarafından yapılan bütün resimlerin içeriğinde, resmin teması, temayı oluşturan bağımlı ve bağımsız figürlerin, psikolojik ve kültürel faktörlerin izlerini taşır. Çocuk resimleri incelenirken ele alınan bazı kriterler mevcuttur. Bu kriterler aşağıdaki konular ile bağlantılıdır:

- Aile içi sorunları yansıtan resimler,
- Sosyo-ekonomik düzeyi düşük-yüksek aileler,
- Geçimsiz aile ortamı,
- Aile içerisinde iletişimsizlik, parçalanmış aileler, anne ve babanın ayrı yaşadıklarının yansıtılması,
- Kardeş kıskançlığı ve iletişim problemleri, akran ilişkileri,
- Hiperaktivite, saldırganlık, yalan söyleme, sabırsızlık,
- Fiziksel taciz, ihmal ve istismara maruz kalan çocuklar,
- Otoritenin hâkim olduğu bir aile,
- El-göz koordinasyonu, zihinsel gelişim geriliği,
- Okul fobisi, tikler, dikkat eksikliği
- Parmak emme, tırnak yeme, alt ıslatma,
- Aşırı kilo, aşırı zayıflık, aşırı boy uzunluğu, aşırı boy kısalığı,
- Aşırı kaygı, başarısızlık korkusu, yalnızlık duygusu.” (Artut, Okul Öncesinde Resim Eğitimi, 2017, s. 234).
- Sanatın elemanları ve sanatın ilkeleri açısından eleştirilebilir otizmlili çocukların resimleri.

3.1.2.1. Betimleme (Tanımlama)

Bu evre ile ilgili olarak Kırıçoğlu şu açıklamaları yapmaktadır: “Betimlemede ilk koşul, yapıta uzun süre ve dikkatli bakmaktır. Yapıt daha önce görülmüş olsa bile ilk kez görüyormuşçasına dikkatli olunmalıdır. Daha sonra öğrenci ‘Ne görüyorsun, anlatır mısın?’, ‘Yapıt hakkında genel izlenim nedir?’ sorularına yanıtlar verme yönünde uyarılır. Öğrenciler önce yapıtı betimlerler. Bu yapıtta ilk göze çarpan ev, ağaç, kuş, insan ya da soyut biçimlerdir. Bunların sayıları, duruş ve oturuşları, giyimleri vs. bu tür konu açıklaması içinde yer alır. Daha sonra yapıtın tasarım elemanlarının betimlenmesine sıra gelir. Burada sanatın kendine özgü diline gerek vardır. Renk, çizgi, doku, form gibi elemanların resimdeki dağılımları yoğunluk dereceleri ve özellikleri bu dille açıklanır. Sanatın özel dilinin yanında, kimi betimleme sözcükleri sıfat olarak kullanılır. Bunlar, akıcı, kitlesel, ince, zengin, zarif,

coşkun, engin, hareketli... gibi sözcüklerdir. Bu sıfatlarla birlikte yapının gerçekleri yanında niteliksel durumlarına da girilir. Örneğin, ‘İnsanlar rahat, sakin ama uyanık görülmektedirler’ gibi...” (Kırıçoğlu, 2002, s. 133). ‘Bu neyin resmidir?’ gibi. Ancak soyut sanat eserlerini incelerken bu soru uygun olmayabilir. Bunun yerine sanatsal elemanlarla ilgili sorular sorulur. Betimleme evresinde dilin doğru ve hassas kullanılması için çaba sarf edilmelidir. Çünkü bu evrede kişisel abartılı tanımlamalar değil, herkesin objektif, tartışmasızca anlaştığı tanımlamalar kullanılmalıdır.

Bunun yanı sıra Boydaş (2002, s. 9), şu görüşlere yer vermektedir: “Eleştirinin bu ilk basamağında, eserde gördüğümüz bilgi objelerinin dikkatlice listesini (envanterini) çıkarırız. Bu basamağın amacı, bizi acele etmekten uzaklaştırır, (yavaşlatır). Hızı yavaşlatmanın amacı, bilgi objelerinin, ayrıntının tamamına nüfuz etmektir. Bu önlem, bütün ayrıntıları dikkate almadan, acele yargıda bulunmamıza yardım eder. Çünkü acele yargıda bulunmaya meyilliyiz. Her tanımlama, eser hakkında bilgi gerektirir. Eserin türü, boyutları, kimlik bilgileri gibi... Bu bilgiler, resim altı bilgilerinde zaten verilmiştir. Bu bilgiler, eserin hayalinizden tasavvuruna yardım eder. Tanımlama aşamasında nesnel olmalısınız. Tahminlerinizi yorumlama aşamasına saklayınız. Bu birinci evrede sorulabilecek sözlü ve yazılı soruların şu şekilde olabileceği kabul edilmektedir:

1. Eserin teması, konusu nedir? Resimde neler oluyor?
2. Bu çalışma hangi sanat formundadır? (Resim, heykel, özgün baskı, seramik, fotoğraf veya mimari bir form mudur?)
3. Bu eserde kullanılan malzeme nelerdir? (Boya, taş, ağaç, kurşun kalem, alçı, vb.).
4. Eserde kullanılan malzemeler, sanatçının görüşlerini, duyguları aktarmada ne gibi rol oynamaktadır?
5. Eserde değişik malzemeler kullanılırsa, sanatçının fikirlerinde değişimler olur mu?
6. Sanat eserinde neler görüyorsunuz?
7. Hangi çizgiler sanat eserinde etkin görünüyor? (Düz, eğri, diğerleri...)
8. Sanat eserinin dokusunu bulunuz.

9. Sanat eserinde hangi renkleri görüyorsunuz?

10. Hangi şekiller sanat eserinde etkin görünüyor?” (Karakuzu, Karabulut, Konca, 2002, s. 96).

“Sanat çalışmasında tanımlama, görünür şeylerin gerçeğe uygun olarak listelenmesi aşamasıdır. Eleştirinin bu ilk basamağında eserde görülen bilgi objelerinin yani reel yapının dikkatlice listesi (envanter) çıkartılır. Bu basamağın amacı, izleyiciyi acele etmekten uzaklaştırmak ve yavaşlatmaktır. Yavaş hareket etmenin amacı; bilgi objelerinin, ayrıntıların tamamına nüfuz (anlamak) etmektir. Bu önlem, bütün ayrıntıları dikkate almadan, acele yargıda bulunulmamasına yardım eder. Her tanımlama, eser hakkında bilgi gerektirir. Eserin türü, boyutları, kimlik bilgileri vb. Bu bilgiler resim altı bilgilerinde genelde verilir. Bu bilgiler eserin hayallerdeki tasavvuruna da yardım eder. Tanımlama aşamasında özellikle nesnel olunmasına dikkat edilmelidir.” (Mercin, Alakuş, 2005, s. 41).

3.1.2.2. Çözümleme (Analiz) Evresi (Biçimsel, formal boyut)

Çözümleme safhasında genel olarak, “Eser nasıl düzenlenmiştir?” sorusuna cevaplar aranır. İkinci aşamada da, eserle ilgili veriler toplanmaya devam edilir. Bununla beraber, sanatın eleman ve ilkelerine dikkat edilir. Bu aşamada eserin nasıl düzenlendiği keşfedilir. Çünkü sanatçı ruh halini ve fikirlerini burada ortaya koyar, saklar ve eserdeki arka yapıyı sanatın eleman ve ilkelerini kullanarak oluşturur. Sanatçı biçim, renk, doku, leke, espas gibi elemanları; ritim, hareket, denge, oran-orantı, değişiklik, vurgu ve birlik gibi ilkelere göre kullanır. Bu aşamada sanat yapıtında kullanılan en belirgin sanat ilkeleri ele alınır. Bunlar: denge (balance), karşıtlık (contrast), öne çıkarma (emphasis), uyum (harmony), çeşitlilik (variety), birlik (unity), derecelendirme (gradation), hareket (movement), ritim (rhythm), oran (proportion), derinlik (depth) ve kompozisyon’dur.

Bu safhada şu sorular yöneltilebilir:

- Hangi çizgiler görünüyor? (Düz, eğri, kırık, hepsi de).

- Hangi şekiller daha çok kullanılmış? (Geometrik, organik, ikisi de).
- Renkler daha çok nasıl düzenlenmiş? (Sıcak, soğuk, her ikisi de).
- Açık renkler mi daha çok kullanılmış?
- Mekân daha çok nasıl? (Düz, üst üste; derin bir alan olarak veya her ikisi).
- Doku daha çok nasıl? (Kaba, yumuşak, her ikisi de).
- Değer (valör) daha çok nasıl? (Açık, koyu, orta ayar ya da yüksek kontrast).
- Birbirini tekrar eden şekiller var mı?
- Bazı nesneler önde iken bazıları arkada mı durmakta?
- Resimde görülen nesneler ya da figürler gerçek büyüklüğünde mi? (Mercin, Alakuş, 2005, s. 42).

“Çözümleme betimlemenin bir devamı gibi eleştiride yer alır. Burada renk, çizgi, form, doku... gibi biçimsel elemanların birbirleriyle 97 ilişkisi gözlemlenir. Bu elemanların hangi estetik ilkelere göre düzenlenmiş oldukları araştırılır. Bu konuda görüş bildirilir. Bunlar; tekrarlar ve ritim, denge, hareketin yönü, çeşitlilik ve renk uyumu... vb.” gibi durumlarla ilgili görüşlerdir. Yine bu konuda (Boydaş, 2002, s.10). “İkinci aşamada da eserle ilgili verileri toplamaya devam ederiz. Bununla beraber, sanat, eleman ve ilkelerine dikkat ederiz. Bu aşamada, eserin nasıl düzenlendiğini keşfederiz. Sanatçının, mesajını ve fikirlerini burada yaratır, saklar ve bu arka yapıyı sanat eleman ve ilkelerini kullanarak yaratır. Sanatçı, biçim, renk, doku, leke, espas, vb. elemanları ritim, hareket, denge, oran, orantı, değişiklik, vurgu ve birlik gibi ilkelere göre kullanır.” Stokrocki ve Kırısoğlu (1997, s. 33).

3.1.2.3. Yorumlama (Sanatçı Ne Söylüyor?)

Bu evre, çocuğun yeteneğini geliştirmesi gereken öğeleri içermektedir. Betimleme ve çözümleme eseri inceleyen yoruma götüreceği kabul edilmektedir. Yorum evresi, belki de eleştiri basamaklarının en önemli olarak görülebilir. Eserin konusu ve biçimsel değerlerin çözümlenmesi son yargıya giden yolu açar. Burada önemli olan, elde edilen bilgilerin temelde ana duygunun ve iletinin açıklanmasını kolaylaştırıcı bir işlevi taşımasıdır.

Çocuğun sanat çalışması aracılığı ile dikkatini, duygu ve düşünceleri üzerine odaklayarak verdiği cevapların düzenlendiği bir aktivitedir. Bu aşamada “Sanatçı izleyiciye ne söylemek istiyor?” sorusu cevaplanmaya çalışılır. Yorum aşamasında, eserin içerik anlamı ya da psikolojik ortamı (mood) söylenmeye çalışılır. Ancak bu aşamada tahminlerde bulunulabilir. Yorum, eleştiri işleminin en zor basamağıdır, çünkü farklı olmaya çaba gösterme gereği vardır. Ayrıca en yaratıcı ve en zevkli tatmin edici basamaktır. Zekanın, hayal gücünün ve cesaretin kullanılması basamağıdır. İzleyenler farklı yorumlar yapmaktan kaçınmamalıdır. Her şeyden evvel izleyenler birbirlerinden farklıdır. Bireyin yorumu kendi hayat deneyimlerine dayanacak ve farklı olacaktır. Yorumlar, daha önceki iki basamakta toplanılan gerçeklere ve ipuçlarına dayanmalıdır. Yorumlar, duygulara fakat duygular da eserde bulunan ipuçları ile ilgili olmalıdır. (Mercin, Alakuş, 2005, s. 42).

Konuyla ilgili olarak Boydaş şu görüşlere yer vermektedir: “Bu aşamada sanatçı bize, ne söylemek istiyor?” sorusunu cevaplamaya çalışırız. Yorum aşamasında eserin anlamını ya da psikolojik ortamını (mood) izah etmeye ya da söylemeye çalışırız. Ancak bu aşamada tahminde bulunabiliriz. Yorum eleştirisi işleminin en zor basamağıdır. Ayrıca en yaratıcı ve en zevkli basamaktır (tatmin edici). Zekânızı, hayal gücünüzü ve cesaretinizi kullanmalısınız. Başkasından farklı bir yorum yapmaktan korkmamalısınız (life enhancing). Her şeyden evvel başkasından farklısınız. Sizin yorumunuzu kendi hayat deneyimlerinize dayanacaktır ve farklı olacaktır. Yorumunuz, daha önceki iki basamakta topladığınız gerçeklere ve ipuçlarına dayanmalıdır. Yorumunuz duygularınızdan, duygularınız da eserde bulduğumuz ipuçlarından hareket etmelidir.” Boydaş, 2002, s. 12).

Bu işlem yapılırken öğrenciye sanatçının amacının ne olduğu ve neyi yansıtmak istediği buldurmaya çalışılır. Ayrıca öğrencilerin eserin ayırt edici yapısıyla bunu sanatçının nasıl kullandığı arasındaki ilişkiyi kurmaları istenir. Bu noktada öğrenciler, sanatçının belirli bir amaca ulaşmak için, kullandığı kompozisyon elemanlarının farkına varmaya başlar. Örneğin; ‘Van Gogh duygularını nasıl kullanmıştır?’ gibi sorular, yorum evresini karakterize eder. Bu evrede öğrenciler, eser

hakkında kendi yorumlarını yapacakları için, sorulan açık uçlu soruların, doğru ve yanlış bir cevabı olmayacaktır. Kırısoğlu (2002, s. 134).

Yorum basamağında aşağıdaki soru örnekleri uygulanabilir:

1. Sanat eseri sizde hangi duyguları uyandırıyor, neden?
2. Sanat eserindeki ana fikir nedir?
3. Sanatçı eseri ile nasıl bir iletişim içerisinde?
4. Sanat eseri karşısında kendinizi mutlu, üzüntülü ya da başka etki altında mı hissediyorsunuz?
5. Bu şekilde hissetmenizin nedeni nedir, renkler mi, formlar mı, dokular mı?
6. Eser yeni bir gelenek veya kültürle sizi karşılaştırıyor mu?
7. Sanatçı yer, zaman, inanış, kültürel ve sosyal farklılıklar hususunda neler söylüyor, size nasıl bir mesaj ulaştırıyor?
8. Sanatçı eserinde bir öykü veya mitolojik bir konuyu dramatize ederek mi anlatmış, nereden anlıyoruz?
9. Sanatçı eserinde, sizce hangi formları ve görüşleri abartmış?
10. Sanatçı eserine neden bazı şeyleri çizerken bazılarını almamış?
11. Bu sanat eserinin toplumda nasıl bir fonksiyonu vardır?
12. Farklı sanat izleyicileri, bu eseri nasıl yorumlar?
13. Resimdeki insanların yaşadıklarını düşündüğünüzde onlar ne yapıyorlar, ne söylüyorlar, kıyafetleri ve benzeri özellikler size ipucu veriyor mu?
14. Sanat eserinin adı çalışmayı anlatıyor mu, siz çalışmanın içeriğine göre kendiniz bir isim verdiniz mi?
15. Sanat eserini bir hareketle, kokuyla, tatla veya dokunmayla ifade etmek isteseydiniz, o ne olurdu?
16. Dokunduğunuz zaman eserin yüzeyinden neye benzer bir his alırdınız?
17. Sanat eserine bir şiir yazınız, bir müziksel ses, ritim veya hareket bulunuz.
18. Sanat eserinden yola çıkarak, sanatçının neleri sevdiğini düşünüyorsunuz?
19. Sanat eseri hakkında bir oyun veya skeç oluşturunuz.
20. Sanat eseri hakkında bir rüya görseydiniz, neye benzerdi?

21. Eğer siz bir sanat tarihçisi veya eleştirmeni olsaydınız, sanatçı ve eseri hakkında ne söyler ne yazardınız?
22. Sanat eserinin evrensel bir mesajı var mı?
23. Sanat eseri, ne gibi bir ses veriyor?
24. Sanat eseri, ne gibi bir tat veriyor?
25. Sanat eseri nasıl kokuyor?
26. Bu esere bir süre sonra tekrar baktığınızda duygularınız üzerinde farklılaşmalar oluyor mu?
27. Sanat eserinde hangi simgeleri görüyorsunuz? (Örneğin aslanın gücü simgelemesi gibi).
28. Bu çalışmaya bir başlık bulunuz. Başlığı, konuyu, ne yaptıklarını ve yaptığınız sıfat ve zamirleri düşünerek bulunuz.

3.1.2.4. Yargı (Bu eser başarılı bir eser midir?)

“Her insanın tercihi farklı olmaktadır. İnsanların hoşlanıp hoşlanmadıkları, bir işe yaramaz dedikleri veya beğendikleri eserlere karşı yaklaşımları psikolojiktir ve daha çok tartışmayı gerektirir. Bunun yanında yargı (karar verme), muhakemeye; ikna, edişeye bağlıdır. Örneğin; bazı insanlar sevmedikleri bir şeyin iyi yönleri belirtip, diğerinin yüksek olduğu söylendiği zaman kanıtlarla ikna olurlar ama hâlâ onu sevmeyebilirler. Tercih ve yargı arasındaki fark, kapalı ve açık fikirlilik arasındaki fark gibidir.” (Gökay, 1998, s. 79).

“Sanat eseri hakkında daha önceki durumlardan çıkarılan bilgilere dayalı olarak yapılan bir işlemdir. Yargı safhasında “Bu eser başarılı bir eser midir?” sorusuna cevaplar bulunmaya çalışılır. Bu aşamada, eserin başarılı olup olmadığına karar verilir. Bu aşamada, eseri analiz ederken bir takım somut bilgilere dayalı sonuçlar almak için sorular yöneltilir. Bu aşamada, çocuğun resim hakkındaki kişisel anlamlandırmasının yanında kendi dünyasını hikâye etmesine çalışır. Bu yaşlarda çocuğun varacağı yargılar belki çok basit olacak fakat onun sanatı anlamasında ve sanata derin anlamlar yüklemesi açısından çocuğa deneyim kazandıracaktır.” (Mercin, Alakuş, 2005, s. 43).

Bu basamakla ilgili olarak Boydaş (2002, s. 12), şunları söylemektedir: “Bu aşamada eserin başarılı olup olmadığına karar vereceksiniz. Yargıda eserin artistik değerine karar verirsiniz. Burada artık kişisel fikirlerinizi kullanabilirsiniz. Neyi sevip neyi sevmediğinizi size artık kimse söyleyemez. Siz kendiniz karar vermelisiniz. Doğru bir yargıda bulunmak için samimi ve dürüst olmalısınız.” Sanat eseri karşısında, bir kimsenin yargısı subjektif ise yani “Bu bir sanat eseridir veya değildir.” şeklindeki değerlendirmede, o kişiden bir gerekçe istenir. Eğer yeterli ve açık gerekçeler ortaya konmaz ise, konu tartışmaya açık hale gelecektir. Bu şekilde, eleştiri aktivitelerinin bir avantajı da öğrencileri kapalı fikirlilikten açık fikirliliğe, bir anlık tercihlerden ikna edici hükümlere yönlendirmek olmalıdır. Bu nedenle öğrencilerle yapılan eleştiri çalışmalarında bunların belirtilmesi ve buna göre sorular yöneltilmesi yararlı olacaktır. Bununla birlikte, sanat hakkında daha çok şey öğrendikçe ondan alınan hazzın değiştiği, geliştiği ve kabul edilen sanat eserlerinin sayısının arttığı görülür. Yargı basamağı ile ilgili olarak Kırıçoğlu, şunları söylemektedir: “Burada yapıtın genel değerlendirilmesi yapılır. Değerlendirmede önemli olan “hoşlanmanın” ya da “hoşlanmamanın” ötesinde öğrencinin yargılarının yer almasıdır. Eleştiri bu aşamada yapıtların yer aldığı kimi kategorilere göre yapılır. Burada kimi yansıtmacı kimi biçimci kimi dışavurumcu ve kimi de duygusal boyuttaki yapıtlara özel ölçütlerle yaklaşmak gerekir. Öğretmen öğrencisine yapıtın hangi tür ölçütle değerlendirilmesi gerektiğini öğretir. Öğrenci, yapıt incelemenin başından beri eğer doğru yönlendirilirse, sonuçta uygun eleştiri kuramını bulup değerlendirmeye ulaşabilir. Sonuç olarak, öğrenciler bu öğrendikleri yapıt inceleme yöntemini hem kendi yapıtlarında hem arkadaşlarının yapıtlarına uygulayabilirler. Sözel eleştirileri yazıya dökmek, sanat yapıtı incelemenin bir başka boyutunu oluşturur. Böylece öğrenci eleştirel yeteneğini yazıya dökerek çalışmanın gereğini yerine getirmiş olur.” (Kırıçoğlu, 2002, s. 135).

“Sanat kuramları, sadece bütün sanat yapıtlarınca paylaşılan özellikleri belirleyen önerilerden oluşur. Pek çok sanat kuramı olmakla beraber, burada okullarda yaygın olarak kullanılanlar sunulmuş ve uygulanmıştır.”

Bu kuramlar şunlardır:

Taklitçi ya da Yansıtmacı Kuram: Sanatçı ana temayı doğru ve kesin bir biçimde tanımlamaya çalışır. Olay ve nesneler. Biçimci Kuram: Sanat alışılmışın ve görülenin dışında sanat formları (çizgiler, şekiller, renkler, uyma kullanılır). Dışavurumcu Kuram: Sanatçı ruh durumu ya da simgeleri vurgular. (Langer, 1970) (Langer sanatın insan duygularının nesnelleştirilmesi olduğunu söyler). İşlevsellik: Sanatçı yapıtının, dinsel ya da bir ilkeyi yayma (propaganda) açısından yararlı bulduğu durumları açıklamayı amaçlar. (Stokrocki ve Kırıçoğlu, 1997, s. 35).

3.2. Katılımcılar

Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların zihinsel özelliklerinin GOBDÖ-2-TV testi ile belirlediğimiz hafif ve orta derecede otizm tanısı gösteren bireylerden oluştuğunu ve bu bireylerin hepsinin resim yapabildiğini örnekleme belirtmiştik. Ayrıca bu katılımcıların bu özellikleri taşıması araştırma için büyük önem teşkil etmektedir. Bu araştırma yöntemleri belirtilen ‘Bilişim Özel eğitim ve iyileştirme merkezi’ çatısı altındaki rasgele seçimle belirlenen 50’den fazla öğrenciye uygulandığında ve GOBTÖ-2-TV testi sonucunda kategorize edildiğinde hafif ve orta derecede otizm gösteren bireylerinden araştırma örnekleme oluşturulmuş olur.

3.3. Veri Toplama Aracı

Zihinsel gelişim yetersizliklerinde, zekâ testlerinin tek başına yeterli sonuçlar vermediğini belirmemiz de gereklidir. Araştırma örneklemini oluşturan bireylerin uyumsal olarak incelenmesinin de gerekliliği, önemli bir süreci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak OSB’li çocukların ortaya çıkardığı resimler kullanılmıştır. OSB’li çocukların Aile Resmi Çiz Testi ve Bir İnsan Çiz Testi uygulaması sırayla “Bana bir aile resmi çiz” ve “Bana bir insan resmi çiz” denilerek çocukların bu sözcüklerden algıladığı ve kâğıda döktüğü çizimlerin analizleri yapılmıştır.

Ayrıca araştırmaya dâhil olan OSB’li çocukların 11-15 yaş aralığında olması sebebiyle Lowenfeld tarafından geliştirilen yaklaşıma göre Gerçekçilik (10-12 yaş) ve Görünürde Doğalcılık (12+) dönemleri betimsel analizler için önemli bir tema sunmaktadır. (Lowenfeld, 1947, s. 583).

3.4. Kişisel Bilgi Formu

OSB’li çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla çocuğun aileleri tarafından belirtilen form ile toplanmıştır. Bu demografik özellikler OSB’li çocuğu yaşı, cinsiyeti, anne babasının evli ya da boşanmış olma durumu, anne ve babasının eğitim durumu oluşturmaktadır.

3.5. Verilerin Toplanması-Toplanan Verilerin Çözümlemesi ve Analizi (Pedagojik Çözümleme)

Araştırma yapılmadan önce araştırmacı tarafından uzman pedagog bilgisine başvurulmuş ve çocuklara nasıl yaklaşılaacağı konusunda derinlemesine bilgiler alınmıştır. Araştırmanın verileri toplanırken kullanılan GOBDÖ-2-TV testi için araştırmacının özel bir eğitim alması gerekmektedir. Bu test içeriğini oluşturan verileri toplarken, gözlem yolu ve bu testin uygulanabilmesi için gereken sertifikasyon eğitim çerçevesinde verileri elde etmiştir.

Elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics 2018 programına girilmiş ve gerekli analizler yapılmıştır. Araştırmada analiz sürecinde demografik değişkenler gruplandırılmış ve bu değişkenlerin ortalama, varyans, mod ve medyanları tarafından betimleyici analizler yapılmış ve yorumlanmıştır.

3.6. Gelişimsel Resim Değerlendirme ve Gelişim Tarama Testleri (Kriter Tablosu)

“Araştırmada, okul öncesi öğrencilerin gelişimsel çizim durumlarını belirlemek amacıyla Sözer Çapan (2018) tarafından geliştirilen Gelişimsel Resim Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Her yaş grubundaki çocuğa uygulanabilen

formda insan figürü çizimlerinin yaşlara göre çizilmesi beklenen vücut bölümlerinin varlığına bakılarak değerlendirme yapmayı sağlar. Gelişimsel resim değerlendirme formu, 5 alt boyut içermektedir. Bu boyutlar: Karalama dönemi (0-10 puan), Şema öncesi dönem (0-30 puan), Şematik dönem (0-60 puan), Gerçekçilik dönemi (0-90 puan), Görünürde Doğalcılık dönemi (0-96 puan) olarak tanımlanmıştır. Dönemler, karalama döneminden itibaren çocuğun çizdiği insan figüründeki beden bölümlerinin varlığına göre puanlanır. Alınan puan çocuğun çizdiği resimde gelişimsel olarak bulunduğu yeri işaret eder. Toplanarak artan dönem puanlarının tamamını karşılayan bir insan figürü çiziminden maksimum 96 puan alınabilir. Araştırmacı çalışmada ahlaki yargı ölçeğinde kullanılan hikâyelere bağlı olarak bir hikâyeyi seçmelerini ve bu hikâye ile ilgili resim çizmelerini istemiştir. Öğrenciler, belirledikleri hikâyeye ilişkin resmi çizmişlerdir. Araştırmacı, çizilen her resmi ‘Gelişimsel Değerlendirme Formu’nu kullanarak puanlamış ve öğrencilerin gelişimsel çizim durumlarını belirlemiştir.”

3.7. Programın Amacı ve İçeriği

Belirlenen programda 11-15 yaş aralığındaki OSB’li çocukların GOBDÖ-2TV testi ile hafif ve orta derecede otizm göstermesinden yola çıkılacaktır. “Aile Resmi Çiz Testi” ve “İnsan Resmi Çiz testi” çıkarımları sonucunda ‘Aile Resmi Çiz Testi’ne uygulanacak pedagojik çözümleme incelemesi yapılacaktır. OSB’li çocukların ortaya çıkardığı resimlerde amaç, çocukların iç dünyasını resmettiği resimlerin çocuğun ailesi ve toplum tarafından kendisine nasıl yansıdığını ve çocuğun yetiştiği aile ortamının çocuğun gelişim sürecini ile çocuğa yansıyan algının ortaya çıkarılması olacaktır.

3.8. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmayı oluşturan verilerin geçerlik ve güvenilirlik ve tutarlılıkları araştırmanın bulguları ve çıkarımları için önemli bir araçtır.

Bu araştırmada; Uzman Pedagog tarafından verilerin toplanma aşamasından önce görülmüş ve araştırmayı oluşturan çocuklara yaklaşım belirlenmiştir. Veriler

gerekli izinlerin alınması ile toplanmaya başlanmıştır. 3 adet nicel test, Pedagojik Sanat Eleştirisinden çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine veriler toplanmıştır. Verilerin kendi içindeki tutarlılıkları dikkate alınmıştır. Bu kısıtlar altında verilerin güvenilir ve gerekli izinler doğrultusunda toplanması bilimsel etik açısından büyük öneme sahiptir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu kısımda araştırma örnekleminde belirtilen OSB’li çocukları resimlerinden yola çıkılarak belirlenen problem ve alt problemlerin analizleri üzerinde durulmuştur.

4.1. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği (GOBDÖ-2-TV)

“Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2 (GOBDÖ-2), otistik bozukluğu karakterize eden davranışları sergileyen 3 ile 23 yaş arasındaki kişilerin tarama ve tanılama amaçlı değerlendirilmesinde kullanılan bir derecelendirme ölçeğidir.” (İnan, B., Akçamuş, M. Ç. Ö., Bakkaloğlu, H., & Yalçın, S., 2020).

“GOBDÖ-2-TV’nin, Stereotip Davranışlar, İletişim ve Sosyal Etkileşim ile ilgili üç alt ölçeği bulunmaktadır. Her bir alt ölçek, 14 madde içermekte, ölçek toplamda ise 42 maddeden oluşmaktadır. Maddeler ‘hiç gözlenmedi (0)’, ‘nadiren gözlendi (1)’, ‘bazen gözlendi (2)’ ve ‘sıklıkla gözlendi (3)’ şeklinde dörtlü dereceleme ile puanlanmaktadır.

GOBDÖ-2-TV ile yapılan değerlendirmelerin sonucunda Otistik Bozukluk İndeksi (OBİ) puanı elde edilmekte ve bu puan ile çocukların OSB’den etkilenme düzeylerine bakılmaktadır.” (İnan, B., Akçamuş, M. Ç. Ö., Bakkaloğlu, H., & Yalçın, S., 2020, s. 173).

“GOBDÖ-2-TV, Türkiye’de 3 yıllık bir çalışma sonucu Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. İbrahim H. Diken, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Psikolog Avşar Ardıç ve Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Öğretim Üyesi Dil ve Konuşma Terapisti Dr. Özlem Diken tarafından standardize edilmiştir.” (Diken, Canlı Seminer Sunumu, 2022).

4.1.1. Testin İç Tutarlılığı

Bu çalışmada 11-15 yaş aralığındaki OSB’li çocukların GOBDÖ-2-TV Testinden aldıkları puanların iç tutarlılığı Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile hesaplanmıştır. Ölçek güvenilirliğini etkileyen faktörler, soru sayısı ve örneklem hacmidir. Örneklem 50’den daha büyük olması ve soru sayısının da 20’den daha fazla olması ölçeğin güvenilirliğini arttırmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekirse, testi uygulayan bireylerin demografik özellikleri, testi uygulayan kişinin özellikleri, testi uygulayan kişinin deneyimi gibi birçok faktör bu güven düzeyini etkilemektedir. Ayrıca ölçekten elde edilen sonuçları yorumlarken aşağıdaki varsayımlar geçerlidir.

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir, $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Cronbach alfa değerinin %90 ve daha üst bir değer bulunması, soruların birbiriyle oldukça tutarlı ve soruların aynı özelliği ölçtüğü anlamını taşımaktadır. Söz konusu testin OSB’li bireylere uygulanması ve örneklem hacminin 24 olması güvenilirlik düzeyini etkilemektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda, 14 maddeden oluşan ‘Stereotip Davranışlar’ adındaki alt ölçeğin OSB’li çocuklar için bulunan ‘Cronbach’ alfa değeri 0.543 olarak bulunmuştur. Cronbach alfa değerinin 0.543. bulunması OSB’li birey için bu ölçeğin güvenilirliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Buna sebep olan faktörler olarak örneklem hacminin düşüklüğü ve testi uygulayan kişinin kişisel özellikleri etkili olmuştur, sonucu çıkarılabilir.

14 maddeden oluşan ve diğer bir alt ölçek olan İletişim adındaki alt ölçeğin OSB’li çocuklar için bulunan Cronbach alfa değeri 0.504 bulunmuştur. Aynı şekilde bu alt ölçeğin güvenilirliğinin düşük olduğunu göstermektedir. 14 maddeden oluşan ve Sosyal Etkileşim adı altındaki alt ölçeğin OSB’li çocuklar için bulunan Cronbach alfa

değeri 0.673 bulunmuştur. Bu alt ölçeğin güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Buradan hareketle örneklemimizi oluşturan 11-15 yaş aralığındaki OSB’li çocukların sosyal etkileşim alt ölçeğinde belirlenen puanlarından hareketle İletişim ve Stereotip davranışlara göre daha tutarlı bir dağılım sergilediği sonucunu çıkarabiliriz. Testin tamamının Cronbach alfa güvenirliğine bakıldığında bu değer 0.801 olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sebeple uygulanan GOBDÖ-2TV testinin tamamında toplanan verilerin tüm ölçek bazında tutarlı veriler olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Elde edilen değerlerden hareketle örnekleme oluşturan çocukların aynı otizm düzeyine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2. Gerçekçilik Dönemi ve Görünürde Doğalcılık Dönemi Bulguları

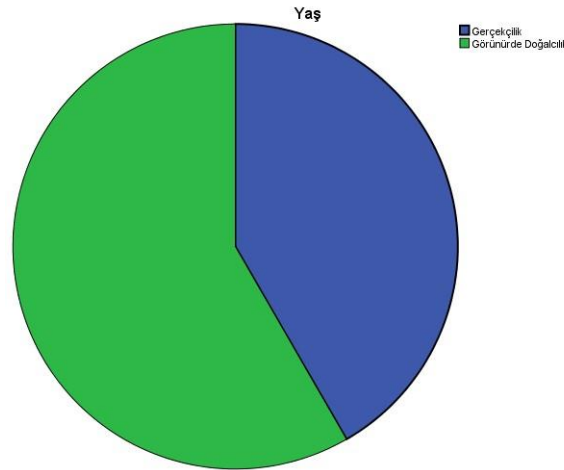
Araştırmada belirtilen 11-15 yaş aralığındaki OSB’li bireylerin 11-12 yaş aralığında olanları için, alanında belirtildiği gibi “Gerçekçilik Dönemi” ve 13-15 yaş aralığında olanların aynı şekilde “Görünürde Doğalcılık Dönemi”ni referans almaktadır.

Aşağıdaki tabloda bu yaş aralıklarının betimsel istatistikleri verilmiştir.

	Frekans	Yüzdelik
Gerçekçilik	10	41,7
Görünürde Doğalcılık	14	58,3
Toplam	24	100,0

Tablo.1: Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemine ait İstatistikler

Tablo 1’de belirtildiği gibi 10 adet OSB’li bireyin Gerçekçilik dönemine ve 14 adet bireyin de Görünürde Doğalcılık dönemine yaşlara ait istatistikler görülmektedir. Ayrıca OSB’li çocukların %41,7’sinin Gerçekçilik Döneminde ve %58,3’ünün de Görünürde Doğalcılık Döneminde olduğu görülmektedir.

Şekil.1: Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemi

Şekil.1’de Pasta grafiği ile tüm örnekleme Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemlerinin yaşlara göre dağılımı gösterilmiştir.

Standart							
95% Güven Sınırları							
	N	Ortalama	Sapma	Alt	Sınır	Minimum	Maximum
	a			Üst Sınır			
Gerçekçilik	10	92,40	9,489	85,61	99,19	79	114
Görünürde Doğalcılık	14	87,71	7,488	83,39	92,04	77	101
Toplam	24	89,67	8,514	86,07	93,26	77	114

Tablo.2: Gerçekçilik ve Görünürde Doğalcılık Dönemlerinin GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre Otizm Bozukluk İndekslerinin Dağılım İstatistikleri

Tablo.2’de Gerçekçilik dönemi ve Görünürde doğalcılık dönemine ait GOBDÖ-2-TV testi sonucunda ortaya çıkan ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ puanlarının belirtilen yaş grupları açısından istatistikleri görülmektedir. 2Gerçekçilik Dönemi’nde bulunan otizmlili çocukların Otizm Bozukluk İndeksleri ortalaması (92.40) ve standart sapması, (9.489) ‘Görünürde Doğalcılık Dönemi’nde bulunan otizmlili çocukların Otizm Bozukluk İndeksi ortalaması (87.71) ve standart sapması(7.488)ndan yüksektir.

Otizm Bozukluk indeksinden hareketle çocukların en yüksek otizm puanına sahip olanı “Gerçekçilik Dönemi”ndedir. Öte yandan en düşük otizm puanına sahip olanı ise “Görünürde Doğalcılık Dönemi”ndedir. Gerçekçilik Dönemine ait verilerin dağılımları %95 güven sınırları Görünürde Doğalcılık Dönemine ait verilerin dağılım aralığına göre daha geniştir.

4.1.3. Cinsiyet Açısından Bulgular

Araştırma örneklemini 12 kız ve 12 erkek çocuk oluşturmaktadır. OSB’li çocukları ergenlik döneminde olmalı hormonsal olarak otizm derecesini etkilemektedir.

		Standart		95%			
		Güven Sınırları					
	N	Ortalama	Sapma Sınır	Alt Sınır	Üst	Minimum	Maximum
Erkek	12	87,00	7,422	82,28	91,72	77	101
Kız	12	92,33	8,998	86,62	98,05	81	114
Toplam	24	89,67	8,514	86,07	93,26	77	114

Tablo.3: Cinsiyet açısından GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre Otizm Bozukluk İndekslerinin Dağılım İstatistikleri

Tablo.3’te erkek ve kız çocuklarına ait GOBDÖ-2-TV testi sonucunda çıkan 2Otizm Bozukluk İndeksi’ puanlarının çocukların cinsiyetleri açısından istatistikleri görülmektedir. Erkek çocukların ‘Otizm Bozukluk İndeksleri’ ortalaması (87.00) ve standart sapması (7.422), Kız çocukların ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ ortalaması (92.33) ve standart sapması (8.998) bulunmuştur. ‘Otizm Bozukluk indeksi’ ortalamalarının kız çocuklar için daha yüksek olduğu görülmüştür. ‘Otizm Bozukluk indeksi’nden hareketle çocukların en yüksek otizm puanına sahip olanı bir kız çocuğudur. Öte yandan en düşük otizm puanına sahip olanı ise erkek çocuktur. Cinsiyet açısından

bakıldığında ‘Otizmin Bozukluk indeksi’nin, cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda betimsel olarak bir anlam çıkarılabilir.

4.1.4. Farklılıklara İlişkin Bulgular

Bu farklılığı araştırmak için “İki yönlü Varyans Analizi ANOVA” testi uygulanmış ve cinsiyet grupları ve yaş gruplarının ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ arasındaki ilişkiyle ilgili çıktılar alınmıştır. Varyansların eşitliğini sınamak için öncelikle “Lewene İstatistiği”ne bakılmış ve %99 güven sınırları içinde bulunan anlamlılık değeri 0.941 olarak bulunmuştur. Bu değerin $p = 0.05$ sınır değerinden büyük olması cinsiyet değişkeni ve yaş grupları açısından “Otizm Bozukluk İndeksi” değerlerinin varyanslarının eşitliğini ortaya çıkarmıştır.

Cinsiyet	Yaş Grupları	Ortalama	Standart Sapma	N
Erkek	Gerçekçilik	87,40	6,877	5
	Görünürde Doğalcılık	86,71	8,321	7
	Toplam	87,00	7,422	12
Kız	Gerçekçilik	97,40 88,71	9,633 7,064	5
	Görünürde Doğalcılık	92,33	8,998	7
	Toplam			12
Toplam	Gerçekçilik	92,40 87,71	9,489 7,488	10
	Görünürde Doğalcılık	89,67	8,514	14
	Toplam			24

Tablo.4: GOBDÖ-2-TV testi için Cinsiyet ve Yaş Gruplarına ilişkin betimsel istatistikler

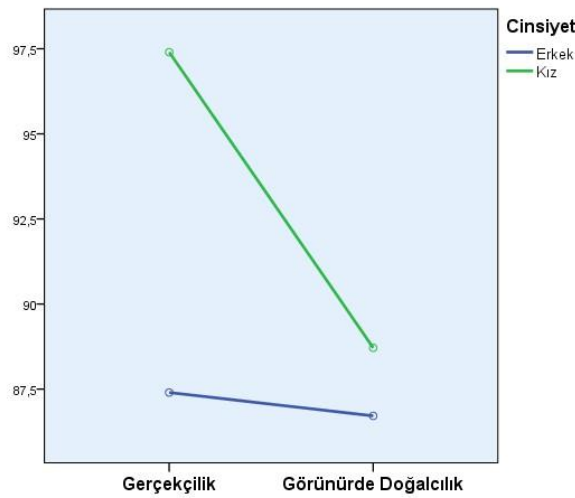
Tablo.4’te görüldüğü üzere OSB’li erkek bireylerin Gerçekçilik Dönemi özelinde ortalamaları (87.40) ve standart sapması (6.877), OSB’li kız bireylerin “Gerçekçilik Dönemi Ortalaması”nın (97.40) ve standart sapmasının (9.633) altındadır. Aynı şekilde OSB’li erkek bireylerin “Görünürde Doğalcılık Dönemi ortalamaları” (86.71), OSB’li kız bireylerin ‘Görünürde Doğalcılık Dönemi

Ortalaması'nın (88.71) altındadır. Farklı olarak OSB'li erkek bireylerin 'Görünürde Doğalcılık Dönemi' standart sapmaları (8.321), OSB'li kız bireylerin 'Görünürde Doğalcılık Dönemi' standart sapmaları (7.064) üstündedir.

	Kareler Ortalaması	F İstatistiği	Anlamlılık Değeri	Etkileşim Yüzdeleri
Cinsiyet	210,000	2,250	,374	,692
Yaş Grupları	128,076	1,372	,450	,578
Cinsiyet * Yaş grupları	93,333	1,464	,240	,068

Tablo.5: GOBDÖ-2-TV testi sonucundan Cinsiyet ve Yaş grupları açısından istatistikleri

Tablo.5'de cinsiyet değişkeninin ve yaş gruplarının 'Otizm Bozukluk İndeksi' arasındaki etkileşimi göstermektedir. Bulgular %99 güven sınırları içerisinde elde edilmiş olup değerlerin tamamı anlamlılık değerleri $p=0.05$ değerinden büyük bulunmuştur. Bulgulardan hareketle cinsiyetin 'Otizm Bozukluk İndeksi' üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu etkinin de %69,2 oranında olduğu görülmektedir. Yaş gruplarının 'Otizm Bozukluk İndeksi' üzerindeki etkili olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu etkinin %57,8 oranında olduğu görülmüştür. Cinsiyet ve yaş grupları ortak ele alındığında iki değişkenin birbirleri arasındaki etkileşimin anlamlı olduğu fakat bu etkileşimin %6,8 ile düşük bir değer olduğu sonucuna varılmıştır.

Şekil.2: Cinsiyet ve Yaş Gruplarının Otizm Bozukluk İndeksi için Profil Grafîği

Şekil.2’de verilen profil grafiği ile ilgili olarak; Gerçekçilik Döneminde kız çocuklarının erkek çocuklara göre Otizm Bozukluk İndeks değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Görünürde Doğalcılık Dönemine bakıldığında kız çocuklarının ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ değerlerinin erkek çocukların ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ değerlerine yakınlığını görmekteyiz. Ayrıca erkek çocukların ve kız çocukların yaşları arttıkça Otizm Bozukluk İndeksi puanları azalmaktadır sonucunu çıkarabiliriz.

4.1.5. Anne Babanın Çalışma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırma örneklemini oluşturan çocukların anne babalarının çalışma durumlarına göre Otizm Bozukluk İndeksleri puanlarının nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Aşağıdaki tabloda bulgulara ait betimsel istatistikler verilmiştir.

Çocukların Ailedeki Ebeveynlerinin Çalışma Durumuna İlişkin Betimsel İstatistikler

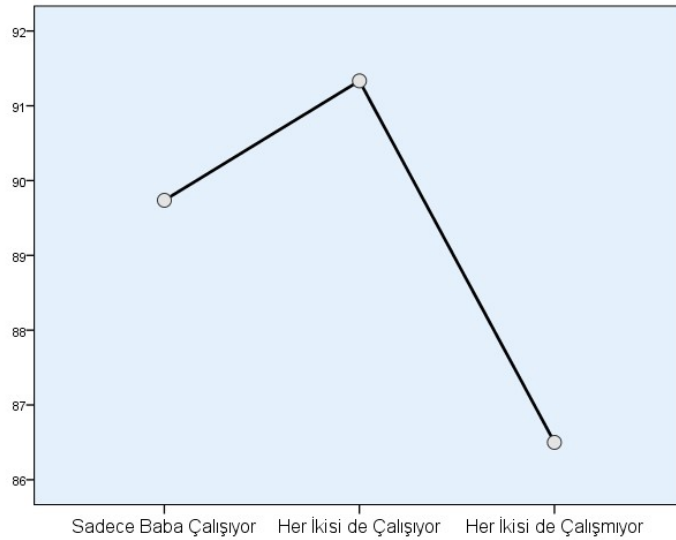
		Standart		95%		Güven Sınırları	
N	Ortalama	Sapma	Alt	Sınır	Mini	Maxim	
		Üst sınır			mum	um	
Sadece Baba				93,8		114	
çalışıyor				7		101	
Her İkisi de		8,582	85,60	25		114	
çalışıyor	19	89,74	11,240	156,	77		
Her İkisi de	3	91,33	63,41	38	79		
çalışmıyor	2	86,50	7,778	16,62	93,2	81	
Toplam	24	89,67	8,514	86,07	6	77	

Tablo.6: GODBÖ-2-TV testi için Aile Çalışma Durumu özelinde betimsel istatistikleri

Tablo.6'da gördüğü üzere araştırma örneklemini oluşturan çocuklar için sadece annesi çalışan bir çocuğun olmadığı görülmektedir. Örneklemin büyük çoğunda sadece babanın çalıştığı görülmektedir. 2 çocuğun anne babasının çalışmadığı, 3 çocuğun da anne babasının da çalıştığı görülmektedir.

Sadece babası çalışan otizimli çocukların 'Otizm Bozukluk İndeksi' puanlarının ortalamasının (89.74) ve standart sapmasının (8.582) olduğu, iki ebeveyni de çalışan otizimli çocukların 'Otizm Bozukluk İndeksi' puanlarının ortalaması (91.33) ve standart sapmasının (11.24) olduğu ve iki ebeveyni de çalışmayan otizimli çocukların 'Otizm Bozukluk İndeksi' puanlarının ortalamasının (86.50) ve standart sapmasının da (7.778) olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Buradan hareketle iki ebeveyni de çalışan çocukların 'Otizm Bozukluk İndeksi' puanlarına bakıldığında anne baba yerine büyük ebeveynlerde ya da bakıcı tarafından ihtiyaçları karşılanan çocukların GODBÖ-2-TV ölçeğine göre otizm seviyelerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Sadece babası çalışan çocukların çoğunlukla anne tarafından ihtiyaçlarının karşılanması otizm seviyesinin gruplar arasındaki toplam ortalamaya yakın olduğu görülmektedir.

Şekil.3: Aile Çalışma Durumlarının Otizimli Çocuğun Otizm Bozukluk İndeksi Ortalamaları

Şekil.3'te belirtilen çalışma durumları ile çocuğun 'Otizm Bozukluk İndeksi' arasındaki ortalama değerlerin değişim görülmektedir. Sadece babası çalışan çocukların ortalamasının, her iki ebeveyni de çalışan çocukların otizm bozukluk indeks puan ortalamalarından düşüktür. Fakat her iki ebeveyni de çalışmayan çocukların 'Otizm Bozukluk İndeksi' ortalamaları diğer iki grubun ortalamalarından oldukça düşüktür. Buradan hareketle anne babanın çalışma durumlarının çocukların otizm derecelerini etkilediği sonucu çıkarılabilir. Babanın çalışma hayatında olması ve çocuğun ihtiyaçlarında etkin rol alamaması çocuğun otizme olan eğilimini arttırmaktadır. Her iki ebeveyni de çalışmayan çocukların 'Otizm Bozukluk İndeksi' puanlarına ilişkin ortalamanın düşüklüğü anne ve babanın çocuğun ihtiyaçlarını karşılamada etkin rol üstlenebileceğinden önemli bir çıkarımdır.

4.1.6. Örneklemi Oluşturan Çocukların Analizleri

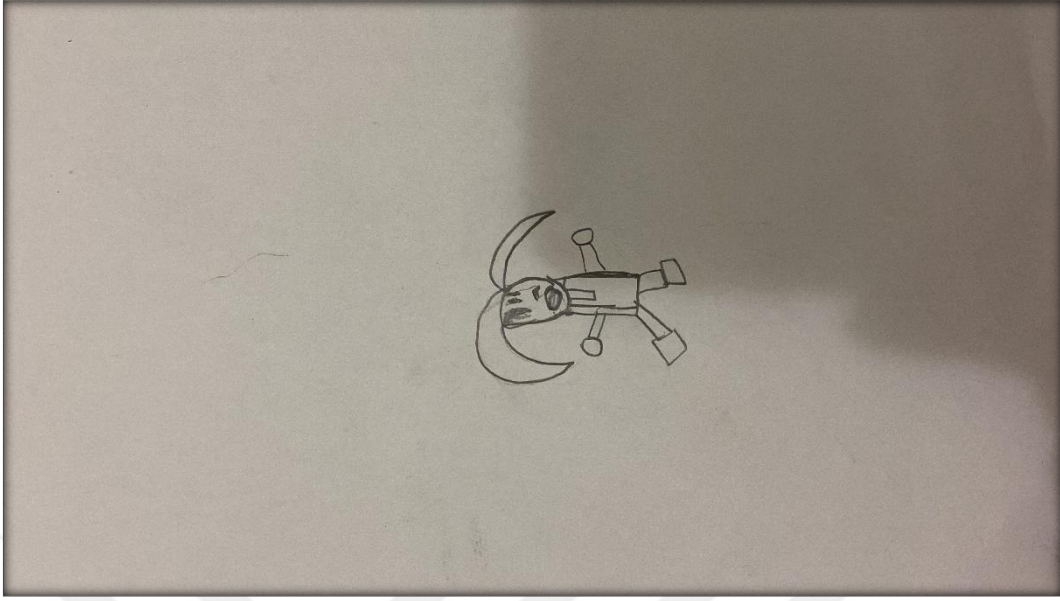
4.1.6.1. Çocuk ile İlgili Bulgular-1

4.1.6.1.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı Soyadı: M.A. Ş.
- Yaş Grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 12
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Hafif Otizimli
- Elde edilen çizim Puanı: 25
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.1: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.1'de Gerçekçilik dönemi yaşayan ve Hafif Otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı İnsan Resmi Çiz testine ait görsel verilmiştir.

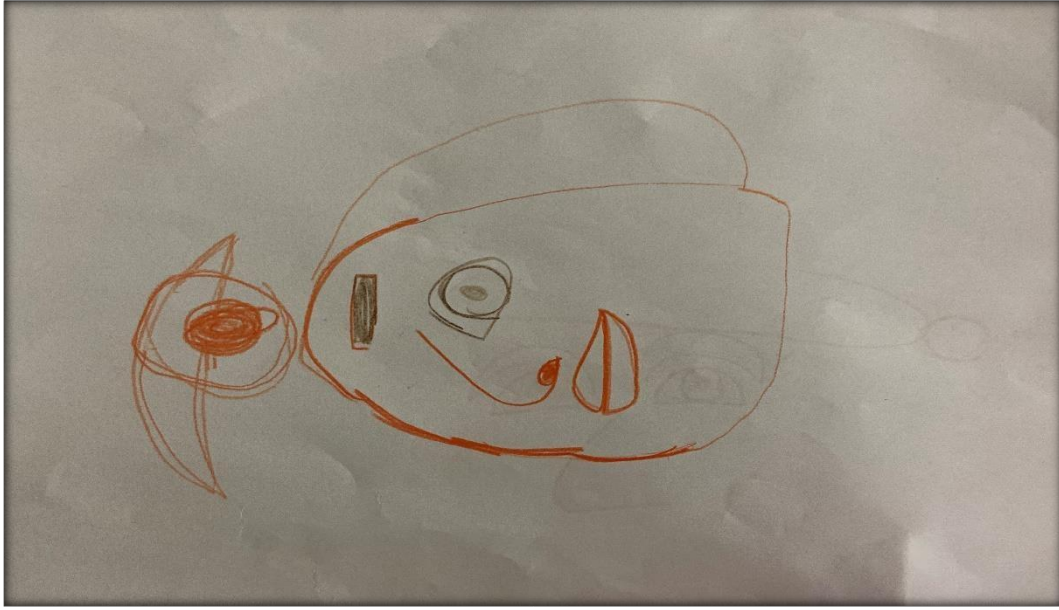
Karamsar olan çocuk siyah renk kullanmıştır. Depresyon geçiriyor diyemeyiz fakat yaptığı resmi ile ilgili olarak; belli olmaz bir depresiflik, birden fazla resimdeki ile anlaşılır çizgiler, sert ve kendinden emin, özgüveni yüksek, duygusal gerilim, dürtüsellik yaşıyor diyebiliriz.

Hareket halindeki figür çocuktaki hiperaktiviteyi dışa vuruyor. Küçük figür duygusal dalgalanmaların sebebidir. Baş çiziminden dolayı bilgedir. 'Akıl', 'bilmek' 'öğrenmek' kavramları önemlidir. Resimde baş bölgesini büyük, vücuda oranla orantısız şekilde çizmiştir. Bu çizim sosyal ve duygusal tutarsızlık beraberindedir. Resimdeki gözler meraklı ve içsel duyguları bastırıyor. Siyah renk sinirsel dürtüler ve olumsuzlukların işaretidir. Az küfür edebilir, ısrabilir. Sözel saldırganlıklara meyillidir.

Kalın dudaklar özellikle ergenlerde seksüaliteye işaretir. Cinsiyet farkını anlayıp hazlarını, arzularını gizlemek isteyebilir. İletişim kurma isteği de vardır.

Burun; cinsellik, seksüel derinlik anlamı taşır. Uğurun dediklerini sembol ederek iki boyutlu görsellik artmıştır. Cinsel kimliğin ağırlık kazandığı dönemdedir. Cinsellikle ilgili sorun, gelişimine dikkat çeker. Kulak figürünü çizmemiştir. Dış dünyasından gelen sesleri duymak istemiyordur. Boyun figürünü çizmemiştir. Bu öfke kontrol problem yaşadığına işaret eder. Gövdenin sert ve köşeli çizilmesi, saldırganlık ve şiddete meyilli olduğuna işaret eder. Kollar yana açık şekilde çizilmiştir. İletişimi olumlu, sosyalliği ise iyidir derecededir. Kollar kısa ve kararsız şekilde çizilmiştir. İletişimde zayıf ve yetersizdir. Kısa kollar arzu ve isteklerin yoksulluğunu anlatır. Ayakları hayatta kalma gücünü net şekilde gösterir. Güçlü olma olgusuna sahiptir. Ailedeki özgüveni daha yüksektir. Kıyafetteki ayrıntı, gösterişi sevdiğini belirtir. Elde edilen bulgular ışığında çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz testinde aldığı puan 25'tir.

4.6.1.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.2: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.2'de Gerçekçilik Dönemi yaşayan ve Hafif Otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun, yaptığı Aile Resmi Çiz testine ait görsel verilmiştir. Turuncu yaptığı yüz profili, Gerçekçilik Dönemini içine alan yan duruş profilini; göz, burun, dudak ve baş üzerindeki çizim yapısı, kaş biçimi; çocuğun duygularını, karmaşasını, kaygılarını yansıtmıştır. Gözler kocaman ve baş oldukça büyük çizilmiştir. Sayfanın merkezinde

sıcak renkler, kahverengi, turuncu tonları samimiyeti ile ifade etmiş durumdadır. Başın arkasındaki çizim, pasif ve cılızdır. Ön kısmı net, sert koyu çizgilerle yapılmıştır. Çocuk, sadece kendini çizmiştir ve bu da aile içi iletişim sorunu olduğunu gösterebilmektedir. Mutluluk ve neşeyi temsil eden turuncu renk enerjisi görülmektedir. Baş, özgüveni, bilgeliği ve aklını bilen çocuk büyük bir baş figürü yapmıştır. Zihinsel yetenekleri fazladır. Gösteriş ve özenle çizilen şekilde, göz çemberi ve gözbebeği aşırı büyüktür. Çocuk, çevreyle aşırı ilişki kurma isteğindedir. Az özenle yapılmış belirgin kalın dudaklar, ergen olan çocukta seksüellik ve cinsel kimlik farkındalığının işaretidir. Hissettiklerini güzel bir çizim ile dudak ve burunla yansıtmıştır. Bu durum cinsellik sembolüdür. Dikkat çekici ve büyük çizilen burun, cinsellik sorunlarına ve cinsel kimlik gelişiminin yoğun dönemine işaret eder. Ergenlerin yoğun hormonal değişimini yaşamaktadır. Geniş çene çizimi başkalarından destek beklediğini ve güçlü olma isteğini ifade etmektedir. Kollar yok ve ağız kapalıdır. İletişim problemi görülmektedir. Çocuk bu bilgiler ile dönemini tam anlamıyla tamamlamaktadır.

4.6.1.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Akıcı ve zengin çizgiler vardır. Teknik olarak kuru ve pastel boya kalemleri ile yapılmıştır. Nesneler gerçek büyüklükte değildir. Birbirini tekrar eden şekiller çok az, burun, dudak ve göz olarak düzgün ölçüdedir. Uyum, denge, birlik, hareket, derinlik, oran, ritim, düz çizgiler yer yer vardır. Fakat kırık ve eğik çizgiler ağırlıktadır. Organik şekiller bulunur. Derinlik vardır. Burun üç boyutlu yapılmıştır.

Kahverengi boya kalemi ile kompozisyon merkezine bir çift göz yarım daire şeklinde, hilal biçiminde kalın gözleri takip eden kaşlar görülmektedir. Alt yerine alan burun çizimi çizgisel imgeyle burun deliği betimlenmiş boyama yapılmamış çizim değeri yüksek kaliteli tek çizgi ile grafiksel tasarım şeklinde ifade edilmiştir.

Bu yüz ifadesinin üzerinde, birçok anlama gelebilen baş üzerindeki şapka cep modeli, ucundaki yuvarlak şekil ile belirtilen düğmesi, şapkanın boncuğu olabilir. Yatay bir nesneye benzeyen bu biçim, kötümser ve olumsuz olarak akla görselin

çocuğun hayal dünyasını uyandıran kefenlenmiş ince uzun bir insanı temsil ediyor olabilir. Gözlerin açık ve ayrık çizilmesi, gören gözlerin çocuk için incinme sayılabilen ceset ile bağdaştırılabilir. Ölü toprağı yatırılan kahverengi, çizimdeki şekil diyebiliriz. Sayfa beyaza boyanmamış, tek renk ile hafızayı temsil eden bellek vurgusunu gözlemlemekteyiz. Çocuk, gözlerinin üzerine yapmasının sebebi bir başın içindeki unutamadığı veya kopukluk yaşadığı bir olay olarak resimde dışa vurmaktadır. 12 yaşında ve ‘Gerçekçilik Dönemi’nde çocuk bir dönem öncesine şematik dönemi yaşamaktadır. Şekil kavramının geçtiği bu dönemde kıyafetin yakası, ağız bölgesinin, dudak yapılarının ayrıntılı olarak çizildiği görülmektedir. İnmiş vücut ve el kol orantısı daha dengeli bir dönemde olduğunu göstermektedir. Kâğıdın dikey yapısını önemseyip kompozisyon merkezine figürü yerleştirmiş ve tek renk siyah ile figür çizilmiştir. Şema öncesi dönemdeki gibi figürün önden bakışı, merkezi şekilde kendini önemsemesini göstermektedir. Bir önceki dönemi yaşaması, gelişiminde gerilik olduğunu göstermektedir.

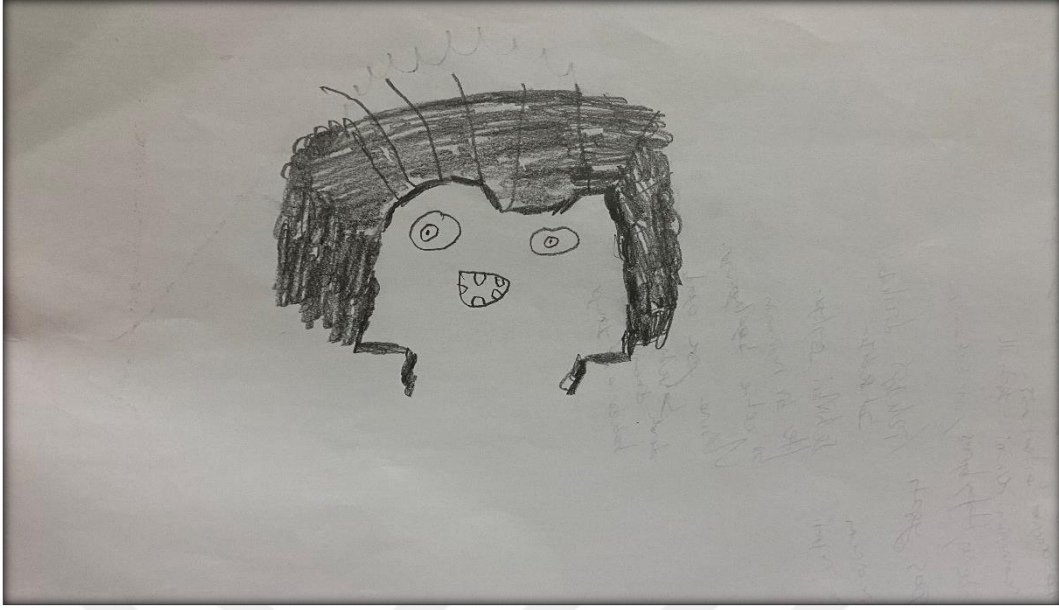
4.6.2. Çocuk ile İlgili Bulgular-2

4.6.2.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı Soyadı: B. Y.
- Yaş Grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Erkek
- Yaş: 12
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 17
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

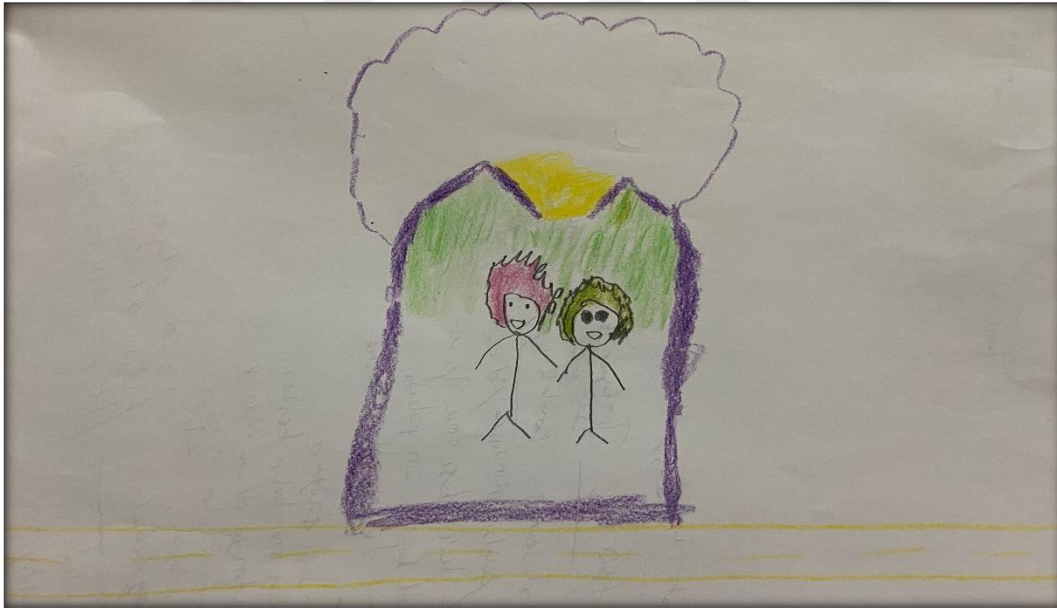
Resim.3: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.3'te 'Gerçekçilik Dönemi' yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Çocuk döneminin figürlerinden çizer. Gözler ağız ve saçları eklidir. Bu Şematik insan resmi olarak adlandırılmaktadır. Kadın-erkek figürleri birbirine benzer. Çocuk, depresyon geçirmektedir. Çocuk, siyah renk ile boyama yapmıştır. Öncelikle saç kısmını çizip geri kalanı karalamalarla boyamıştır. Davranışlarından, karşı cins ilgisi olduğu görülmektedir. Estetik beyni ön planda sakın şekilde resim çiziyor ve takdir edilip ilgi görmek istiyor. Uygulayıcının gözlemlerine bakıldığında şu ifadeler yer veriyor: "Gözlerinin içine bakarak kendinden bahsetmeye devam ediyordu ve eşimin olup olmadığını sordu, 'Eşim var.' dedim. 'Eve gidiyorsunuz geri gelecek misiniz?' diye sorular sordu. 'Hayır, misafir öğretmenim.' dedim. 'Çocuğunuz var mı?' diye sordu ve 'Hayır.' dedim. Beğenmediği yeri sildi durdu, sohbet ettikçe anlık durumuna göre silip çizdi. Benim ne iş yaptığımı öğrenmeye çalıştı, 'Öğretmenim.' dedim ve anlatmaya devam etti. 'Yatılı okul güzel değil, o günler geldi geçti yatılı okulu hiç sevmem hiç güzel değil hiç sevmem annem bir sahur hazırlıyor ki' diye evi övüyor mizahı ve Jest ve mimikleri halkın içinden çıkan yetişkin normal vatandaş gibi olduğuna işaret etmektedir. Yetişkin bir insan gibi konuşmaya başladığı ve komik olduğu gözlemlenmektedir. Yemek yemenin onun için önemli olduğunu ve güzel

yemekleri anlatarak konudan konuya geçmektedir. Bu da, dikkat bozukluğu algısının oldukça yoğun olduğunu gösteriyor. Akıllı, bilgili ve üstün zekâlı, zihinsel yeteneğinin kuvvetli olduğunu gösteriyor.”

Biri özenle çizilen göz, gözlemde çevreyle iletişim kurma arzusunu, duygularını sembolize eder. Alt saldırı organıdır. Küfür eder, ısırır. Resimde açık dişler görünüyor ve sözel saldırganlık yönünün olduğu, yoğun küfür etmeye meyilli olduğunu göstermektedir. Kızgın yüz vardır. Burun, kulak, cinsellik ve gülüşü yoktur. Çevreyi duymak istememektedir. Boynun kalınca çizilmesi duygularını sıkı yönetiyor anlamı taşımaktadır. Bu da öfke kontrol problemi yaşadığını göstermektedir.

4.6.2.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.4: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.4’de” Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Çocuk, koruma altına aldığı figürleri yatay sayfanın merkezine dikey olarak çizdiği evin içine ve aydınlık

merkezine resmetmiştir. Çocukta zemin olayı gök ile yer arasındaki gerçekçi bakış açısı gelişmiştir. Evin önünden uzunca yol geçer, sayfanın bir ucundan bir ucuna kadar giden sarı aydınlık sıcak renkli kesik çizgilerle. Sayfanın dışında devam eden bir yol vardır. Bu da evlerin önünde ulaşım imkânı olduğunu gösterir.

Evin içinde mutludur. Evin içinden başlayıp arka kısma kadar devam eden evin çatısını çift yaparak aynı zamanda figürlerin arkasından devam eden yeşillikler çizmiştir. Tepe ve evin çatısını sembolize eden iki yönlü sivri çatılarda temsil ettiği gibi, o iki çatının arasına çocuk yaratıcı bir şekilde iki dağ veya iki çatı olarak çizmiştir. Sembolize ettiği gücü temsil eden ve iki yarıda olan kısmın merkezine aydınlık sarı bir güneş çizer ve o güneşin arka kısmı kocaman, silik, cılız çizgilerle dalgalı şekildedir. Mor renginde bulut yapar, evin içinde çok mutlu huzurludur. Ev onun için, güven demektir. Belirgin bir şekilde çizim yaptığı ve evin onun için koruma kalkanı olduğu söylenebilir. Yanındaki kişinin cinsiyeti ve kendi cinsiyeti belirsizdir çünkü çöp adamlar şeklinde çizilen iki figür şekilleri ile arasındaki bireysel farklar netlik kazanamıyor. İkisi arasındaki samimiyet sevgi, yakın mesafede gülen mutlu olan ağızlar ve ifadeler gözlemlenmektedir. Fakat samimi ilgili sevgiyi temsil eden bir eylemde bir harekette bulunmamışlardır. Yan yana yakın mesafede yapmalarının sebebi duygusal bir bağ olmasıdır ancak ne eller temasıdır ne bir sarılma profili vardır. Yine de çocuk için en değerli varlık, ikinci figürdür. En güvendiği, en mutlu olduğu yer aile ortamıdır. Evin çatısının altı yeşiller, sarılar sıcak ve canlı renklerin kullanımı ile mutlu enerjilerini çocuk resmine yansıtmıştır. Kalın çizgiler, endişe ettiği korktuğu kışkırdığı birisinin olabilirliğini arttırmaktadır. Çocuğun yaratıcılığı çok iyi ve hayalperest mekânda derinliği yoğundur. Kalın çizilen çatılar, kaygı eşliğinde hayali zevklerimizdir. Perspektifli resim, yalnız kalmaya istekli olma, uzaklaşma isteği, dışlanma korkusu, unutulma hissi, reddetme arzusundandır. Güneş, anne ve babayı yani otoriteyi temsil edebiliyor.

Çocuk, çevrenin bir parçası olduğunu farkına varır. Resim yapmayı düşünme gerçek arasındaki ilişkileri keşfeder. Çöp adam tutumundalardır. Mor renk kaygı ve hassasiyettir. Bulutların morluğu yaratıcılık olarak kalır. Düşük moral ve aşırı duyarlılıktır. Mor evin içindeki figürleri yerleştirildiğinde beş renk vardır ve renkler

aktiftir. Canlı çizgiler pasif ve siliktir. Figürleri içinde barındıran ev şekli ana hatları kalın belirgin çizilmiştir. Çocuk, bırakılmış duygusal gerilim ve dürtüsellik yaşar. Üst alandaki resimler, gelecek demektir, ayrıntı çoktur ve hayal gücü yaratıcılığı yoğundur.

4.6.2.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Organik şekiller çok fazla kullanılmış. Hareketli eğik çizgiler yoğun bulunuyor. Uyumlu yan yana figürler yapılmış. Baş, saç büyüklüğü, göz, ağız küçüklüğü orantısızdır. Derinlik yok, saçları yukarıya doğru kısa kesik çizgilerle tekrar ettirmiş. Dişlerin çizimi, bulutun kıvrımları ve figürlerin saç dalgalanmalarının şekillerini birbirine benzetmiş. Lekeli, kalın çizgiler var. Teknik olarak kuru boya kalemleri kullanılmış. Baş çizimleri, evin içinin saydam şekilde görünmesi, bulut nesnesinin çatı gibi üst tarafta yer etmesi rasyonel değil. Ruh hali neşeli ve mutludur.

İki kişi yan yana çöp insan şeklinde bir dikdörtgen karenin içine çizilen figürler sayfanın tam ortasına yerleştirilmiş figürleri nazara açıp gülüyor ifadesiyle farklı renkler kullanıldığı görülüyor. Figürlerin arkasındaki yeşil taramalar da tepe izlenimi verirken perspektif kuralı önemsenerek yapılan iki üçgen şeklinde ve ortasında sarı Güneş simgesi, resme anlam kattığı izlenimi veriyor. En üstteki dalgalı çizgiler, gökyüzündeki bulutlar anımsatıyor.

En alt kısımdaki sarı çift çizgiler sayfanın bir ucundan diğer ucuna çizilmiş zemin mantığını gösteriyor. Üzerindeki dikdörtgen figürleri içine alan kalın çizgi evi yuvayı korunmayı dışa vuruyor. Güvenli, ayakta durabilen çöp insan iki figürün saçları hayli kabarık renkler soğuk iki figürün gözleri birbirinden farklı biri nokta diğeri daha yoğun nokta bulunuyor. Burun ve kulaklar yok, saçların hareketli kıvrıkcık hali ve sadece figürlerin saçlarında renkler olması onları hareketlendirip kişilik oluştururken saç şekillerini belirlemesi şüphelidir. Kız olanı pembe saç, sıcak renk, erkek olana soğuk yeşil renk saç kullanmış ve çöp adam şeklinde kollar bacaklar vardır. Ayak ve eller yoktur, işlevsiz betimlenmiştir görevsizdir. Çocuğa göre, ağızlar açıktır; sözel iletişimi iyidir, figürler yan yana istiflenmiştir. İki yoldaş gibi resimde soğuk renkler

ağırlıklıdır. Evin çatısı veya iki dağın tepesinde sayılabilen dikdörtgen çizimin üzerindeki orta boşluk özellikle sarı ve sıcak renk olan güneş ile ev içine yansıttığı koruma kalkanı çocuğun kendini güvende hissettiğini gösterir. Yol kenarındaki evi ulaşımına açıktır. Pencere kapı detayları yoktur. Evin içini net gösteriyor yaşam alanı çok sade aydınlık mekân içerisindeki bu iki figür renklidir.

Güvende hissetmek istiyor çocuk, kalın mor renginde koruma kalkanı sert kuyu şekilde çizer, sadece bu kalkan güneş için boşluk bırakılır, ona göre en güvenli yer evidir. Yanındaki kişi ailesidir ve değerlisidir. Yeşil saçlı sevdiği figür, daha olgundur gözleri daha koyu ve büyüktür, saçları usturupludur. Kendi çizimi pembe figür, gözler daha cılız, saçları daha maceraperest bir harekettir. Mutlu, neşeli anlamsız bakan bir şey yapmayan eylemi, düz duruşlu kollarını yana açıklığı savunmasız hayata ve çevreye neşeli, pozitif, evde mutlu olduğunu ifade eden bir çocuktur. 12 yaşında “Gerçekçilik Dönemi”nde fakat dört ve yedi yaş şema öncesi dönemi yansıtan çizimi ve gelişimi ile karalama dönemini hissettirmektedir.

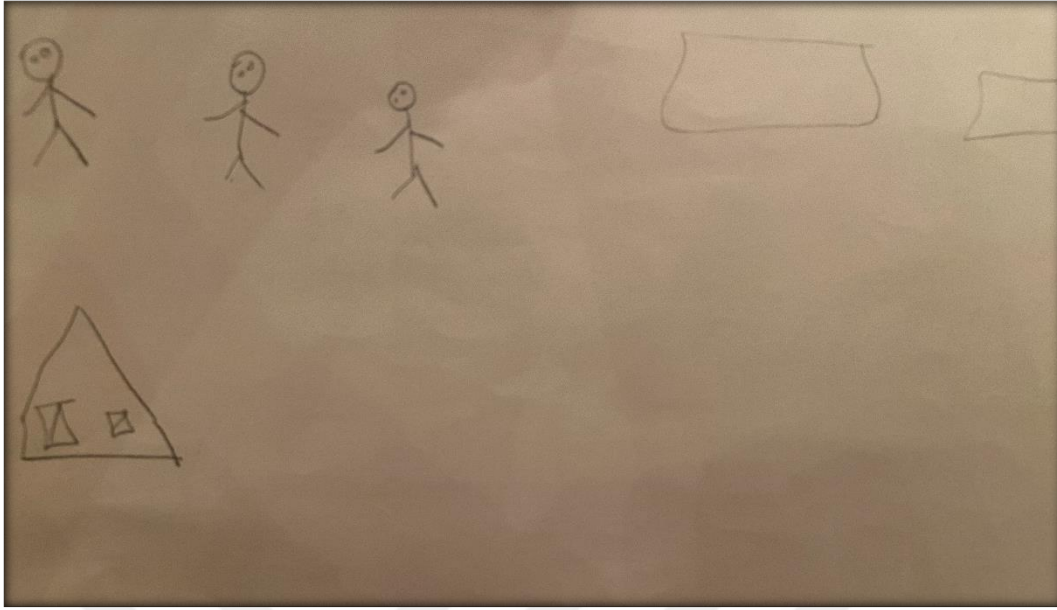
4.6.3. Çocuk ile İlgili Bulgular-3

4.6.3.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı Soyadı: K.E. C.
- Yaş Grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 15
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 13
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

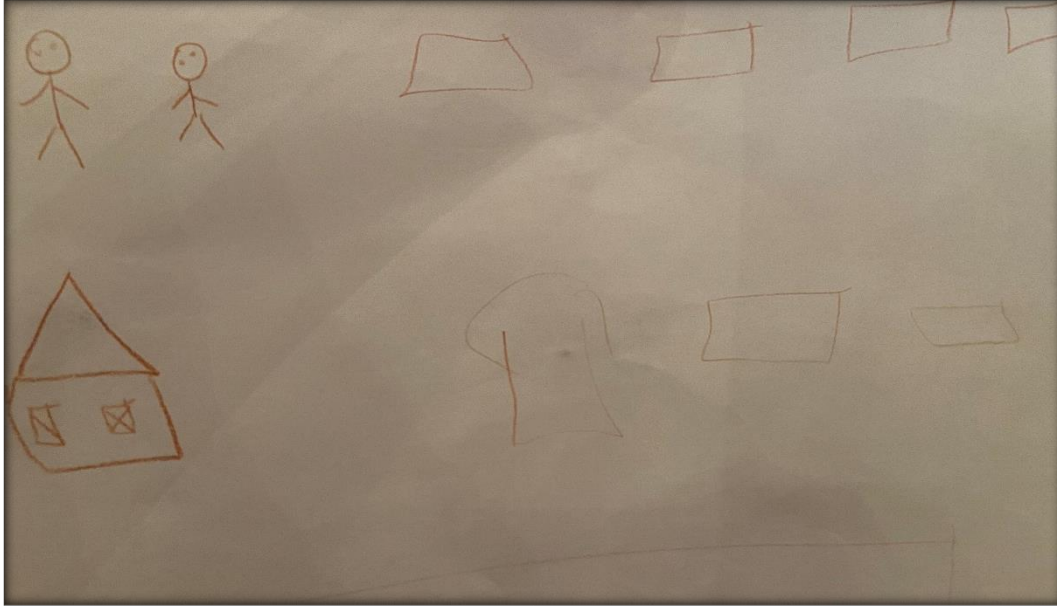
Resim.5: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.5'te "Gerçekçilik Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Bulutlar kahverengi, simetrik ve dikdörtgen şeklindedir. İnsanlar, zemin kavram kaygısı taşımayacak şekilde sol üste çizilmiştir ve özgüvenin düşük olduğunu göstermektedir. Figürün kafa bacak ile birleşimi şematik insan resmi işaret etmektedir. Bir çift göze ayrıntı verilmiş ve cinsiyet ayrımı gerçekleşmemiştir. Yaşın gereği görünürde doğalcılıktır dönemidir. İki figür ne kadın ne erkektir. Evin çatısı köşeli kahverengi mat renk ile çizilmiştir. Resim yaşı 4.07 yaş olduğu belirlenip, şematik öncesi dönemde olduğu ve gelişim geriliğinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Depresif durumdadır. Kullandığı renkten yola çıkarak kaygılı hassas bir çocuk olduğunu gösterir. Çizgiler ince ve silik çizilmiştir.

Çocuk pasif olarak sol yöndeki alanı kullanmıştır. Geçmiş dönemindeki hareketsizliği, önemsizce hissettirir. Köşeye atılmışlık gibi olumsuzluk ve depresif güvensizlik alanı, sol kısmı fazlaca kullandığıyla ifade edilir. Bilgelik yönü düşüktür. Sadece iki göz ayrıntısı, duygularını sembolize eder. Bu da duygularını gözleme göre yaşıyor, üzüntülerini saklıyor demektir. Korku ve olumsuzluk duygusu dürtüsel sıkıntıya işaretler. Kolları, iletişim problemlerini; ince bacaklar, güvensizlik hissini

anlatıyor demektir. İnce, uzun vücut ise ergenlikteki içedönüklük sinirsel yoğunluk sistemi, kızlarda anoreksiyayı akla getirebilir. 12 yaş üzeri olan çocukta cinsiyet farklılığı yoktur. Psiko-seksüel gelişim alanında probleme işaretler.

4.6.3.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.6: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.6'da "Gerçekçilik Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Aile Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Uyarlayıcının gözlemlerine bakıldığında; 'Kimler bunlar?' sorusuna 'Annem, ablam ve ben.', 'En çok kimi seviyorsun?' sorusuna 'En çok annemi seviyorum.' şeklinde göz kontağı kurarak gözlerimin içine bakarak konuşmaya devam etti. Ne yapıyorlar sorusuna 'Tatile gidiyorlar.' diye cevap vermiştir. Bulut figürü çizdi, tek renk kullandı, kare şeklinde zemindeki dikdörtgen şekli 'Sonunda yaptım fakat anlamını hiç bilmiyorum.' diyerek yanıtladı.

Giderken 'Hakkını helal et.' dedi. Üzgün şekilde masadan kalkarken bağımlılık geliştirdiğini fakat yaşı gereği normlarını yaşadığını hissettirdi. Duygusal, hassas bir yapısı geleneksel yönü gelişmiştir. Resim, yaşına uygun değil, şematik dönemde gibi

çok geride görsel algı ve ince motor ile dışavurumcu durumda yansıtıyor. Naif bir kız, çizgileri sade, naif ve zayıf özgüven eksikliği vardır. Resimde iki kişi ifade edilmiş. Annesinin yanına kendisi ile özdeşmiş karamsar bir ergen kız çizildi. Düşük benlik algısı oluşturup yalnız çevresinde çok insan kalabalığının büyük öneme sahip olduğu algısına sahiptir. Çocuklar, insanlar gülücük bekliyor algısına sahiptir. Onunla selamlaşmak onun varlığına değer verildiğini hissettirilir. Çocuk çaresizlik yaşıyor, insanlarla sohbet ederken gözlerinin içine bakmayı seviyor.

4.6.3.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Dikkat dağınıklığı yoğun, etrafa dağılmış formlar yoğun. Çizgiler kısa, kesik ve düzdür. Teknik kuru kalem boya kullanılmış. Kompozisyondaki figürler ve nesnelerin çizimleri gerçeği yansıtmıyor. Figürler en üst bölümde havada uçuyor yer çekimi yok. Ruh hali yalnızlık ve dikkat dağınıklığı yoğun... Birbirini tekrar eden kutucuklar formlarında, bulutları temsilen şekiller var. Özellikle evin penceresi ve çatıda geometrik şekiller yoğun. Derinlik yok, kompozisyonda perspektif bulunuyor kısmi olarak öndeki figür büyük arkadaki figür daha daha küçük görünüyor. Düz yapılmış çizimlerdir.

Çizimin aile resminde sol üstte iki figür kahverengi, tek renk ile sol altta ev kapısız, bacasız, iki pencereli duruyor ve yol bulunmamaktadır. Zeminde yola benzeyen, yolu anımsatan uzunca dikdörtgen şekil mevcut olup, sağ tarafta büyük oranda alanı kaplayan kare kutucuklar vardır.

Çizimde sağ üstteki kutucukların bulut olabileceği, ancak ortadakilerin ne olduğu bilinemez durumdadır. İki figür çöp adam şeklinde; çizgisel gövde, çift göz ve bir baştan oluşan çizimin ayrıntısı olmadığı görüldü.

Ev çiziminden yola çıkarak, çocuğun içine kapanık, mutsuz olduğu görülmüştür. Renklerinden anlaşılan heyecan, samimiyet bulunmamaktadır. Havadaki bulutlar ise bu renge bağımlı olduğunu gösterir. İnsan ve ev çiziminde, başka renk kullanılmadığı görülmüştür. Farklı arayışlara kapalıdır. 15 yaşında olmasına rağmen

karalama öncesi döneminin çizimlerini yaparak seviyesini göstermiştir. Fakat başı sembolize eden yuvarlak şeklin altındaki bacakları simgeleyen imgeler, 4-7 yaş arasının zihinsel bozukluk durumu olduğunu göstermektedir. Çocuk çevreyi fark eder. Düşünme ve gerçekleri fark etme resim yapma dönemindedir.

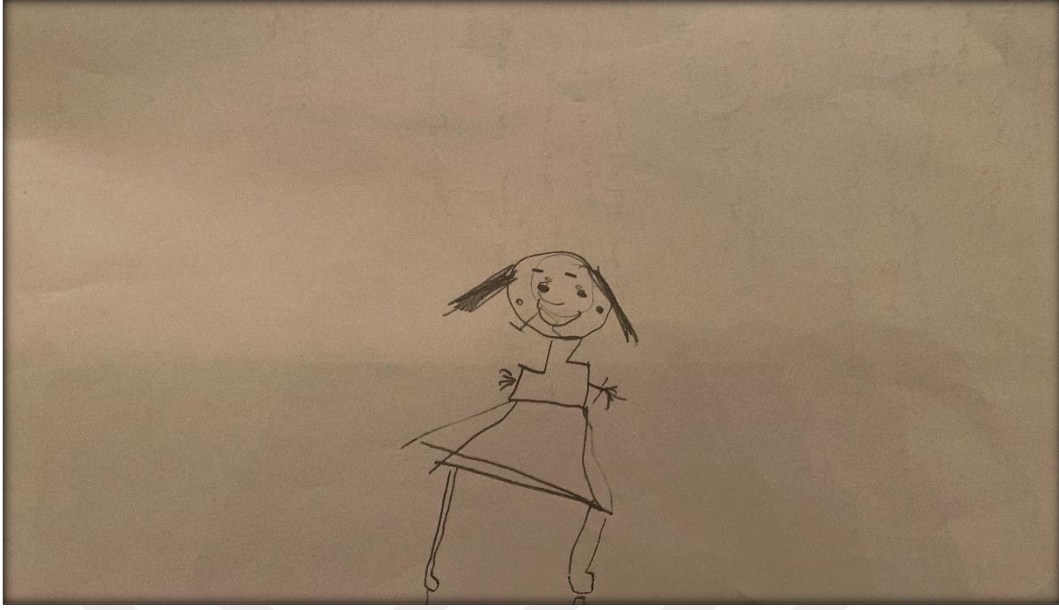
4.6.4. Çocuk ile İlgili Bulgular-4

4.6.4.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: E.İ. G.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 11
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 23
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.7: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.7'de “Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “İnsan Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Sayfayı yatay olarak kullanması, çocuğun korkularının, kaygılarının, benlik gelişiminin saldırganlık düzeyinde olduğunu ve sosyal iletişiminin zayıf olduğunu gösterir. Resimdeki çocuğun yüzü soğukluk hissettirmektedir. Ergenlik düzeyinde değildir. Yandan ve arkadan profile yapmamış entelektüel yapısı zayıftır. Baş kısmı orta büyüklükte çizilmiş zekâ seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. Küçük göz figürleri, çocuğun ağlayamaya meyilli, duygularını içe atması etrafını gözlemlediğine işaret eder.

Ağız yapısı negatif tutumunu, güzel yüz profilleri asosyalliğini gösterir. Burun çizilmemiştir. Cinsel dürtüsünün olmadığına işaret etmektedir. Kulağın çizilmemesi, duymak istemediği şeyler olduğu anlamına gelir. Boynunun net çizilmiş olması, duygularını kontrol edebildiği ve otoriter bir aile yapısında yetiştiğini göstermektedir. Boyun uzun, çizgileri nettir. Köşeli ve sert omuzlu gövdesi, saldırganlık durumlarında şiddetle savunma reaksiyonu gösterebilir. Kollar açılır pozisyonda fakat sadece ellerin görünüyor olması içine kapanma ve iletişim sorunu yaşadığını, parmakların varlığı; uzun sivri tırnakları saldırganlığını resmen göstermekte olup suça meyilli olduğunu

göstermektedir. Ayakların küçük olması, kendine güveninin çok zayıf olduğunu; sağ ayak ve bacağın kalın çizgilerle çizilmesi, dış dünyaya karşı dikkatli ve özgüveni daha iyi, sol ayağın cılız çizilmesi aile içindeki özgüveninin ifade edişinin düşük olduğunu gösterir. Hoş figür çizemediğinden çirkin, orantısız figür, iletişim sorunu ve asosyal yapıya gönderme yapar. Saçlardaki hırçın sert çizimler saldırganlığı ifade eder.

4.6.4.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.8: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.8'de “Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Resim çizilirkenki gözlemlere dayanarak, resmi çizerek konuşmaya, göz teması kurmaya istekli olduğu, ailesini anlattığı, mutlu bir çocuk olduğu gözlemlenmiş isimlerini söylemesi; burunları büyük çiziyor olması, cinsel dürtülerinden bazılarını bastırıyor olduğunu göstermektedir. Anlattıklarından yola çıkarak çocuğun pratik zekâlı fakat dikkat bozukluğu olduğu, konudan konuya atladığı, ergenliğini yansıttığı gözlemlenmiştir. Kendisini tam anlamıyla özgür hissetmediği gözlemlenmiştir. Babasının en küçük figür olarak çizmiş olması sıkıntılı bir durum olduğunu gösteriyor. Değer verdikleri ön bölümde, iletişim problemi yaşadığı abisi ve babası gibi kişileri arka kısma çizmiştir.

En öne kendisini çizmesi, bağımsız ve güçlü olmak istediğini gösterir. Annesinin en büyük figür olarak çizmesi, otoriter bir anneye sahip olduğu ancak baba ve abinin aynı renkte çizilmesi annesi ile de problemleri olduğunu göstermektedir. Resim parlak ve dinamik çizilmiş, aile üyeleri arasında duygusal olmayan yüzeysel bağ olduğu gözlemlenmiştir.

4.6.4.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Eğik düz çizgiler mevcut ve kuru kalem ile yapılmıştır. Figürler gerçek dışı çizilmiştir. Ruh hali monoton sıradanlık içindedir. Birbirini tekrar eden kız erkek figürler ve aile fertleri yan yana gelmiştir. Gövdeleri ve bacakları, kollarının duruşları doğa üstü uyumsuz ve çok dengesizdir. Hareketli yan yana istiflenmiş uyumda çizimler bulunur. Geometrik şekiller ve çizimler mevcuttur.

Çizilen resimde yedi figür yan yana zemine yakın istiflenmiş resim de bahar çiçekleri gibi renklerle çizilmiş olan kadın cinsinde figürler farklı renklerde gösterilmiş son iki erkek cinsindeki figür mavi renkte ve küçük olarak en geride çizilmiştir.

Çizilen resimde kadın figürleri özgür, salaş, emin ve soğuk kararlı duruşlarıyla bireysel farklılıkları olduğunu farklı renklerle yansıtan çocuğun görsel bilgi yeteneğinin iyi olduğu anlaşılmıştır. Sıcak, soğuk ve canlı renkleri doğru yerde kullanılması saçların iki yönlü. Çinlilerin folklorik yerel baş aksesuarları gibi üçgen, aşağı yönde ortak yönlerinin sembolü gibi ifade edilmiştir.

Karakterlerin vücut oranları bozuk olduğunu, bacakların orantısız bir uzunlukta çizildiği, ortadaki iki figürün kollarının olmaması sarılmayı, sevmeyi bilmediği sonucu çıkarılabilir. Bu beş kızın birbirini sevdiği, sondaki iki erkek figürünün küçük ve aynı renkte olması duygusal dalgalanmalar yaşıyor olduğunu gösterir. 11 yaşında gerçekçilik döneminde renk uyumu, cinsiyet farkını göstermiş son üç figürde perspektif hissini vererek dönemi yansıtmış olmasına rağmen şematik dönem olan bir önceki dönemin özelliklerini taşımaktadır.

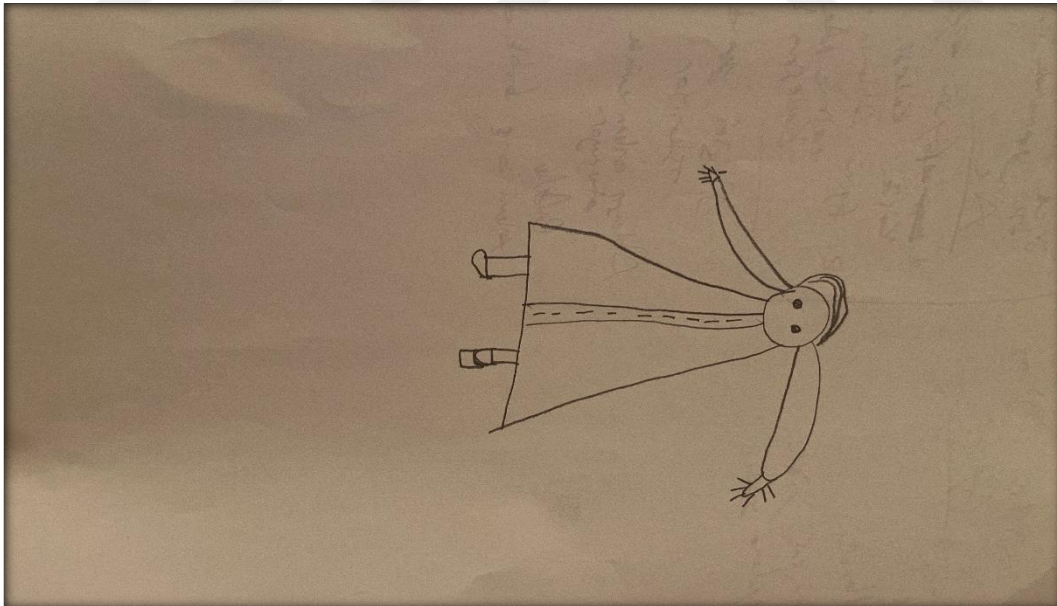
4.6.5. Çocuk ile İlgili Bulgular-5

4.6.5.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: S. Ç.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 13
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 19
- Materyaller: Kalem ve silgi

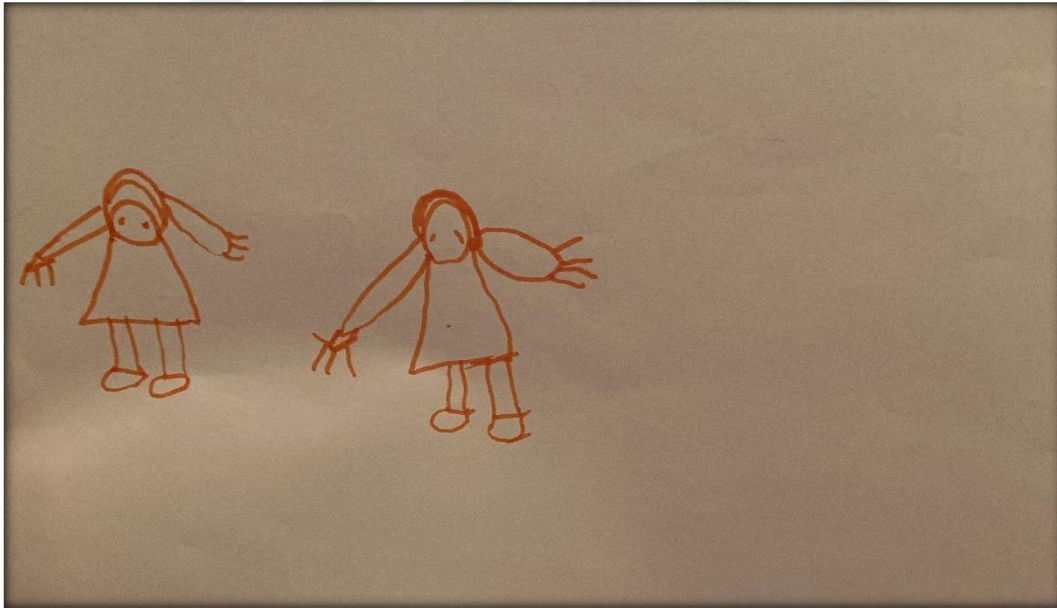
Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından, zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.9: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.9'da “Görünürde Doğalcılık” dönemi yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “İnsan Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Gözler, bilgeliğin düşük akıl yönünden zayıf, tedirgin, kaygı ve yardım ihtiyacını yansıtmakta, içsel duygusallık, içe kapanıklık üzüntü saklıyor olabileceğini gösterir. Ağız ve kulakların olmaması konuşmak ve duymak istemediği negatif soyutlanma isteği olduğunu gösterir. Boynun olmaması, kendini yönetemeyeceği, kolların uzun ve iki yana açılmış olarak çizilmesi ailesinin hoşgörülü olabileceği, sosyal gücünün yüksek, iletişime istekli olduğunu göstermektedir. Parmaklar saldırgan, aşırı hırslı ve suça yönelik, sayılarının fazla olması saldırgan tutumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Ayaklar hayatta kalma içgüdüsünün güçlü olduğu, kendine güvenini olmadığını göstermektedir. Proseksüedir ve cinsel kimlik problem taşımakta, cinsiyet ayırımı yoktur. Gösterişi sevdiği, kıyafet saç detaylarından anlaşılmaktadır.

4.6.5.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.10: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.10'da “Görünürde Doğalcılık” dönemi yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Resim çizimi esnasındaki gözlemlere dayanarak, çocuğun ailesinin resmini çizmek

istemediği, küçük kardeşi ve ablasının çocuğunu çizdiği; bu karakterlere karşı bir bağımlılığı olduğunu ve ailesiyle arasında duygusal ayrışma, büyük bir kopukluk olduğu gözlemlenmiştir. Çizdiği resimde, turuncu renge bakılarak sevecen olduğu, çizgilerin ince ve zayıf olmasından yola çıkarak zihinsel yorgunluğu olduğu ve özgüvenin düşük olduğu görülmüştür. Kendisini sayfanın merkezine çizmesi endişe, stres ve hiperaktiviteye işaretler. Sol taraftaki bozulmalar, duygusal dalgalanmalar yaşadığını göstermektedir. İnsan figüründeki düğmeler, saçını ve parmaklarını yansıtmış olması hayal gücü yaratıcılığının gelişmiş olduğunu gösterir.

4.6.5.3. Aile Resmine Pedagogik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Eğik ve düz çizgiler bulunuyor. Teknik olarak kuru kalem uygulanmıştır. Gerçek dışı çizim hayalete benziyor. Eller parmaklarda dağınık salkımlar gibi, ruh hali ürkütücü bacaklar ve ayakların formu uyumlu. Ellerin parmakların çizimi birbirini tekrar ediyor. Baş kısmı art arda tekrar etmiş. Orantısız parmaklar gövde ve baş bağlantısı uyumsuz. Figürlerde derinlik ve perspektif çok az bulunuyor. Figürler hareketli çizimlerle kollar iki yana açılmış dans ediyor. Organik şekiller var.

Resimde sayfanın sol orta kısmı kullanılmakta olup resimde şekil verilmiş olan figürler turuncu renkte, kolları kocaman, devasa elleri, boyunları olmayan, orantısız başları, sadece çift gözler ile gövdeleri, burun ve ağzı olamayan oldukça ürkütücü şekilde çizilmiştir. Boyama yapılmamış figürler zemin ve mekân olmadan orada ne yaptıkları belli olmayan şekilde duruşları korkutucudur.

Bu ürkütücü kompozisyon merkezindeki iki insan çizimi, dev canavarları temsil ediyor gibi bir algısı olduğuna işaretler. Rengin sıcak, sempatik turuncu seçilmiş başka seçenikle kullanılmamış şiddetli baskın renk beyaz sayfa üzerinde dikkati toplamaktadır. Ayaklar ve bacaklar iri kollar yana açık, parmaklar orantısız uzun fakat ellerin ve kolların bu kadar ön planda oluşu işlevlerinin çok önemseydiğini ifade etmektedir. Kaslı kollar, kadınların duruşu, vücut yapısı, çizgilerin gereksiz karalamalardan arınmış tek çizgili resmedilmiş ve karamsarlığın olmadığını kendinden emin şekilde uygulaması, çizimin eksik yönlerini ve dikkat dağınıklığını ele

vermektedir. Çizimdeki figürler, iri gövdeli güçlü kadın cinsinden etkilenmiş ya da kadın gövdesi daha anlamlı buluyor olabilir. Güce önem veriyor, figürler gülmüyor konuşmuyor, sadece bakıyor. Boyamadaki tek renk resimde kafasında düşündüğü insanları göstermeye yetiyor. 15 yaşında görünürde doğalcılık dönemindeki çocuk görsel yetersizlik ile şema öncesinin döneminin 4-7 yaş kısmını yansıtıyor.

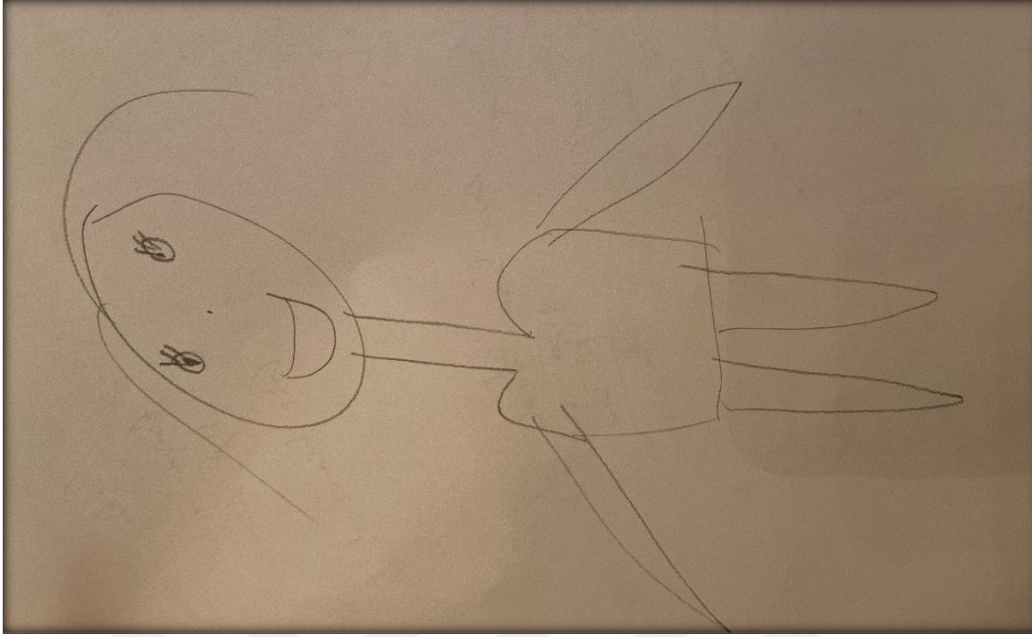
4.6.6. Çocuk ile İlgili Bulgular-6

4.6.6.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: G. S.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 14
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Hafif Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 26
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

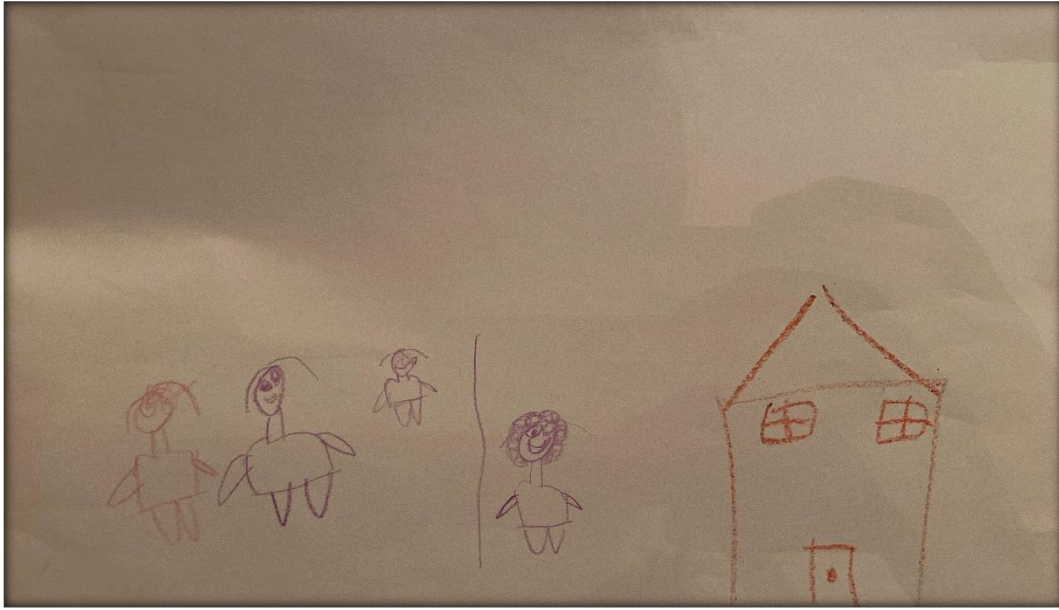

Resim.11: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.11'de "Görünürde Doğalcılık" dönemi yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. İnsan testi, doğal çevreyle alakalıdır. Cinsiyet kimlikleri, görünürde doğalcılık döneminde olan bu çocuğu, saçın sağa ve sola ayrılarak kadın kıvrırcık, yoğun saçları erkek cinsiyetinden ayırtmıştır. Baba ile çocuk ve kardeşi leylak, anneyi pembe yapmıştır. Kırmızı ev, ortam olarak geçici kaygı ve duygusal gerilimi işaret eder. Üç renk kullanılmış bu da, pasiflik, halsizlik, depresyon konusudur. Çizgiler cılız, ince, zayıftır. Çekingenlik, zihinsel yorgunluk, ince motor becerilerinde zayıflığı gösterir. Baba, resmin merkezinde bulunuyor ve sağ taraftaki ev gelecek demektir. Anne baba ayrılmış olduğundan kırmızı çizilen ev sıcak rengi yani sevgiyi temsil etmiş fakat o evde birlikte olamadıklarından evin bacası yok. Evin tütmeyen bacası babının evde yaşamadığını ve evde yaşam alanı olmadığını gösteriyor. Babayı yine o depresif renk leylak ile ayıran sınır çizgisi vardır. Başın ön planda bilgelik işaretidir. Özenle çizilen gözler, gözlemci izleyicinin iyi çevre ile aşırı iletişim kurma isteğidir. Güzel çizilmiş gülün ağız iletişim isteği konuşmayı sevdiğini gösterir cinsel kimliği zayıftır. Burun noktadır, kulakları yoktur. Çevreyi duymak istemez, umursamak istemez sosyal ilişkilerde sıkıntı vardır. Uzun oyun var bu duyguları kontrol altına almış aşırı baskın

ve kuralcıdır. Boynu net ve uzun çizilmiştir. Kollar aşağı doğru, iletişim zayıf, eller yok, hedefi yok, hırslı değil, ayakları küçük, dış dünyaya ve aileye karşı özgüvensizdir. Endişeli kaygılı hoşgörülü olabilen çocuk gördüğü yumuşak yapmış seksüeldir. Baba ve kendisini bir, kardeşi ile annesinin saçlarını ayırtırmış cinsiyet farkı oluşmuştur.

4.6.6.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.12: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.12'de Görünürde “Doğalcılık dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Görkem Sağlam aile resmi, babasını çok öznlüyor. “Bu figür benim dedi. Nasıl biri? dedim. İyi biri diye yanıtladı. Göz teması yok, sevgi kullanmadı, anne baba olmadı ki deyip sildiği küçük yaptığı nesneyi sordum. Nisa dedi kardeşim küçük pembe olan benim dedi. Annesini yaptı. En çok kimi seviyorsun dedim. Babam dedi onlar ne yapıyor? dedim. Bir şey yapmıyor, oturuyorlar babam annem kendine yemek yapabiliyor dedi. Annen baban nasıl? diye sordum. Biraz tartışmışlar evleri ayrı, birazcık tartışmışlar dedi. Sen neredesin? diye sordum. Annemin yanında diye cevap verdi.” Bireylerin boyutları mesafeler duygusal bir süreç geçirdiğini kaygısı olduğunu, babasının yemek yapamadığını düşünüyor. Annesi yemek yapabiliyorsa bu büyük bir yetenek gibi

heyecanlı dile getirirken evlerini yalnız sıcak bir kırmızı rengi ile bacası sahihsiz gelecek beklediğini gösteriyor. Sayfanın sağ tarafında çizgiler zayıf ince cılız kendisi, annesi, kardeşi ve babası figürü sıralaması aradaki ayrılık çizgisi, mesafenin derinliğini, ayrılık kaygısı yaşamış olduğunu gösteriyor. Bir yaş küçük kardeşini çok küçük çizdiğinden, kıskançlık, rekabet olma ihtimali yüksek, İlk kendini yapması, benmerkezciliğin var olduğunu yüksek benlik algısı olduğunu gösteriyor. Annesi, babası ve kendisi aynı boyuttadır. Kardeşi çok küçük çizilmiştir.

4.6.6.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Kırık, eğri düz çizgiler mevcuttur. Geometrik şekiller ve organik şekiller var. Yan yana dizilmiş figürler mekânda düz kullanılmış. Çizgiler dokuları yumuşaktır. Birbirini tekrar eden şekiller bulunur. Figürler gerçek dışı küçüklükte karınca gibidir. Sağda kırmızı çatılı ve kırmızı duvarları boyanmamış pencereleri kapısı ile bacasız bir ev çizilmiş, solda pembe iki leylak, bir küçük figür, arada dikey bir çizgi, sonra bir leylak rengi figür daha yapılmış.

Dört figür ev dışında fakat bir figür diğer üç figür ile arasında sınır çizgisi var mesafe ayrılık temsili sembolü çizgi mesafeli oturuyor da olabilirler ilk pembe figür ve ikinci leylak figür farklı kişiler ve aynı boyuttalar ilerideki küçük figür kardeş olabilir. Aynı cinsiyet olduğundan aynı renk kalmış, diğeri yetkin kişi olduğundan pembe olabilir. O sınır çizgisinin diğer tarafındaki saçları iki yöne çizgisel değil kabarık kıvrık gibi şekillenmiş diğer üç figürün aynı cinsiyette olduğu saçlarının iki yönde kıvrık biçimlenmesi ile özdeşir.

Ayrı yapılan figür, yanlarında değil;bunu kabullenmek de istemiyor olabilir. Yaşam alanlarında olmayı fakat onunla aynı renk olmaları mesajı, gizem ihtimalidir. Yüksek gizemli tekli figür ile ortak bir bağlantı olduğu ihtimali yüksektir. Evin bacası yok, mutlu değiller; kırmızı, şiddet rengi baskın bir renk ev var. Dikkat çekici olan şey kapı kapalı, kapıya giden yol yok, ev sevilmiyor, evin bacası tütüyor. 14 yaşında ama önceki dönemi yansıtan resimler yapmıştır. “Görünürde Doğalcılık” dönemi yaşındadır fakat insan figürleri döneminin gerisinde olduğunu gösteriyor. Kafa, bacak

toplam set halinde kol, bacak, boyun, gövde, saç detaylardan oluşur. Figürlerde tüm vücut parçalar halinde yapıştırılmış görünür. Göz, burun, ağız yapmış ancak cinsiyet ayrımı bu dönemde tam gerçekleşmediğinden kadın erkek figürleri birbirlerini benzer şekilde, kirpikler, saçlar gibi ayrıntılar tam olarak belli değil.

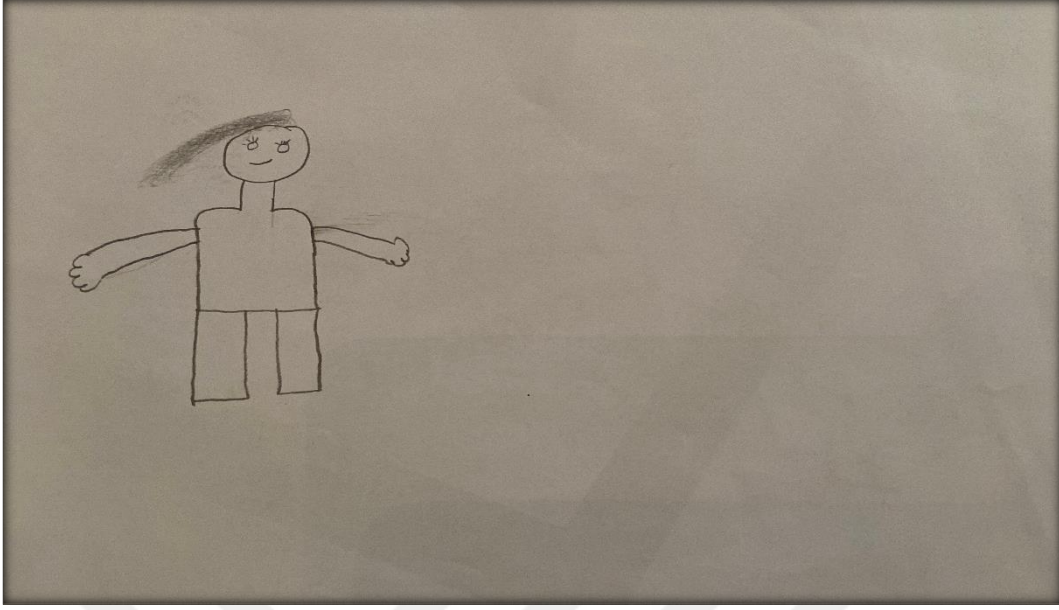
4.6.7. Çocuk ile İlgili Bulgular-7

4.6.7.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: N. S.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 12
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 16
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

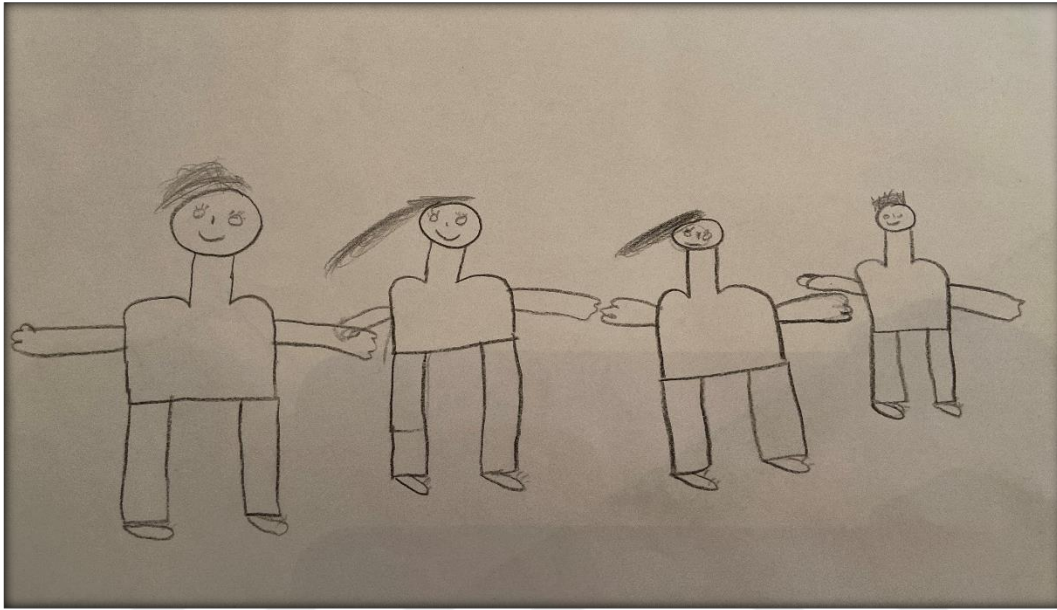

Resim.13: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.13'te “Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “İnsan Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. 12 yaşında “Gerçekçilik dönemi”ne ait yaş grubunun aksine yedi-dokuz yaş arası dönemi yansıtan, sadeleşmiş, basitleşmiş figüre yüklediği duygusal anlamı ile renklerin siyah boyalı kalemin uygulanmasıyla ruhsal durumu ve renk seçimi ile özdeş olduğunu, siyah renk ile depresyon geçirdiğini hissettiren işaret durumudur. Depresif durum ve karamsar durum gösterir. Resmin ana hatları kalım ve belirgin çözülmezse kâğıda bırakılan duygusal girin ve dürtüsellik ön plandadır. Resim, yatay şekilde tutulup resmin kâğıdın sol tarafına yerleştirilmesi, çocuğun içine kapanıklığını, özgüven düşüklüğünü, stres ve endişe ile köşeye doğru dürtü kontrol problemi olduğunu gösterir. Zekâ seviyesi düşüktür, baş vücut oranına göre küçüktür. Orta büyüklükteki gözler tedirginliğin, kaygının, yardıma ihtiyacın belirtisidir. Gözbebeği olmayan göz şekli çizilen gözler orada olumlu yorumlanmaz korkuları ve sinirsel tutumları temsil eder. İçi boş çizilen göz iletişim yetersizliğine çevreye karşı ilgisizliği içedönük işaret eder. Ağızın temsiline düz çizgi ile olması duygularını dile getirmede sıkıntılı olduğu anlamı taşır. Burun yapmamıştır, bu durum cinsel sembol ve cinsel kimlik gelişimi gereğidir. Kulak yoktur, duymak istemiyor. Yumuşak bir mizacı var, hoşgörülü kısmı ön plandadır. Kollar ve eller yanlara açılmıştır. Sosyalleşmeye işaretler, ayaklar yoktur.

Zayıflık, korkaklık olarak ayakların olmayışı hayatta kalma gücünün zayıf güvensiz bir kimlik ifade eder.

4.6.7.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.14: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.14'te “Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Nisa sağlam aile testinde kâğıdın yatay kısmı kullanılmış. Kompozisyon, kâğıdın ortasına dengeli şekilde yerleştirilmiş, dört figürden soldan sağa doğru düşünülmüştür. Perspektif bakış açısı gelişmiş asıl dönemine yansıtmıştır. Sayfanın merkezine çizilen insanlar, çocuğun planlama organizasyon konusunda bir sorun olmadığına işaret ediyor.

Çizgiler net ve belirgindir. Yaşından beklenen gerekli detaylar tam bulunmayabilir. Net çizgiler, çocuğun özgüvenini işaret eder. Burun cinsel dürtüdür, cinsel kimlik cinsiyet karmaşası yaşamadığından bu çizim olağandır. Ayakkabılardaki ayrıntı, yine gösterişe önem verdiğini ön plana çıkarır. Figürlerdeki yakın temas, samimiyeti ve sıcakkanlılığı gösterir: Karşıdan bakıldığında, kirpikli figürler, sempattir fakat meraklı hoşgörülü olan gözleri ova çizilen figürler ayaklarındaki

çizimde derinlik belirtisi vardır. Ayaklar yere bastığı için zemin hissi kendinden emin duygular ortaya çıkarır. Kafalar, vücuda göre küçük çizilmiş, entelektüel zekâ seviyesi düşüktür. Kollarının açık olması, iletişimde açıklık cana yakın biri olduğuna işaret eder. Önemli bir problem olmadığı, çocuğun bu çözümü ile ortaya çıkabilecek düzeydedir. Kulağı çizmemesi, çocuğun dış dünyadaki olayları duymak istememesi, kimseyi dinleme ve umursama olayının olmadığını gösterir. Baştaki erkek figürü, en sondaki erkek figürü, ortadaki iki kadın figürü, cinsel farkındalık olduğunu yansıtır. Saçlar kendinin ve sadedir.

Huzurlu bir aile fakat mutlu çok mutlu değiller tebessüm ediyorlar. “Nisaya sordum da bunlar kim diye Nisa babam annem ablam ben dedi kendini erkek figürü gibi çizmesi kendindeki hala cinsel karmaşıklığın devam ettiğini gösteriyor. Diğer renkleri sevmediği için siyah renkleri kullanıyormuş onlar ne yapıyor diye sordum babam işe gidiyor annem ev temizliyor ablamla birlikte ben de evde oturuyorum canım sıkılırsa araba temizliyorum okula gelip ödevimi yapıp oyunumu oynuyorum dedi.” Ve depresif mutsuz çocuk kolların uzun oluşu iletişimi açık olduğunu gösterirken figürlerdeki kolların kısalığı iletişim yetersizliğini ifade ediyor. Kolların yana açıklığı, dış dünyaya sohbeti insan ilişkileri istekli ve arzulu olduğunu gösteriyor. Siyah renk ve koyu tonlar seçmesinin sebebi çocuğun içine kapanık kötü bir süreçten geçtiğini karamsar mutsuz olduğunu başka renk seçeneklerini uygulamasından anlaşıyor.

4.6.7.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler düz kullanılmış, geometrik şekillerden kare, daire, dikdörtgen çok kullanılmıştır. Mekânda derinlik var. Ön kısımdaki figürler büyük, arkadakiler küçüktür. Sert çizgilerle çizilmiştir. Birbirini tekrar eden figürler aynı formda yan yana dizilmiştir. Oran orantı yok, uyumsuz, bir ölçüde vücut uzuvları yapılmış, baş boyuna göre küçük boyutta, oldukça kalındır.

Hep birlikte hareket eden halk oyunundaki folklorik durumlar gibi yan yana dizilmişler. Görsel siyah boya kalemi ile bacaklar simetrik iki bacak arasındaki mesafe gerçek dışı çizilmiş oyunlar oldukça uzun ve kalın başlar fazlaca orantısız biçimlerde, eller yok, kollar ve parmaklar var ve bu parmaklar çizgi film karakteri gibi.

Ayaklar öne doğru realist betimlenmiş gözler oval daire, göz içinde nokta yok, kirpikler var, dudaklar sıradan çizgiler gibi tebessüm halinde birinci figür ile dördüncü figür arası zemindeki mesafe genişliyor, figür sonucu bu mesafe güzel renk küçük yapıldığından perspektif hissi veriyor, saçlar karalamalar çizilmiş renksiz figürler tek renk bağımlılığı ile yazdırmış, havada duran figürlerin mekânları hakkında bilgi yok . Bir arada çizilen insan topluluğu, bir arada yaşadıkları için çizilmişler gibi mutlu olmayan çocuk, içsel gördüğü dışa vurabilmiş renklerin enerjisini değerlendirmemiş. Aksi durumda hazzını doyuma ulaştırmak için renklerle kişileri ifade edebilirdi. Kıyafetlerde ayrıntı yok denecek kadar az, ayakların ipleri uyum içindedir, kulakların olmayışı ve ellerin yok sayılması bir sıkıntının işareti sayılabilir. Renkleri tüketmeyen çocuğun, bütün figürleri tek renk ile başlayıp bitirmesi şüphe çeken en önemli nedendir. Kişiler farklılaşsa da renk farklılaşmıyor siyah renge karşı bağımlılık oluşmuştur.

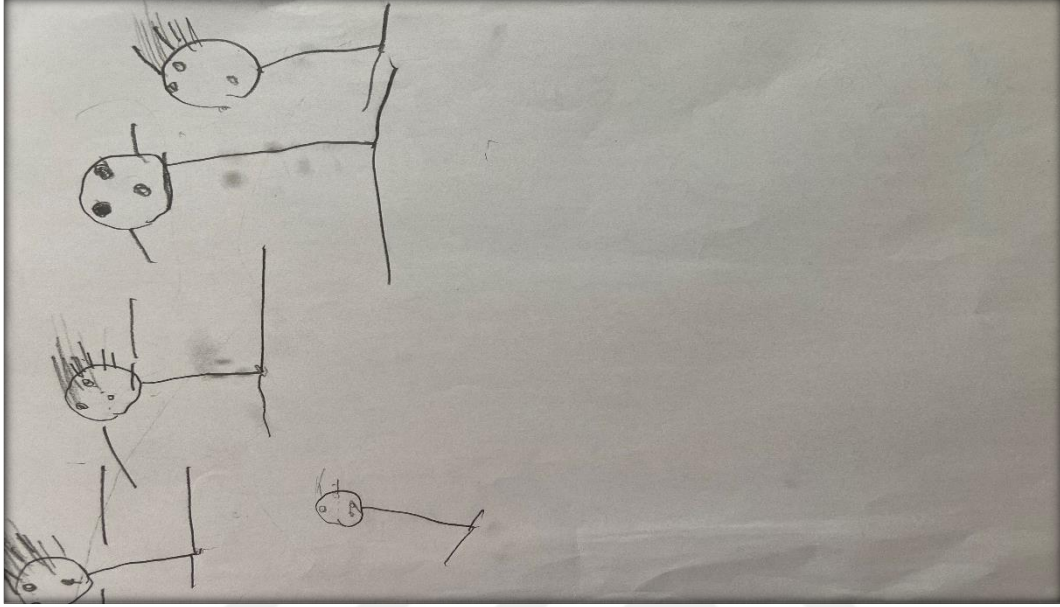
4.6.8. Çocuk ile İlgili Bulgular-8

4.6.8.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: S.H. T.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 14
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 14
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

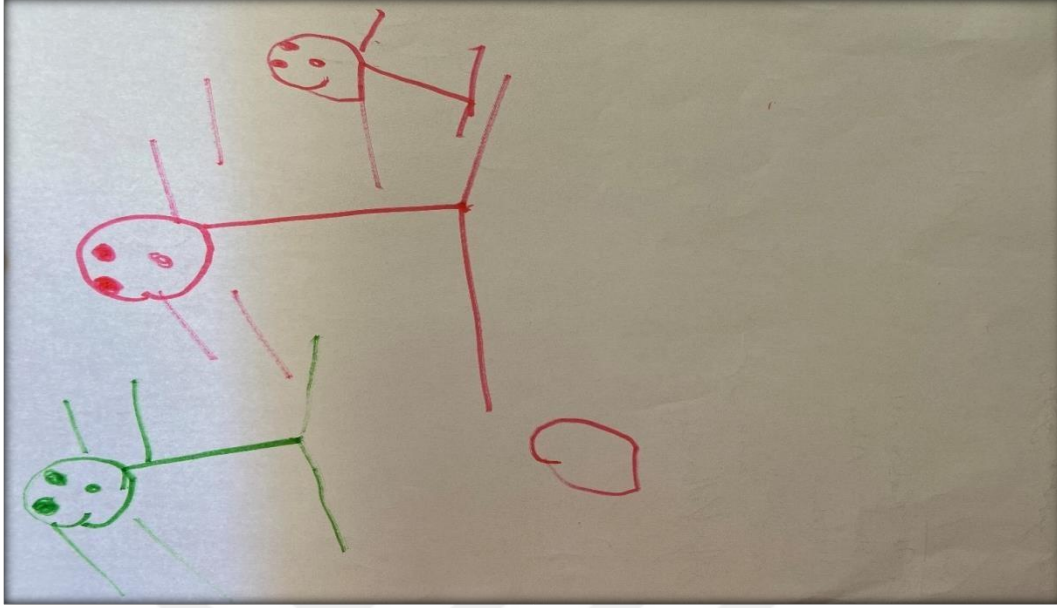
Resim.15: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.15'te “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve ağır Otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “İnsan Resmi Çiz testine” ait görsel verilmiştir. Sümeyye Hamide Tunç insan testinin 12-14 yaş arası döneminin özelliklerini göstermesi gerekirken, çocuk şema öncesi 4-7 yaş dönemini bize yansıtıyor. Başı sembolize eden de çizgiler ile bacak sembolize eden çizgiler beslenmeye başlanır ama şema öncesi dönemde, çocuklar artık çöp adam evresine geçmişlerdir. İnsan figürü en sevdikleri resim çalışmasıdır bu dönemde figürler genelde önden çizilir. Kafayla bacak, resimlerde yapılandırılabilir. Gözler, ağız bazen de burun vardır ama tek insan resminde cinsiyet ayrımının oluşumu tam gerçekleşmediği için kadın-erkek birinden birine benzer şekilde resmedilir. Bazen, saçları arkaya doğru, rüzgârsız savruluyor gibi çizgiler ve dokular halinde saç yaparak kadın hissi verir. Kadın cinsiyetini tanıdığını gösterme ihtimali, yüksek sanatsal gelişim izleri görülebilir. Yuvarlak çizilmiş baş yapılı ve saçlar, kollar, bacak, tek gövde çizgisi halinde resmedilir. Karamsar olan çocuk, figürleri iki sayfanın en üst kısmına yerleştirmiş sonra da alt kısmında devam etmiştir. Siyah renkle, depresif şekilde devam etmiştir çizim yapmaya, ailedeki üyeler

boyanmamıştır, kendisini de boyamamıştır. Duygusal bir gerilim bir depresiflik durumu vardır, çizgiler ince, cılız ve sıktır, belirsizdir. Çekingenlik, pasiflik zihinde yorgunluk, ince motor problemlerini işaret eder. Çizgi kullanılması pek fazla olduğundan duygusal dalgalanmalar yüksek, kaygı düzeyi yüksektir. Resimler, normal büyükten biraz daha büyük sayılabilir, birkaç tanesi hiyerarşi durumundan büyük yapılmış olabilir. Kompozisyon merkezi olarak kağıdın düz kısmı kullanılmıştır.

Ailelerin gözleri ön plandadır, dikkatli bir şekilde çevreye bakıyorlar, ayrıntılıdır. Stresli ve gergin olarak duruyorlar baş temsil ettiği için vücuda oranla normal yapılmış, entelektüellik derecesi normal bir zekâyâ bakış açısı standart gibi duruyor. Gözler görüyor, duyguları sembol ediyor, kaygı tedirginlik yardım ihtiyacı gibi şaşkın bir şekilde içsel ağlamayla çevreyi gözlemliyor izlenimi verdi. Sinirsel, dürtüsel sıkıntılara olumsuz ve korkulara işaretler. Gözler, gözlemci ve iletişim yetersizliğinde dâhil edebiliyor çünkü figürden diğer figüre göre gözler farklı çizilmiştir. Cinsellik dürtüsü, sembolü dikkat çekmiyordur kulak yapılmadığı için, bir şeyi duymak çevresindekileri dinlemek istemiyor. Kollar, çevreye olan iletişim alanını gösteriyor, ilkini açmış olması sosyallikle iletişim kurma isteğini işaret ediyor. Fakat içe açılan ellerin bazı figürlerde kafaya yakın, bazı figürleri kafaya yapışık ve kısa bir şekilde, bazı figürlerde ise kolların yapılmadığı yetersizliğini gösteriyor yani dengeli bir şekilde vücut uzuvlarını doğal görünümüne sokmamış, bu da sosyal iletişimde negatifliktir. Aşırı uzun ve ince ayaklar zayıflık, korkaklık olarak yorumlanır. İnce, uzun figür, koca bir bedeni temsil ediyor. Ergen erkeklerde içedönüklük, sinirsel yorgunluk, ergen kızlar da anoreksiyayı akla getirebilir Çocukların kendine karşı olumsuzluk algısına işaretler. Seksüel alanla ilgili ergenlik döneminde doğal olmasına rağmen bu yaşta cinsiyet belirtileri resmi yoktur. Çünkü 12 yaş üstü çocuklarda normal görülür fakat 14 yaşındaki Sümeyye yedi yaş dönemini yansıtır yani döneminden geridir. Gelişim geriliği vardır.

4.6.8.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.16: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.16'da “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Sümeyye Hamide Tunç’un aile resmi üç figür olan dikey sayfanın en üst kısmına resmedilmiş fakat üç figürün soldaki yeşil figürü aile resminde çocuğun onur konuğu, hayati öneme sahip, sevgi ve saygı gösterdiği özel köşeye yerleştirdiği, sol üst köşeye ise önemsemediği kişiyi yaptığı bir gerçektir. Duygusal bir bağı vardır. İç dünyalarına resmeden duygularını, sevinçlerini, üzüntülerini, kaygılarını, korkularını çocuk böyle aktarır. Cinsiyet belirtisi yetersizdir, üç figür de baştan tek çizgili gövde halinde aşağı doğru iner çöp adam şeklindedir. Sağdaki uzun boylu ve kısa boylu figür, aynı yumuşakkanlı pembe renğinde kullanılmış soldaki tekli figür, korktuğu resmin hikâyesine göre ürpertiden dolayı, sevgiden ziyade saygıdan ve endişe duyduğu kaygı duyduğu kişi olarak sol üst köşeye önemsemediği kısma yeşil figürü dışa vurmuştur. Çocuk, resim uygularken boyaları kapağına koymaya çalışmış fakat defalarca denemesine rağmen boyanın kapağını takamamıştır. Bu da ince kaslarda, ince motor becerisinde zayıf olduğunu gösteriyor. Yaptığı kişilerin abisi annesi ve kendisi olduğunu söyledi, altta

bıraktığı figürü ise arkada ablam kaldı ifadesiyle dile getirdi, aslında resmin anlamı ürperti olarak dile getiren olay kurgusu, baba yerine abi kurgusunu yarattığı gerçektir.

4.6.8.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler düz ve kesiktir. Geometrik şekil kısıtlıdır. Mekânda derinlik yoktur. Kompozisyon düz kullanılmıştır ve sert, kaba çizgiler ile resmedilmiştir. Birbirini tekrar eden dikey ve yatay düz çizgiler bulunuyor. Figürlerin saçlarının bazıları birbirini tekrar ediyor. Kesik çizgiler halinde. Figürlerin gövdeleri gerçeklikten çok uzaktır.

Dikey sayfanın en üst kısmında üç insan resmi vardır: birinci figür yeşil ikinci ve üçüncü figürler pembe, aynı resmin olduğu ilk yeşil figürü baba, diğer iri pembe figürü anne, küçük üçüncü pembe figürü ise çocuk kendisi olarak yapmış, Çocuk ortada değil, annesinin yanında sığınmış, duygudaşlık yapmış. İlgi gördüğü veya en çok sevdiği annesi olduğundan görselini böyle ifade etmiş.

Ekteki tek çizgiler figürlerin bedenleridir. Geniş ayaklar yelpaze gibi hatta daha geniş yaklaşık neredeyse 360° geniş açıda açılmış, ayaklar kollar başa yapışık fakat ayakların yerlerinin bu kadar sabit olması özgüveni temsil ediyor. Kendine inanan, kendini kontrol altında taşıyan bir birey demektir. Anne ve babada dörder tane çizgi vardır: Üst enine çizgiler, kulak organını temsil ediyor. Gözler, az yumulu, konuşmayı sevmeyen çocuk figürlerinde olduğu gibi ağzını küçük yumuk yapmış. Kapalı, konuşmayan ifade etmeyen, edemeyen şekilde işaret vermiş.

Çizgi, renk figürleri ortaya çıkarmış leke doku olmamasına rağmen sıcak ve soğuk renk seçenek alınmış, canlı renkleri sayfadaki görsel dengede tutmuş. Anne pembe figür, daha uzun, daha büyük ayakları uzun ve daha güçlü yere basıyor, orta merkezde anne, önem arz ediyor çocuk için. Kadın-erkek yetişkin figürü tartışırcaına iki bebeğin gibi gözde canlanabiliyor, yeşil figür bakışı karşıya şaşkın tipli iki eliyle kadın figürü savunma yapar gibi, kadın figür tek eliyle, tepkili gözlerini karşıdaki figürü hiddetli konuşturuyor gibi, çocuk annenin arkasına sığınmış havaya anlamsız

şekilde bakıyor, korkmuş da olabilir. Bir olayı, bir hikâyeyi dile getiriyor burası, annesi güçlü ve anne-baba çocuk için kavga ediyor görseli hâkimdir.

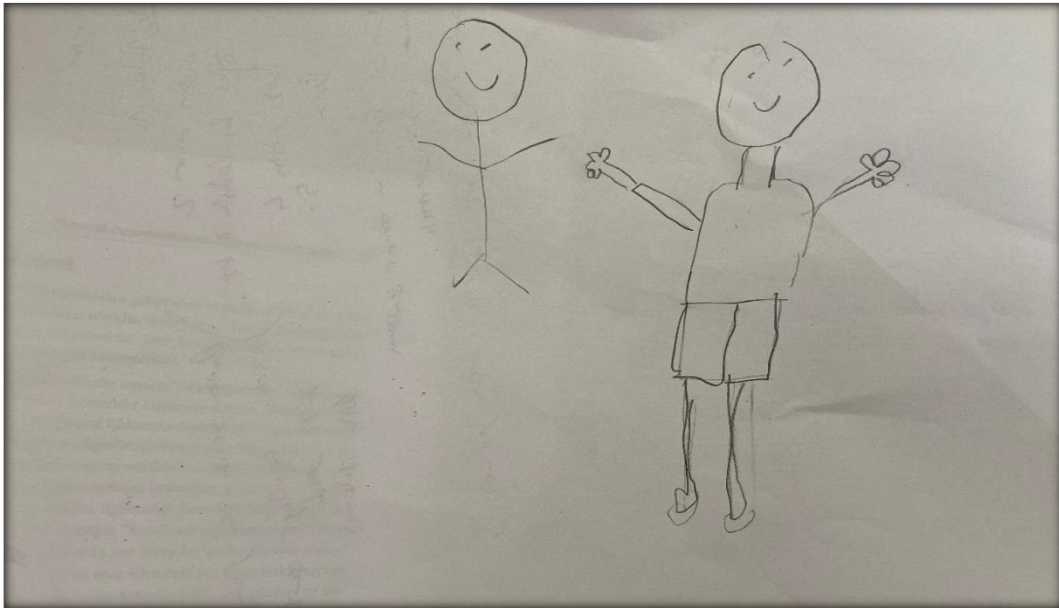
4.6.9. Çocuk ile İlgili Bulgular-9

4.6.9.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: A. Ö.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 11
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Hafif Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 12
- Materyaller: Kalem ve silgi

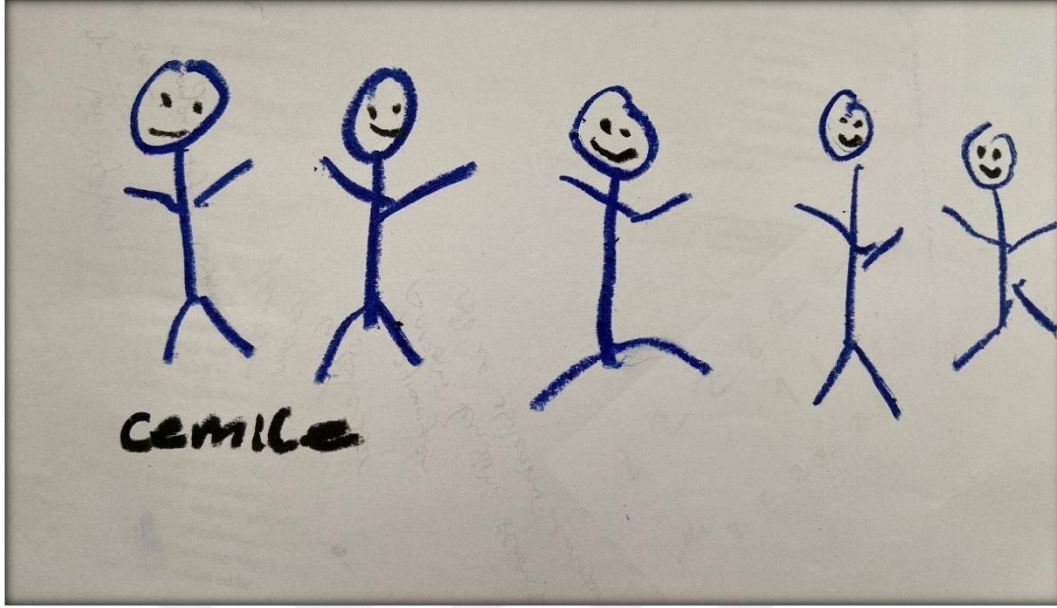
Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.17: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim.17'de “Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “İnsan Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Depresif olduğunu görüyoruz, özellikle lacivert rengi düşük morale ve aşırı duyarlılığa işaret eder. İnsanların boyutları sayfanın tam kompozisyonun merkezine denk gelecek şekilde, yatay sayfanın sağına ağırlık verdi. Bu da resmin ana hatlarını belirgin kâğıda bırakmıştır. Duygusal gerilim ve dürtüsellik ön plandadır. Duygusal dalgalanmalar, kendini gösterir daha çok sağ tarafa yöneldiği için geleceğe aktif, net, somut bir şekilde yöneldiğine işaretler. Hayal gücü ve yaratıcılığı oluşmamıştır. Tegra arası mesafe vardır, aynı tip insan figürleri yayına çizilmiş ama mesafeler halinde, duygusal bağ kurmadan, bu da çocukta sevgi geriliği göstergesidir. Baş bilgiyi temsil eder, vücuda oranla başlar normal, gözler orta noktadadır, sinirsel 4 saat sıkıntılar olumsuza ve korkulara işaretler. Ağız, çizgisel ifadeyle anlatılır duygularını dile getirmede sıkıntı belirtisidir, burun yoktur, burun cinsellik sembolüdür, cinsel kimlik gelişimi kazanmamıştır. Kollar ve eller çevreyle olan iletişim alanını göstergesidir. Bu gösterge sosyal, dışa dönük olduğunu ifade eder. İki yana açılmıştır yani sosyal iletişime istekli arzudur fakat içine kapanıktır. Ayaklar dik şekilde durur ,yani yere sabit basmayan tedirgin olan basarken bile şüpheli zayıflık korkaklık olarak uzun ince zayıf ayaklar ön plana sembolize edilmiştir. İnce uzun figür vücutları içedönüklük sinirsel yorgunluk göstergesidir.

4.6.9.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.18: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim.18'de “Gerçekçilik Dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı” Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Ahmet Özdemir’ aile testinde yaptığı insan, iyi biri değilmiş. Küçük figür çocuk, büyük figür ise babaymış. Göz teması yok, babası sevmiyor. Baba dövüyor, kızıyor, küfür ediyor, onunla oyun oynamıyormuş. Annesini, kendisini sevmiyor abla ve abilerini sevmiyormuş, beş kardeşiz diye konuştu. Abim Metin, kız kardeşim Öykü, İboş abim, ben. Tek tek ifade etti ve en çok babamı ve annemi seviyorum dedi. Fakat babası ile arası kötü, kardeşlerinin kendisinin evine geldiğini söyledi en çok Cemileyi seviyormuş ismini yazdı. Söylediği insanlardan özellikle babası ve kendisini yaptı, siyah kalemle, cılız, silik ,zayıf şekilde çizdi. Baba figürü, uzun boylu, elleri ayakları olan, sayfanın sağ tarafını doldurankişi; sol tarafındaki çöp adam tipindeki figür ise çocuktur. Babanın elleri yana açılmıştır, aslında çocuk beklentisini resme dökmüştür. Gördüğünü değil, hayalini, özlemini dile getirmiştir. Resim yaparken anlattıkları, babanın var olan, gerçek eylemleri; resme yansıttığı ise babadan beklentisidir. İsteddiği babayla kendisini baş başa ifade etmek, duygu ve üzüntüsünü, kaygısını, kâğıda aktardığı duygusal içe kapanıklığındaki o büyük hayali dışa vurmuş bir resimdir, renk

olarak çok karamsardır. Çizim olarak, cılız, kendine güvensiz içe dönük, kişiliği zayıf bir çocuktur.

4.6.9.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Kesik ve eğri çizgiler mevcut. Teknik olarak pastel boya kullanılmıştır. Figürler gerçek büyüklükte değildir. Perspektif ve derinlik yoktur. Hiyerarşi yok, figürler yan yana dağınık şekilde yapılır. Ruh hali mutlu, eğlenceli ve neşelidir. Birbirini tekrar eden çöp adamlarla kompozisyon tamamlanmıştır. Baş ve vücut büyüklükleri daha uyumlu fakat bacak ve kol, gövdelere orantısız ölçüdedir. Organik şekiller bulunuyor. Hareketli çılgınca dans eden figürler hiperaktiftir.

Mavi renklerle Ankara havası oyununu oynayan eller havada gibi kurgu gösteren gülümseyen beş insan vardır cinsiyet tek renk tek lacivert kullanılmış birbirinin aynı beş, çöp adamdır 11 yaşındaki Ahmet Altı resmin altına Cemile yazmıştır siyah boyayla figürlerin gözleri ve dudakları çizilmiştir. Çizgi leke gibi ton. Tasarım ilkelerini yansıtmış soğuk renk ile kollar havada olay hikâyesi olmayan beş insan ile düz ayrıntısız eller ayaklar çöp adamlar resmedilmiştir.

Ailesindeki üyeleri cinsiyet ayrımı yapmadan genel sayı ve renk ile gözü ağız var insanlar gibi sıradan temsili figürler sembolik olarak ifade edilmiştir. Çocuk için bu insanlar vardır bir tanesi çok özel Cemile adındaki figürdür üçüncü figürün altına yazmış olduğu bu isim ilgi duyduğu çok sevdiği arkadaşı annesi veya ilgi gösteren ablası olma ihtimali yüksektir bu sabah olduğunun işaretidir. 11 yaşındaki Ahmet gerçekçilik dönemindedir takvim yaşı olarak dokuz ve 12 yaş fakat oldu sağ olarak Sema önce sigara başı sembolize eden çöp adamlarla ön plana çıkan 4 - 7 yaş grubunu temsil eden gelişim geriliği dönemindedir ilk insan figürü kafadan bacak şematik insan resmi olarak gözler ağız bulunmuş yapılmış kadın erkek figürlerin birbirine benzemesi cinsiyet ayrımı yapmaması hala gelişimini tamamlamadan o dönemini yatmadığının baş etmelidir sanatsal etkenler izleri gözüdür yuvarlak çizilmiş, boş kollar bacaklar temsili renkle gözücüyor bu resimde görünen temsili figürler lacivertle istiflenmiş yan yana ve gözler az siyahla ifade edilmiş aslında mat ve çokta açık sayılmayan lacivert

renği soğuk çekin geldi iddiacı kontrol edebilen aynı zamanda utangaç olan döneminde yaşadığı duygusal dönemi yazdı.

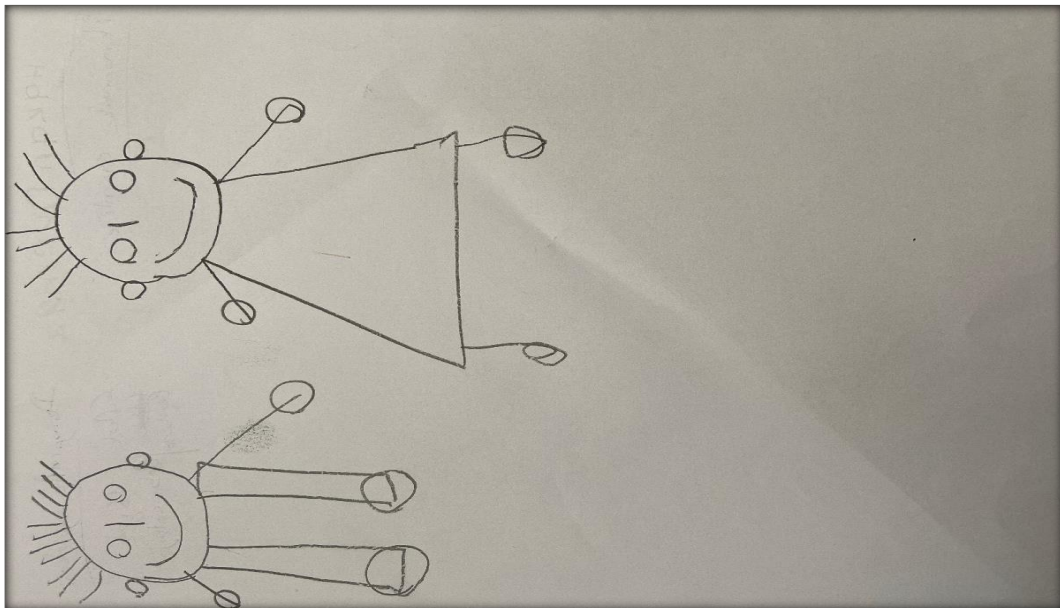
4.6.10. Çocuk İle İlgili Bulgular-10

4.6.10.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: H. D.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 13
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Hafif Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 22
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.19: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 19'da “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren Erkek çocuğun yaptığı “İnsan Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir Hakan Durmaz’ın insan testi. 13 yaşındaki Hakan görünürde doğalcılık dönemi olan takvim yaşında fakat olgunluk düzeyi şema öncesi dönem 4-7 yaştır. Çöp adam ön plandadır, figür ön plandadır, kafadan bacak emek insan resmi ana merkezdedir. Dik sayfanın en üstüne yerleştirilen büyükçe iki figür sayfanın yarısını kaplamıştır. Renk seçimi, kurşun kalemle yapıldığı için mecburen siyahtır fakat tarama boyama olmamıştır. Ruhsal durumları yapılmış figürlerde kendini ifade ediyor, renkler net ,belirgindir, özgüveninde duygusal dalgalanmalar, kaygılar var fakat net çizilen resimde hiperaktivitede duygusal gerilim çizgilerin ana hatlarından dolayı ortaya çıkan yorumdur. Büyük yapılan bu iki figür endişe ve stres belirtisidir. Dürtüsel problem olduğunu, kontrol sıkıntısı olduğunu gösteriyor. Boyut olarak duygusal dalgalanmanın problemini gösteriyor, sayfanın sağdan çok sol kısmını kullandığı için içine kapanıklık, özgüvensizliği daha çok temsil ediyor. Çizimlerdeki baş, zekâyı entelektüelliği temsil ediyor, Başta gövdeye oranla büyük çizilmiştir. Gözler yuvarlak ve içi boş şekildedir, iletişim yetersizliğine, çevreye karşı ilgisizlik, içedönüklüğe işaretler. Gözler, burun, cinsel kimlik ayrışması yaşar, dikkat çekici ve büyük çizilen burun, cinsellik sembolü olan kimlik gelişiminin ağırlık kazandığı dönemidir. Ağız genişçe, gülümseyen duygularını dile getirmede sıkıntı yaşayan fakat negatif tutumu kısmen dile getiren, iletişim isteği ile iletişimde problem olduğuna işaretler. Kulak yapmıştır, duymak istiyor, algılamak istiyor bilgi alan organ olarak önemsiyor.

En geniş tutumu, güvenme ihtiyacını başkalarına destek alma talebini beklediğini gösteriyor, boyun yapmamıştır. Bu durum öfke kontrol problemi işaretidir, omuzlar ve gövde yoktur. Kollar ve eller, çevreyle olan iletişim aracıdır, olumlu sosyal yetişmeye işaretler kollar açıktır. Şişman kadın resmi, çocuğun dış görünüşüne karşı olumsuz algısına işaretler, Cinsiyet ayrımı vardır, burun ve kadın-erkek figürü nedenlerinden anlaşılıyor ki sevgi ihtiyacı ve sohbet arkadaşı ihtiyacı vardır. Karşı cinse ilgi duyuyor, çünkü arkadaşı yoktur. Seviyeli bir samimiyet vardır.

4.6.10.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.20: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim 20'de "Görünürde Doğalcılık dönemi" yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "Aile Resmi Çiz" testine ait görsel verilmiştir Hakan Durmaz aile testinde, duygusal bağ kurmak istediği karşı cinsin resmini yapmıştır. Kendisini sol köşeye koymuştur. Sol köşe, aile resmi istenildiğinde önemseddiği, kutsal gördüğü şahsı temsil eder. Sağ tarafına karşı cinsten alakalı bir kadın figürünü yerleştirmiştir. Bu, arkadaş da olabilir, annesi de olabilir, çok sevdiği ablası veya anlaştığı bir öğretmen de olabilir fakat kadındır. Cinsel kimlik ayrımı biliniyor. Duygulardaki boşluğu doldurmaya çalışıyor, ailesi tarafından doğrulanmaya, psikolojik ihtiyaçlarını bu yolla gidermeye çalıştığı bir arkadaşına ihtiyacı var. O çocuk, otorite olarak yanına eklediği kız veya kadın figürünü sayfanın merkezine koymuştur, yani hâkimiyeti o kişi de görmüştür fakat çocuğa sorduğumda bu kim dediğimde sırf ben resim yaptırıyorum diye siz yanımdasınız, siz iyi birisisiniz, bu sizsiniz, deyip beni o boşluğun içine yerleştirdi. Yani kafasındaki psikolojik duygusal boşluğa, karşı cins güneş adam veya güneş kadın diye gösterdiği sembolik olarak sarının parlak ve canlı renk olarak kendini göstermesi ve saçlarını güneş sembolü iki de çarpık ve dikey şekilde taranması aslında samimiyet ve sıcakkanlılık o güneşin sıcaklığını samimiyetini

insanlara ve kendisine yansıtarak dışa vurmuştur. Sevgiye, ilgiye ihtiyaç duymuş, muhtaç olduğumuz, ailenin doyuramadığı bir eksikliği, kendince yerine geçen herhangi bir kadın cinsiyle doldurmuştur.

4.6.10.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Başlar, güneş sembolünü andırıyor. Birbirini tekrar eden kesik çizgiler bulunuyor. Figürlerin saçları gözü yoruyor. Figürlerde kol, el, bacak, baş, saç uyumsuz ve vücut uzuvları orantısızdır. İnsanlar olduğundan gerçek üstü büyüklüktedir. Çizgiler düz, eğik ve kesiktir. Teknik kuru boyadır. Derinlik ve perspektif yoktur. Organik şekiller çok fazla kullanılmıştır. Neşeli, mutlu, çok hiperaktif ve ruh hali hareketli bir düzendedir.

Gülen yüzlü iki insan ellerini iki yana açmış mutlu bir kız bir erkek figürler var iki resimde de sayfa temiz, o temizliği resmi gözümüzde değiştirmeye yardımcı oluyor, görselde düz çizgi ve çok fazla oval çizimler yoğun görülüyor gereksiz karalamalar çizme ilk bakıldığında resimde çok ayrıntı olmadığını gösteriyor. Çok fazla renkler kullanılmamış silgisi kalıntı çizim sakinlik bulunmuyor dik sayfanın sol en üst yatay sayfada da sol üst kullanılmış.

Saçlar, özgür şekilde belli aralıklarla istiflenmiş sarı renkle boyandığı için güneş sembolü ifade eden güneş adam ve güneş kadın simgesi doğuruyor sağa sola doğru yükseltilmiş saçlar, gözleri temsil eden yuvarlak çizimler, içerisinde gözbebeği düşünmeden yapılmış. Burun, dudak tek çizgi ayrıntısız yansıtılmış burun cinsellik dürtüsünü cinsel kimliğin farkına vardığını gösteriyor. Ağız, tek çizgi halde yani konuşmayı seven tebessüm eden bir figürü yansıtmış diş dudak kalınlığı yok Yani saldırganlık şiddet meyilli değildir. Kulakları önemsemiş duymak istiyor. Oval açık ve net çizgilerle ifade etmiş gözlerle bakıyor ön profilden iki kulak duyabiliyor. Ellerin oval çizimi açık kucaklamaya ve sarılmaya hali hazırda bekliyor. Kollar tek çizgi güçsüzlüğüne rağmen gövdeler güçlü ve heybetli görüntüsü sağlıklıdır ayaklar tam da olması gereken yerde görev alıyorlar bacakları sabit tebessümü mütevazı :-)) ifadesi sevgiye bakışının anlamı sarı rengin tek kullanımı pozitif canlı samimi bir renk seçimi

aynı zamanda o renge bağımlılığını gösteriyor. Sevgi kullanma işi, karalamadan ziyade tek tip tekrarlanmayan ilk çizgiler olmadan yapılan figürler sabit kararlı net doğrular olan kişiliğini yansıtıyor. Fakat yine de boyamadaki lekesele kılıç çizimler çizimdeki ince çizgiler içe kapanıklığını kendine güvenin zayıf olduğunu gösteriyor. Meyve olarak benzesem kadın figürü ananasın erkek figürü sarı bir muz anımsatıyor. Saat elemanlarına vurgu olarak tebessümü psikolojik durumu yansıtmış. Renk seçimi pozitif yola çıkmış doku leke. Çizgi tol tasarım ilkelerini kullanmıştır çevreyi algılıyor bildiği için bakıyor durumu ne istenildiğini biliyor fakat figürlerde temas yok karşıya bakış ön cepheden net gören meraklı gözler gövdelerine erkek figür olanı tamamen bacak olarak yansıtmış, kadın figürü tamamen etekli alt kıyafete önem verip hafızasındakini yazmış.

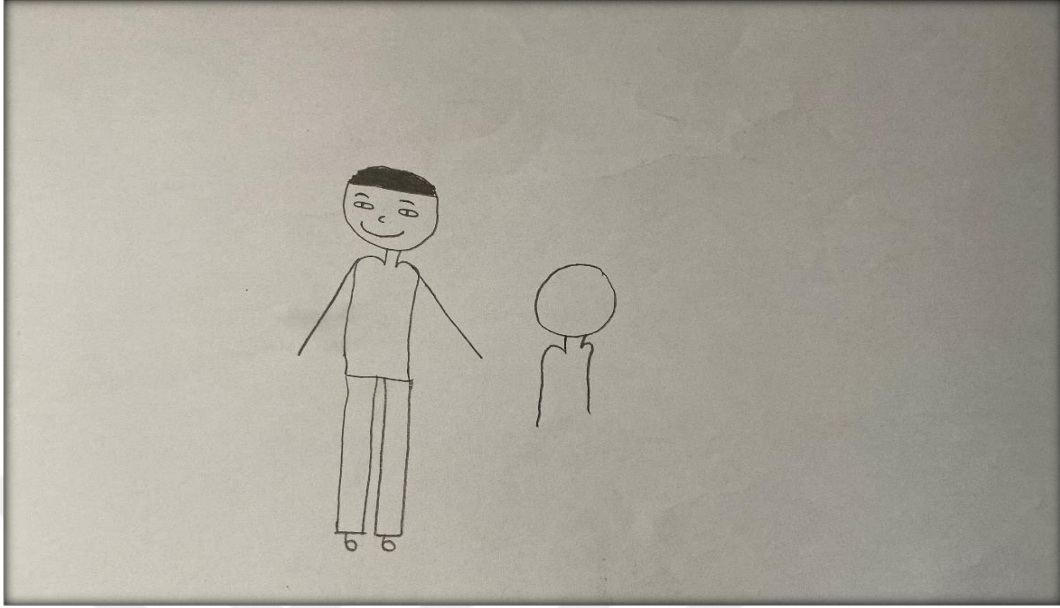
4.6.11. Çocuk ile İlgili Bulgular-11

4.6.11.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: Z. K.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 14
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Hafif Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 16
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

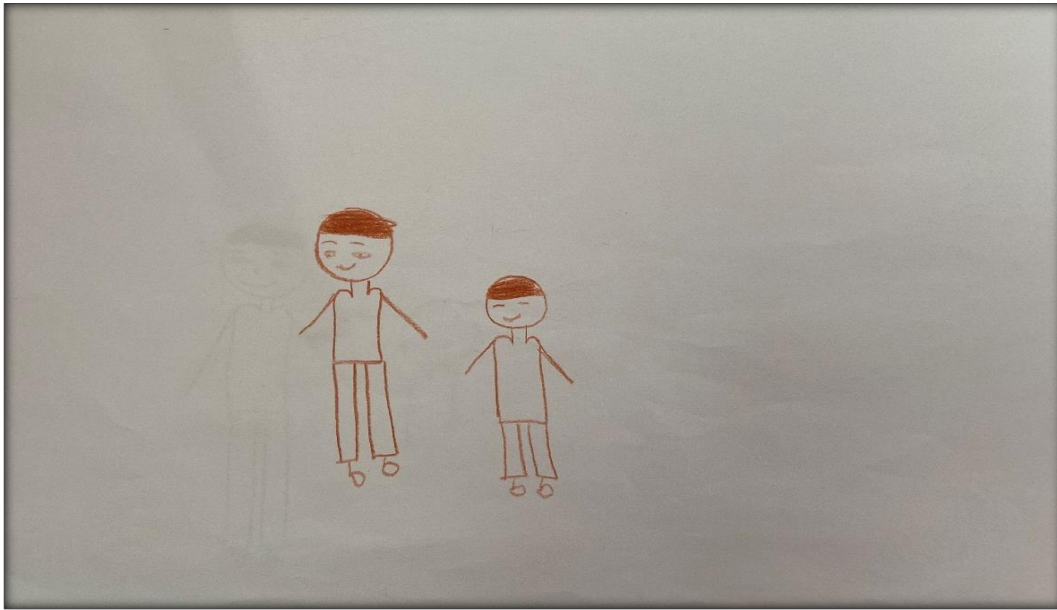
Resim.21: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 21'de "Görünürde Doğalcılık Dönemi" yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "İnsan Resmi Çiz Testi"ne ait görsel verilmiştir Zeliha Kaya insan testi, aile resminde şematik dönem insan resminde, daha çok şematik öncesi dönem yedi & dört yaşı yansıtır ama daha çok şematik dönemine ait bir resimdir yedi ve dokuz yaş kendisini, takvim yaşı ise "Görünürde Doğalcılık, Sadeleştirme" basitleştirmek önemlidir. Ön profilden ziyade, yan profile doğru bir yönelme vardır ağız el, kol, burun, göz, kaş yapılmış saçların yapısı olduğunu gösteriyor siyah rengin kullanımı depresif durumu belirtisi çizgileri ince belirsiz pasiflik zihinsel yorgunluk ince motor problemlerini işaret ediyor. Sevgi kullanmıyor, kaygı düzeyi olma ihtimali yüksek duygusal dalgalanmalar var özgüven problemi yatıyor. Resmin boyutu çok normal, kâğıt alanında dikkat çekici yönde değil akıllı bilgiyi simgeleyen çok göze çarpan başları büyük yapmamış, onun için zekâ seviyesi düşüktür. Gözler, ayrıntılı yapıldığı için tedirgin ve kaygının yardımı ihtiyacın belirtisidir, sağlıklı gören gözleri temsil eder.

Ağız duygularını ifade etmede çekingen iletişim isteği olan fakat içine kapanıklık problemi olan bir insandır burun yapılmıştır. Cinsellik sembolü, cinsel

kimlik gelişiminin kazandığını gösteriyor duymak istemiyor, çünkü kulak yapılmamış. Boyun ise dürtü kontrol işaretidir, duygularını kontrol eden bir şahıstır fakat çok aşırı değil çünkü ince, uzun değil, cılız bir şekilde kısa yapılmış ve boyun kontrolü zayıf olduğunu gösterir, Kollar, eller aşağı doğru yönelmiş daha normal bir vücut yakasındadır. Uzun, ince bacaklar, küçük ayaklar yine özgüvensizliği, yere sağlam basmayı; küçük ayaklar hayatta kalma gücünün olumsuz yönde olduğunu gösterir.

4.6.11.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.22: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim 22'de “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı” Aile Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir Zeliha Durmaz aile testi iki figür yan yana küçük, büyük figürün arkasına çizilmiş şekilde yapılmış, geri planda olduğunu gösteriyor. Büyük figür babasıdır, tek renk turuncu kullanılmış; sıcak rengin kullanılması sevecenliği, samimiyeti gösteriyor. Baş, saçlar, gözler, bacaklar, kollar, ayaklar, kaşlar çizilmiş orta düzey bir resim olduğunu gösteriyor. Zemine yakın bir ölçüde çizilmiş, boyutu çok aşırı büyük ve çok küçük değil fakat zekâ seviyesi düşüktür, Büyük bir kafa yapmamıştır, entelektüellik yönü zayıftır düşüktür. Baba ile olan iletişimini yüksek tutmak istiyor, aralarındaki mesafeyi

tamamen ben merkezine koyan çocuk babaya duyduğu özlem ve ilgiyi sevgi ve ilgi bekleyerek yanında resmetmiştir. Aile demek, baba demek merkeze babaya aldığı için sol tarafa çizdiği için onur konuğu düşüncesindeki kahraman saygı duyduğu özel kısımdaki bölgeye baba figürünü yerleştirmiştir. Kaygı ve korkuları olduğu için babanın yanına sağ tarafa geçmiştir, geleceği sevinçli yönleriyle duygularını yansıtmıştır iş dünyasını yansıtan çocuk pozitif yöndedir.

4.6.11.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler zayıf ve düzdür. Teknik kuru boya kullanılmıştır. Derinlik var. Figürlerin duruşunda perspektif önemslenmiştir. Oran orantı vücut yapıları olumlu görünüyor. Ayak ve eller eksiktir. Kollar ve bacaklar cılızdır. Ruh hali mutlu fakat huzurlu değildir. Neşesi eksik, cıvıl cıvıl değil. Sakin sessiz bir ruh düzlem üzerinde yan yana figürler temiz çizilmiş. Geometrik şekiller mevcuttur.

Tek renkli turuncu sıcak renkler uzun ince mesafeli ama yan yana sayfa orta alt kısımdaki çizimde mekânsal değerinin olmadığını gösteriyor. Başlar büyük, saçlar belirgin gayet yuvarlak çizilmiş. Başlar turuncu renkle birleşince portakal kafalar gibi sempatik izlenim veriyor.

İlk videoda gözlerin çizgisi gözbebeği ayrıntısına inmiş, küçük figürde daha düz yatay kesik çizgilerle gözle ifade edilmiş bunlar her iki figürde yok, kulaklar eller eksik, cılız tek çizgilerle kollar sıradanlaşırken bacaklar net çizilmiş ayak bilekleri önemseyip ayaklar oval olarak yerini almıştır. Çizimde figürlerin gövdeleri boyanmamış tek renge bağımlı görsel yapılmış. Yer, hava, zemin, mekân hiçe sayılmış çocuk figürün gözleri kısıklığı durmasına rağmen yüzdeki ifade daha mutlu olduğunu izleyeceği hissettirebiliyor. Saçlar temiz ve koyu da boyanmış düzeni seviyor figürler yakın ama mesafede duruşlarıyla aradaki sevgi kadar saygının da netliğini büyük insan çizimine yansıtıyor büyük insan figürü başka yöne bakarken arkadaki duran küçük çocuk veya insan çok mutlu ve sessiz rahatsız etmiyor.

Eller işlevli değil kullanıma kapalı olabilme ihtimali yüksek, baba figürü çocuk figürün elinden tutmuyor buna rağmen çocuk, çok mutlu ve huzurlu. Yanındaki varlığıyla büyük bir durum kaş ayrıntısı gözlerdeki durgunluk sakinliğini dışa vurabiliyor. Kaşlar yapılmış demek ki ifadeyi önemseyen bir şahıs bu birinci figür ciddiyetini yansıtmak için ayrıntısına gidilmiş Zeliha 14 yaşında görünürde doğalcılık döneminde fakat 7-9 yaş arası şematik dönemi yansıtan resim yapmıştır.

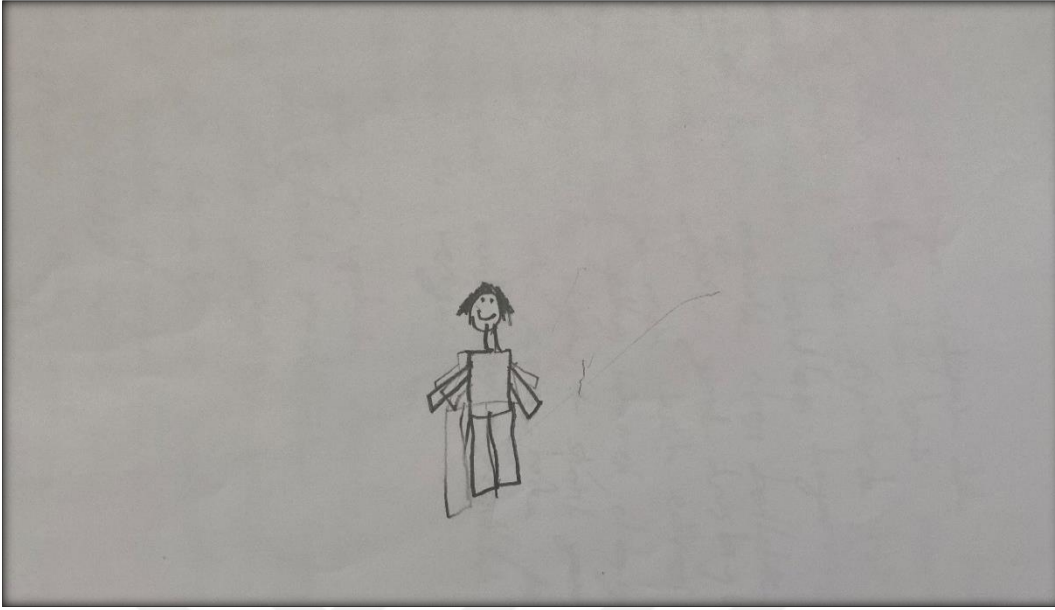
4.6.12. Çocuk ile İlgili Bulgular-12

4.6.12.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: İ. A.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 13
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 24
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.23: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 23'te "Görünürde Doğalcılık Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren Erkek çocuğun yaptığı "Bir İnsan Resmi Çiz Testi"ne ait görsel verilmiştir. Kız-erkek çizimleri netleşmiş, estetik kaygı önemsenmiş, saçlar güzellik kaygısıyla düzenlenmiş, eskiye oranla özgür çizimler ortadan kalkmış, figür arası ilişkiler kurallara uymaya başlarken perspektif yavaş yavaş oturmaya başlamıştır. Renk karamsardır. Yani siyah renk kullanılmış, depresif ruh hali depresyon geçirdiğinin baskın şekilde çizgilerin kullanımı, koyu şekilde kendini ifade edişi, diğer renk seçeneklerini değerlendirmemesi, ruh halini temsil eden rengi çocuğun içinden gelerek seçmesi, mutlu olmadığına işaret ediyor. Başlar küçük, zekâ akıl seviyesi düşüktür. Gözler küçük, olumsuz duygular içsel barındırma içerir. Ağız çizgisi, negatif tutumda iletişimde problem etkenini gösterir. Boyun, ince uzun bireyin kontrol mekanizmasını baskın gösterir. Otoriter, kuralcı, duygu ve arzuları kontrol altındadır. Sert köşeli omuzlar, saldırganlığı şiddetle çözüm sağlayan çocuktur. Kollar var, eller yok; bacaklar var, ayaklar yok. Sosyallik çok zayıf, özgüven yeterli seviyede, kendine güvensizlik, kendini kabul ettirme gibi olumsuz cinsel kimlik oluşmuştur. Seksüeldir, kız erkek ayrımı belirtir saç şekillerindedir.

4.6.12.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.24: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 24'te “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz Testi”ne ait görsel verilmiştir. İbrahim Arslan aile resmi. Renkler çocukların duygusunu gösteriyor. Karamsar olan siyah rengi çocuk çok içselleştirmiş duruşlar sabit hareket halinde değil sıcak bir samimiyet yok ayaklar yetersiz yer yere sağlam basmıyoruz. Emin olan yoktur perspektif kısmen gelişmiştir. Kollar var fakat sosyal yaşamda sıkıntı olduğunu gösteriyor ellerin olmayışı sosyallikte yetersizlik iletişim bozukluğu ifadesidir figürler gülümsüyor fakat aralarındaki samimiyet düzeyi sınırlıdır. Boşluklar vardır kendilerini güvende hissetmiyorlar kontrol mekanizmaları evet vardır boyunları ince ve uzundur fakat mekânda bir derinlik yoktur. Hangi mekânda oldukları nerede bulunduklarını ifade edemeyen çocuk aile üyelerinin kimin nesi olduğunu gösteremiyor, psikolojisine göre el ele geziyorlar çocuğun sağındaki erkek babası, ortadaki kadın annesi ve sol taraftaki biraz daha perspektif ona göre gerideki küçük çocuk kendisi kendisini sol tarafa daha köşeye doğru yaptığı için özgüveni yetersiz benlik algısı çok zayıf duyumsal alanı dar çocuk az zeki olduğunu biliyor yaşıtlarına göre çocuğun kulaklarını olmayışı dış dünyaya duymak istemediğini gösteriyor. Bunun olmayışı çocuğun cinsel

kimliğinin cinsel dürtüsünü daha gelişmediğini gelişim geriliği yaşadığını döneminin gerisinde takip ettiğini takvim yaşının daha ileri olduğunu fakat yaşının daha geri olduğu resmin detayını çizilmediğinden dolayı yaş dönemini yansıtmadığından söz edilir.

4.6.12.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Kesik ,düz çizgiler mevcut. Teknik, kuru kalemdir. İnsanlar olduğundan küçük, hiyerarşi var, perspektif uygulanmamış, mekânda derinlik yok. Ruh hali sıradan ama mutlu, huzurlu insanları seviyor sınıflı ve seviyeli. Birbirini tekrar eden şekiller yok. Gerçekdışı çizimler bulunuyor. Figürlerin elleri ve ayakları yok, yetişkin ve kendine güven zayıftır. Geometrik şekiller yoğun, figürler hareketli ve yan yana dağınık yerleştirilmiştir.

Siyah boya kalem ile tek renk uygulaması üç figür meydana getirdi, sayfanın orta alt kısmı kullanılmış, vücut tam, eller-ayaklar, kulak ve burunlar ile iç figürde eksik olduğunu ilk izlenimde kendini gösteriyor.

İfadeleri gülümsüyor, kollar kısa, boyun olduğundan daha uzun, orantısızlık var, gözü yoruyor. Kara şekillerden oluşan kömür adamlar tipi, tek çizgi halinde çıkartılmış desenler var. Figürlerde hiç renk kullanılmamış. Gövdelerin boşlukları boyanmamış bu da tamamlanmamışlık olarak yansıyor. Başların yuvarlak olması bellekte yerleştiğinden, kâğıda aktarılmış figürler, yamuk duruşlarıyla dans eden, pozitif, enerjili, siyah rengin tercih edilmesi ve bu renkte direnmeye devam ederek uygulamaları bitirmiş. El ayak uzuvlarının eksikliği, bir şeylerin ters olduğunu gösterirken izleyiciyi sıkıntılı düşüncelere götürüyor. Bir çocukta daha, göz alıcı çarpıcı, harika görünen renklerden uzaklaşması derinlerdeki eksiklik, sevgisinin, mutluluk hazzının duyulmamasını ele veriyor. Saçlar, net ifade edilmiştir.

Mekânda derinlik yok, ön cepheden duruşlarıyla sadece gülümsüyorlar, siyah siyah bakıyorlar. Eylemleri pozitif fakat izlenimleri ve çözümlemelere negatif çağrışım yapıyor, ne yerdeler, ne gökte. Boşluktalar. Ayakta durmalar yere

baslamaması, özgüven sıkıntısı yaşadıklarını, kendilerine olan güvensizlik kontrol mekanizmalarının zayıflığını gösteriyor. Zemin olayı da, tamamlama olayı da yok. Yaptığı listelerde ayrıntıya inmemiş, tek çizgilerle ne yaptığını bilen istediği, bildiği duygunun çocuk için olması gerektiği şekilde ifade edilmiş. Çocuk belleğindeki nesnelerin ve duyguların hislerine göre resmi biçimlendirilmiş. Mesafeli üç insan var, evet bunlar aile ama sevgileri, sadece profildeki gülücük. Yakın teması, sıcak, samimi hikâyeleri hiç var olmamış. Hisler, sevgiler seviyeli, mesafeli. Bu da güven duygusunda sıkıntı çıkardığı gibi, diğer kişilik özelliklerine de zarar veriyor. 13 yaşında olan İbrahim görünürde doğalcılık döneminde fakat bu dönem ergenlikle gerçeklik dönemi daha geride takip eden 9-12 yaş gerçekçilik dönemini çizimlerinin yetersizliği yansıtıyor erkek ayrımı saç şekillerinde belirtilmiştir.

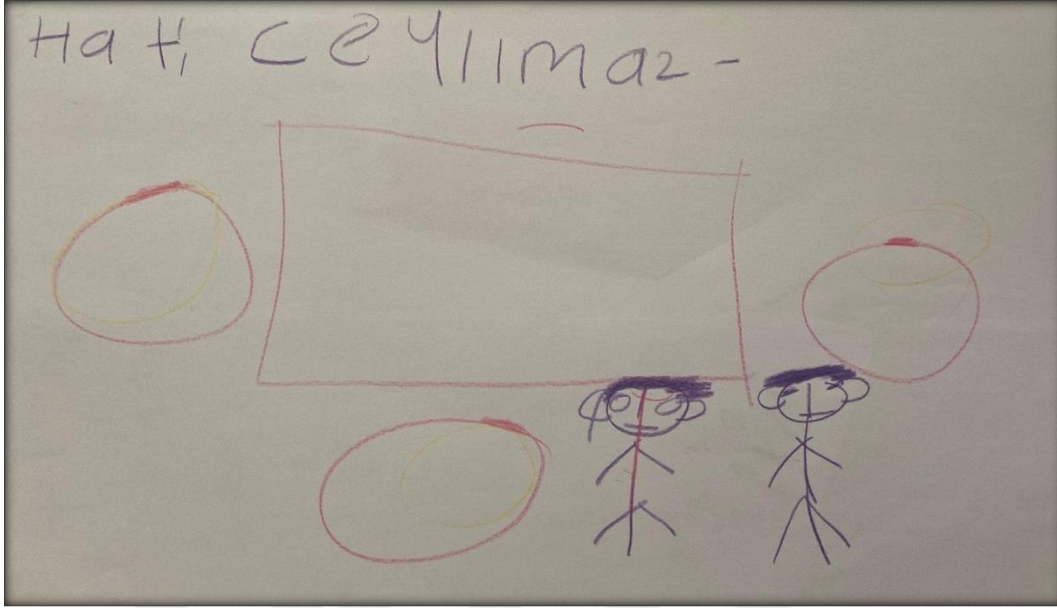
4.6.13. Çocuk ile İlgili Bulgular-13

4.6.13.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: H. A.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 15
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 18
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

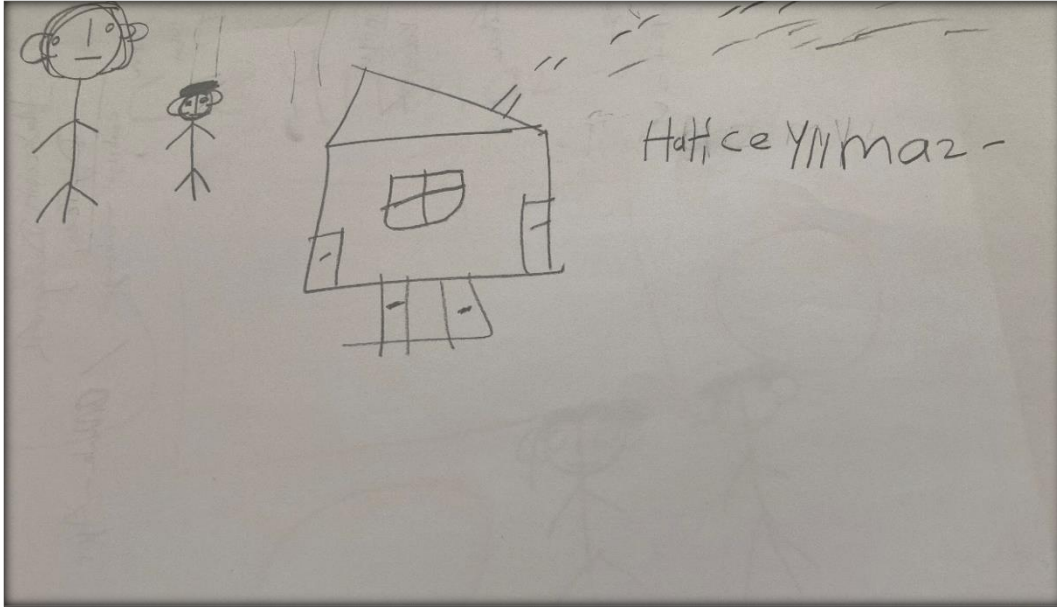
Resim.25: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 25'te "Görünürde Doğalcılık Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Bir İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Hatice Yılmaz insan testi. Ev çevresinde kalan iki figür ve cinsiyetleri belli olmayan iki insan, küçük çöp adamlar var, renk olarak mor ve pembe rengi kullanılmış. Hüznü temsil eden üzüntü ve moral düşüklüğünü temsil eden renkleri kullanmış çocuk üzgündür, yatay sayfanın tam kompozisyon mekânını değerlendirerek kullanan çocuk sayfanın sol tarafından başlayarak ismini ve soy ismini yazmış, yine kâğıdın çocuğa ait ikisini verdiği için isimle mühürlemiştir. Belleğinde yaptığı resmin kâğıdı ona aittir, başları vücuda göre biraz daha büyük yaptığı için entelektüel zekâ yapısı orta yüksekliktedir. 15 yaşında olan Hatice görünürde doğalcılık dönemine ve ergenliğin hislerini yansıtmaması ve dönemini betimlemesi gereken çizimler uygulamanın aksine çöp adam "Resimli Şema öncesi" dönemi dört ve yedi yaş görsele yansıtıyor. En sevdikleri bu döneme ait insan figürüdür. Mor ve pembe kafadan oluşan bacak kısmı ana tip insan resmine dönüştürüyorsa, yaratıcılığını ortaya koymuş, cinsiyet ayrımının oluşmasını geriden takip ediyor demektir. Sanatsal gelişimin izlerini taşıyor, iki renk kullanılmış, duygu durumlarının, ruhsal durumları olarak renk seçimi önemlidir. Düşük moralini aşırı duyarlı mor çizgilerin, can hızlı pasifliği, ayrıntısız insan

resimleri, ince motorların derecelerinin düşük olduğunu, çekingenlik, pasiflik ve zihin yorgunu olduğunu gösteriyor. Silgi kullanmadığı halde özgüven problemi yaşadığını düşündürüyor çünkü ayaklar yere sabit basmıyor zemin olayı gelişmemiş. Kâğıdın sağ tarafına figürler yerleştirilmiş yani geleceğe etkin bir şekilde zihin meşgul ve düşünceyle yönlendirilmiş. Psikolojik durumu genel olarak hüznü; gözler dairesel, büyük biçimdedir. Tedirginliğin, kaygının, yardım ihtiyacının ifadesidir iri gözler. Aşırı gözlemciliği, iletişim kurma arzusunu işaret ederken, soldaki figür bunu yansıtıyor.

Küçük şekilde çizilen göz resmi, yine iletişim yetersizliği ve bireye karşı ilgisiz ve içe dönüktür, içe kapanıklığı yansıtıyor. Daha az meraklı olan ve mutlu olmayan çizgi dudaklar, kendini ifade gücünün zayıf olduğunu gösteriyor. Burunların dik ve belirgin büyük çizgilerle yapılması cinsel dürtü ve cinselliğin sembolü olarak dikkat çekici bir şekilde çizilmesi, cinsel kimlik gelişiminin ağırlık kazandığını dışa vuruyor. Kulağın kocaman yapılması, dışarıyı duymak istediğini, aşırı bir şekilde ya da aksi anlam çıkması gerekirken; kocaman kulaklar, kulaklarda büyük bir sorunu bulamadıkları için tersine yansıtma olarak resme bu şekilde aktarılmış. Kollar ve eller sosyalleşmede sıkıntı, iletişimde bozukluktur. Özgüven yetersiz olduğu için ayaklar da yoktur. İnce uzun figür vücudu içedönüklük sinirsel yorgunluktur.

4.6.13.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.26: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim 26'da "Görünürde Doğalcılık Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğunun yaptığı "Aile Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Hatice Yılmaz aile resminde anneye öfkeli tutumu gözlemlendi. Aile deyince annemi yapayım dedi fakat ilk anne deyince aileden sayılmamış gibi davrandı. O, ayrı değil diye büyük figür, kilolu, annem diğeri; küçük figür babam dedi. Annem bizi bütün gün dövüyor, her gün dövüyor diye sakince anlatmaya devam etti. Babadan bahsetmiyor, babası ölmüş fakat demografik değişkende ve resmi belgede babası ölmemiş. Babasını öldü olarak ifade ediyor. Annemin bizi dövmesi yerinde diye sitem edip, kilosuna da yerinde, sağlığına bir şey olmuyor diye içi efkârlı bir şekilde dertli çocuk Hatice içinden annesine çok yaralandığını duygusal olarak hassas bir şekilde bu dönemden geçtiğini, annesinin onu üzdüğünü, evin temizliğini yaptırdığını ve annesinin kendisine acımadığını, merhamet etmediğini, aileye hiç benzemediğini aile dediğinde anne merhametli olur anlamında ses tonunu yükselterek, annesine öfkelenerek anlattı. Evini seviyor, evinde mutlu fakat evinde annesini istemiyor o gitsin ben tek başıma yaşarım, mutlu olurum diyor. Babası, annesini kendisini terk etmiş, yaşamına devam ediyormuş. Evin merkezinde, tam ortasında büyük bir pencere yapması, aydınlık, açık

havayı sevdiğini, dışarıyı gözlemlemek istediğini; çift kapı yapması rahatlıkla dışarı çıkıp gelmesi ve yolun özellikle yapılması yine bir ulaşım aracı olarak gördüğünü, bacanın tütmesi evine olan bağımlılığını, evcimen bir şekilde yuvasını çok sevdiğini dışa vuruyor.

4.6.13.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler düz, kesik ve eğri şekilde kullanılmış. Teknik olarak kuru boya ile yapılmış. Perspektif olmasının yanı sıra, geometrik ve organik şekiller mevcut. Ruh hali mutlu, bir yuvası var fakat huzurlu olmasına rağmen figürler gülmüyor. Birbirini takip eden kesik çizgiler yoğun, orantısız figür ve nesnelerin gerçekliğin dışında yapıldığını ele veriyor.

Ev objesi kompozisyon merkezinde, bacanın dumanlarında çizgiler dalgalı kesik şekilde dans ediyor veya bacadan özgürlüğe uçan kuşlar gidiyor gibi betimlenmiş. Yatay kullandığı sayfanın sağ tarafına, oldukça görünür şekilde yazmış olduğu ismi çocuğun okuma ve yazma bildiğini, bu kâğıdın kendine ait bir eşya olduğu hissini vermek istemiştir. Sol üst köşeye iki figür resmetmiştir.

Çatılı, tek pencereler, çift kapılı yolu ve küçük evlerini, tek siyah renk ile yapmış. Aile yani ev halkı, evin dışından bakıyor. Kulakları geniş iri, başlar aşırı büyük, gövdeler ve diğer uzuvlar çizgisel ve de zayıf, göz, burun, ağız sade ve sembolik şekilde çizilmiş, açık havada duruyor, ev içinde olmayan çocuk ev dışında mutlu bacadan uğurlarcasına, hırçın şekilde uzaklaşan kuşlar gibi daha karanlıktan geniş feraha çıkıyorlar. Çıkarken dağınıklaşıyorlar, okuma-yazma bildiğini gösteren ve bunun da eklenmesi gerektiğini düşünüp ismini yazmış olduğu kâğıdın kendine ait olan bu duyguyu, izleyiciye ikisini yansıtmak istemiştir.

Leke, doku gibi sanat elemanları tasarım ilkelerinden bazıları yok. Çizgi, ton değerleri var, sanatsal gelişim başlamıştır, bazı yerleri silmiş tekrar çizmiştir, evin tam ortasına bir büyük pencere dışarıyı görmek için merkeze almış olduğu kompozisyonun tam ortasında özellikle yolu simgelemiş dışarı çıkmak için bir araç olarak yolu

yansıtmıştır. Yol çocuk için önemli, yere basması gereken bir madde, araç ve başka yere ulaştırması gereken kavramdır. Fakat, figürlerde zemin kaygısı yok, havadlardır üç çizgi ile ifade edilen ağızlar, gülmeyen çöp bebek duruşlu, çirkin negatif enerjili figürler olarak bakıyorlar izleyiciye, kulaklar büyük ve duyumları önemli duymaya çok önem veriyorlar ya da kulak ile bir yetersizlik sıkıntısı yaşıyorlar. İki figür de eksik çizimi ile ödünleme yapıyorlar, aşırı büyük çizim yaparak... 15 yaşında fakat çizimi şematik öncesi dönemi yansıtıyor çöp adam insanları, şematik figürleri, gelişim geriliği yansıtan çocuk, önemli gelişim problemi yaşıyor.

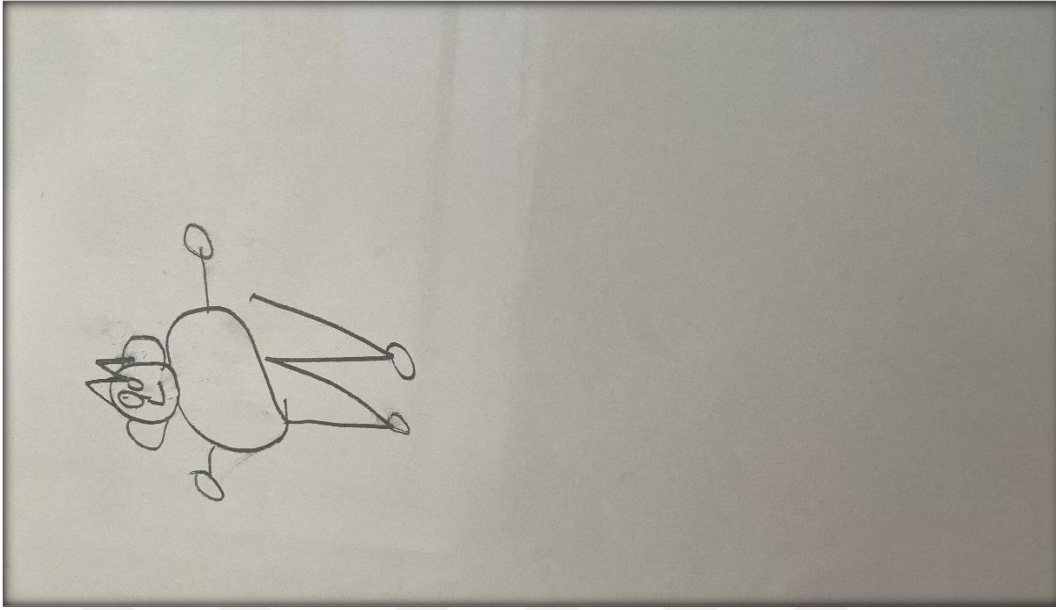
4.6.14. Çocuk ile İlgili Bulgular-14

4.6.14.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: B. G.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 15
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 23
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.27: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 27'de "Görünürde Doğalcılık Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Bir İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir Berna Gökçen insan testi. Tek rengi, hırçın, kalın koyu tonlarla çizgi figürü ortaya çıkarmak için, içindeki duyguları yansıtan bu çizimler, aynı şekilde aile resmi yaptığı figürün ortasındaki figür için benzer görseli çizmiştir. İnsan figürü, 15 yaşındaki Berna'nın öneminden çok geri, dört ve yedi yaş şema öncesi dönem olarak beceri yaşını yansıttırıyor. Kulaklar kocaman şekilde duymak istiyor, etrafındaki her şeyi bu olumsuz şekilde de yorumlanabilir. Berna'nın kulak ile büyük bir problemi olabildiği gibi, duyu organının yetersizliği de yansıtılabilmektedir. Gözler geniş ve büyüktür aşırı gözlemciliğe çevre ile önemli iletişim kurmak arzusu içindedir. Boş çizilen göz, iletişimin yetersizliğini, çevreye ilgisizliğini, içe kapanıklığını yansıtır. Şekilde negatif yönden çizilmiş duygularını dile getiren, ifade edememe eksikliğini, kötü söz küfür gibi benzer yönü gösterebileceğini işaretler. Boyun yapmamış ve kontrol yapısında yönetemez yuvarlak ve yumuşak gövde resmi ile çizilmiş hatlar yumuşak hoşgörülü mizacı işaret eder ayaklar ve eller yere basan özgüven yapısını düşüklüğünü gösterir. Ayaklar, küçük eller iletişimde sıkıntı yaşadığını gösterir. Vücut, şişman adam resmi şeklinde yansıtılıyorsa çocuğun kendi dış görünüşüne karşı olumsuz algıdır. Resim puanı 23'tür.

4.6.14.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.28: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim 28'de “Görünürde Doğalcılık dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz Testi”ne ait görsel verilmiştir. Berna Gökçen aile resmi. Resimdekiler üyükbabası, küçük kardeşi en baştaki renkli figür kendisiymiş. Büyükbabası ortadaki insan ise, hırçın boyaması büyükbabasına karşı kötü duygular korku ürkütücü hisler beslediğini net bir şekilde izleyiciye gösterir. Büyükbabası Berna'ya kötü davrandığı için negatif enerji aldı, büyükbabasına negatif enerjisini yansıtabildi. Koyu kahverengi renk ile boyanmıştır, zarar vermesin diye elleri ve ayakları eksik yapılmış. Özen gösterilmemiş boyamada, önem verilmemiş kollar, başka yöne çizilip boyanmıştır. En baştaki renkli figür, üç renkle, soğuk renklerle ifade edilmiş. Kendisini de geniş vücutlu, kulaklar ve gözler geniş, görebilen, cinsel dürtüsü oluşmuş şekilde çizmiş. Üç figürde de burun yapısını meydana çıkarmış, kulakları geniş bir şekilde çizmiş yani duymaya önem veren, dinlemeyi seven, kendinden emin yapısı vardır. Fakat ayakların kılıç şeklinde çizimleri, vücuttaki sert çizimlere oranla düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Kendini kontrol edebilme organizmasını yetersiz görmüş, özgüveni düşük, sol tarafa yapıldığı için içine kapanık, duygusal yönden içe dönük, mutsuz, hüznüldür. Ağız yapısı olmadığı için konuşmayı

sevmeyen, ifade gücü çok düşük olduğu için çizim eksiktir. Üç figür arasındaki bağlantı çok yetersiz ve alakasızdır. Aile resmi ile alakası olmayan üç figür değil de üç böcek resmi gibi nefretle olumsuz şekilde kâğıda dışavurumcu çizmiş. Yalnız ve sevgiye ihtiyaç fazlaca duyan çocuk sıcak renkte canlı ve kırmızı rengindeki sağ taraftaki kardeşi geleceği temsil ettiğinden ona pozitif yönde enerji veren bir varlıktır. Hüzünlü seçtiği mavi tonlar, depresif belirtisidir.

4.6.14.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler kırık ve lekese. Teknik kuru ve pastel boya. Figürler bir böceği temsil edercesine yaratık gibi. Nesne formları çizgi film canavarları gibi gerçeği yansıtmıyor. Ruh hali soyutlanmış felç bir ucube varlık gibidir. Organik şekiller yoğundur. Yan yana duran formlar uzaylılar gibidir. Robot biçimindeki yaratıklar antenli başlar, gövde ve ayaklardan oluşuyor. Derinlik yok çizimler hareketli antenleri uzun robotlar gibi.

Sayfanın en üst kısmını çizdiği üç farklı şekilleri dağınık dokusal ve kesen karışık boyama ile yapmıştır. Eskiye göre üç renk kullanmış yeşil, pembe ve mavi ikinci figüre koyu renk kahverengi bütünsel kullanmış üçüncü figürü ise kırmızı rengini uygulanmıştır.

İlk çizimi, saç gözü burnu kulakları boynu ve bir kolu yaparak insanın yaptığını göstermiş mavi mavi kısmı figürün kaplumbağanın sırtı gibi bir kamburluk hissi vermiş, rengi canlı çizimi diğerlerine göre daha realist olduğundan iyi hissettiğini moral yüksekliğini hissettirdiği bir kişi yapmış. İkinci figürü, karamsar, renksiz ,cansız, negatif hissi veren biri olarak çizdi ayrıntıyı da boya ile kapatmış. Baş ve saçlar gövdenin üzerinde, alt kısımdaki çizimde gözün ve iki bacağın simetrik çizildiği anlaşıyor.

Derin anlamda incelenirse, başın profilinden artı işareti ile gözler ve burun teması yapılmış. Kolların olmadığını gördüm. Başın iki yönünde çizgili, yuvarlak, biçimsel, boyalı şekil vardır. Kolları, gövde ile bütünleştiremediği veya algısı

dağılarak gövdenin yanına değil başının yanına yapması, önemsemediği birinin uzuvlarına önem vermeyip özensizlik yaptığını söyleyebiliriz. Kulak olmadığı için başın iki yanına elma dilimi gibi yapışık çizimleri görünce kulak olarak netleştiği anlaşıyor. Üçüncü figür kırmızının şiddetli baskın canlı enerjisine uğramış gibi baş iki göz iki simetrik bacağın yatay gövde ile çizimi arkaya küçük yuvarlak çember yapması, bir hayvanın simgelemiş olduğunu hissettirdiği kısımda iki tane kollara benzer kırmızı uğur böceğinin antenleri gibi bir kedinin ön patileri tarzı sembolik şeyler düşündürebiliyor.

İleri derecede otizmde olduğunu, çocuğun çizimleri ile algı bellik betimleme karalaması yönünden yetersizlik seviyesini görebiliyoruz. Hislerini, duygularını, renkleri kullandığı figürler de gösteriyor ve kırmızı figür evin küçük bireyi olabildiğini işaret ediyor. Saçlar eklenmemiş. Kırmızılı kardeş, kahverengi çizdiği de kudretli karanlık figürü baba olarak resmini biliyoruz. En renkli geniş bedenle kilolu, ayaklarını unutmadığı kardeşinden daha önemli şahsiyet olan annesi yönünde pozitif mutlu olduğunu gösteren yansımalar olabilir. Ayaklar kardeşte de tamamlanmamış. Ortadaki babada da ayak yoktur. 15 yaşındaki Berna Dikey sayfanın en üstün sağındaki kırmızı figür canlı renkle, aynı zamanda baskın bir figürün önemsendiğini vurguluyor en baştaki figür anne profilindeki kadın üç renkle canlı tutulmuş ve bütünsel olarak genişlikte çizilmiş ve ayrıntı çok fazla verilmiş. Bu da gösterişe önem verdiğini yansıtıyor. Fakat 15 yaşında olmasına rağmen, takvim yaşı görünürde gerçeklik olmasına rağmen, şematik öncesi dört ve yedi yaş arasını istiyor. Olgusal olarak geride olan bu çizimler, cılız, aynı zamanda sert çizilen ince yapılı bu çizgiler, ortadaki figürün hem eli kolu ayağı olmadığını, ayakların ve ellerin yanlış yerlerde özensiz çizilmesi, koyu iç kapatıcı kahverengi ile karalayarak sert bir şekilde koyu tonda boyanması, hırslının kompozisyon merkezindekileri önemseyip ciddiye aldığı figür de duygusal yönü toplandığını gösteriyor.

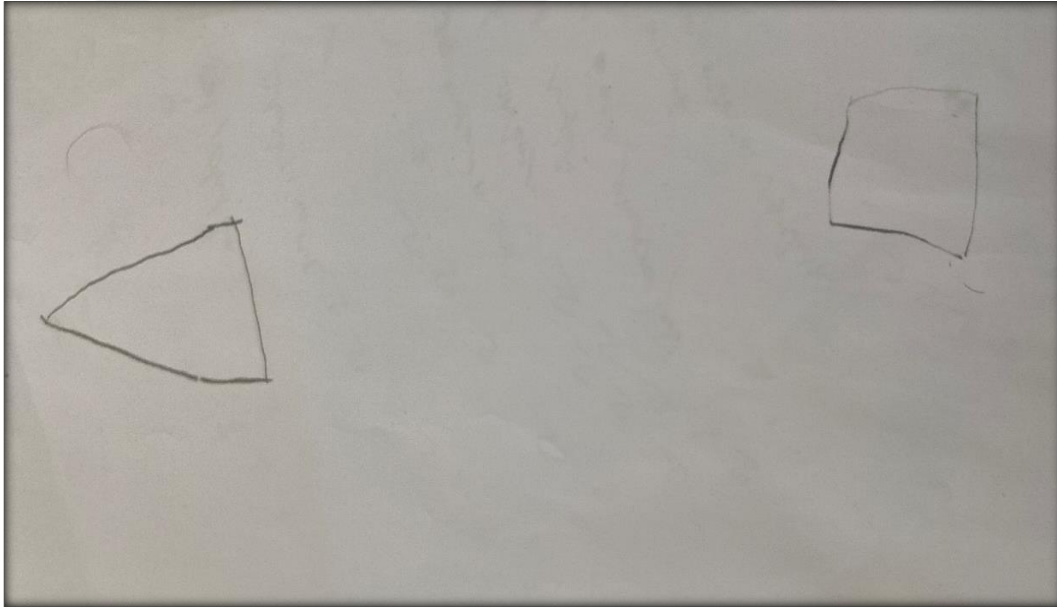
4.6.15. Çocuk ile İlgili Bulgular-15

4.6.15.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: M. D.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 15
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Hafif Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 25
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

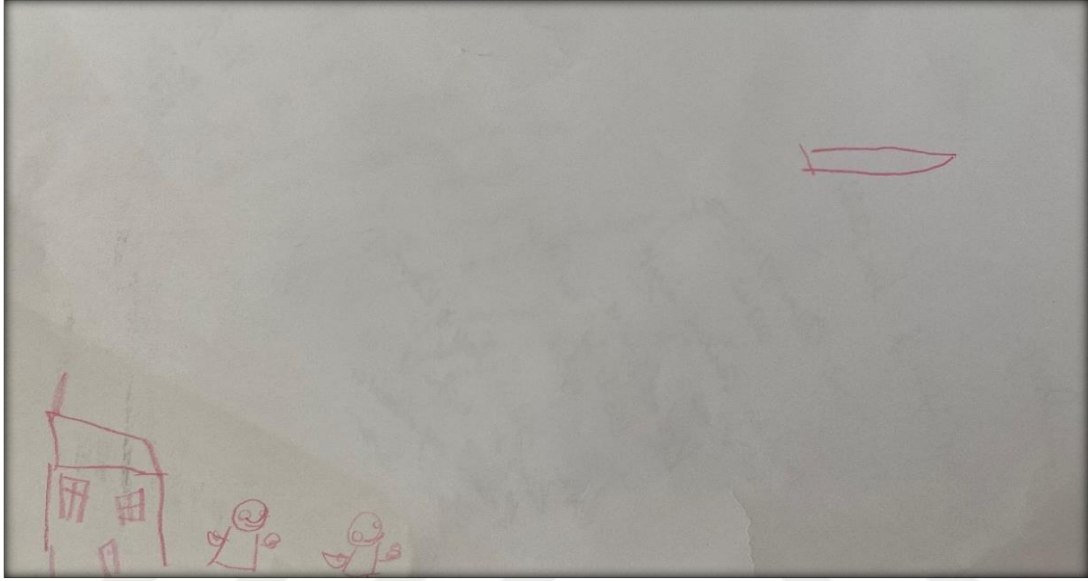
Resim.29: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 29'da “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Bir İnsan Resmi Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir Mustafa Demir insan testi. 15 yaşında olmasına rağmen Mustafa'nın çok fazla zihinsel beceri & duygusal olarak döneminin gerisinde 4-7 yaş arası şematik öncesi dönemi resimlerinde yansıttığını anlıyoruz. Duygusal yönden zayıf ve içinde bulunduğu ergenlik döneminin yoğun duygu değişimi ve hormonal yapısı Mustafa'nın çözemediği ve Mustafa'yı aciz ettiği bir durum. Resim yaparken sinirlenip agresifleşti. İnsan resmi ve aile resmi istediğim zaman çocuğun sinirlenerek yapamayacağım deyip içinden mırıldanıp kızgın laflar tekrarladığını, söylenerek çizim yaptığını hissettim fakat gözlemlediğim durum yapma dediğimde mutsuz olacağını düşündüğüm için kâğıdı önünden almak istediğimde kâğıda bağımlılık anlık olarak geliştirdiğinden bana çok sinirlendi. Hormonları onu yönetiyor gibi. Gözleryle ilk tanıştığında beni süzerek cinsiyet ayrımı fark edip cinsel dürtülerin yoğun olduğu bu dönem onu davranış gösterirken yorduşunu kendine hâkim olmaya çalışıp duygularını kontrol altında tuttuğunu fark edebilir. İnsan resmi çizemiyorum diye üzülüp duruyordu. Benim kendini izleyip not ettiğimi fark etmedi fakat ödev mi yapıyorsun diye tekrar tekrar sorup durdu. Küfür ediyormuş, sonra vicdani muhakeme yapar gibi “kötü biri bu insan erkek çizdiği nesneye böyle anlamlar yükler mi, küfür eden kötü birisi bu insan erkek” deyip tekrarlayıp durdu. “Küfür kötü, babam ayakkabıcı benim ailem” diye düşünerek anlamsız cümleler ifade etti. Agresifliğini aşırı şekilde belli eden, otururken göz kontağı kurmakta zorluk çeken, hiperaktif şekilde sabit durup da, resim yaparken kaç defa bedensel davranış değiştirdiğini sayamadığım bir çocuk.. Bana bakıp çok fazla sinirlendi, ben de sorular sordum arkadaşın var mı diye. Sıla diye arkadaşım var dedi. Ayşe de var deyip durdu. Nasıllar dedim, iyi güzel okuldalar, seviyorum kelimelerini art arda sıraladı. Sonra ondan kâğıdını almak istedim fakat kâğıda karşı bağımlılık gösterip sinirlendi sonra da ailesini, babasını anlattı. Küfür etme cümlelerini, bana küfür kötü, diye tekrarla söyledi. Evdeki insanlardan sıkılmış ve karşı cins arkadaşlarına çok önem veriyor babası ile hiç anlaşıyor.

Çocuğun insan resmi de çizdiği bir üçgen A4 kâğıdının dikey kısmının en üst orta kısmında üçgen şekil insanı temsil ediyormuş. Cılız, ince çizim özgüveni eksik içe kapanıklığını gösteriyor kâğıdın diğer ucunda kare şekil ile iki insan yaptığını ifade

etti. Geometrik şekiller hırçın öfkeli kişiliğini yansıttı saldırgan yapısı öfke kontrol yönü yetersiz gelişimde karalama dönemini yansıttı ilk çizimler gibi insan resmi olarak tanımladı.

4.6.15.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.30: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim 30'da “Görünürde Doğalcılık Dönemi” yaşayan ve hafif otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Aile Resmi Çiz Testi”ne ait görsel verilmiştir. Mustafa Demir aile resmi. Pembe renk nahif, hassas ve aynı zamanda samimiyeti sıcaklığı gösteren canlı bir renktir Mustafa 15 yaşında bir ergen genç olarak takvim yaşının çok gerisinde, karalama dönemi ve şema öncesi dönemi yansıtan çizimler. Karalamalarıyla zihinsel beceri ve duygusal gelişim yetersizliğini resimlerinde dışa vurunca şekilde yansıttığını anlıyoruz. Burun çizimi cinsel dürtülerini temsil ediyor cinsel kimlik kazanmış istemsizce arzularını bastırıyor. Aile resminde yerle gök arasındaki mesafenin gerçeklik kavramından yola çıkarak zemin olayının bilindiğine kavramsal mekânsal derinlik kazanmış duygusal olarak içine kapanık sevgi ve ilgi olarak açlık ve duyulmamış yönleri hormonal dengesizliğin bu dönemde artmasıyla rahatsızlığın olumsuz getirileri birleşince kendini yönetemiyor, aklına hâkim

olamıyor. El kol koordinasyonlarına hiperaktivite yönünü kontrol edemiyor mekânsal derinlik Mustafa'nın resminde oldukça kendini gösteriyor.

4.6.15.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Kesik ve eğik çizgiler mevcut. Teknik olarak kuru boya kalemi kullanılmış. Resimler gerçek dışıdır. Ev resmi yıkık bir kulübeye benziyor. Figürler zıbınlı, çirkin bebeğe benziyor. Ruh hali sakin, sade kendi halinde yaşıyor. Resimdeki figür ve nesneler orantısız gerçek dışıdır. Derinlik yok organik şekiller bulunuyor. Agresif ve sinirli olan Mustafa 15 yaşında ve iletişim gücü yüksek. Cinsel yönden ilk izlenimde kadın ve erkeklere bakışının farklı yönde yaklaşımlarıyla hormonal enerjinin ergenlik dönemindeki cinsiyet ayrımını cinsel güdülerini ve dürtülerini gösterdiğini söyleyebiliriz. Ben beyaz bir kâğıt üzerine sayfa yatay tutulmuş sol en alt köşeye evlerini yapmış iki pencere ve iki figürü tek renk seçilmiş resim pembe rengi ile bulutu temsil eden sağ en üst köşeye koyu pembe tonlarla boyama uygulanmış komposto merkezi boş bırakılmış dikkatini sol en alt bölüme yoğunlaştırmıştır. İki figür renk ve biçimleri ile şirin ördek yavrularını andırıyor gibi sağ orta kısımda yine sivri bıçağı andıran simetrik çizilen materyal olabilme ihtimali yanında bulunduğu perspektif halini önemsersek evden çok ileri bulutlardan biraz aşağı bu nesne tekne olabilme ihtimalini düşündürüyor yer önemli ihtimal yine bulutun devamını yazıp atabilir. Bir bacalı çatısı net olan kare evi zemine yerleştirmiş zemin bilgisine hâkim. Yerle gök arasındaki gerçeklik bilgisine sahip kapıyı çizmiş kare pencereleri küçük kutucukları artı işareti yaparak meydana getirmiş iddiasına ait olduğu mekânı yaşamsal alanı ifade etti evin sağ tarafında birbirine aşırı çok benzeyen figürler çocukları andırıyor fakat anne ve baba olma ihtimalleri yüksek bedenler düz kare bir gövdeden, yuvarlak bir baştan ibarettir. İki el yuvarlak çizilmiş, gözler ve içleri boş burun, kulak, saç nesnelerin olmadığı, ayak figürünün birinde var olduğu, diğerinde olmadığı gözlerle ilgili bir problem olduğunu anlatıyor. Boşluk içinde ait olduğu yerin evi fakat bu evde mutlu olmayabildiğini bacasında duman tütmediğini üçüncü figürün kendisinin de olmadığı yönünde bize anlatıyor. İki figür oynar gibi evin dışında eller iki yönde baktıkları yön aynı evin dışında bu figürler çocuk gibi mutlu dışarıyı daha çok seven bir nevi de arkasına alan ilkesini yansıtan figürlerdir. Güveni temsil eden ev sabit

figürler hareket halinde figürlerin açık havadan haz aldığını dışarı çok sevdiklerini bulutlardan varlığından neşelendiklerini yansıtıyor.

4.6.16. Çocuk ile İlgili Bulgular-16

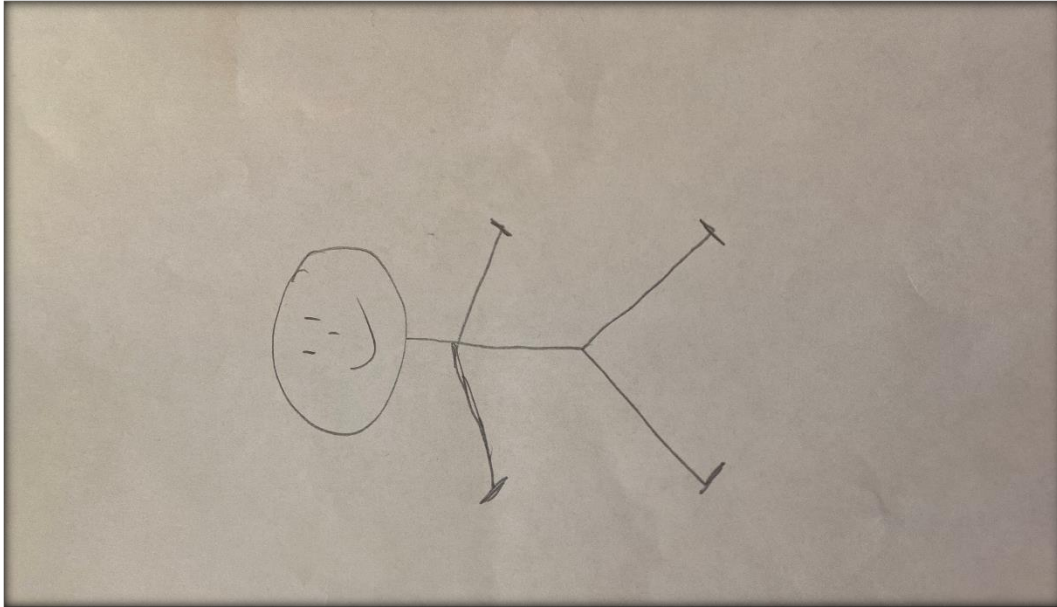
4.6.16.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: S. Y.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 12
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 20
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

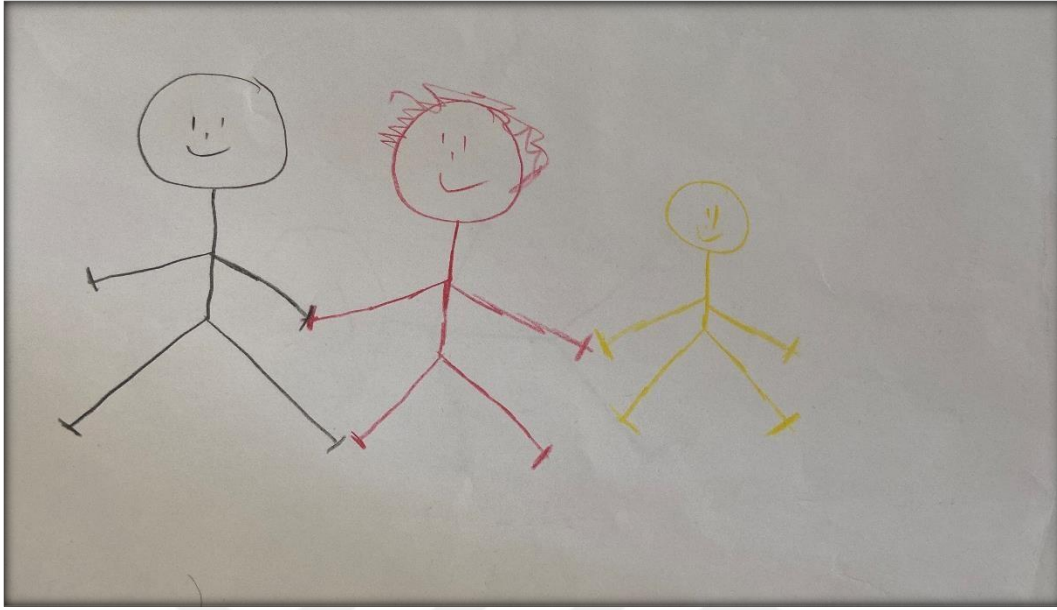
4.6.16.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Resim.31: Adı Belirtilen Çocuğun Bir İnsan Resmi Çiz Görseli

Resim 31'de "Gerçekçilik Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Bir İnsan Resmi Çiz Testi"ne ait görsel verilmiştir. Sevdâ Yıldırım insan testi. Figürü dikey tuttuğu kâğıdın tam ortasından kompozisyon merkezine yerleştirmiştir. Baş vücut oranına göre büyük yapmıştır, akıllı, bilgili, entelektüel zekâyı önemseyip, akli ön planda kullanmıştır. Gözler küçük. Halinde sinirsel ve dürtüsel sıkıntılara olumsuz davet var. Burnun küçük olması cinsel kimliğin oluşmasını cinsel dürtülere sahip olduğunu gösterir. Ağız geniş bir kavisli bir çizgi ile temsil etmiş duygularını ifade edememe, sıkıntılarını dile getirememe, içine kapanıklık işaretidir. Kulak yapmamış, çevreyi duymak istemediği için kimseyi dinlememiş, umursamama arzusu vardır. Boyun ince, uzun şekildedir. Duygularının kontrolü, kontrol mekanizması baskın seviyede gelişmiştir. Omuzlar ve gövde yok cılız bir şeydir kollar ve eller iki yana açılmış sosyal iletişim kurma arzusu & dış çevre ile iletişim kurma isteğindendir. Ayaklar yarı sabit yarı değildir. Kendini güvensiz cılız ve uzun ayaklı bacaklar zayıflık korkaklık olarak yorumlanabilir. Bu da özgüven eksikliğine yol açar.

4.6.16.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.32: Adı Belirtilen Çocuğun Aile Resmi Çiz Görseli

Resim 32'de "Gerçekçilik Dönemi yaşayan ve sğır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Aile Resmi Çiz Testi"ne ait görsel verilmiştir. Bütünsel olarak kâğıdın yatay halinden yola çıkarak babaanne ve çocuk el ele tutuşmuş halde kompozisyon merkezine yerleştirilmiş, baba figürü anne ile aynı ölçüde, cinsel kimlik farkı anlaşılmış, annenin saçları şekillenmiş. Gösterişe önem veren çocuk babanın çiziminin 4-7 yaş arası şema öncesi dönemdeki çöp adam figürlerini ortaya çıkarmış. 13 yaşındaki Enes görünürde Doğalcılık dönemini kapsayan dönemi takvim yaşı olarak biliniyor fakat çocuğun 4-7 yaş arası ama öncesi dönemin resimlerini becerilerini zihinsel yetersizliklerini yansıtan resimlerle bu dönemi özelliklerini taşıdığı baba siyah boya kalemi ile karamsar renklerden koyu ton olan kötümser bir renk ile ifade edilmiş anne kırmızı tonda cılız bir şekilde çizilerek baskın rengin aynı zamanda sıcak renklerin koyusu olan kırmızı rengi kullanmış. Sağa doğru geleceği temsil eden çocuk, kendisini sarı sıcak bir renk ile canlı şekilde enerjik bir renk enerjisi ile resme yansıtmış mutlu bir aile tablosu, Çocuk, perspektif kuralını gösteriyor mekânda derinlik zayıf yetersiz kollar yanları açık sosyal beraberlik sevgi birlik mutlu ve huzurlu bir görseli temsil ediyor. Çocuk ve anne sıcak rengin canlılığı ile görsel

anlam katarken baba figürü mutlu olmasına rağmen karamsar bir renk olan siyah bir seçenek ile temsil edilmiş çocuk babayla arasında iletişimde sorun olduğunu işaret ediyor.

4.6.16.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler düz ve eğik, yoğun, kesik çizgiler az kullanılmış. Teknik olarak kuru boya yapılmış. Ruh hali çok mutlu, keyifli, neşeli sade durumda figürler. Gerçek dışı yapılmış çöp adam çizimleri canlı, neşeli, huzurlu formda duruyor. Oran – orantı uyumlu baş ve kollar büyükler, el ve ayaklar orantısız uyumda çok küçük. Baş ön planda. Perspektif ve derinlik yok. Organik ve geometrik şekiller sade kullanılmış. Temiz kâğıt üzerinde üç figürlü çizim de eller iki yönü açılmış üç renk kullanılmış ikiz atsız bir saçlı insan resmi bulunuyor düz çizgiler yoğundur. Gözler, burun, dudaklar çizgiler şeklinde kendini gösteriyor tebessümle gülüşler var gereksiz karalamalar yok kompozisyon temizliği önemsenmiş sayfanın tam ortasına yerleştirilmiş çizimler bulunuyor.

Kırmızı figürün başı kiraz gibi duruyor elleri yan yana durumdadır. El ele tutuşmayan figürler yakındır fakat aralarında samimiyet yoktur, sevgi bağı seviyeli. Birliktelik vardır. Saçlı figür kadın, saçsız figür erkek olduğu netliğini korur ne tür renk siyah baba kırmızı renk anne baskın renk ortada yönetimi baskın anne figürü elinde tutar üçüncü ve görün çocuk olduğu küçük boyutta ve daha canlı pozitif bakan sarı sıcak samimi renk ile resmedilmiştir. Üçüncü figür geride durmuş ve küçüktür, yani perspektif kuralı hiçe sayılmamış, dikkate alınmış. Taş havada olan figürler zeminde durmuyor, zemin durumu öğrenilmemiş ayaklar çay şeklinde açılmıştır. Aile resmi figürlerin enerjisi ile anlaşılmaya çalışılmış fakat mekân olarak açık hava mı ev içi mi oldu yansıtmamış gizemliliğini koruyan aile kavramı mekânla sabitlenmemiş kişilere bağlıdır. Figürlerde baş gövde ile orantılı bir beden ibarettir başlar büyüktür entelektüel zekâyâ sahiptir.

Her koşulda her türlü farklı mekânda, bir trende, ev içinde, bir savaşta, bir düğünde, toplulukta, gezmede değişebilen ortamlarda genel bir intiba bırakır her yerde

olabilirler onlar mutludurlar gülüyorlar ve renklerin canlılık samimiyetlerini öne çıkarıyor. Dünya çocuk için bu üç kişiden ibarettir aile değil ama başka nesne materyaldir. Asla kıyafet taşımayan figürler yalın soyut duruşlu aile üyeleridir.

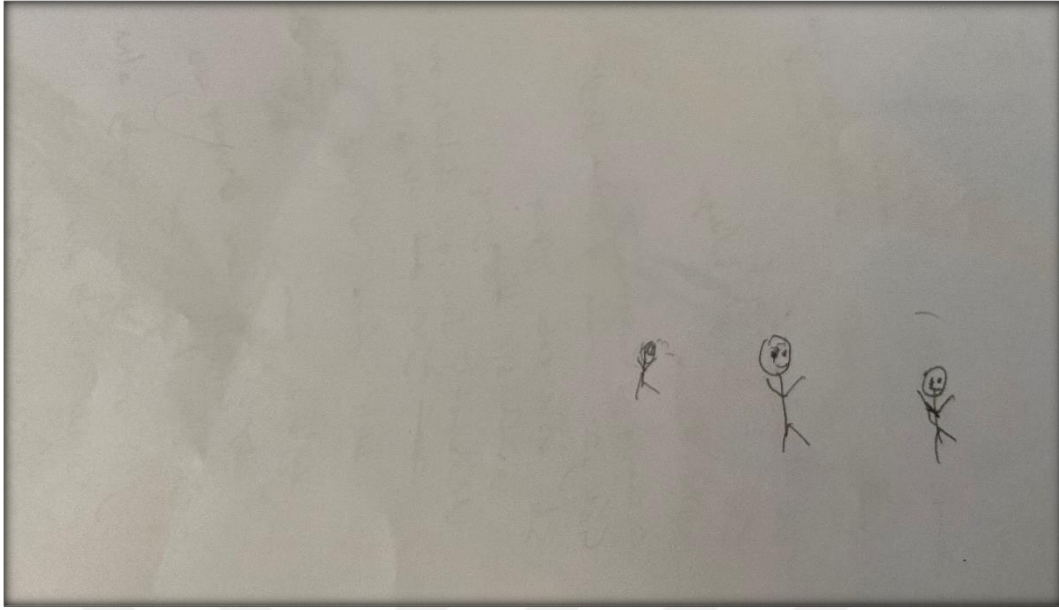
4.6.17. Çocuk ile İlgili Bulgular-17

4.6.17.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: E. D.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 13
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı:12
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

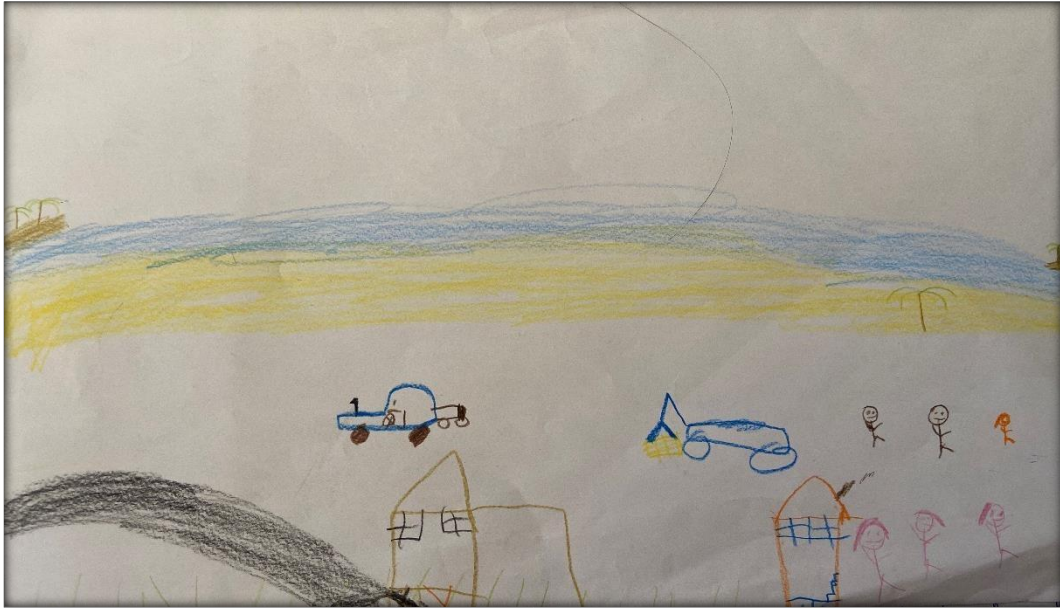

Resim.33: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Resmi Çiz testine ait görsel

Resim 33'de "Görünürde Doğalcılık dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "Bir İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Figür yatay kâğıdın sağ alt köşesine yapılmış oldukça küçük boyutta çöp adam şeklindedir. 4 -7 yaş arası ama öncesi dönemi temsil eden figürler aslında 13 yaşındaki Enes'in takvim yaşını göstermiyor, gelişim geriliğini, zihinsel beceri ve duygusal olarak yetersizliğini simgeleyebiliyor. Oldukça küçük olması, insan figürlerinin özgüven yetersizliğine içine kapanıklığını ve siyah renkle çizilmiş, cılız ve zayıf çizgiler içe kapanık, karamsar, kontrol mekanizması zayıf olan kişiliğini yansıtıyor. Figürün sağ tarafa çizilmesi geleceği temsil ettiğinden yani geleceğe dönük umutlu pozitif yönde çocuğun belindeki düşünceyi dışa vuruyor. Baş figürü şematik resim olan başın altında çöp adamın elleri kolları ve gövdesi çizgi şeklinde çizilmesi şematik resim alanına giriyor. Figürün küçük küçük olması özgüven düşüklüğü olduğu gibi başın daha da küçük olması entelektüel zekânın seviyesinin düşük olduğunu simgeliyor. Gözler vardır fakat sen ağlama ya sana olumsuz duygularını ve üzüntülerini saklama gereksinimi duyup gizleme gelişimine işaret eder gözler sinirsel durdu sen sıkıntıları da temsil edebilir ağzın küçük ve çizgisel olması konuşmak istememesi ifade etme gücünün yetersiz olduğunu duygularını dile getirmesi zayıf

olduğunu temsil eder. Burun yoktur, cinsel dürtüler gelişmemiş demektir. Kulak dışarıdaki çevredeki konuları duymak istememiştir. Kollar ve eller iki yana açık, çocuk mutlu olmak istiyor fakat sosyal bağı yok. Figürler arasındaki mesafe, çocuğu samimiyetsiz bir ortamda içine kapanık sevgisiz bir şekilde yaşam sürdüğünü gösterir. Ayaklar yere basmadığı için kontrol mekanizmasının zayıf olduğunu, özgüveninin sabit olmadığını duygularını kontrol altına alamadığını bile ifade edebilir. İnce uzun figür çizimler ergenlerde içedönüklük ve sinirsel yorgunluk demektir.

4.6.17.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.34: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Resmi Çiz testine ait görsel

Resim 34'te "Görünürde Doğalcılık Dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren Erkek çocuğun yaptığı "Aile Resmi Çiz Testi"ne ait görsel verilmiştir. Enes Doğan aile resmi. Göz kontağı zayıf, kâğıdın bir yerini kullanıyor, içine kapanık, ada resmi yaparken çok güzel diye kendi kendine konuşuyordu. Çürük bir adaymış deyip durdu, suyun üzerine yaparken ada üzerindeki ağaç palmiyenin biri çocuğun, diğeri ise benimmiş. Sana yaptım diye tekrarlardı çocuk, ben bu resmi yaptırırken bana bağımlılık gösterdi. Yapılan aile resmi anlamı çocuk için çiftlik mekânıymış hayvanların olduğu çiftlikler iki taneymiş Enes'inmiş inekler buğday sevmez traktörler

çiftlikte var deyip duruyor kendi arasında konuşuyor, annemin evi burada oturuyorlar, orada gökkuşağını siyah yapıp konuşmaya devam etti. Traktörü yaptıktan sonra kasasını unuttum deyip tekrar mavi traktöre çizim eklemeye devam etti. Kahverengi yapı depo ambar dediğimiz kısım samanların hayvanların barındığı saklanıldığını yermiş. Gökkuşağının normalde gelişim düzeyinin geliştiğini gösteren bir görsel olduğu halde gökkuşağını yerde ve siyah yapması çocuğun gelişim beceri ve zihinsel gerilik döneminin gerisinde ilerlediğini gösteriyor bacası tüten ev mutlu bir aile olduğunu simgeliyor sıcak ve soğuk renklerin dengeli bir şekilde kullanılması çocuğun renk seçeneklerini iyi değerlendirdiğini işaret ediyor. Doğayı ve tabiatı seven açık havada mutlu olan Enes'i resmetmiş.

4.6.17.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Lekeseli boyama biçimini kullandı. Teknik olarak, kuru boya kalemi uygularken, kesik ve eğri çizgiler ağırlıklıydı. Karınca görünümlü resimde derinlik var ve arka arkaya resmedilmiş. Ruh hali dağınık ve mutlu. Birbirini tekrar eden şekiller yok. Organik şekiller yoğun, geometrik şekiller çok az bulunuyor. Nesnelerin formları ile nesnelerin üzerinde çizilen materyaller arasında uyum ve oran-orantı var. Resmin bir hikayesi olduğundan kompozisyonda derinlik ve perspektif bulunuyor. Ön plandaki nesneler ve figürler daha büyük arka taraftaki formlar daha küçüktür.

Yatay olan kâğıdın en üst bölümünden başlamış gökyüzünde çokça mavi bulutlar çizilmiş, aralarında güneşin sembolik rengi sarı ile yapılmıştır. Orta kısımda aşağı inince maviler yoğun karalamalar şeklinde boyanmış, mavi kısımdan sonra yine aynı kalınlığı yakın sarı renk ile aşağıya doğru devam etmiş, sağ ve sol kısımda kahverengi toprak üzerinde palmye ağaçları, sanatsal gelişim seviyesinde biçimlenmiş dururken bulutun altındaki mavi bölüm, denize sarılı yer kumsalı temsil ediyor. İnsanlar, arabalar, evler var renkler seviliyor.

Bulutlar beş adet halinde, kompozisyona yerleştirilmiş, deniz ve kumsal isimleri devamlılık kuralına işlemiş, sayfanın sağında ve solunda devam ediyor. Mekânda derinlik anlamı, yol, palmye ağaçları sağ ve solda ada üzerinde realist

renkleri ve şekilleri ile açık havayı tabiatı güneşi günü sevdiğini anlatıyor bize. Çocuk, en alt zeminde arabalar, traktör saman aracına benzeyen makine, altı kişiyi temsilen 6 figür, turunculu bir ev ve kahve tonunda kullanılan yapının mimarisini temsil etmesi düşünülmüştür. Bir ambar gibi büyükçe sol tarafında siyah bir boya ile gri koyu şekilde duman gibi iki hayvan, bir sis bulutu vardır. Bu da gökkuşağını temsil eder gökkuşağının varlığı, çocuğun gelişim dönemine göre kendini tamamladığının simgesidir. Yerlerde çimler dikey, tek çizgiler halinde figürler, üç pembe kişi eve daha yakın şekillerde dans ediyorlar, mutlular renkleri saçlarının cinsiyetini yansıttığını düşünerek, kız veya kadınlardır. Kahverengi, turuncu figürler ise daha ciddi bir şekilde çizilmiş, yapılmamış saçlar erkek figürlerine hitap ettiğini düşündürüyor, evin büyük iki kapılı kısımları, geniş pencereleri vardır. Sıcak soğuk renkler birlikte kullanılmış mekânda derinlik estetik kaygısı gerçek yaşam alanı gibi bir hikâye sunuyor.

Olaylar yaşanıyor. İnsanlar var, tabiat resmedilmiş sevdiği mekân ve nesneler yerini almış, araçlar aktif halde bir köy havası veren senaryoyu çocuk belleğindeki dışa vurulmuş, evin bacası var diğer yapıda baca yok kapı yok. Bir diğer yapının depo, ambar hissi verdiğini gösteriyor, evde merdiven özellikle ayrıntılı şekilde çalışılmış ev iki katlı olduğunu işaret ediyor ev çevresindeki evin dışında figürlerin hareketleri ile bütünleşiyor yani bacasından tüten duman evdekilerin mutlu olduğunu gösteriyor.

4.6.18. Çocuk ile İlgili Bulgular-18

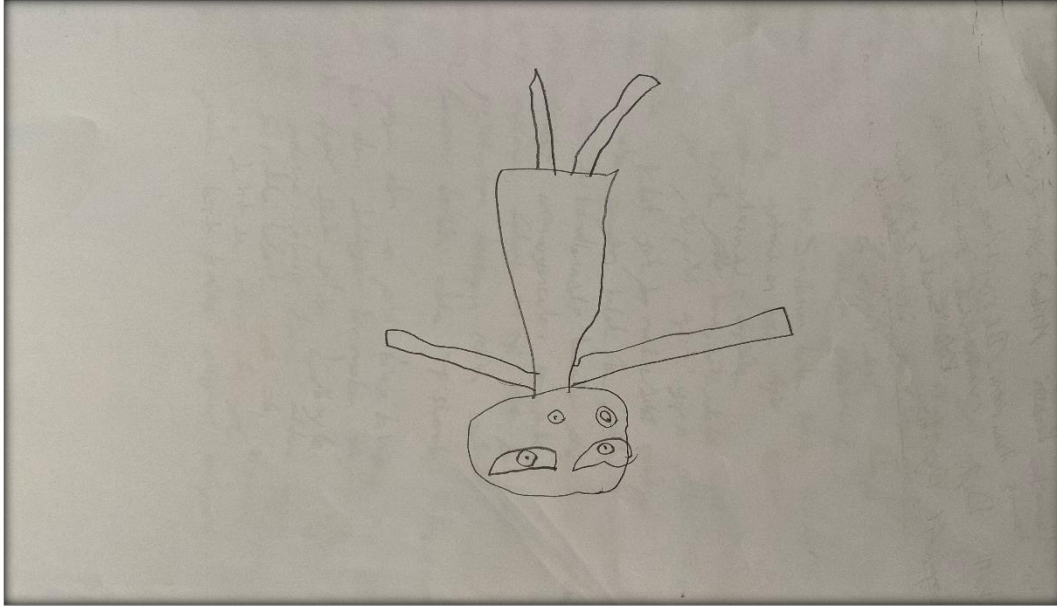
4.6.18.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: M. D.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 14
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli

- Elde edilen çizim Puanı: 13
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

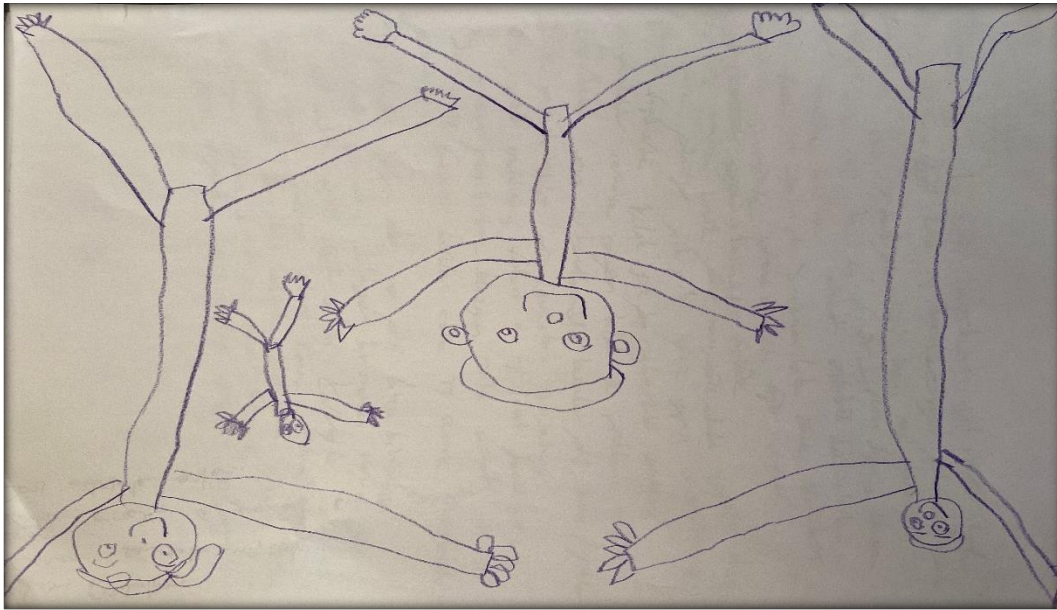

Resim.35: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Resmi Çiz testine ait görsel

Resim 35'te Görünürde Doğalcılık dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "Bir İnsan Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Mikail Dağlı insan resmi. Yatay kâğıdın orta merkezine kompozisyonun tam ortasına, saçsız, tek renkli siyah boya kalemi ile eli ayağı olmayan kılıf ince çizgilerle içedönük olduğunu gösteren pasif özgüvensiz çizim ne figürünü oluşturmuştur. Gözlerdeki derinlik gözü beyindeki donuk, şaşkınlık figürü hüzünlü, dramatik içe kapandığını duygusal bağlamda zayıf olduğunu gösteriyor. Saçlar yapılmamış ama elbise giydirilmiş, cinsel kimlik arayışı içinde devam ettirilmiştir. İki kol yana açılmış, sosyal iletişim gücü istiyor, sıcak, samimi insan ilişkilerine karşı arzulu istekli fakat ellerini yapmaması bir uzuv yetersizliğinden ziyade onu gerçekleştirecek işlerin yok olmasıdır. Ayaklar yere sabit değildir, kontrol mekanizması çocukta değil, kendi kendini yönetemiyor. Özgüvenli olmadığı gibi, kendine hâkim olan ve duygularını

kontrol altında toplayan bir çocuk da değildir. Burun olmadığı için cinsel dürtüler cinsel kimlik bilgisi gelişmemiş, boyun yapmadığı için çocuk kendine hâkim bir şekilde kendini yönetecek durumda değildir. Başın büyük yapılmış, figürün orantısına göre normal büyüklükte yani akıllı bilgili entelektüel zekâyı önemsiyor ve derecesi normalin üstündedir. Göz büyük, gözleri tedirginliğin kaygının ve yardım ihtiyacının belirtisidir çevreyle iletişim kurma arzusu içerisindedir.

4.6.18.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.36: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Resmi Çiz testine ait görsel

Resim 36'da "Görünürde Doğalcılık dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "Aile Resmi Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir Mikail Dağlı aile resmi. Dört figür arasındaki mesafeler var. Kolların açık olması, aslında birbirlerine sarılmak istediklerini, ailelerinin birbirlerine verdikleri önem ve birbirlerini koruma işaretidir fakat birbirlerine temas olmadan birbirlerini sevmeleri kolların birbirlerine değmeden ayakların da dâhil temassız bir şekilde resmedilmesi özenle çizilmiş dikkatli yetenek belirtisidir. Renk sadece bir soğuk renkle ifade edilmiş mor renk görselin tamamını kompozisyonun bütününü bu renk ile tamamlamıştır mor renk hüznü duygusallığı içine kapanıklığı özgüven düşüklüğünü ifade eder çocuktaki

beden uzunluğu orantısız çarpık çirkin yapısı asosyalliğe işarettir, duygusal bağ boşlukta gökyüzünde uçan birbirine değmeyen yıldızlar gibidirler.

4.6.18.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Ruh hali, insan sevgisi zengin, ailesini tüm kompozisyona sığdırmıştır. Ön plana kendisini koymuştur. Figürlerin bedenleri birbirine temas etmeden perspektife uyumlu ve yan yana getirilmiştir. Oran-orantı çok zayıf hayalet ve yaratık gibi bedensel sıkıntılı çizimler. Çizgiler eğik ve düz kullanılmış, teknik olarak kuru ve keçeli kalem kullanılmıştır. Figürler dağınık, çılgın dans eden kompozisyon üzerinde yan yana getirilmiş zengin formlarla üst üste yerleştirilmiştir. Perspektif düzene çok önemsenmiş, sınırları belirlenmiş figürler arasında uyum ve saygı mevcuttur. Mutlu bir aile durumu vardır, organik şekiller fazladır.

Tüm kâğıdın her yerini değerlendiren çok mutlu insanlar çizen ellerini ayaklarını değil de kollar ve bacakların uçuyor gibi sağa sola savrulmuş balon adamlar görüntüsünü çizen Mikail 14 yaşında, insanı nasıl algıladığını figürleri ile gösteriyor. Mor renk ile dört figür sayfanın dışında devam ettirilememesine özellikle dikkat ettirilmiş devamlılık ilkesini yok saymıştır. Sınırlarını bilen çocuk çizimlerini sayfanın çevresinde tutmuş en küçük figür uçuyor.

Merkezindeki figürde baş aşırı derecede orantısız, büyük yapılmış zekayı temsil eden bu baş büyük, burnu palyaço burnu gibi yuvarlak, ağzı U harfi şeklinde yerine belirtmiştir. Dudak kısmı gülmüyor, dalga geçer gibi çizgisel yapısı ortaya konmuş diğer figürler de kulak yok merkezdeki çocuğa etrafındakiler normal ise çocuğun kulak ile problemi olabilir. Gözler ,uzun su kanallarındaki borular gibi kollar ayaklar silip gösterilerindeki animasyoncuları anımsatıyor eller ayaklar unutulmamış fakat en iyi net parmak sayısı ile ayakların gerçeğine benzeyen resim ortadaki görsel egosunu önemsemiş olan Mikail, kendini daha iyi çizerek merkezi yapısını hala kontrol mekanizmasında tutmuştur. Kendini çok özel hisseden Mikail yaşının altında gelişim göstermiştir.

Herkesin yaşam alanı var gibi kimse kimseye değmeden bir alanı dolduruyor bir mekân vurgusu yok iki büyük figür sağda solda kollarıyla ortadaki çocuk figürü aralarına almış koruma altına alırcasına saçı daha kabarık net olan ortadaki figürün koltuğunun daha derininde, en küçük figür saç olmamış şekilde çizilmiş. Dördüncü en küçük figürün de küçük kardeşi olduğunu ifade ediyor. Ortadaki ortak figürün Mikail olduğunu, yani çocuğun kendisini çizdiğini, benmerkezci olduğunu, en mükemmel şekilde diğerlerinden farklı elleri ve ayakları olduğunu, daha gerçekçi kulaklar, daha idealist olarak aşağı doğru bakarken resmetmesi gösteriyor.

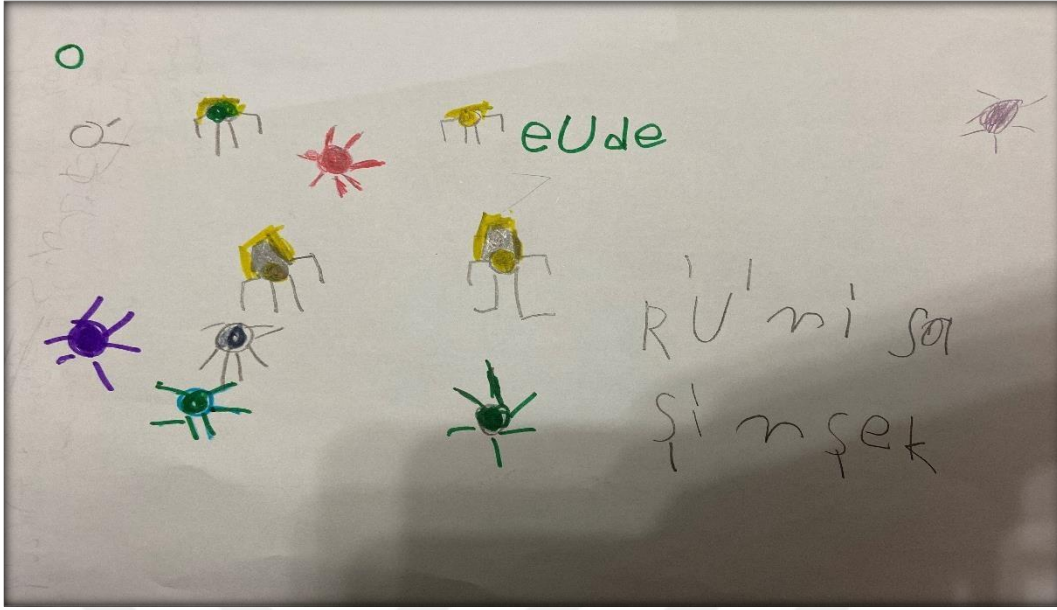
4.6.19. Çocuk ile İlgili Bulgular-19

4.6.19.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: M. Ş.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 11
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 14
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

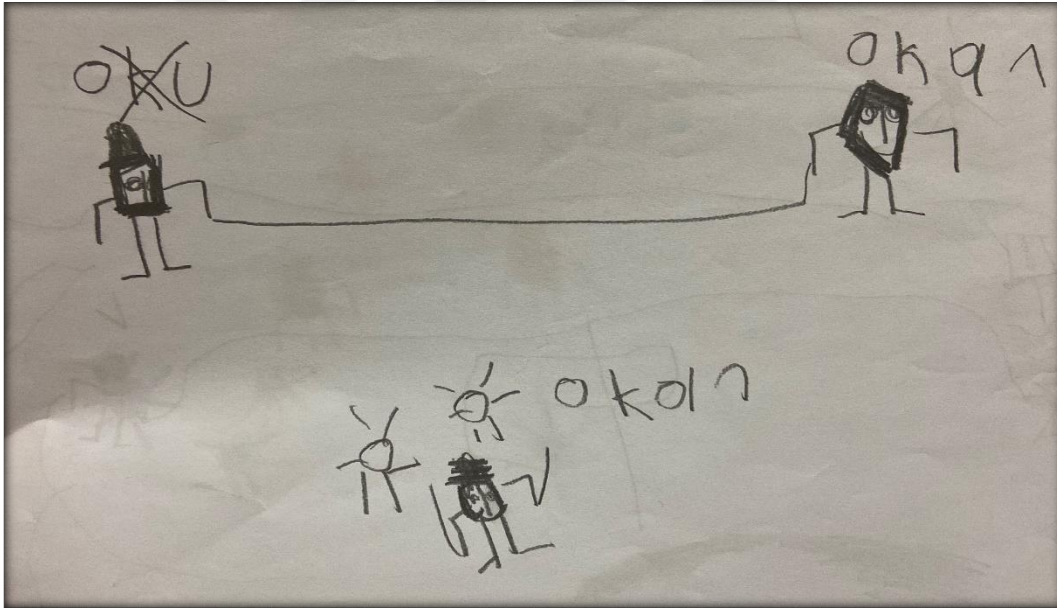
Resim.37: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel

Resim 37'de “Görünürde Doğalcılık dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Bir İnsan Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. İnsan resmi Mustafa Şimşek. Sarı, kırmızı, mor, yeşil ve gri tonunu kullandığı kompozisyonun orta merkezini görselle doldurdu. Güneş ve dört profil insan resimleri var evde diye bir yerde isim Rümeysa Şimşek diye yazılı simge harfler kullanmış. Figürler kendini saklamış ve başlarına gördüler ya saldırıya karşı koruma altına alan robotlar gibi kısa amade yaratıklar profiline sokmuştur. Çocuk dört tane figürü aralarına alt kısımlarına ve sol kısmına güneş sembollerini farklı soğuk renklerle ifade etmiştir. Bu koruma altına alınan dört figür sarı boya ile yani sıcak rengin samimiyeti ile giysi tasarlanmıştır. Dört tekerin orta merkezine kırmızı renk olan güneşi toplayıcı sembolik güç imge olarak resmin merkezine yerleştirmiştir. Mitolojik efsanevi hikâye kısmı kahramanlık yönü incelenen bu resim çocuğun imlerden çıkardığı enerjiyi imgelerle yarattığı enerjiyi resmi karşı dışa vurmuştur, güneş sembolü kutsaldır, aydınlıktır, sıcaklıktır, ısıtandır.

Mustafa bu resmi neden yaptın üç askeri diye sorduğumda, “evde geziyorlar onlar askerler Okan askerin ismi” diye anlattı, aynı deyince Rümeysa yaptığı resimden önce ismini kutlamış bilincine özellikle aile deyince ben ve Rümeysa kardeşini

derinlemesine incelersek güneşten bunu Rümeysa oluyor. Kendi de asker gibi güçlü ve robot gibi koruma altında dizlerin içine yerleştiriyor kahraman olan kendisi aydınlık olan Rümeysa güneş sembolüdür ve bu asker ve aydınlık güneşlerden aynı ortamda çok fazla var her figürün altına güneş resmini yaptı. Güneşleri sorunca anne ve babam dedi. Başların ön planda kullanılması entelektüel zekâyı temsil ediyor. Elinde kılıç veya savaş aletlerinin bulunması kesici alet olması saldırganlık, hırsızlık, agresiflik gibi resimlerle anlatıldığı görünüyor. Çocuk elinde silah tarzı, kılıç tarzı kesici alet taşıyorsa saldırganlığı temsil ediyor. Her türlü kıyafetteki süslemeler gösterişi sevdiğini dikkat çekmeyi istediğini ifade cinsel farkındalığı bilincini gösteriyor Cinsel dürtülerin bilindiğini işaret ediyor.

4.6.19.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.38: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel

Resim 38'de "Görünürde Doğalcılık dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "Aile Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Aile resmi Mustafa Şimşek. Evin içinde üç kişi var. Koruma ve savaşçı profillerle gözler pür dikkat açık cinsel dürtüler öğrenilmiş, meraklı aynı zamanda iletişim arzusu güden gizli kahraman olan ve Okan ismi verdiği üstün zekâsı olabilir çünkü üstün zekâsı olan

öğrencilerin genelde bizim görmediğimiz gizli kahramanları vardır. Mustafa'nın da gizli kahramanı çizdiği Okan'dır. Fakat robot şeklindeki bu ikisi Okan biri farklı tipte 2.03 figür ev içindeki aileyi yansıtıyormuş evin içinde güneşin olması sıcaklığı temsil ediyor rengin koyu siyah kullanılması sert çizgiler hırçınlığı, saldırganlığı ellerine keskin kılıç cismi vermesi öfke kontrolün olmaması ayakların yere sağlam bastığı kontrol mekanizmasının kendi yönetimine hâkim olduğunun göstergesidir. Renk olarak negatif mat bir enerji rengi kullandığı için karamsarlığın, depresifliğin içinde olduğunu savunmaya açık, güç gösterisi, dikkat çekmek için özel tasarımlarıyla giydirdiği kısa devasa güç yaratıkları resmetmiştir.

4.6.19.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Organik şekiller mevcut, çizgiler kesik ve eğik. Teknik kuru boya kullanılmıştır. Perspektif ve derinlik yok. Gerçek dışı küçüklükte ve orantısız figürlerin çizimleri yarattığı andıran uzun bacaklı, büyük başlı gövdesiz canavar gibi. Ruh hali yoğun düşünen savaş ve şiddet meyilli. Birbirini tekrar eden güneş sembolü şekiller var. Orantısız, uyumsuz, hareketli dağınık formlar halindeki figürlerdir.

Mustafa Şimşek, çözüm yolu yatay kâğıtta kompozisyon düzeni gayet iyi tek siyah renkli de başta bir figür eliyle tuttuğu ipi sayfanın diğer karşısında ipin diğer ucunu tutan ikinci figür belirtilmiş bu resmin altında iki güneş sembolü ve hemen altında üçüncü figür sağ tarafında Okan ismini yazmış. İkincisi figürün üzerinde de Okan yazıyor çok sevdiği arkadaşı kardeşi ya da hayali kahraman ismi olabilir.

Birinci figür robot tarzı bir çizim tek gözlü canavar gibi yoğun karalanmış. Şapka ve kafa 100 tek çizim halinde kollar aşağı doğru simetrik çizgiler ipi tutan kol davranışı var. Ayaklar yine çizgisel ikinci figür yaratık tarzı çift gözlü burunla ağızını kafası net, saçları gür vücut yok. Tek parçadan oluşan eller ve ayaklar eklenmiş gibi bu iki yabancı çizimdeki varlıklar tuttukları ip ile oyun oynamaları değil bir bariyer gibi koruma altına alan sınır bölgesi Olması gayet resmi iki ürkütücü kişi gibi göstermiş.

Yasaklı alan olabilir çocuk için. Okan diye biri var olması onun üzerindeki güneşler üçüncü kişinin sağında ve solunda koruma altında gibi aydınlık içinde, üçüncü kişi elinde kılıç tutan vahşi savaşçıyı anımsatıyor. Üçüncü kişinin sağında ve solunda güneş sembolleri ve yine Okan ismi yazıyor iki yana kuşanmış gözleri dikkatli ayakları yere basıyor gelecek tehlikesi bekliyor gibi hareket halinde olduğu gergin resimde başkomutan olabilir. Kahraman gizli güçlü bir figür olabilir üçüncü figürün güneş sembollerindeki güçleri arkasına alarak önde saldırabiliyor tek başına cesaretli duruşu gözleri açık sinirli burun çizgisi sert ciddi bir görevi olduğunu arkadakilerin görevli iki kişi alanı koruyan sorumlular olduğunu görsellik ifade etmiş. Çocuk için bu resim yasal mı yoksa hikâye mi yasadışı kişiler bazı işler mi yapıyor bu otizmli çocuğun efsanesi mi bilinemiyor.

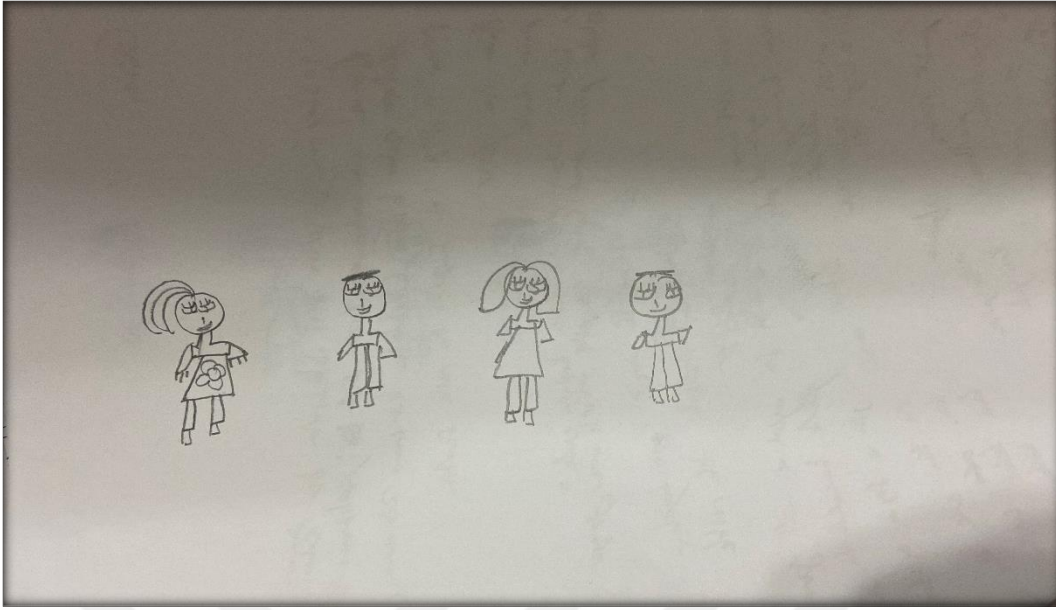
4.6.20. Çocuk ile İlgili Bulgular-20

4.6.20.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: Ç. G.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 14
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 24
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

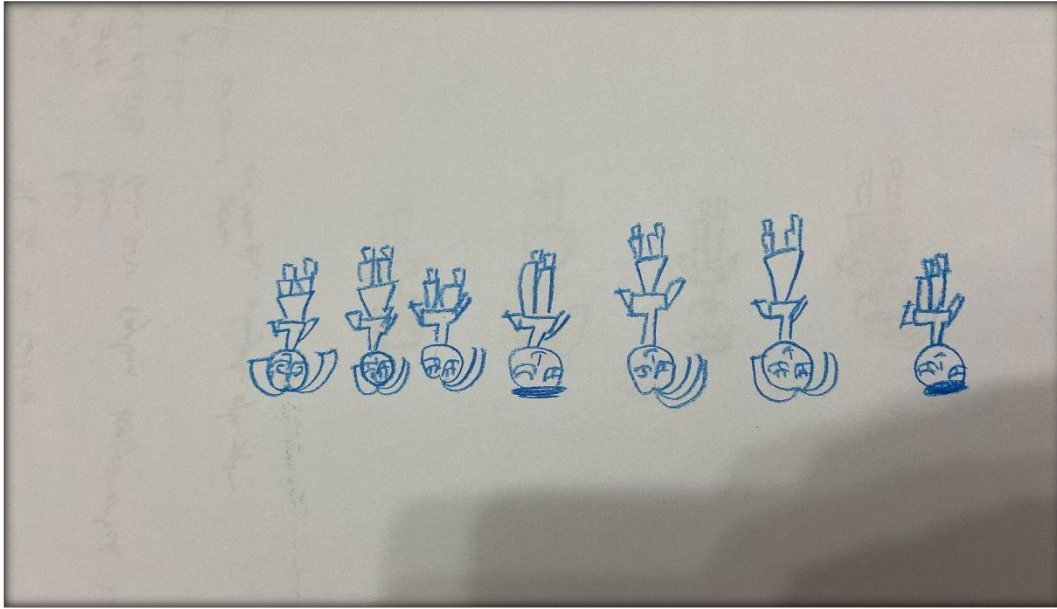
Resim.39: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel

Resim 39'da “Görünürde Doğalcılık dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren Kız çocuğun yaptığı “Bir İnsan Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Çağla Gören insan resmi. Tek renkli kurşun kalem ile yatay resmin görsellerine derinlemesine bakma eğilimine girdiğimizde, sol orta kısımdan sağa doğru dört figürün aynı boyutlarda iki kız iki erkek cinsiyet ayrımı fark edilerek hatta giysileri düzenli olarak yapılarak gösterişe önem verilen bu figürlerin, elbiselerin giyim tarzı saçların şekli kirpikler cinsiyet farkını ortaya koyuyor. Fakat mekândaki derinlik yerle gök arasındaki zemin ilişkisi oluşmamış, 14 yaşındaki Çağla gerçekçilik dönemi 9-12 yaş grubunun temsil eden yansıtan resimler yapıyor fakat takvim yaşı görünürde Doğalcılık dönemi bir dönem geride zihinsel beceri yetersizliği vardır, Renkler somurtkan mat olan tek renkten seçilmiştir. Başlar, vücut oranına göre normaldir entelektüel zekâyı temsil etmiş gözler iri ve özenle çizilmiş aşırı gözlemci aşırı çevre ile ilişki kurmasını işaret ediyor.

Ağızlar, gülümseyen açık ifadededir, konuşan dile getirmeyi ifade edebilen belirgin bir şekilde netleşmiş burun çizgisi konulmuş cinsellikle alakalı kimlik gelişimi oluşmuş, cinsellik sembolü vardır. Oyun, kendi kendine kontrolüne işaret edebilecek düzeyde kendi yönetimini ele almış çocuğun omuzlar ve gövde sivri aynı zamanda

yumuşak denilecek kadar kıyafetlerin hatlarıyla belli bir mizacı ve tutuma sahiptir kollar aşağı doğru kıyafetlerin giyim tarzıyla ifade edilmiş eller yoktur yani sosyal isteklilik sosyal iletişim isteme arzusu zayıftır. Bireysel asosyal olarak, bu çocuk mutludur, içedönüklük yoktur çünkü vücut ince uzun durumda değil normal düzeydedir. Seksüel ergenlik sürecini tamamlıyor. Kız ve erkek günü normaldir. kulaklar yoktur duymak istemiyordur, resimdeki puan 24 tür ayakları sağlam yere basan özgüveni normal düzeyde kendini ifade edebilen bir çocuktur.

4.6.20.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.40: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel

Resim 40'ta "Görünürde Doğalcılık dönem"i yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Aile Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Gören aynı resmi, Çağla kalabalık bir ailede yaptığı resmi ile kendini fark etmiştir. Bir sıra halinde olmasına rağmen yoğun bir kalabalık olan yedi figür resmetmiştir Çağla, resim yaparken ailesini ve kendi duygu durumunu ailesinin tutumunu anlatmıştır. Çağla, "Instagram istiyorum diye ailesine talebini söylemiş, seni dolandırırılar diye anne ve babası istemiyormuş. Biraz çok baskı var diye babam sert birisi çalışmamı istiyorlar yoksa Instagram almamı istemiyorlar. Ailem çok kıskanç erkeklerle konuşmamı

istemiyorlar ve izin vermiyorlar. Mavi ve sarıyı çok seviyorum bu renk sevdiğim bir renk mavi onun için ailemi bu renkle yapıyorum babam işe gidiyor, annem evde, en küçük kardeşim ana sınıfında, bebek kardeşim evde, okula giden Ahmet kardeşim eve gelip tabletle ödevi yapıyor. Şimdiki insanlara güvenilmez okumayı öğrenemedim biz de genetik baba tarafından genetik anne tarafım okumayı biliyor babamla anlaşıyoruz kızıyorlar. Dört kız her istediğimi alamazlar kıyafet falan alırlar telefon falan almıyorlar” diye üzüntüsünü belli eden Çağla sitemini, öfkesini, üzüntüsünü tek tek resim yaparken dile getiriyor. Bütün aile fertlerini tek renk ile yansıttığı en son ayak veli gövde bacakları sona doğru yüzde saçları en başta yaptığı kırmızı renk bana çok yakışıyor diyor. Annem kırmızıyı çok seviyor evin en küçük kardeşini seviyorum evin en küçüğü olduğu için çok seviyorum diye duygusal durumunu da dile getiriyor Çağla.

4.6.20.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Umutsuz figürler, ellerini kimseye açmıyor. Hepsi susmuş sabitler ve hareketsizler. Yan yana gelen figürler, başlar, bacak büyük üst gövde küçük boyun uzunlukları ve kollarda küçük bedensel eksiklikler gibi oran orantı zayıf uyumlu figürlerde organik şekiller var. Aynı zamanda zayıf bir ritim var. Çizgiler, düz, kesik, eğik halde bulunuyor. Teknik kuru boya kullanılmış. Ruh hali mutsuz, yan yana gelen figürler tesbih tanelerini ve minyatürü andırıyor, ilk çağ insanların ilkel çizimlerle küçük kesik yapıp formları derinlik hissi barındırıyor. Perspektif bulunuyor. Hiyerarşi şeklinde, kardeş abla durumu yansıtılmış.

Tek mavi renk seçilmiş beyaz kâğıt üzerine yatay çizgilerle yedi kişi istiflenmiş şekilde yan yana getirilmiş durumda sayfanın orta bölümü kompozisyon merkezi kullanılmış. Ailelerini arkadaşlarını karışık sıralama ve aynı hizadaki ortalama çizimleriyle perspektif durumu olmadığından ve hiyerarşi yok denecek kadar standart düzeyde belirsiz kişiler kız ve erkek cinsiyetler. Saçlar iki yana kız grubu ikiye bölünüyor. Atkuyruğu yapan yakınları ve saçını açık bırakan kadınlar orta kısımda iki erkek vatandaş aynı şekillerde aynı cinsiyetteki kişiler aynı kıyafet giymiş çizilmiş. Aynı renkte aynı bakıyor tek sıra halinde satır oluşturan mavi boncuklar gibi zemin

üzerinde iki boyutta duruyorlar. Tek fark kızlar arasında iki kişi daha uzun boyda ve saçları iki farklı şekillerde çizildiğinden gözler belli yerlere algılanmış spesifik seçenekler kısıtlı dikkat bozukluğu yoğunudur. Başlar büyük, gövdeleri orantısız çizilmiş kollar vücuda yapışık hareketsizdir. Eylem yok çünkü ellerde olmadığından işlemsiz haldeler burun, ağız, gözler ve kirpikler var ama sadece kızları eklenmiş erkeğin gözünün biri unutulmuş boyunda gördüler realist çizimler çok uzaklar küçük kız çocuğunu seymatik gördüğü için ona etek giydirmemiş. Cinsiyetine çok netlik kazandırmamış. Saçları bağı, pantolonludur, mesafede figürler, yüzdeki somurtkan soğuk ifadeler, kolların kapanışı, sevgi ve sıcaklıkta uzaklar mekânda derinlik yok. Soğuk renk olarak da bu kompozisyon çocuğu mavi renk seçimi sanki subliminal mesaj gibi tamamlamış. Çağla döneminin dışında çok fazla yetersizlik yok fakat gelişiminde gerilik vardır.

4.6.21. Çocuk ile İlgili Bulgular-21

4.6.21.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: K. A.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı:11
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 39
- Materyaller: Kalem ve silgi

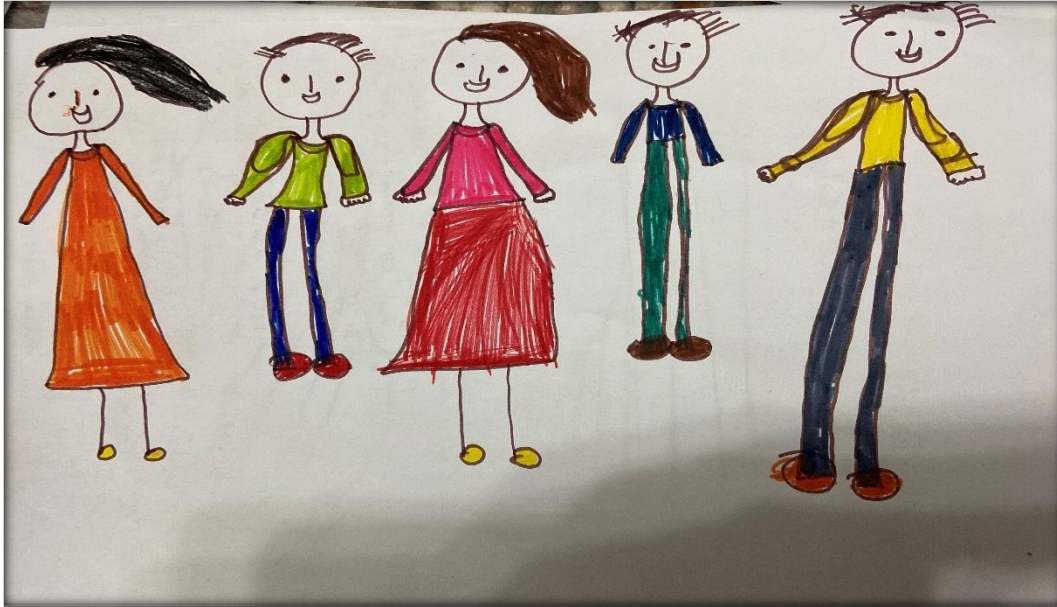
Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.41: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel

Resim 41'de "Gerçekçilik dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Bir İnsan Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Kübra Arslan insan resmi. A4 kâğıdı enine kullanarak tamamen kompozisyon merkezini ölçülü ve dengeli şekilde resmin tamamını kâğıda yerleştirmiş. Gözler ayrıntılı burun hizalı, alt ve üst dudak simetrik, yüz dikdörtgen, saçların ön kahkülü ayrıntılı sağ ve sol saçlar uzunca taranmış, boyun kalın ve belli bir uzunlukta kıyafetin portre kısmı yaka kısmı görünüyor. Kollar çok cılız, sosyal iletişim zayıflığı çok fazla, cinsel dürtüler gelişmiş, cinsel farkındalık oluşmuş gözlerdeki ayrıntı kirpik, gözbebeği ve kaş yapısı meraklı ve iletişim kurma isteğini yansıtıyor. Alt ve üst dudak, seksüel yapısını ergenlikteki çocuğun durumunu dışa vuruyor, saçlardaki ayrıntı, gösterişi seven, dikkat çekmek isteyen çocuktur. Çizgilerin net ve katı sert oluşu mizacı sert, kendinden emin, özgüveni yerinde bir çocuğu simgeler. Boyunun kalınlığı ve uzunluğu duygularını iyi kontrol edebilen bireye işaret eder. Kontrol mekanizmasının baskın olmasına işaretler, aşırı otoriter ve kuralcı bir ortamda yetişmiş bir çocuktur. Baş figürünün ön planda çizilmesi Kübra'nın zekâ seviyesinin entelektüel derecede bilgili simgelediğini büyük kafayı koyarak insan resmini bu portreyle ifade etmesi üstün zekâlı olduğunu tam anlamıyla gösteriyor.

4.6.21.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.42: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel

Resim 42'de "Gerçekçilik dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Aile Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Kübra Arslan aile resmi. Ailedeki beş yürüyen denge olduğu belirtilmemiş başlar ,tavana da sıkışmış şekilde yansıtılmış, yerle zemindeki o mesafe ayarlanmış kısa boydaki çocukların yer Asiye göre kısa yapıldığı ve perspektif kuralını öğrenmediği ortaya çıkmış. Ayaklarını sabit bir şekilde simetrik yaparak özgüvenini temsil eden duygularına hâkim olan aynı resmi seviye samimiyet, sıcakkanlılığı, neşeyi, renk ve çizimleri ile gösteriyor soğuk duruş gülen değil ifadedeki soğukluk ailenin içindeki gezin içe kapanık neşeyi renklerle dışa vuruyor fakat aralarındaki samimiyetin olmayışı bazı figürlerdeki ellerin eksikliği elleri olan figürlerde eller çok küçük yapıdadır. Kıyafetlerdeki ayrıntı gösterişi ve dikkat çekmeyi sevdiğini gösteriyor. Çocuğun saçlardaki ayrıntı karakteristik cinsiyet ayrımını net belirtiyor, duygular sade seviyeli ve kompozisyon düzenle sayfanın içine sağlıklı bir şekilde yerleştirilmiş.

4.6.21.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Başların ve saçların şekilleri birbirine benzer şekilde tekrar ediyor. Derinlik yok, perspektif zayıf duruyor. Organik şekiller yoğun kullanılmış. Ruh hali mutlu, neşeli, hayatı seviyor ve figürler renkli şekilde gülümsüyor. Çizgiler düz ve eğikler. Teknik, kuru ve keçeli boya kalem. Figürlerde oran-orantı genel olarak bütünsel uygulanmış, uzuvları daha uyumlu olsa da alt gövde ve bacaklar orantısız, uyumsuz orantı bozukluğu var.

11 yaşında, yatay kâğıtta çok renkli, çok enerjik, çok mutlu beş figür çizimi bulunuyor. Figürlerin başları kompozisyon düzenine aykırı ve ayaklar havada zeminden kopuk durumda 1,3 ve beşinci figürleri aynı hizada iki ve dördüncü figürleri aynı sırada yapmış görsel algısı çok iyi olarak görülüyor.

Kızların saçları dalgalanıyor, renkleri farklı ve erkeklerin saçları aynı taranmış çizimde figürler keyif partisi gibi aynı ifadeler ile iç açıcı renklerde hayat dolu yan yana istiflenmiş. Ağızlar açık, kahkaha atarcasına kulaklar yok, dışardaki konuşmaları duymak istemiyorlar, içe kapanıklar iki figürde de eller yok, unutmuş olabilir, vücut yapıları erkeklerin bacakları hariç daha orantılı sayılır genel olarak boyama temiz çalışılmış genel figür çizimi farklı renk ile yapılmış diğer seçenekler incelenmiş bir renge bağımlı olunmamış boyamalar farklı renklerin sıcak soğuk dengesi ile gayet yaşına göre görsel resim yeteneği olduğunu, nerelerde kullanılacağını izleyiciye yerinde göstermiştir.

Hepsi birer genç insan gibi yaşları büyük, gayet iyi derecede normal öğrenci seviyesinde renk uyumu ve yeteneği var. Özel öğrenci olmasına rağmen çocuğu yanıltabilecek düzeyde yetenek de olması, bu otizmlili öğrenci görsel resim alanında üstün yetenekli olduğunu açık gösteriyor. Mutlu insanlar el ele değil, arkadaş aile de olabilir. Çok seviyeli, kollar tam açılmamış, sosyal iletişim isteği belli değil, cinsel dürtüleri oluşmuş, ağızları açık konuşabilen ifadede, dengeli bir şekilde yapılmış entelektüel zekâ önemli, ayakları yere sağlam basıyor kendini ifade edebilen özgüvenli çocuktur. Kolların açıları düşünülmüş derecede bilinçli belirtilmiş, kıyafetlerin

ayrıntısını önemsiyor, gösterişli, renkli temiz olmaları, düzeni, mükemmeliyetçiliği gösteriyor. Mekân derinliği yok, boyun çizimleri hayran bıraktı, estetik kaygı ile çizilen boyun resimleri görselin en temiz simgesi, kendi kontrol mekanizmasını takip eden bir çocuk yansıtmıştır. Kübra Arslan 11 yaşındadır dönemini yansıtmıştır, renkleri mutluluğu ile eşdeğer şekilde iç açıcı kullanmıştır.

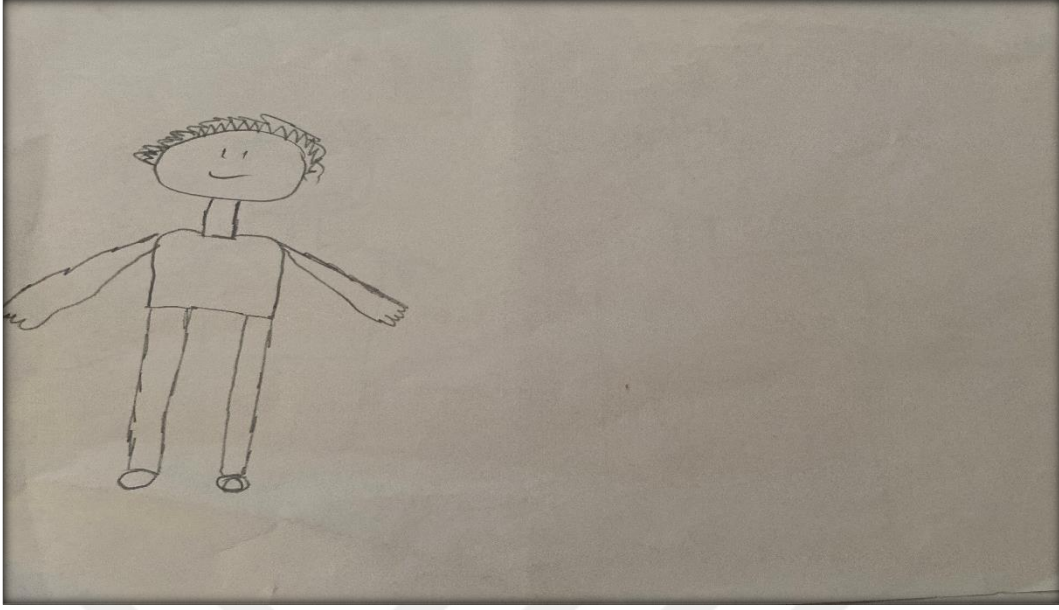
4.6.22. Çocuk ile İlgili Bulgular-22

4.6.22.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: G. O.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Kız
- Yaşı: 11
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 29
- Materyaller: Kalem ve silgi

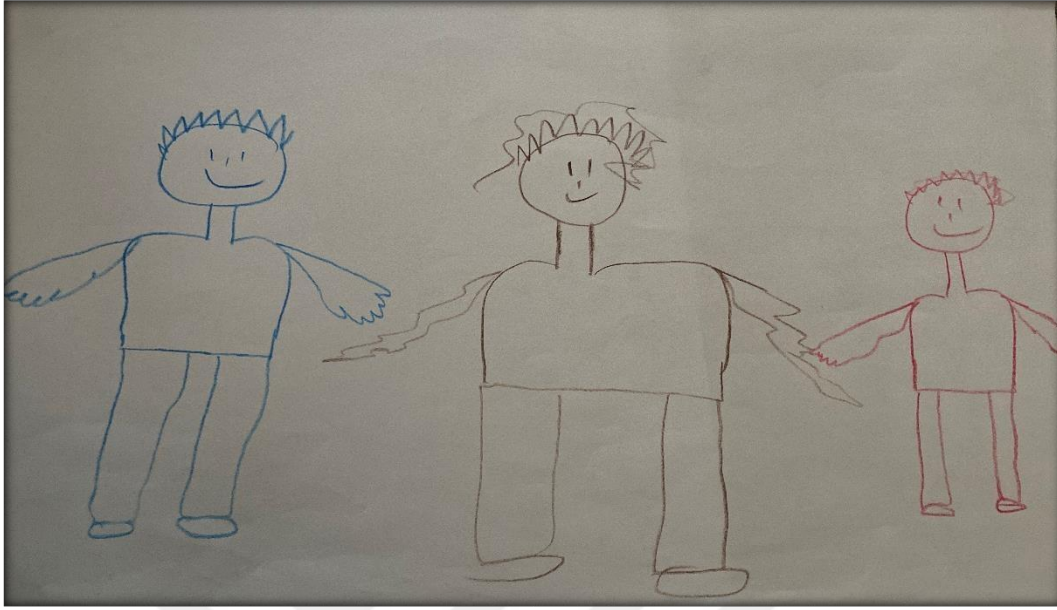
Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.43: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel

Resim 43'te "Gerçekçilik dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğun yaptığı "Bir İnsan Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Olgun insan resmi yatay sayfanın sol orta tarafına orta derecedeki büyüklükte figürü ifade edilmesi ön cepheden ayakların özellikle yere sağlam basması resmin ayakla bacak kısmındaki derinliğini göstermiştir. Boynun uzunluğunu kontrol mekanizmasını elinde tuttuğunu gösterir, gözler ufak içe kapanıktır, ağız ince çizgi halinde konuşmayı sevmez, kulak yoktur çevredeki konuşmaları duymak istemez, burun cinsel dürtülerin olmadığını, gelişmediğini cinsel kimlik farkının ortaya çıkmadığını işaret ediyor. Saçlar zikzak şekilde kabarık kıvrıkcık saçları temsilen yapılmış gibi yuvarlak yumuşak şekilde çizilen vücut hoşgörülü bir mizaca sahip insanı temsil ediyor. Kollar uzun yani açık sosyal iletişim arzusunu ifade ederken ellerin parmakları realist çizme aykırı kuş türünün kanatları tarzında sürrealist bir simgesel ifadededir figür yalnızdır. İçe kapanık fakat zayıf karakterli değil gayet orantılı boyutlu figür çizmiş özgüveni var, kendini kontrol edebilen arzu ve duygularını kontrol altına toplayan bir çocuktur.

4.6.22.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.44: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel

Resim 44'te "Gerçekçilik dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren kız çocuğunun yaptığı "Aile Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Gülsüm Oldu. Mekânda derinlik yok, iç veya dış mekân olduğu belli değil, yatay kâğıda üç figür iri bir şekilde yerleştirilmiş ortadaki figür gövdesi ve bacaklarıyla çok iri ayaklar yere sağlam basıyor. Zemin ilişkisi anlaşılmış gök arasındaki mesafe olayı algılanmış. Ayakları yere sağlam bastığından kontrol mekanizması iyi, özgüveni yüksek oyunlardan dolayı otorite ve yönetim idaresi çocuğun ellerinde kendi kendini yönetecek seviyede saçlar ayrıntılı dalgalı ve kabarık gösterişi seviyor. Gözler küçük ifade ediş gücü içine kapanıklığı mütevazılığı sadedir bunu cinsel kimlik açması vardır. Ağzın çizgisel yönü dalga geçer gibi konuşmayı çok sevmediğini negatif enerjisini yansıtıyor. Gözlerin yumuşak köşeleri oluşması hoşgörülü bir yapıya sahip olan çocuğun temsilidir, kollar yana açık ay şimdi babam sevgi vardır birbirine başlar normal büyüklüktedir akıl düzeyi normaldir. Soğuk mavi renk sıcak kahverengi renk yani koyu mat renk sonundaki kişi ise canlı ve kırmızı sıcak renk kullanılmıştır. Figürler bu üç renkle ifade edilmiş aile üyeleri bu renklerle yansıtılmıştır mavi hüznü ve soğuk duruşludur mat negatif enerjideki ortadaki anne figürüdür en soldaki çocuk canlı pozitif sıcakkanlıdır.

4.6.22.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Saçlar zikzak kesik çizgilerle birbirini tekrar ediyor. Düz kompozisyonda yan yana duruyor. Gövdeler geniş bacaklar yere sağlam basıyor. Büyük, iri ve kalındır. Orantı, uyum bozuk boyun çok zayıftır. Kollar ve eller uyumsuz masumiyetin yanı kuş kanadını temsil ediyor gibi. Çizgiler düz ve eğik. Teknik kuru boya kullanılmıştır. Gövdeler enine kareler şeklinde çok geniştir. Ruh hali çok güçlü, güreşçi insanları temsil ediyor. Gücü seviyor. Büyük gövdeli figür mutlu. Eğik çizgiler geometrik ve organik şekiller yoğundur.

Sayfa temiz kompozisyon iyi kullanılmış iyi değerlendirilmiş üç renk, üç kültürlü bir dünya adresin geniş gövdeli insanların her biri düz çizgilerin hikâyesi gibi bölünmemiş yollara benzer.

Mekânsal derinlik yok, boyama yok. Çizim var bunun akabinde kıyafet ayrıntısına girilmemiş fakat saçlardaki gösteriş süse dış görünüşe dikkat çekmeye önem verdiğini gösteriyor. Büyük vücut ve bacaklar ön planda dikkat çekiyor ayaklar bacaklara eklenmiş çizili ek ilave olması gerektiği gibi fakat eller kolların ayrılmaz parçası şeklinde bir bütündür. Bacaklar kıyafetin etkisinden mi kalın ve dikdörtgen yoksa bacak olarak mı şüpheli anlamı ifade ediyor. Ellerin parmakları kuşkanadı gibi yelpaze şeklinde taraklı çizilmiş yüzlerde sıradan çizgisel göz burun ağız çizgilerle gülüm seçilmiş kulaklar yok görevi de yok duyumuz aynı. Figürler saçlar dik zikzak şekillerde dokusal hissiyatı yansıtılmış mavi kahverengi kırmızı sıcak soğuk renkler seçilmiş orantı kötü başların vücuda göre küçük olması entelektüel zekânın zayıflığını gösteriyor. Üçüncü figürle birinci figür de perspektif kuralı hissettiriyor çünkü uzakta ve daha küçük öndeki kocaman irice devasa güçlü gövde ikinci figürdür orantısız çizilmiş. Gerçekçiliğe karşı kollar ve eller dışa vurulmuş figür biraz geride oluşmuştur. Üçüncüsüdür daha geride hiyerarşiyi perspektife uydurmuş.

Ortadaki figürün kolları elleri iki yandaki figürlere ulaşabiliyor iki yan açık sahiple nice koruyucu güçlükte anlam figürün gövdesi gibi büyük çocuk için önemlidir. Saçlar daha kabarık gür figürler üç bölümden oluşan geometrik şekiller gibi baş aşağı daire, kare, dikdörtgen dört şematik obje gibi kanatlar misali kollar ve eller tek hareketle dalgalı çizgilerle izleyici ön cepheden bakıyor 11 yaşında olan Gülsüm dönemin gerisinde resim ifade etmiştir.

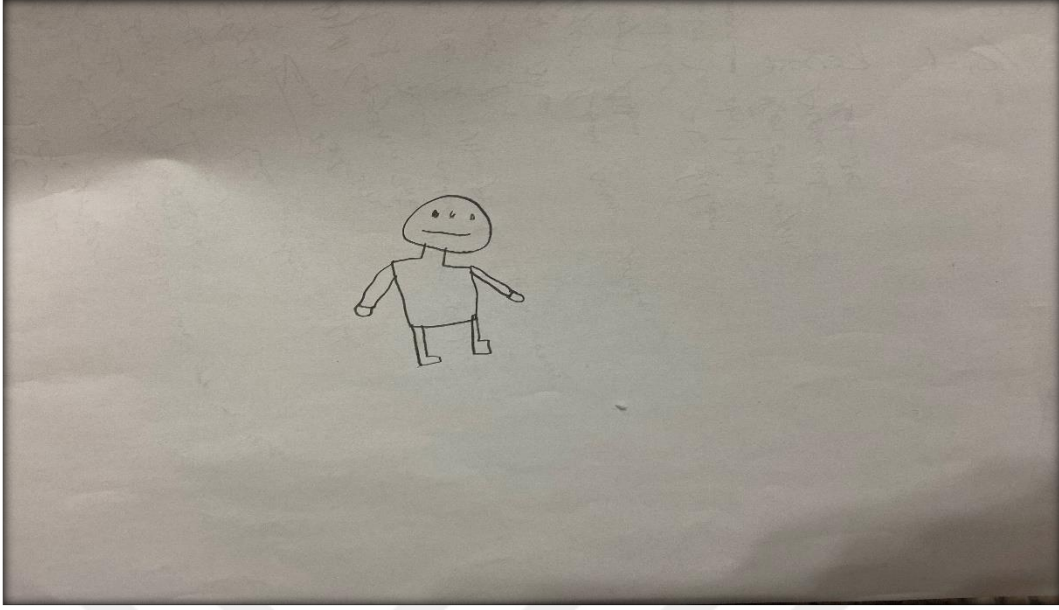
4.6.23. Çocuk ile İlgili Bulgular-23

4.6.23.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: N. Ç.
- Yaş grubu: Gerçekçilik
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 12
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmlili
- Elde edilen çizim Puanı: 15
- Materyaller: Kalem ve silgi

Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.45: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel

Resim 45’te “Gerçekçilik dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı” Bir İnsan Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Necdet Çelebi insan resmi. 12 yaşındaki çocuk sayfayı say tutmuş kurşun kalem ile tam kompozisyon merkezinin orta kısmına orta boyda çirkin çizimle yaratık görünümlü insana benzemeyen bir figür yapmış. Baş değerlendirmeye girince kafanın vücuttan büyük olması, zekâyı önemsedğini gösteriyor. Küçük gözler, iletişim eksikliğini, düz tepkisiz çizgi dudaklar sosyal iletişimde kendini ifade edemeyen, yetersizlik taşıyan çocuğun sıkıntısını, duygularını dile getirmeyi beceremeyen bir insanı tanımlıyor. Kulak, çene, saç yoktur; boyun var ,boyun dürtü kontrolü işaret eder. Duyguların kontrol altına alabilen, arzularını kontrol etme kuralcı otoriter davranan kişilerde bulunur. Köşeli gövde sert ve problem çözmede şiddetli olduğunu gösteriyor eller ayaklar çocuğun kendine olan özgüvenini yansıtır. Sağlam yere basan ayaklar kendine hâkim hayatını yöneten bir insan temsil ettiği gibi kollar ve eller sosyal iletişim kurma isteği ve arzusunda olan bir çocuğu yansıtır. Yalnız tuhaf ve tepkisiz bakan bir karşıdan bakış içinde olan görüntü düz çizgi ile iletişimin yetersizliğini net şekilde belli eden bir figürdür.

4.6.23.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.46: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel

Resim 46'da "Gerçekçilik dönemi" yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı "Aile Çiz testi"ne ait görsel verilmiştir. Necdet Çelebi aile resmi. Tek anneyi çizdi, o beni çok seviyor, o bana hep köfte yapıyor. Diğerlerini babayı, abimi, ablamı sonra yapacağım dedi. Mercedes logosu yaptı, Mercedes'i çok severim içini dışını her tarafını Mercedes'imiz vardı babam sattı, satıldı, çok eskidi diye anlatmaya başladı. Duygusundan, güncel arabalardan kimi sevip kimi sevmediğinden aile üyelerinin nasıl davrandığından hepsinden haberdar boyayı kapağının içine sokup yerleştirme de çok zorlandı defalarca denedi hâlbuki çok kolay bir eylemdi bu da ince motorun gelişmediğini yetersiz olduğunu gösterdi. Resim yaparken çok sıkıldı telefonu varmış onu anlattı. Figürlerin sırasını anlattı annem, kardeşim Kaan, ben, ablam, babam ablam evdeler ablam ile abim okulda Kaan okulda, ben buradayım, annem evde, babam işte diyerek resim yaparken kendi ile ilgili duygusal zihinsel becerilerini bir şekilde anlattı. Necdet'e yaparken sordum kim bu yaptığın nasıl biri dedim iyi birisi çok komik öğretmenim diye cevap verdi. Aynı resimdeki bu Necdet'in sıcak bir ortam annesinin Necdet'i sevdiğini gösteriyor onu anlatıyor fakat çağırdım uyuyarak yırttığı için saldırganlığımı şiddetli bir şekilde

çözmeye çalıştığını sorunları resimde bunu gösteriyor. Annenin üzerindeki renk ve kıyafetin ayrıntısı düğmeleri saçlılarının biçimi Necdet'in dikkat çekmeyi sevdiğini gösterişi sevdiğini mutlu olduğunu işaret ediyor. Mercedes arabanın da logosunu yapmasının sebebi arabanın havalı ve gösterişli olmasından dolayı aile resminin en üst kısmına sembolik olarak yapmış ve canlı renklerde de boyanmış bir renge bağlı kalmamış başka renk seçeneklerini de alternatif olarak kullanmıştır. Necdet 12 yaşında olmasına rağmen çizimsel geriliği çok fazladır 4-7 arası dönemdeki yaşı gereksinimlerini etkenlerine simgeliyor yani çöp adam şematik resim dönemidir. Ailede birbirlerini sevdiklerini, saydıklarını abisinin, ablasının, kardeşinin, annesinin, babasının bir sevgi bağı var ve hepsini koruma altında lacivert soğuk renkteki bir çemberle ev halkına set çekmiştir.

4.6.23.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler eğik ve kesik. Teknik keçeli boya insanlar arası hiyerarşi var. Perspektif ve derinlik yok. Birbirini tekrar eden şekiller yok. Organik şekiller mevcut. Ruh hali mutlu huzurlu bir ailede yaşıyor. Çerçeve içinde korumaya aldığı bir yuvası var. Orantısız formda figürlerde baş, gövde çizimleri uyumsuz. Çizgileri net sertlikte, kendinden emin birbirini tekrar eden şekiller yan yana duruyor. Dikdörtgen küme içinde gibi.

Kompozisyon düzeni sayfa ortasından dikdörtgen şekilde yerleştirilen bir saha içindeki insanlarla istiflenmiş şeklin dışında gereksiz çizim yok fakat üç renk yeşil, mor, sarı kullanılarak barış işaretine kâğıdın yatay hali kullanılması halinde üst orta kısımda ayırmaç gibi duruyor işaret imge görevi görüyor farklı renkler kullanılmış. Bu bir mekânsa eğer, ev aile denilen önem arz eden üyeler çizdiğini biliyor. Çocuk farklı renklerde altı kişi olan aile üyelerini bir çerçevenin içine yerleştirmiş kollar farklı biçimlerde başka, saçlar ayrı ayrı çizilmiş, ayakta duruyorlar bir figürü ayrıntı işlenen desenler yapılmış noktalarla elbisenin düğmeleri daha estetik kaygı ile şekillenmiş elleri var, bacaklar, saçları, cinsiyetini ele veriyor. Gözü iyi görüyor, bu figür göz yapısını ayrıntılı çizdiğini en değerlisi gördüğü figürü mor renkli yani annesine duygusal bağ kurduğu çok sevdiği küçük kardeşini kırmızılı figür şeklinde yapmış.

Saçlar yine aşağı yönde iyi, uzun, düz çizgide bu figürler bir arada çok mutlular, dış dünyaya açık gülümseyen ifadelerle kollarını iki yana açmışlar hayatı kucaklayan sevgi dolu enerjileri ile hazırlar sevgiye sarılmaya hazırlar. Sıcak soğuk renkleri kullanmış fakat soğuk renk ağırlıklı resmedilmiştir.

Kağıttaki resim karesinin orta üst kısmında ve geometrik şekil barış felsefesi olan semboldür fakat çocuk bunu kendine iyi geldiği için mi yoksa canlı renklerle yansıtmış olduğu mor yeşil sarı anlamını enerjisi ilerliyormuş fakat hafızasında görsel bellekte yer edinerek gözüne estetik hoş duygular yakalayan sembolü mü yapmış bilinmiyor fakat güneş gibi ailesinin evinin üzerine koruma çemberinin üzerine kondurması Anadolu kültüründe ki nazar boncuğu ilk insanlıktan bu yana kabul gören güneşin kutsaliyetini hatırlatıyor. İzleyici koruma tılsımı gibi çocuk aslında resimde dilek tutuyor arzularını dile getiriyor. Ailesini koruma altına alan bir ışık gibi tepeye yapmış olabilir tehlikelere karşı çocuk duygusal ürkütüyor korkutucu şeylerden ailesini çember içine almış soğuk renkle yaptığı için evin en küçük sempatik gördüğü kardeşini tam ortasına kırmızı renk ile ifade etmiş canlı ve neşesi rengi temsil ettirmiş.

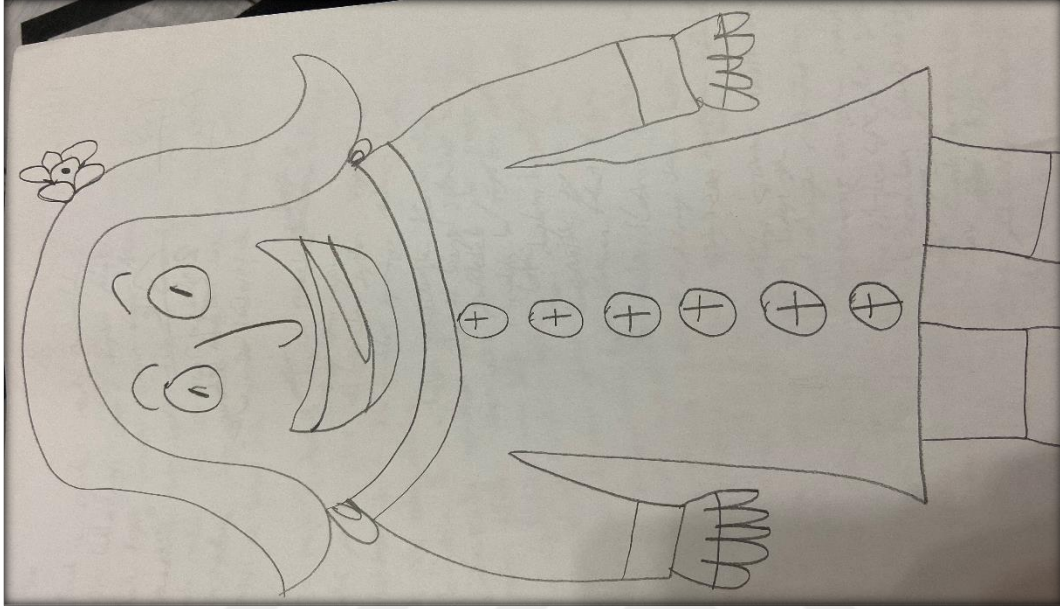
4.6.24. Çocuk ile İlgili Bulgular-24

4.6.24.1. Bir İnsan Resmi Çiz Testi

Çocuğun;

- Adı soyadı: M. K.
- Yaş grubu: Görünürde Doğalcılık
- Cinsiyet: Erkek
- Yaşı: 15
- GOBDÖ-2-TV Ölçeğine göre: Ağır Otizmli
- Elde edilen çizim Puanı: 31
- Materyaller: Kalem ve silgi

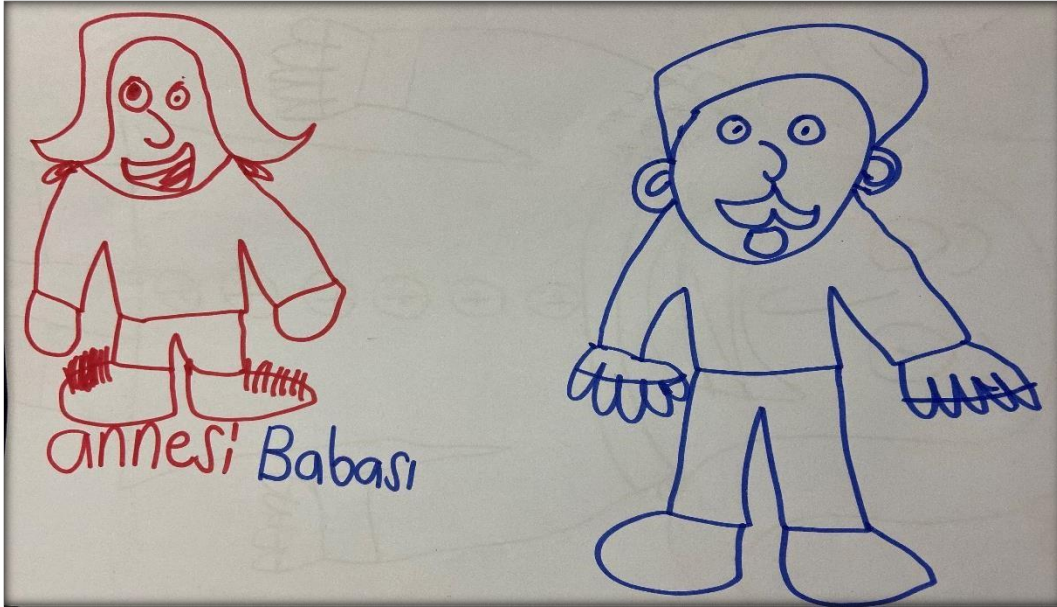
Resim çizilirken uygulamayı sürdüren kişi açısından zaman kısıtlaması uygulanmamıştır.

Resim.47: Adı geçen çocuğun yaptığı Bir İnsan Çiz testine ait görsel

Resim 47'de “Görünürde Doğalcılık dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Bir İnsan Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Sayfanın tam ortasına yerleştirilen kocaman dikey figür aşırı şişman yüz resmi ve vücudu kendi dış görünüşüne karşı olumsuz algısının işaretidir. Özgüven eksikliğini de düşündürüyor çocuk sayfanın tamamına figürü yerleştirmiş ve çok ayrıntı çalışmıştır. Kızın tokası, küpesi, ağzın, dilin, dişin, dudağın yapısı burun mu çengele düğmelerin altı tane sayısız ekli inatçılık veya mükemmeliyetçiliğin göstergesidir. Ruhun dilinde dişin yapısı küfreden saldırgan yapısını gösterir. Gözler çok geniş ve büyüklükte ifade edilmiş aşırı gözlemciliği ve çevreyle aşırı ilişki kurma isteği vardır. Bunun kocaman engel olması cinsel dürtünün yoğun olmasındandır. Cinsel kimliği kazanmasıdır. Kızın saçındaki çiçek şekli iki boyutludur. Ağız kısmı iki boyutludur. Giysilerdeki ayrıntı ve süs küpelerdeki ayrıntı kıyafetin kollarındaki tasarımı açısı ve ellerin parmak sayısı nettir. Kısa kollar kararsızdır. Yere sabit basar ve resmin dışına devam eder. Ayaklar yoktur kendini kontrol edemez.

4.6.24.2. Aile Resmi Çiz Testi

Resim.48: Adı geçen çocuğun yaptığı Aile Çiz testine ait görsel

Resim 48'de “Görünürde Doğalcılık dönemi” yaşayan ve ağır otizm belirtisi gösteren erkek çocuğun yaptığı “Aile Çiz testi”ne ait görsel verilmiştir. Aile resmi. Sayfanın eni iki adet figürler sıcak ve soğuk renkle çizilen anne ve babayı temsilen yapılan resimlerden ibarettir sağda baba gelecek solda anne geçmişisi temsil eder. Parmaklardaki sayı ve ayrıntı annenin ayakkabısındaki süs ve ayrıntı babanın bıyık ve çenesindeki top sakal annenin küpesi ve ağzın dilin dış ve dudak yapısı iki figür de bunun kalbi cinsel bir iletişim kurma isteğidir. Cinsel kimlik farkını net bir şekilde yansıtmıştır. Muhammet ayaklarını yere sağlam basan kendi otoriter kararlarını kendi veren kendini yöneten kontrol mekanizmasını taşıyan arzu ve istekleri sosyal iletişimde olmayan öyle bir mizaca sahip çocuktur mekân ortamı yoktur. Çocuk figürleri ayrıca çizmiştir devasa hayatına yer edinen figürleri soğuk ve sıcak renklerin erkek ve kadındaki ifade ediliş tarzını cinsiyete göre taşımıştır.

4.6.24.3. Aile Resmine Pedagojik Çözümleme Yönteminin Uygulanması

Çizgiler sert, düz ve eğiktir. Teknik keçeli kalem kullanılmıştır. Perspektif ve derinlik vardır. Hiyerarşik çizimler düzlemsel yapıdadır. Öndeki figür büyük arkadaki figür küçüktür. Ruh hali mutludur. Formların karakteristik özellikleri vardır. Birbirini tekrar eden çizgiler bulunuyor ve organik şekiller çok yoğun kullanılmıştır. Orantı zayıf. Baş, ayaklar, eller kocaman ön plana çıkartılmıştır. Derinlik vardır. Görsel zenginlikte ayrıntılı tipi tamamlamıştır.

15 yaşında birinin sıcak ve soğuk rengin net olduğu kırmızı ve mavi rengi kullanması iki figürü meydana getirmesine yardımcı olsun erkek figür devasa kadın figürü biraz daha küçük devasa resmedilmiş. Yatay sayfa üzerinde kompozisyon doldurulmuş canlı renkler tektir tek tip çizgi ve kalınlık ile biçimlenmiş figürleri cinsiyetlerini boy renk özellikle baştaki saç kısmında göstermiştir. Annesi ve babası diyerek altlarına isimlerini yazarak ifadesini tamamlamıştır.

Cinsiyet ve sembolik toplum içindeki mavi kırmızı rengin kullanılması, vücut bütünlüğü tam sayılan figürlerde erkek figürü eller parmaklar ayrıntıya inmiş kardan adam gibi gösterilmiş işlevini yansıtmıştır iki figür de duruş ve kalın gövdeleri ile kardan adam ve kardan kadın biçiminde almıştır. Çengel şeklindeki burunları gözler arkayı dönemdeki profillerdeki gibi şaşkın ve ön cepheden kocaman bakıyor cinsel güdüsü yüksek meraklı gözler figürleri net görüyor. Erkektir birdeki büyükçe kulak duygular hissettiğini bıyık ve top sakal ayrıntı karakteristik yapısını öne çıkarıyor cinsel kimlik farkı oluşmuştur. Kadın çiziminde kulak görünmez fakat kulağı taktığı küpe omuz üzerindedir kadının ağzı, dili, üst ve alt dudak belirtilmiştir. Konuşmayı seven birini temsil ediyor ayakların sembolik çiziminden farkı estetik kaygı ile ayrıntılı erkek çizimindeki çizgilerle ayakkabı çizimini realist tarzdan ön plana çıkarmıştır. Kıyafetlerin detayı yok okuma yazma bildiği yazısı güzel olduğunu resim kağıdının üzerinde çizmesi ikisinden olduğundandır. Çizerken eğlendirebiliyor.

4.7. Resim Çizme Davranışlarına Dair Bulgular

“Otizmlı gençlerin gösterdiği duygusal davranışların eğitimi ve genellemesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın amacı otizmlı dört gence uygun duygusal davranışları öğretmektir. Duygusal davranış öğretiminde modelleme ve uyarı yöntemleri kullanılmıştır. Eğitim denemelerinde uygun duygu tepkisi sözel olarak pekiştirilmiştir. Düzeltme sırasında ise model olma ve sözlü uyarı yapılmıştır. Çalışma sonrası katılımcıların hepsinde olumlu gelişmeler olmuştur. Çalışma sonunda öğrenilen duygusal davranışlar planlanmamış durumlarda, terapistlerin etkisinin olmadığı zaman ve mekânlarda meydana gelmiştir ve katılımcılarda öğrenilen duygusal davranışlarda genelleme sağlandığını düşündürmüştür. Kendi girişimleri ile bir sosyal etkileşimde bulunamamak otizmlı çocukların bir beceri eksikliğidir.” (Gena, Krantz, McClannahan ve Poulson, 1996)

5. SONUÇ - TARTIŞMA

Cinsiyet değişkeni ve Yaş grupları açısından Otizm Bozukluk İndeksi değerlerinin varyanslarının eşitliğini ortaya çıkarmıştır. Cinsiyet ve yaş grupları ortak ele alındığında iki değişkenin birbirleri arasındaki etkileşimin anlamlı olduğu fakat bu etkileşimin % 6,8 ile düşük bir değer olduğu sonucuna varılmıştır.

“Görünürde Doğalcılık Dönemi”ne bakıldığında kız çocuklarının ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ değerlerinin erkek çocukların ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ değerlerine yakınlığını görmekteyiz. Ayrıca erkek çocukların ve kız çocukların yaşları arttıkça ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ puanları azalmaktadır sonucunu çıkarabiliriz.

Sadece babası çalışan otizimli çocukların, ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ puanlarının ortalamasının (89.74) ve standart sapmasının (8.582) olduğu, iki ebeveyni de çalışan otizimli çocukların, ‘Otizm Bozukluk İndeksi puanları’nın ortalaması (91.33) ve standart sapmasının (11.24) olduğu ve iki ebeveyni de çalışmayan otizimli çocukların ‘Otizm Bozukluk İndeksi’ puanlarının ortalamasının (86.50) ve standart sapmasının da (7.778) olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Buradan hareketle iki ebeveyninde çalışan çocukların otizm bozukluk indeks puanlarına bakıldığında anne baba yerine büyük ebeveynlerde ya da bakıcı tarafından ihtiyaçları karşılanan çocukların GODBÖ-2-TV ölçeğine göre otizm seviyelerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Sadece babası çalışan çocukların çoğunlukla anne tarafından ihtiyaçlarının karşılanmasının otizm seviyesinin gruplar arasındaki toplam ortalama ya da yakın olduğu görülmektedir.

“Özel gereksinimli çocuklardan özellikle OSB gurubu tanı almış çocukların da diğer gereksinim guruplarına göre olağan gelişen çocuklara daha yakın seviyede resimler yaptıkları bilinmektedir. Buradan hareketle OSB tanısı konmuş 24 çocuğun genel olarak olağan gelişen çocuklara yakın düzeyde resim yaptıkları söylenebilir. 11-15 yaş aralığındaki OSB’li çocukların resim çizme sırasındaki davranışları

gözlemlendiğinde çocuğun ilk işaretleri, çizgilerinin sıklığı, sayısı ve sürekliliği üzerinde durulması, çocuğun sanatsal gelişimini yanı sıra genel gelişimin sağlıklılığının saptanması açısından da önemli bulunmalıdır. Bu nedenle çocuğun resim çizme esnasındaki davranışları onun gelişimsel seviyesi hakkında önemli ipuçları sunduğu söylenebilir. Olumlu ve olumsuz çizen çocukların resimlerini anlatımlarının yanı sıra çizdiği yüz ifadesi veya olumlu bir eylemi gerçekleştirme halini resmetmesi olumlu algısı olarak yorumlanmıştır.”

“Bu açıdan bakıldığında, çocukların resim yapmaları ile ilgili çalışmalar psikoloji başta olmak üzere birçok bilim dalı tarafından (tanı) aracı olarak kullanılmaktadır. Çocuklar çevreleri hakkındaki gözlemlerini resim yoluyla ifade edebilmektedirler. Çocuk, kendi resimlerinde, bize imgelerini, düşüncelerini ayrıntılarıyla ifade etme olanağı bulmaktadır. Çocuk, objeleri betimlemek üzere figüratif düşünce etkisinde gördüklerini yansıtmaya, en uygun formu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Burada önemli olan görsel olarak yansıtılan konunun ne ifade ettiğidir.” (Yavuzer, 2009, s. 230).

KAYNAKÇA

Akman, B. (2014). Aydos, EH, Akar, A., & Şansal, S. (2014). Okul Öncesi ve Özel Eğitim.

Öğretmenlerinin Davranışsal Yönetim Stratejileri. *İlköğretim Çevrim içi* ,13 (1).

Alakuş, A. (2005). O & Mercin, L. Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 5, (s.43).

Anderson, S. (1999). R., & Romanczyk, R. G. Early intervention for young children with autism: Continuum-based behavioral models. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 24(3), 162-173.

Aral, N. (2001) Kandir, A., & Yasar, M. C. *Okul Oncesi Egitimi*. İstanbul: Yapa Publications.

Arıcı, B. (2006). Resim, Psikoloji ve Çocuğun Dünyasında Resim. *Sanat Dergisi*, (10), 15-22.

Artut, K. (2002). *Eğitim fakülteleri ve İlköğretim Öğretmenleri İçin Sanat Eğitimi: Kuramları ve Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

Artut, K. (2004). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 223-234.

Aslan, E. (2001). Torrance yaratıcı düşünce testinin Türkçe versiyonu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(14), 19-40.

Aşkaroğlu, B. (2006). Şiddet içeren filmlerin ilköğretim indirimleri için yönlendirmeler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ayaydın, A. (2011). Çocuklara bir oyun olarak sanat ve resim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37), 303-316.

Aydın, A. (2003). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Aylin Anne, H. 1. (Aylin Anne, Hürriyet, 18 Ekim 2014.). *Wikipedia*.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cel%C3%A2l_%C5%9Eeng%C3%B6r#cite_note-36 adresinden alındı

Bahçıvan-Saydam, R. (2004). Çocuk çizimlerinin klinik değerlendirmedeki yeri. *YANSITMA Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 1(1-2), 111-124.

Bailey, A., Le Couteur, A., Gottesman, I., Bolton, P., Simonoff, E., Yuzda, E., & Rutter, M. (1995). Autism as a strongly genetic disorder: evidence from a British twin study. *Psychological medicine*, 25(1), 63-77.

Bakırcıoğlu, R. (2005). *İlköğretim Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Batı, D. (2012). 4-12 Yaş Çocuk Resimleri ve Onları İç Dünyalarının Resimlere Aktarımı.

Haznedaroğlu, B. (2009) Koln, Yürdakök, & Güçiz, (Tarih yok).

Bodur, Ş. (2004), & Soysal, A. Ş. Otizmin erken tanısı ve önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, s. 13(10), 394-398.

Bolattaş Gürbüz, F., & Deniz, Ü. (2017). Çocuk resimlerine Yönelik yaklaşımları belirleme aracı: öğretmen formu: geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Journal of International Social Research*, 10(50).

Boydaş, N., Estetik ve Sanat Kuramları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, Ankara: (2002, s.49).

Boztaş, Ekin ve Dü, Nazan. (2018). İkonografik ve İkonolojik Eleştiri Yöntemine Göre Tintoretto'nun "İsa'nın Vaftiz" Adlı Eserinin Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7 (29), 320- 329.

Burkitt, E., Barrett, M., & Davis, A. (2005). Drawings of emotionally characterised figures by children from different educational backgrounds. *International Journal of Art & Design Education*, 24(1), 71-83.

Butter, M. E, Mullick, A.J. ve Metz, B. (2006). Eighth case reports of learning recovery in children with pervasive developmental after early intevertion. *Behaviroal Interventions* 21, 227-243.

Interventions 21, 227-243.

Buyurgan, S. B. (2001). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Dersal Yayıncılık.

Büyükekiz, M. (2008). Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim 1. Sınıf öğrencilerinin resim uygulamalarındaki farklılıklar. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 391-404.

Cumine, V., Leach, J., & Stevenson, G. (2000). *The pre-school child with autism*.

London: David Fulton.

Çakır İlhan, A. (1995). *Okul öncesi eğitim programlarında resim dersinin yeri*.

Çetin, Ö. Ş., & Alisinanoğlu, F. (2013). Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirme kontrol listesinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 15-27.

Çoban, B., & Nacar, E. (2010). *Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar*. Ankara: Nobel Yayınları.

Dağlıoğlu, A., & İnce, M. (2018). İkonografi ve ikonoloji eleştiri yöntemine göre Salvador Dali'nin "Çarmıhtaki Aziz Juan İsa'sı" adlı eserinin analizi. *Ulakbilge Dergisi* 6(26), 945965.

Dağlıoğlu, E. H. (2011). 5-7 yaş grubu çocukların resimlerine yansıyan öğretmen figürünün karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, ,36(160).

Dağlıoğlu, H. E., Çalışandemir, F., Alemdar, M., & Bencik-Kangal, S. (2010). Okul

Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların İnsan Figürü Çizimleri. *İlköğretim Online*, 9 (1), 31-43.

Darıca, N., Abidoğlu, Ü., & Gümüştü, Ş. (2005). *Otizm ve otistik çocuklar (3. Baskı)*.

İstanbul: Özgür.

Dcutsch Smith, D. ve Salzberg, C. (1994). Özel eğitim fakültesi eksikliği: Daha iyi bir anlayışa doğru. *Öğretmen Eğitimi ve Özel Eğitim*, 17 (1), 52-61.

Demirel, Ö., Kamile, Ü. (1987). *Eğitim Terimleri*. Ankara.

Dempsey, I., & Foreman, P. (2001). A review of educational approaches for individuals with autism. *International Journal of Disability. Development and Education*, 48(1), 103-116.

Dighe, Vd. (1998) aktaran Ulutaş, İ., & Ersoy, Ö. (2004). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-12.

Diken, D.Ö. (2022,05 17). www.gobdo2tv.com.
http://www.gobdo2tv.com/standart.asp adresinden alındı.

Dingemans, AE, Bruna, MJ ve Van Furth, EF. (2002). Tıkınırcasına yeme bozukluğu: bir inceleme. *Uluslararası Obezite Dergisi*, 26 (3), 299-307.

Doğru, S. S. Y., Turcan, A. İ., Arslan, E., & Doğru, S. (2006). Çocukların resimlerindeki aileyi tanılama durumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 223-235.

Edwards ve Nabors,1993; Eliason ve Jenkins,1994) aktaran Ulutaş & Ersoy. (2004).

Ellialtıoğlu, F. M. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyun Örnekleri*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.

Eripek, S. (2009). *Zihinsel yetersizliği olan çocuklar*. Maya Akademi.

Fiel-Gan, MD, Voytek, TM, Weiss, RG, Brown, RT ve Joshi, VV. (2000). Castleman hastalığı, çocukluk çağıının küçük yuvarlak hücreli tümörü olduğundan şüphelenilen bir çocukta sol triseps hastalığı. *Pediyatrik ve Gelişimsel Patoloji*, 3 (3), 286-289.

Foley, Y. C., & Mullis, F. (2008). Interpreting Children's Human Figure Drawings:

Basic Guidelines for School Counselors. *Georgia School Counselors Association Journal*, 1(1), 28-37.

Freeman, H., & Saghri, J. A. (1980). Comparative analysis of line-drawing modeling schemes. *Computer Graphics and Image Processing*, 12(3), 203-223.

Gıcı Vatansever, A. (2019). Otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğu olan annelere sunulan koçluk uygulamalarının annelerin öğretim becerilerini ve çocukların ortak dikkate tepki verme becerilerini edinmeleri üzerindeki etkileri. *Master's thesis, Trakya Üniversitesi*.

Greenspan, SI ve Wieder, S. (1999). Otizm spektrum bozukluklarına fonksiyonel gelişimsel bir yaklaşım. *Ağır Engelliler Derneği Dergisi*, 24 (3), 147-161.

Gülay, H. (2010). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Güleç-Aslan, Y. (2011). Bir vaka sunumu: Otizm için risk taşıyan bir çocukta uygulamalı davranış analizine dsayalı eğitim. *International Journal of Early Childhood special Education*, 129-147.

Güleç-Aslan, Y. (2014). Güleç- Aslan, Y. (2014). Temel eşleme becerilerinin öğretiminde ayırık temel eşleme öğretiminde ayırık denemelerle öğretim (adö) sürecinin incelendiği bir nitel çalışma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 24-48.

Günay, V. (2002). *Göstergebilim Yazıları*. İstanbul: Mutilingual Yayınları.

Gündoğdu, R., Yavuzer, Y., & Karataş, Z. (2018). Gelişen Yetişkinlikte Saldırganlığın Yordayıcısı Olarak Romantik İlişkilerde Mantıksız İnançlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 108-115.

Güvenç, E. (2005). İlköğretim birinci basamağı çocuk resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkilerin araştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Gökay, M., (1998). Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İlköğretim II.Basamağında Sanat Eleştirisinin Uygulanması ve Sonuçları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, GÜSBE, Konya.

Haktanır, G. (2007). *Okul Öncesi Öğretmenliği*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Halmatov, S. (2016). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. 3. Baskı.

Heflin, J., & Alaimo, D. F. (2007). *Students with autism spectrum disorders: Effective instructional practices. Recording for the Blind & Dyslexic*.

Hiçyılmaz, Y., İnci, M. A., & Seven, S. (2015). 7-10 yaş grubu çocukların şiddet algılarının resimler aracılığı ile sosyal güçler bağlamında incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(15), 503-518.

İnan, B., Akçamuş, M. Ç. Ö., Bakkaloğlu, H., & Yalçın, S. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için Sosyal İletişim Kontrol Listesi-Revizenin Türkçeye uyarlama ve geçerlik-güvenirlilik çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 172-196.

Iovannone, R., Dunlap, G., Huber, H., & Kincaid, D. (2003). *Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için etkili eğitim uygulamaları, Otizm ve diğer gelişimsel engellere odaklanma*.

Jensen, V. K., & Sinclair, L. V. (2002). Treatment of autism in young children: Behavioral intervention and applied behavior analysis. *Infants & Young Children*, 14(4), 42-52.

Kandinsky, V. K. (2013). Sur les pseudo-hallucinations. *l'Harmattan*.

Kaner, S. (2004). *Engelli Çocuğu olan Ana Babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu.

Kantarcoğlu, S. (1992). *Anaokulunda Eğitim*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Kantrowitz, B. ve Wingert, P. (1999). Çocuğunuzu ne kadar iyi tanıyorsunuz? *Newsweek*, 133 (19), 36-40.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, klinik ve önlük. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim dergisi*, 5(2), 1-13.

Keskin, B., Hanbay, E., & Kalyoncu, M. (2017). 5-8 yaş grubu çocuklar için egzersiz uygulamalarının sportif performans doğrultusunda. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri dergisi*, 7 (2), 50-58.

Kindap, Y., & Sayil, M. (2005). Çocuk çizimlerinde temsil ve ifade: Doğrusal ve doğrusal olmayan gelişim. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 25.

Karabulut, N., Karakuzu, M., & Konca, Y. (2002). Sanat Eğitiminde Pedagojik Eğitim Yöntemleri. (s.87).

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/28452>

Kırıçoğlu, O., & Strokrockı, M., (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi, YÖK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.

Kırcaali-İftar, G. (2005). *Otistik Özellik Gösteren Çocuklara İletişim Becerilerinin Kazandırılması*, İstanbul: Birinci Baskı, YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi ve Tic. A. Ş.

Kırcaali-İftar, G. (2012). Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış. *E-Tekin İftar*.

Kırcaali-İftar, G., Kürkçüoğlu, B. ve Kurt, O. (2014). *Otistik çocuklar için davranışsal eğitim programı (OÇİDEP)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Korkmaz, B. (2001). Otizm: Başlıca davranış sorunları ve pratik yaklaşım. *In Yeni Symposium*, Vol. 39, No. 1, pp. 26-34.
- Korkmaz, B. (2001). Otizm: Başlıca Davranış Sorunları ve Pratik Yaklaşım. *Yeni Symposium. Cilt.39, Sayı.1*, ss.26-39.
- Korkmaz, B. (2003). *Asperger sendromu*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kurtoğlu, M. (2016). *Çocuk bu ihmale gelmez*. Nesil Basım Yayın Gıda Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- Kurtoğlu, M. (2016). *Çocuk Bu İhmale Gelmez*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2005). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Küçükkaragöz, H., Canbulat, T., & Akay, Y. (2013). Öğretmen Adaylarında Atılganlık Düzeyi ve İletişim Becerileri/Assertiveness Level and Communication Skills of Teachers' Candidates. . *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 12.
- Lord, C. ve Corsello. (2005). *Otistik Spektrum Bozukluklarında Tanı Araçları*.
- Lowenfeld, B. (1947). Research in the Education of the Blind. *The Journal of Educational Research*, 40(8), 583-591.
- McLeod, S. (2013). *Sigmund Freud's Theories*.
- MEB. (2000). MEB Yaygın Eğitim Kurullarının Yönetmeliği. *Tebliğ Derneği*.
- MEB. (2010). MEB Yaygın Eğitim Kurullarının Yönetmeliği. *Tebliğler Derneği*.
- Mehtap, Kot, Sönmez, S., & Eratay, E. (2018). Özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin yaşadıkları zorluklar. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (37), 85-96.
- Metin, Ş., & Neriman, A. R. A. L. (2012). Dört-yedi yaş çocuklarının resim gelişim özelliklerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 55-69.
- Morçöl, Y. (1979). Perspektifte Deformasyon. *İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi*.
- Muhina, V. (1970). Çocukların zekâ düzeyini belirleme amacıyla çocuk resimlerinin kullanılması, Çocukların zihinsel gelişimlerinin belirlemede yöntem geliştirme sempozyumu yayınları. *Riga, Znaniye Dergisi*, 3.

Muhina, V. S. (1981). Görsel sanat etkinlikleri ile çocuğun sosyal deneyim kazanması. *Moskova. Pedagoji Dergisi*, 240.

Muşkara, Ü., & Şahin, S. (2017). Attık Vazo Resminin Resim Sanatı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Art-Sanat Dergisi*, (7), 1-17.

Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara.

Ozonoff, S., & Cathcart, K. (1998). Effectiveness of a home program intervention for young children with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 28(1), 25-32.

Özgüven, H. D., Öner, Ö., & Ölmez, Ş. (2001). Erişkin bir Asperger bozukluğu olgusunun klinik ve nöropsikolojik değerlendirmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12, 233-40.

Özgüven, İ. E. (2000). *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara;

Anı Yayıncılık.

Özgüven, İ. E., & Testler, P. (2011). *Pdrem Yayınları*.

Pierce ch. S. & SAUSSURE F. & çev. B. Vardar. (1976-1978). *Ecrits sur le signe, Genel bilim dersleri*. Ankara: TDK yayınları.

Pişkin, Ü. (1993). Otistik çocuklarda oyun. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 5.

Renzulli, JS ve Delcourt, MA. (1986). Üstün yetenekli kişilerin belirlenmesine ilişkin araştırmaların mirası ve mantığı. *Üstün Yetenekli Çocuk Üç Aylık*, 30 (1), 20-23

Riba, C. & Charles S. Peirce. (1995). Anuario de psicología. *UB Psikoloji Dergisi*, 83-100.

Rosmarin, D. H., Pargament, K. I., & Flannelly, K. J. (2009). Do spiritual struggles predict poorer physical/mental health among Jews. *The international Journal for the Psychology of Religion*, 19(4), 244-258.

Salderay, B. (2010) Engelli Bireylerin Yapmış Olduğu Görsel Sanatlar Çalışmalarının Engelli Birey Aileleri ve Engelli Bireylerle Çalışan Eğitimciler Tarafından Değerlendirilmesi (Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 12-1 (s.225).

Savaş, AC, Bozgeyik, Y., & İsmail, ESER. (2014). Öğretmen öz yeterliği ile tükenmişlik arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Avrupa Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (4), 159-166.

Savaş, İ. (2014). Çocuk Resmi ve Bilinçaltı. *T.C İstanbul Aydın Üniversitesi*.

Saygın, A. (2007). Biyolojik hareket algısı için gerekli olan üstün temporal ve premotor beyin alanları. *Beyin*, 130 (9), 2452-2461.

Scheuermann, B., & Webber, J. (2002). Autism: Teaching does make a difference.

Wadsworth Publishing Company.

Schuster, JW, Gast, DL, Wolery, M., & Gultinan, S. (1988). Zihinsel engelli ergenlere zincirleme tepkileri öğretmek için sabit zaman gecikmeli bir prosedürün etkinliği. *Uygulamalı Davranış Analizi Dergisi*, 21 (2), 169-178.

Selimoğlu, Ö. G., & Özdemir, S. (2018). Etkileşim temelli erken çocuklukta müdahale programının (ETEÇOM) otizm spektrum bozukluğu sergileyen çocukların sosyal etkileşim becerileri üzerindeki etkililiği. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 514-555.

Semenova, Z.F.ve Semenova, S.V. (1996). Bir insan çiz testinin psikolojik degerlendirmede kullanımındaki değerinin araştırılması, *Uygulamalı Psikoloji* (s. 65-76). İçinde Sank Petersburg: Bilimsel araştırma metodolojisi.

Shevchenko, M. (2014). *Psikolojik resim testleri*. Moskova: Kladez Yayınevi.

Shlahova, A. (2000). Çizimde perspektif algısındaki sorunlar. *Sanat ve Tasarım Eğitimi Dergisi*, 19 (1), 102-109.

Simpson, R. L. (2005). Evidence-based practices and students with autism spectrum disorders. *Focus on autism and other developmental disabilities*, 20(3), 140-149.

Sönmez, S. (1991). Balıkesir civarında paleoboreal bir relikt (Sarı Çiçekli Orman

Gülü-Rhododendron luteum). *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 51-55.

Szopponos, 1992'den aktaran; İlhan, 1995. (Tarih yok). Okul öncesi eğitim programlarında resim dersinin yeri.

Şahin, L., & AŞÇIOĞLU, M. (2013). Uyku ve uykunun düzenlenmesi. *Sağlık*

Bilimleri Dergisi, 22(1), 93-98.

Şahin, S., Atasoy, B., & Somyürek, S. (2010). Öğretmen Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi. *Gazi Antep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 253-277.

Taner, H. (2005). Tanıma Teknikleri Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi*.

Tantekin Erden, F. &. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretime Geçiş Süreci Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(2).

Tekin Karagöz, C. (2014). Risk altındaki kız çocukların gelecek ve meslek algılarının çizdikleri resimlere yansıma biçimleri. *Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi*

Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tekin-Iftar, E., & Kırcaali-Iftar, G. (2016). *Errorless teaching methods in special education*. Ankara: Vize Yayıncılık, 237-263.

Thomas, G. V., & Tsalimi, A. (1988). Effects of order of drawing head and trunk on their relative sizes in children's human figure drawings. *British Journal of Developmental Psycholog.*, 6(2), 191-203.

Top, F. Ü. (2009). Otistik çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları sorunlar ile ruhsal durumlarının değerlendirilmesi. *Niteliksel araştırma. Çocuk Dergisi*, 9(1), 34-42.

Treffinger, DJ ve Feldhusen, JF (1996). akt. Aslan, (2001). Yetenek tanıma ve geliştirme: Üstün zekâlı eğitimin halefi. *Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Dergisi*, 19 (2), 181-193.

Türkdoğan, 1981, Artut, 2004, Yolcu, 2004, Memiş, 2014. (Tarih yok). Okul öncesi resim eğitiminde eğitiminde gelişimsel yetiştirmene bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1).

Venger, A. (2011). Psikolojik resim testleri: resimli rehber. Moskova: Vlados Yayınevi.

Welterlin, A., Turner-Brown, L. M., Harris, S., Mesibov, G., & Delmolino, L. (2012). The home TEACCHing program for toddlers with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 42(9), 1827-1835.

White, C. R., Wallace, J., & Huffman, L. C. (2004). Use of drawings to identify thought impairment among students with emotional and behavioral disorders:

An exploratory study. *Art Therapy*, 21(4), 210-218.

Wing, L. ve Gould, J. (1979). Çocuklarda ciddi sosyal etkileşim bozuklukları ve ilişkili anormallikler: Epidemiyoloji ve sınıflandırma. *Otizm ve gelişimsel bozukluklar dergisi*, 9 (1), 11-29.

Yalçıntaş-Tarancı, G., & Darıca, N. (1999). 10-11 yaş grubu özel ve resmi ilköğretim okullarına devam eden kız ve erkek çocukların aile çizimlerinin sosyo-kültürel değişkenler yönünde karşılaştırılması. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-9.

Yarar, E. (2018). Otizm spektrum bozukluğu ve bilişsel teoriler. *Muhakeme Dergisi*, 10-20.

Yavuzer, B. B. (2015). Eğitimde farklılaştırılmış denetim ve uygulanabilirliği. (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Yavuzer, H. (1992). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2007). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (2013). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem.

Yurtal, F. ve Artut, K. (2010). Türk çocuklarının çizimleri üzerinden okuldaki şiddetin incelenmesi. *Kişilerarası şiddet dergisi*, 25 (1), 50-62.

Yüksel, M. Y., Canel, N., Mutlu, N., Yılmaz, S., & Elif, Ç. A. P. (2015). "Okul Öncesi Çağdaki Çocukların" "İyi" ve "Kötü" Kavram Algılarının Resim Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 271-303.

Yüzbaşıyev, M. (2010). Resim sanatının kuralları. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*.

Zacharias, A., Masterson, T., & Memiş, E. (2014). Time Deficits and Poverty: The Levy Institute Measure of Time and Consumption Poverty for Turkey.

Ekonomik Yaklaşım, 25(91), 1-28.

EKLER

EK-1. GOBDÖ-2-TV ÖLÇEĞİ FORMU

GOBDÖ-2-TV

Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği -2- Türkçe Versiyonu

Puanlama Formu

Bölüm I. Tanımlayıcı Bilgiler

Değerlendirilenin Adı-Soyadı _____

Okul Adı _____

Değerlendirilenin Adı Soyadı _____

Uygulamacının Adı Soyadı _____

Görevi/ Ünvanı _____

Yıl _____ Ay _____ Gün _____

Değerlendirme Tarihi _____

Doğum Tarihi _____

Yaş _____

Erkek ☐ Bayan ☐ Sınıf _____

Bölüm II. Puan Özeti

Alt Ölçekler	Ham Puan	Standart Puan	% Yüksek Skala
Stereotip Davranışlar	_____	_____	_____
İletişim	_____	_____	_____
Sosyal Etkileşim	_____	_____	_____
Standart Puanlar Toplamı	_____	_____	_____
Otistik Bozukluk İndeksi	_____	_____	_____

Bölüm III. Karar Rehberi

Alt Ölçek Standart Puanı	Otistik Bozukluk İndeksi	Otistik Bozukluk Görülme Olasılığı
7 veya daha yüksek	85 veya daha yüksek	Görülme olasılığı oldukça yüksek
4 - 6	70 - 84	Görülme olasılığı var
1 - 3	69 ve altı	Görülme olasılığı yok

Bölüm IV. Puan Profili

Standart Puan	Alt ölçekler			Otistik Bozukluk İndeksi
	Stereotip Davranışlar	İletişim	Sosyal Etkileşim	
20	*	*	*	153
19	*	*	*	145
18	*	*	*	140
17	*	*	*	135
16	*	*	*	130
15	*	*	*	125
14	*	*	*	120
13	*	*	*	115
12	*	*	*	110
11	*	*	*	105
10	*	*	*	100
9	*	*	*	95
8	*	*	*	90
7	*	*	*	85
6	*	*	*	80
5	*	*	*	75
4	*	*	*	70
3	*	*	*	65
2	*	*	*	60
1	*	*	*	55

Bölüm V. Ölçek Maddelerinin Puanlanması

ALTÖLÇEK 1: STEREOTİP DAVRANIŞLAR

YÖNERGE: Normal koşullar altında (örn., sıradan günlük etkinliklerde, tanıdık kişilerle birlikte iken, veya çoğu ortamlarda) gözlemlerinize dayanarak değerlendirilen bireyin tipik davranışını en iyi tanımlayan rakamı daire içine alınız. Maddeleri seçerken aşağıdaki açıklamaları kullanınız.

Puan	Gözlenme Sıklığı	Açıklama
0	Hiç Gözlenmedi	Birey bu davranışı şimdiye kadar hiç göstermedi.
1	Nadiren Gözlendi	Birey bu davranışı 6 saatlik zaman diliminde 1-2 kez gösterir.
2	Bazen Gözlendi	Birey bu davranışı 6 saatlik zaman diliminde 3-4 kez gösterir.
3	Sıklıkla Gözlendi	Birey bu davranışı 6 saatlik zaman diliminde en az 5-6 kez gösterir.

Lütfen her maddeyi puanlamayı unutmayınız; boş madde bırakmayınız. Eğer değerlendirilen bireye ilişkin herhangi bir maddede hangi seçeneği işaretleyeceğinizi emin olamazsanız işaretlemeyi bireyi 6 saat gözledikten sonra yapınız.

"LÜTFEN BOŞ MADDE BIRAKMAYINIZ"

STEREOTİP DAVRANIŞLAR İLE İLGİLİ MADDELER

	Hiç Gözlenmedi	Nadiren Gözlendi	Bazen Gözlendi	Sıklıkla Gözlendi
1. Göz kontağı kurmaktan kaçınır; göz kontağı kurulduğunda gözlerini başka tarafa çevirir.	0	1	2	3
2. Ellerine, nesnelere ya da çevresindeki uyarılara en az 5 saniye gözlerini kaçırmadan bakar.	0	1	2	3
3. Parmaklarını gözlerinin önünde 5 saniye ya da daha fazla süreyle hızla sallar.	0	1	2	3
4. Belirli yiyecekleri yer ve genellikle çoğu insanın yediği yiyecekleri yemeyi reddeder.	0	1	2	3
5. Yenilemeyen nesneleri (örn., insan eli, oyuncaklar ve kitaplar) tadar, emer ya da yemeye çalışır.	0	1	2	3
6. Nesneleri (örn., insan eli, saç ve oyuncaklar) koklar.	0	1	2	3
7. Sabit bir şekilde kendi etrafında döner ve/veya daireler çizerek döner.	0	1	2	3
8. Döndürülmek üzere tasarlanmamış nesneleri (örn., tabak, fincan ve bardak) döndürür.	0	1	2	3
9. Otururken ya da ayaktaiken öne ve arkaya doğru sallanır.	0	1	2	3
10. Bir yerden bir yere hareket edeceği zaman fırlayarak, hızla atılarak, aniden hareket eder.	0	1	2	3
11. Yalınarak yürür (örn., parmak ucunda yürüme).	0	1	2	3
12. Parmaklarını/ellerini yüzünün önünde ya da yanlarda sallar.	0	1	2	3
13. Kendini uyarmak amacıyla çok tiz ya da başka sesler çıkarır(örn., iii-iii-iii-iii).	0	1	2	3
14. Tokat atar, vurur, ısırır ya da başka yollarla kendini yaralama girişiminde bulunur.	0	1	2	3

Toplam — + — + — =
Stereotip Davranışlar Toplam Ham Puan

ALTÖLÇEK 3: SOSYAL ETKİLEŞİM

YÖNERGE: Normal koşullar altında (örn., sıradan günlük etkinliklerde, tanıdık kişilerle birlikte iken, ya da çoğu ortamlarda) gözlemlerinize dayanarak değerlendirilen bireyin tipik davranışını en iyi tanımlayan rakamı daire içine alınız. Maddeleri seçerken aşağıdaki açıklamaları kullanınız.

Puan	Gözlenme Sıklığı	Açıklama
0	Hiç Gözlenmedi	Birey bu davranışı şimdiye kadar hiç göstermedi.
1	Nadiren Gözlendi	Birey bu davranışı 6 saatlik zaman diliminde 1-2 kez gösterir.
2	Bazen Gözlendi	Birey bu davranışı 6 saatlik zaman diliminde 3-4 kez gösterir.
3	Sıklıkla Gözlendi	Birey bu davranışı 6 saatlik zaman diliminde en az 5-6 kez gösterir.

Lütfen her maddeyi puanlamayı unutmayınız; boş madde bırakmayınız. Eğer değerlendirilen bireye ilişkin herhangi bir maddede hangi seçeneği işaretleyeceğinizden emin olamazsanız işaretlemeyi bireyi 6 saat gözledikten sonra yapınız.

"LÜTFEN BOŞ MADDE BIRAKMAYINIZ"

SOSYAL ETKİLEŞİM İLE İLGİLİ MADDELER

	Hiç Gözlenmedi	Nadiren Gözlendi	Bazen Gözlendi	Sıklıkla Gözlendi
29. Göz kontağından kaçınır; biri ona baktığında gözlerini başka tarafa çevirir.	0	1	2	3
30. Eğlendirildiği, güldürüldüğü ya da övüldüğü zamanlarda heyecansız ya da mutsuz bakar ya da gözlerini kaçırmadan sabit bir şekilde bakar.	0	1	2	3
31. Başkalarının fiziksel temaslarına karşı koyar (örn., sarılma, şefkatle kucaklama, okşama).	0	1	2	3
32. Oyun ya da öğrenme etkinlikleri sırasında diğer insanları taklit etmesi istendiğinde ya da gerektiğinde taklit etmez.	0	1	2	3
33. Grup içinde soğuk, ilgisiz, çekingen ve içine kapanık davranır.	0	1	2	3
34. Nedensiz bir şekilde korkulu, ürkek davranır.	0	1	2	3
35. Sıcakkanlı değildir, şefkatli/sıcak tepki vermez (örn., sarılmaz ya da öpmez).	0	1	2	3
36. Birisi tanışıldığında ya da geldiğinde o kişiyi görmezden gelir (örn., insanlara doğru dikkatle, anlamlı bakmaz).	0	1	2	3
37. Uygun olmayan şekilde güler, kıkrırdar, ağlar.	0	1	2	3
38. Oyuncak ve nesneleri uygun olmayan şekilde kullanır (örn., oyuncak arabaları döndürür, oyuncakları parçalarına ayırır).	0	1	2	3
39. Tekrarlayan ve rutin olaylar konusunda ısrarcıdır.	0	1	2	3
40. Rutinler değiştirildiğinde tedirgin ya da rahatsız olur.	0	1	2	3
41. Komut, yönerge verildiğinde ya da istekte bulunulduğunda, öfke nöbetlerinin de eşlik edebildiği olumsuz tepkiler verir.	0	1	2	3
42. Nesneleri özenle sıraya dizer ve düzenler; sırası bozulduğunda tedirgin ya da rahatsız olur.	0	1	2	3

Toplam _____ + _____ + _____ =
Sosyal Etkileşim Toplam Ham Puan _____

Bölüm VI. Ebeveyn Görüşmesi

YÖNERGE: Bu bölüm bireyin ebeveynleri ya da birey ile sürekli doğrudan iletişimi olan, bireye bakan diğer kişiler tarafından doldurulmalıdır. Her soruya "EVET" veya "HAYIR" diye cevap verilmelidir.

"LÜTFEN HER SORUYU CEVAPLANDIRINIZ"

Sosyal Etkileşimde Gecikmeler:

Evet	Hayır	Yaşamın ilk 3 yılında, çocuk:
☐	☐	a. Ebeveyn kucağına alma girişiminde bulunduğunda uzanır ya da kaldırılmak için hazırlanır mıydı?
☐	☐	b. Yatağında, oyun alanında ya da başka bir alanda yanında kimse olmaksızın bırakıldığında tedirgin/rahatsız olur ya da ağlar mıydı?
☐	☐	c. Kucağına alındığında/kucakta tutulduğunda tedirgin olur ya da ağlar mıydı?
☐	☐	d. Bir yetişkinin kucağından diğerinin kucağına verildiğinde tedirgin olur ya da ağlar mıydı?
☐	☐	e. Aile üyelerinin katıldığı grup etkinliklerine (örn., TV seyretme) katılma girişiminde bulunur muydu?

Sosyal İletişimde Dilin Kullanımına İlişkin Gecikmeler:

Evet	Hayır	Yaşamın ilk 3 yılında, çocuk:
☐	☐	a. 16 aylık olana kadar tek sözcükleri kullanır mıydı?
☐	☐	b. 2 yaşına kadar anlamlı, iletişimsel sözcük obekleri (örn., "baba atta", "anne çiş", "baba top") kullanır mıydı?
☐	☐	c. Dil gelişimi açısından normal gelişiyor muydu? (örn., Gıgıldama, babıldama ve kesintisiz konuşma)
☐	☐	d. Yönergeleri takip ediyor muydu? (örn., bir şey yapması söylendiğinde ne yapacağını anlar görünüyor muydu?)
☐	☐	e. Normal bir işitmeye sahip gibi görünüyor muydu?

Sosyal Etkileşimde Normal Olmayan İşlevler:

Evet	Hayır	Yaşamın ilk 3 yılında, çocuk:
☐	☐	a. Ebeveyn ya da kardeşi kendisiyle oynadığında ya da ona gülümsediğinde onlara gülümser miydi?
☐	☐	b. Yaşamın ilk yılında tanımadığı kişiler kendisine yaklaştığında ağlar mıydı?
☐	☐	c. 3 yaşından önce taklit oyunlarına katılır mıydı? (örn., ce-e oyunu)
☐	☐	d. Diğer insanlara kapalı ve kendi dünyasındaymiş gibi görünür müydü?
☐	☐	e. Başkalarıyla birlikte olabileceksen, zamanının büyük bir kısmını yalnız başına geçirir miydi?

Sosyal İletişimde Dilin Kullanımına İlişkin Normal Olmayan İşlevler:

Evet	Hayır	Yaşamın ilk 3 yılında, çocuk:
☐	☐	a. Adı söylendiğinde tepki verir miydi? (örn., adını söyleyen kişiye döner ya dabakar mıydı?)
☐	☐	b. İsteğini konuşarak veya jestlerle ifade eder miydi?
☐	☐	c. Basit yönergeleri izler miydi? (örn., "buraya gel", "sarıl bana", "baş-baş yap", "el sall")
☐	☐	d. Bir şey yapması söylendiğinde ne yapacağını anlar görünüyor muydu?
☐	☐	e. Ebeveyni ya da kardeşi üzgün olduğunda ya da ağladığında, (yüz ifadesi) ile endişesi belli eder miydi?

Sembolik ya da Hayali Oyunlarda Normal Olmayan İşlevler:

Evet	Hayır	Yaşamın ilk 3 yılında, çocuk:
☐	☐	a. Hayali oyunlar oynar mıydı? (örn., oyuncak bebek ya da hayvanlarla uygun şekilde oynar mıydı?)
☐	☐	b. Oyun oynarken başka biriymiş gibi oynar mıydı? (örn., anneymiş, babaymış ya da süper bir kahramanmış gibi)
☐	☐	c. Bir nesneyi başka bir şeymiş gibi kullanır mıydı? (örn., süpürge sapını iki bacağına arasına alarak ata biniyormuş gibi yapar mıydı?)
☐	☐	d. Hayali hayvan ya da arkadaşı varmış gibi yapar mıydı?
☐	☐	e. Oyuncak bebekleriyle sanki gerçek kişilermiş gibi oynar mıydı?

Bölüm VI'nın amacı değerlendirilen bireyin DSM-IV-TR tanı kriterlerini karşılayıp karşılamadığını rapor etmektir. Eğer yukarıdaki sorulardan herhangi birine "EVET / HAYIR" yanıtı verilmişse, birey gecikme ya da normal olmayan işlevde bulunma kriterini karşılamış demektir.

Bölüm VII. Anahtar Sorular

Aşağıdaki sorular uygulamacıya doğru karar vermesi için daha sağlıklı ve ekstra bilgi sunması amacıyla hazırlanmıştır. GOBDÖ-2-TV'den elde edilen puanları yorumlarken uygulamacı bu sorulara verilen yanıtları da göz önüne almalıdır.

1. Bireyin (Çocuğunuzun) hangi davranışları size bireyde (çocuğunuzda) otistik bozukluk görülebileceği düşüncesi doğurdu? Lütfen bu davranışları tanımlayınız.
.....
.....
2. Bu davranışlar ilk ne zaman görülmeye başlandı? (Bu davranışların çocuğun 3. yaşından önce görülmesi gerekir.)
.....
.....
3. Bu davranışlar her ortamda mı görülüyor? Birey (çocuk) bu davranışları her ortamda farklı insanlarla her ortamda göstermesi gerekir (Spesifik ortamlarda belli insanlarla değil).
.....
.....
4. Bu davranışlar bireyin (çocuğun) başka bir yetersizlik tanısından kaynaklanabilir mi? Bireyin (çocuğun) başka bir tanısı var mı?
.....
.....
5. Tanısı var ise tanı kim (Örn., psikiyatrist, nörolog) tarafından, ne zaman ve nerede konuldu?
.....
.....
6. GOBDÖ-2-TV ile birlikte bireye (çocuğa) uygulanan başka testler ya da değerlendirme araçları oldu mu? Oldu ise bunlar nelerdi ve sonuçlarını özetleyiniz.
.....
.....
7. GOBDÖ-2-TV bulgularına göre otistik bozukluğun tanımında yer alan üç alanda da (stereotip davranışlar, iletişim ve sosyal etkileşim) yetersizlikler görülüyor mu?
.....
.....
8. GOBDÖ-2-TV bulgularına göre, stereotip davranışlar, iletişim ve sosyal etkileşim alanından en çok etkilenen hangisi ve semptomları neler (en yüksek puan alınan davranışlar hangileri)?
.....
.....
9. GOBDÖ-2-TV bulgularına göre, stereotip davranışlar, iletişim ve sosyal etkileşim alanlarında etkilenme derecesi nasıl ve bu durumlar normal gelişim sürecini nasıl etkilemekte?
.....
.....
10. Başka ne tür bilgiler toplanabilir? Kim bu bilgileri sağlayabilir?
.....
.....
11. Daha ileri değerlendirme için ne tür imkanlar mevcut?
.....
.....

Bölüm VIII. Yorum ve Öneriler

This image shows a full page of a document template. It consists of a series of evenly spaced, horizontal grey lines on a white background, typical of lined notebook paper or a form designed for handwritten entries. There are no margins, text, or other markings present.

Bölüm IX. GOBDÖ-2-TV'nin özellikleri

Tanım. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu (GOBDÖ-2-TV) otistik bozukluğun değerlendirilmesi amacıyla Türkçe'ye uyarlanmış ve standardize edilmiş norma dayalı bir değerlendirme aracıdır.

Madde seçimi. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği (Gilliam Autism Rating Scale), Dr. James Gilliam tarafından ilk olarak 1995 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde geliştirilmiş, 2007 yılında kendisi tarafından revize edilmiştir. Madde seçiminde Amerika Psikiyatri Birliği'nin (American Psychiatric Association) 2000 yılında yayımladığı Psikiyatrik Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı, Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskıda (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, Text Revision, DSM-IV-TR) yer alan ve Amerika Otizm Topluluğu'nun (Autism Society of America) 2003 yılında yayımladığı tanımlar dikkate alınmıştır.

Norm bilgileri. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu (GOBDÖ-2-TV) Türkiye'de otistik bozukluk (otizm) tanısı almış yaşları 3 ile 23 yıl arasında değişen 1191 birey üzerinde standardize edilip normlaştırılmıştır.

Geçerlilik bilgileri. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu'nun (GOBDÖ-2-TV) geçerliğine beş farklı analiz yapılarak bakılmıştır. İlk olarak otistik bozukluk gösteren 1191 katılımcının GOBDÖ-2-TV ham puanları ile yaş arasındaki korelasyona bakılmıştır. Korelasyon katsayılarının tümünün ne .05 ne de .01 anlamlılık düzeyinde yaş ile ilişkili olmadığı görülmüştür. İkinci olarak yapılan analizde, alt ölçekler arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Üçüncü olarak yapılan madde analizi çalışması, ölçekte yer alan maddelerin kabul edilebilir madde ayırt edicilik katsayısına sahip olduğunu göstermiştir. Dördüncü çalışmada, GOBDÖ-2-TV alt ölçek standart puanları ile Otistik Bozukluk İndeksi (OBİ) arasında güçlü bir korelasyonun olduğu bulunmuştur. Beşinci olarak, GOBDÖ-2-TV'nin yapı geçerliğini sınamak amacıyla GOBDÖ-2-TV'nin ayırt edici geçerliği otistik bozukluk göstermeyen bireylerden veriler toplanarak sınanmış ve GOBDÖ-2-TV'nin ayırt ediciliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son olarak yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) GOBDÖ-2-TV'nin yapısını doğrulamıştır.

Güvenirlilik bilgileri. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu (GOBDÖ-2-TV): stereotip davranışlar, iletişim ve sosyal etkileşim olmak üzere toplam üç alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçekte 14 madde yer almakta, maddeler 4'lü bir derecelendirme ile puanlanmaktadır. Toplam ölçeğin iç tutarlık (Cronbach Alpha) katsayısı .88 bulunmuş iken, stereotip davranışlar alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .79, iletişim alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .77 ve sosyal etkileşim alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı ise .85 bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirliği için yapılan çalışmada, alt ölçekler ve Otistik Bozukluk İndeksi (OBİ) için test-tekrar test güvenirlik katsayılarının .90'ın üzerinde olduğu görülmüştür.

